

52766

**ÖĞRENCİLERİN ORTAÖĞRETİM OKULLARINA
DAĞILIMINI ETKİLEYEN
ZİHİNSEL OLMAYAN FAKTÖRLER**

(Bolu İli Örneği)

H. Basri GÜNDÜZ

Hacettepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin Eğitim Anabilim Dalı, Eğitim
Yönetimi Teftişi Planlaması ve Ekonomisi Bilim Dalı için Öngördüğü

DOKTORA TEZİ

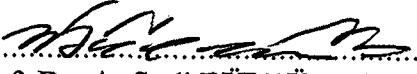
Olarak Hazırlanmıştır.

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

Ankara
Eylül 1996

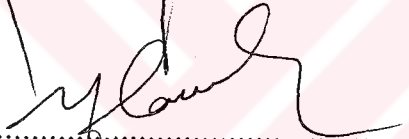
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

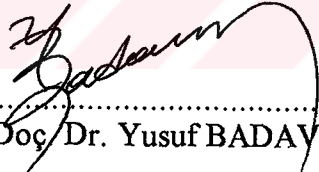
Bu çalışma, jürimiz tarafından Eğitim Yönetimi Teftişi Planlaması ve Ekonomisi Bilim Dalında DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan :
Prof. Dr. A. Sudi BÜLBÜL (Danışman)

Üye :
Prof. Dr. Hüseyin KORKUT

Üye :
Prof. Dr. Hüseyin BAŞAR

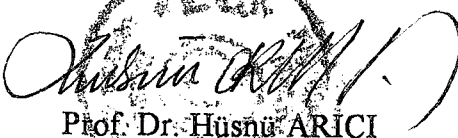
Üye :
Doç. Dr. Yüksel KAVAK

Üye :
Yrd. Doç. Dr. Yusuf BADAYAN

Onay :

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

26/12/1996

Prof. Dr. Hüsnü ARICI
Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Bu araştırmanın planlanması, hazırlanması ve tamamlanması sırasında doğrudan ve dolaylı olarak yardım ve rehberlik eden herkese içten teşekkürlerimi sunarım.

Tez danışmanım Prof. Dr. A. Südi Bülbül'e araştırma süresince gösterdiği anlayış, yapmış olduğu teknik ve moral destek nedeniyle en içten teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Araştırmanın bilgi toplama aracının hazırlanmasında eleştiri ve değerli önerileriyle katkıda bulunan alan uzmanları Prof. Dr. Aytaç Açıkalın, Prof. Dr. Hüseyin Başar, Doç. Dr. Yüksel Kavak, ölçme ve istatistik alanı uzmanları Prof. Dr. İlhan Akhun ve Doç. Dr. Giray Berberoğlu'na teşekkürü borç bilirim.

Ayrıca Dekanım Prof. Dr. H. Nihat Bilgen ve Bölüm Başkanım Prof. Dr. Mürüvvet Bilen'e gösterdikleri hoşgörü ve destek nedeniyle teşekkür ederim.

Verileceğin çözümlenmesinde bilgi ve desteğini esirgemeyen değerli arkadaşım Yrd. Doç. Dr. Mehmet Durdu Karşlı'ya ayrıca teşekkür ederim.

Anketlerin uygulanmasında yardımcı olan A.İ.B.U. Eğitim Fakültesi Araştırma Görevlisi arkadaşlarıma, anketleri yanıtlayan Bolu İli ortaöğretim kurumlarının değerli öğrencilerine, gösterdikleri yardım ve sağladığı kolaylıklar nedeniyle bu kurumların yönetici ve öğretmenlerine teşekkür ederim.

Ayrıca, araştırmaya başladığım günden beri her türlü sıkıntı ve ilgisizliğe büyük bir hoşgörü ve sabırla katlanan sevgili eşim Kıymet'e, oyunu yardım bilen kızım Ayşe ve oğlum Burak'a teşekkür ederim.

ÖZET

Betimsel nitelik taşıyan bu araştırma ile Bolu ilinde 1995-1996 öğretim yılında ortaöğretim okullarında öğrenim gören öğrencilerin bu okulları seçmelerini etkileyen zihinsel olmayan bazı etkenlere ilişkin görüşleri saptanmaya çalışılmıştır.

Araştırma evrenini Bolu ilinde 1995-1996 öğretim yılında ortaöğretim okullarında öğrenim gören öğrenciler oluşturmuştur. Verilerin toplanmasında temel teknik olarak anket seçilmiştir. Görüşme, inceleme ve tarama gibi diğer teknikler bu tekniğe yardımcı olarak kullanılmıştır. Elde edilen veriler, frekans ve yüzde ile çözümlenmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre; Anadolu lisesi, Yabancı Dil Ağırlıklı Lise, Anadolu Güzel Sanatlar ve Anadolu Teknik liseleri il'de bulunan en gözde liseleri oluşturmaktadır. Bu okullara devam eden öğrencilerin, diğer liselere devam edenlere oranla, anne ve babalarının eğitim düzeyleri daha yüksek ve daha nitelikli mesleklerde çalışmaktadır. Bu öğrencilerin çoğunluğu bir önceki öğrenimlerini şehir merkezinde tamamlamış, aileleri en uzun süre şehir merkezinde yaşamış, halen il merkezinde oturmakta ve okula devam edebilmek için barınma sorunu yaşamamaktadırlar. Ayrıca deneklerin seçtikleri okul programlarının, Türk toplumunca cinsiyetlere biçilmiş rollere uygun olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin yarısından çoğu devam edeceği okulu kendisi belirlemiştir. Bunu sırasıyla babaları, yakınları ve anneleri izlemiştir. Devam edeceği okulu kendisi belirlemiş olanlar, görece akademik okullarda daha çok, anne-babalarının eğitim düzeyi daha yüksek ve çalıştıkları meslekler daha niteliklidir.

Deneklerin okul seçimini etkileyen okula ilişkin olan ve olmayan nitelikler; okul türlerine, anne-babanın eğitim düzeyine ve çalıştığı mesleğin niteliğine göre değişmiştir. Anne ve babanın eğitim düzeyi ve çalıştığı mesleğin niteliği yükseldikçe, okullarına "okulun üniversite sınavlarındaki ünü" ve "üniversite sınavını kazanabilmek"

seçeneklerine dayalı olarak kayıt yaptırmış olanların oranı, anne ve babanın eğitim düzeyi ve çalıştığı mesleğin niteliği düştükçe okullarına "mezunların iş bulma kolaylığı" ve "üniversite sınavını kazanamama olasılığına karşı bir meslek edinmek" seçeneklerine dayalı olarak kayıt yaptırmış olanların oranı artmaktadır.

Deneklerin çoğu okullarının beklentilerini kısmen gerçekleştireceğini ve gelecekteki yaşam düzeylerinin ailelerinin bu günkü durumuna oranla biraz yüksek ile çok daha yüksek olacağı görüşündedir ve yarısına yakını okullarından memnundur. Ancak bu durum, denek ailelerinin eğitim düzeyi ve mesleğinin niteliğine göre farklılaşmıştır.

Benzer şekilde yaşamda başarılı olmak için gerekli görülen öğrenim düzeyi ve yabancı dilin önemine ilişkin görüşler, ailelerin eğitim düzeyi ve mesleğinin niteliğine göre yabancı dil için "önemli" ile "çok önemli", gerekli öğrenim düzeyi için "lisans" ile lisans üstü" arasında değişmiştir. Anne ve babalarının eğitim düzeyi ve mesleksel niteliği daha yüksek olanlar ve akademik program uygulayan liselerde öğrenim görenlerin; yaşamda başarılı olmak için yabancı dili önemli bulma düzeyleri ve gerekli gördükleri öğrenim düzeyleri diğerlerine oranla daha yüksektir.

Deneklerin hemen tamamına yakını üniversitede okumak istemektedir. Çok küçük bir grup üniversitede okumak istemediğini belirtmektedir. Üniversitede okumak istemediğini belirten bu denekler, Endüstri Meslek, Ticaret Meslek, Anadolu Açılış Meslek ve İmam Hatip liseleri öğrencileridir. Üniversite okumak isteyen öğrencilerin yarısına yakını üniversite sınavlarına kendisi çalışarak hazırlanırken bunu dersaneye devam edenler izlemektedir. Anne ve babalarının eğitim düzeyi ve mesleksel niteliği daha yüksek olanlar ve akademik program uygulayan liselerde öğrenim görenlerin çoğunluğu; üniversite sınavlarına dersaneye devam ederek hazırlanırken, diğerleri bireysel çalışma ve okulların açtığı kurslarla hazırlandıklarını belirtmişlerdir.

Deneklerin üniversite okumak istedikleri fakülteler arasında ilk sıraları eğitim, mühendislik, tıp ve eczacılık fakülteleri almıştır. Anadolu ve Yabancı Dil Ağırlıklı

liseleri öğrencilerinin yarısına yakını tıp ve eczacılık, Anadolu Teknik Lisesi öğrencilerinin tamamına yakını mühendislik fakültelerinde, Anadolu Mahalli İdareler Meslek ve Kız Meslek liseleri öğrencilerinin yarısından çoğu eğitim fakültelerinde öğrenim görmeyi istemektedir. Annelerinin eğitim düzeyi yükseldikçe tıp ve eczacılık fakültelerinde okumak isteyenlerin oranı artmıştır. Mühendislik ve eğitim fakültelerinde okumak isteyenler içinde en yüksek oran babalarının eğitim düzeyi lisans ve lisans üstü olanlara, tıp ve eczacılık fakültelerinde ise, lise olanlara aittir.

Nearly half of the students of the Anatolian and Private schools wanted to get their undergraduate education in faculties of medicine and farmacy; most of students of Anatolian Tecnicl High Schools prefered faculties of engineering, and more them half of the students in administrative high schools and vocational schools for girls wished to attend education faculties. Students whose mothers' educational levels were high wanted to get their undergraduate education in the faculties of medicine or farmacy.

Students whose fathers' education level was undergraduate and graduate wanted to get their undergraduate education in the faculties of engineering and education. But students, whose fathers were high-school graduates, prefered to get their higher education either in the school of medicine or pharmacy.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TEŞEKKÜR	I
ÖZET	II
SUMMARY	V
İÇİNDEKİLER	VIII
TABLolar	X
ŞEKİLLER	XVII
BÖLÜM I	
GİRİŞ	1
Problem Durumu	1
Problem Cümlesi	55
Alt Problemler	55
Araştırmanın Önemi	59
Sınırlılıklar	59
Tanımlar	60
BÖLÜM II	
İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	61
BÖLÜM III	
YÖNTEM	
Araştırmanın Türü	70
Evren ve Örneklem	70
Bilgi Toplama Aracının Geliştirilmesi	74
Bilgi Toplama Aracının Uygulanması	75
Verilerin Çözümlemesi	76
BÖLÜM IV	
BULGULAR VE YORUM	
Deneklerin Okullara Dağılımı	77
Deneklerin Okullarına Kayıt Olmalarını En Çok Etkileyen Kişiler.....	94
Deneklerin Okullarına Kayıt Olmalarını Etkileyen Okula İlişkin Nitelikler	99

Deneklerin Okullarına Kayıt Yapturmalarını Etkileyen Okula İlişkin Olmayan Nitelikler	113
Deneklerin Okumayı Arzuladıkları Liseler	123
Deneklerin Öğrenim Gördükleri Liselerden Beklentileri	132
Deneklerin Devam Ettikleri liselerin Beklentilerini Geçekleştirme Düzeyi	139
Ailelerinin Bu Günkü Durumuna Oranla Deneklerin Gelecekteki Yaşam Düzeylerine İlişkin Görüşleri	145
Deneklerin Hayatta Başarılı Olmak İçin Tamamlanılması Gerekli görülen Eğitim Düzeylerine İlişkin Görüşleri	152
Hayatta Başarılı Olmak İçin Yabancı Dili Önemli Bulma Düzeyleri	160
Deneklerin Üniversite Sınavına Hazırlanma Şekilleri	166
Üniversitede Okumayı En Çok İstedikleri Alanlar	172
Deneklerin Girdikleri İlkokul ve Ortaokul Sonu Sınavları	181

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuçlar	189
Öneriler	195
Araştırma Önerileri	196

KAYNAKÇA	197
----------------	-----

EK

ANKET	210
-------------	-----

TABLULAR

Tablo		Sayfa
1	Ortaöğretim Okullarının Türleri ve Yerleşim Birimlerine Dağılımı	70
2	Yerleşim Birimlerine Göre Öğrenci Sayılarının Dağılımı	71
3	Deneklerin Annelerinin Eğitim düzeylerine göre liselere dağılımı	78
4	Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Deneklerin Ortaöğretim Okullarına Dağılımı	79
5	Baba Mesleklerine Göre Öğrencilerin Okullara Dağılımı	82
6	Anne Mesleklerine Göre Öğrencilerin Okullara Dağılımı	83
7	Annelerinin Ekonomik Etkinlik Durumuna Göre Öğrencilerin Okullara Dağılımı	84
8	Babalarının Ekonomik Etkinlik Durumuna Göre Öğrencilerin Okullara Dağılımı	85
9	Cinsiyetlerine Göre Öğrencilerin Liseler Dağılımı	86
10	Ailelerinin Oturmakta Olduğu Yerleşim Birimine Göre Deneklerin Ortaöğretim Okullarına Dağılımı	87
11	Ailelerinin En Uzun Süre Yaşadığı Yerleşim Birimine Göre Deneklerin Ortaöğretim Okullarına Dağılımı	88
12	Ailenin Oturduğu Yerde Bulunan En Yüksek Eğitim Kurumuna Göre Deneklerin Ortaöğretim Okullarına Dağılımı	89
13	Deneklerin Okullarına Devam Ettikleri Süre İçinde Barındıkları Yerlere Göre Ortaöğretim Okullarına Dağılımı	90
14	Bir Önceki Öğrenim Düzeyinde Bitirilen Okul Tipine Göre Deneklerin Ortaöğretim Okullarına Dağılımı	92
15	Deneklerin Bir Önceki Öğrenim Düzeyinde Bitirdikleri Okulun Bulunduğu Yerleşim Biriminin "Ortaöğretim Okulları" Değişkenine Göre Dağılımı	93

Sayfa

16	Deneklerin Okullarına Kayıt Yaptırmalarında En Çok Etkili Olan Kişilerin, Lise Türlerine Göre Dağılımı	95
17	Deneklerin Okullarına Kayıt Yaptırmalarında En Çok Etkili Olan Kişilerin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı	95
18	Deneklerin Okullarına Kayıt Yaptırmalarında En Çok Etkili Olan Kişilerin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı	96
19	Deneklerin Okullarına Kayıt Yaptırmalarında En Çok Etkili Olan Kişilerin Babalarının Mesleklerine Göre Dağılımı	97
20	Deneklerin Okullarına Kayıt Yaptırmalarında En Çok Etkili Olan Kişilerin Annelerinin Mesleklerine Göre Dağılımı	98
21	Deneklerin Cinsiyetlerine Göre Okullarına Kayıt Yaptırmalarında En Çok Etkili Olan Kişilerin Dağılımı	99
22	Deneklerin Okullarına Kayıt Yaptırmalarını Etkileyen Niteliklerin Lise Türlerine Göre Dağılımı	102
23	Deneklerin Okullarına Kayıt Yaptırmalarını Etkileyen Okula İlişkin Niteliklerin Annenin Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı	104
24	Deneklerin Okullarına Kayıt Yaptırmalarını Etkileyen Okula İlişkin Niteliklerin Babanın Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı	106
25	Deneklerin Okullarına Kayıt Yaptırmalarını Etkileyen Okula İlişkin Niteliklerin Baba Mesleklerine Göre Dağılımı	108
26	Deneklerin Okullarına Kayıt Yaptırmalarını Etkileyen Okula İlişkin Niteliklerin Anne Mesleklerine Göre Dağılımı	110
27	Deneklerin Okullarına Kayıt Yaptırmalarını Etkileyen Okula İlişkin Niteliklerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı	112
28	Deneklerin Okullarına Kayıt Yaptırmalarını Etkileyen Okula İlişkin Olmayan Niteliklerin Okul Türlerine Göre Dağılımı	114
29	Deneklerin Okullarına Kayıt Yaptırmalarını Etkileyen Niteliklerin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı	115
30	Deneklerin Okullarına Kayıt Yaptırmalarını Etkileyen Niteliklerin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı	117

		Sayfa
31	Deneklerin Okullarına Kayıt Yaptırmalarını Etkileyen Niteliklerin Babalarının Mesleklerine Göre Dağılımı	120
32	Deneklerin Okullarına Kayıt Yaptırmalarını Etkileyen Niteliklerin Annelerinin Mesleklerine Göre Dağılımı	122
33	Deneklerin Okullarına Kayıt Yaptırmalarını Etkileyen Niteliklerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı	122
34	Okumakta Oldukları Ortaöğretim Okullarına Göre Deneklerin Okumayı Arzuladıkları Lise Türlerinin Dağılımı	123
35	Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Deneklerin Okumayı Arzuladıkları Lise Türlerinin Dağılımı	125
36	Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Deneklerin Okumayı Arzuladıkları Lise Türlerinin Dağılımı	126
37	Baba Mesleklerine Göre Deneklerin Okumayı Arzuladıkları Lise Türlerinin Dağılımı	128
38	Anne Mesleklerine Göre Deneklerin Okumayı Arzuladıkları Lise Türlerinin Dağılımı	129
39	Cinsiyetlerine Göre Deneklerin Okumayı Arzuladıkları Lise Türlerinin Dağılımı	130
40	Öğrenim Görmekte Oldukları Sınıf Düzeylerine Göre Deneklerin Okumayı Arzuladıkları Lise Türlerinin Dağılımı	131
41	Deneklerin Okullarından Beklentilerinin Öğrenim Gördükleri Lise Türlerine Göre Dağılımı	133
42	Deneklerin Okullarından Beklentilerinin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı	134
43	Deneklerin Okullarından Beklentilerinin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı	135
44	Deneklerin Okullarından Beklentilerinin Baba Mesleklerine Göre Dağılımı	136
45	Deneklerin Okullarından Beklentilerinin Anne Mesleklerine Göre Dağılımı	137

46	Deneklerin Okullarından Beklentilerinin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı	137
47	Deneklerin Okullarından Beklentilerinin Öğrenim Gördükleri Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı	138
48	Deneklerin Öğrenim Gördükleri Lise Türlerine Göre Okullarının Beklentilerini Gerçekleştirme düzeyine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı	139
49	Deneklerin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Okullarının Beklentilerini Gerçekleştirme düzeyine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı	140
50	Deneklerin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Okullarının Beklentilerini Gerçekleştirme düzeyine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı	141
51	Deneklerin Baba Mesleğine Göre Okullarının Beklentilerini Gerçekleştirme düzeyine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı	142
52	Deneklerin Anne Mesleğine Göre Okullarının Beklentilerini Gerçekleştirme düzeyine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı	143
53	Deneklerin Cinsiyetlerine Göre Okullarının Beklentilerini Gerçekleştirme düzeyine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı	144
54	Deneklerin Öğrenim Gördükleri Sınıf Düzeylerine Göre Okullarının Beklentilerini Gerçekleştirme düzeyine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı	144
55	Öğrenim Gördükleri Lise Türlerine Göre Deneklerin Ailelerinin Bu Güncü Durumuna Oranla Gelecekteki Yaşam Düzeylerine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı	146
56	Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Deneklerin Ailelerinin Bu Güncü Durumuna Oranla Gelecekteki Yaşam Düzeylerine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı	147
57	Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Deneklerin Ailelerinin Bu Güncü Durumuna Oranla Gelecekteki Yaşam Düzeylerine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı	148
58	Babalarının Mesleklerine Göre Deneklerin Ailelerinin Bu Güncü Durumuna Oranla Gelecekteki Yaşam Düzeylerine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı	149

59	Annelerinin Mesleklerine Göre Deneklerin Ailelerinin Bu Güncü Durumuna Oranla Gelecekteki Yaşam Düzeylerine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı	150
60	Cinsiyetlerine Göre Deneklerin Ailelerinin Bu Güncü Durumuna Oranla Gelecekteki Yaşam Düzeylerine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı	151
61	Öğrenim Gördükleri Sınıf Düzeylerine Göre Deneklerin Ailelerinin Bu Güncü Durumuna Oranla Gelecekteki Yaşam Düzeylerine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı	152
62	Yaşamda Başarılı Olmak İçin Gerekli Eğitim Düzeyine İlişkin Görüşlerinin Lise Türlerine Göre Dağılımı	153
63	Yaşamda Başarılı Olmak İçin Gerekli Eğitim Düzeyine İlişkin Görüşlerinin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı	154
64	Yaşamda Başarılı Olmak İçin Gerekli Eğitim Düzeyine İlişkin Görüşlerinin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı	155
65	Deneklerin Yaşamda Başarılı Olmak İçin Gerekli Eğitim Düzeyine İlişkin Görüşlerinin Baba Mesleğine Göre Dağılımı	156
66	Deneklerin Yaşamda Başarılı Olmak İçin Gerekli Eğitim Düzeyine İlişkin Görüşlerinin Anne Mesleğine Göre Dağılımı	157
67	Deneklerin Yaşamda Başarılı Olmak İçin Tamamlanmasını Gerekli Gördükleri Eğitim Düzeyine İlişkin Görüşlerinin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı	158
68	Deneklerin Yaşamda Başarılı Olmak İçin Tamamlanmasını Gerekli Gördükleri Eğitim Düzeyine İlişkin Görüşlerinin Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı	158
69	Deneklerin Yaşamda Başarılı Olmak İçin Yabancı Dilin Önem Derecesine İlişkin Görüşlerinin Öğrenim Gördükleri Lise Türlerine Göre Dağılımı	160
70	Deneklerin Yaşamda Başarılı Olmak İçin Yabancı Dilin Önem Derecesine İlişkin Görüşlerinin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı	161
71	Deneklerin Yaşamda Başarılı Olmak İçin Yabancı Dilin Önem Derecesine İlişkin Görüşlerinin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı	162

72	Deneklerin Yaşamda Başarılı Olmak İçin Yabancı Dilin Önem Derecesine İlişkin Görüşlerinin Baba Mesleklerine Göre Dağılımı	163
73	Deneklerin Yaşamda Başarılı Olmak İçin Yabancı Dilin Önem Derecesine İlişkin Görüşlerinin Anne Mesleklerine Göre Dağılımı	164
74	Deneklerin Yaşamda Başarılı Olmak İçin Yabancı Dilin Önem Derecesine İlişkin Görüşlerinin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı	165
75	Deneklerin Yaşamda Başarılı Olmak İçin Yabancı Dilin Önem Derecesine İlişkin Görüşlerinin Öğrenim Gördükleri Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı	165
76	Lise Türlerine Göre Deneklerin Üniversite Sınavına Hazırlanma Şekillerinin Dağılımı	166
77	Annelerinin Eğitim Düzeyine Göre Deneklerin Üniversite Sınavına Hazırlanma Şekillerinin Dağılımı	168
78	Babalarının Eğitim Düzeyine Göre Deneklerin Üniversite Sınavına Hazırlanma Şekillerinin Dağılımı	168
79	Baba Mesleklerine Göre Deneklerin Üniversite Sınavına Hazırlanma Şekillerinin Dağılımı	169
80	Anne Mesleklerine Göre Deneklerin Üniversite Sınavına Hazırlanma Şekillerinin Dağılımı	170
81	Cinsiyetlerine Göre Deneklerin Üniversite Sınavına Hazırlanma Şekillerinin Dağılımı	171
82	Öğrenim Gördükleri Sınıf Düzeylerine Göre Deneklerin Üniversite Sınavına Hazırlanma Şekillerinin Dağılımı	172
83	Lise Türlerine Göre Deneklerin Üniversitede Öğrenim Görmeyi En Çok İstedikleri Alanların Dağılımı	173
84	Annelerinin Eğitim Düzeyine Göre Deneklerin Üniversitede Öğrenim Görmeyi En Çok İstedikleri Alanların Dağılımı	174
85	Babalarının Eğitim Düzeyine Göre Deneklerin Üniversitede Öğrenim Görmeyi En Çok İstedikleri Alanların Dağılımı	176

86	Baba Mesleklerine Göre Deneklerin Üniversitede Öğrenim Görmeyi En Çok İstedikleri Alanların Dağılımı	177
87	Anne Mesleklerine Göre Deneklerin Üniversitede Öğrenim Görmeyi En Çok İstedikleri Alanların Dağılımı	178
88	Cinsiyetlerine Göre Deneklerin Üniversitede Öğrenim Görmeyi En Çok İstedikleri Alanların Dağılımı	180
89	Sınıf Düzeylerine Göre Deneklerin Üniversitede Öğrenim Görmeyi En Çok İstedikleri Alanların Dağılımı	181
90	Lise Türlerine Göre Deneklerin Girdikleri İlkokul ve Ortaokul Sonu Sınavlarının Dağılımı	182
91	Annelerinin Eğitim Düzeyine Göre Deneklerin Girdikleri İlkokul ve Ortaokul Sonu Sınavlarının Dağılımı	184
92	Babalarının Eğitim düzeyine Göre Deneklerin Girdikleri İlkokul ve Ortaokul Sonu Sınavlarının Dağılımı	185
93	Baba Mesleklerine Göre Deneklerin Girdikleri İlkokul ve Ortaokul Sonu Sınavlarının Dağılımı	186
94	Anne Mesleklerine Göre Deneklerin Girdikleri İlkokul ve Ortaokul Sonu Sınavlarının Dağılımı	187

ŞEKİLLER

Şekil		Sayfa
1	Paralel Hatlar Sistemi	8
2	Çatal Sistemi	13

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde, problem durumu, problem cümlesi, alt problemler, sınırlılıklar ve tanımlar yer almıştır.

Problem Durumu

Kalkınma süreci, salt üretim yöntemlerinin ve ekonomik kuruluşların geliştirilmesi süreci değil, toplumsal ve politik alt yapının, insan ilişkilerinin ve olanaklarının da geliştirilmesi sürecidir. Gerçek kalkınma; gelirin daha adaletli dağıtımı, daha iyi sağlık, beslenme, konut, herkes için fırsat ve olanak eşitliğinin sağlanması, yoksullukla savaş ve toplumsal adaleti gerçekleştirmektir.

Kalkınma; bireylerin gönenç düzeylerini artırmak amacıyla siyasal iktidarların belli ekonomik politikalar izleyerek toplumun yapısını değiştirme girişimidir. Bu tanıma göre kalkınma süreci; ekonomik, toplumsal, siyasal, kültürel ve eğitsel içeriklidir (Adem 1993:58).

Eğitim kalkınma amaçlarının gerçekleştirilmesinde önemli bir işleve sahiptir (Adem 1993:59;Ersan 1991:3). Eğitim özellikle ekonominin her kesiminde farklı düzeylerde sermaye, teknoloji, hizmetler ve yönetimi düzenleyecek ve yürütecek becerili insangücünü hazırlamak ve yetiştirmek işlevini üstlenir. Eğitim kalkınmanın yalnızca bir kesimiyle değil, tüm kalkınma çabalarıyla bütünleştirilmesi gereken bir süreçtir. Bu nedenle çok yönlü olarak düşünülp ele alınması gerekir. Eğitimin içeriği, temel bilgidен ileri araştırmaya,

yaşayan becerilerde yetiştirmeden yüksek düzeyde yaşama uygun üretim becerilerine kadar ulaşabilmelidir (Ersan 1991:3)

İnsangücü hem diğer toplumsal ve ekonomik kaynakları en rasyonel biçimde kullanması gereken bir kaynak, hem de kendisi rasyonel kullanılması gereken bir kıt kaynaktır. Bu nedenle kalkınma öncelikle insan yetiştirmeyi gerektirmektedir. Yeterli nitelik ve nicelikte insangücü kıtlığı, toplumsal ve ekonomik gelişmeyi engelleyen en önemli etmenlerden biridir (Ersan 1991:4).

Her ülke, farklı özellik ve yeteneklere sahip bireylerden oluşan bir yetenek havuzuna sahiptir. Yetenek havuzunun etkili ve verimli kullanımı kalkınma sürecinin dinamosunu oluşturacaktır. Diğer taraftan bireye kendini gerçekleştirme şansının verilmesi konunun törel yönünü oluştururken psikolojik yönden de bireyin yeteneklerini tümüyle kullanabilmesi, zihinsel açıdan sağlıklı bir yetişkin olması için gereklidir (Aydın ve Diğerleri 1987:96;Tezcan 1981:45).

Hem birey, hem de toplum açısından eğitimden beklenti aynıdır. Birey bir meslek edinmek ve bu meslekte çalışarak toplumda hak ettiği yere gelebilmek için eğitim görmek istemektedir. Toplum da, ancak bireyin yetiştiği meslekte üretken ve verimli olabileceği ve böylece ekonomik büyümeye katkı sağlayabileceği için eğitime öncelik ve ağırlık vermektedir (Adem 1993:71). Modern toplumlarda eğitim, seçkinlerin egemenliğinden kurtarılmaya, yetenekli ve yeterli bir biçimde güdülenmiş kitlelerin yararına sunulmaya çalışılmaktadır. Amaç kitleler içinde yararlanılamayan yetenek rezervlerinin en verimli şekilde değerlendirilmesidir. Teknolojik ve ekonomik gelişmeler de bunu zorunlu kılmaktadır (Aytaç 1985:26; Ergün 1987:215).

Günümüzün teknik ve ekonomik gelişimleri, hangi seviyede olursa olsun, genç nesillerin kendilerinden önceki kuşağa oranla daha fazla nitelik ve nicelikte yetişmiş olmayı bir zorunluluk haline sokmuştur. İster liberal eğitim politikası, isterse sosyalist eğitim planlaması şeklinde olsun, bu yönde gösterilen tüm

çabalar, herkesi daha yüksek seviyede bir öğrenimden geçirme yolunu izlemektedir. Çünkü ekonomik ve teknolojik yarışma savaşı içinde yer almış olan bütün ülkeler, toplumsal katmanlarındaki tüm yeteneklerini harekete geçirmek zorundadırlar (Aytaç 1985:25).

Yetenek havuzuna olan bu ilgi, yetenek rezervlerinin büyüklüğünün ve dağılımının ölçülmesi girişimlerine yol açmıştır. Yetenek rezervlerinin ölçülmesi girişimleri testlerin, genellikle de zeka bölümü (IQ) testlerinin kullanılması ile başlamıştır (Aydın ve Diğerleri 1987:97). Zekayı test etme ve belirleme 1900'lü yılların başlarına kadar uzanır. Fransız bir doktor olan Alfred Bined 1905'te bir seri test geliştirdi. Bined'in testleri zekanın yaşla birlikte arttığı sayılına dayandırılmıştı. Bined'in teorisinin altında yatan; "zekanın bir kişinin genetik yapısının parçası olduğu, çocukların bunu ailelerinden kalıt olarak aldıkları ve bir çocuğun gelecekteki gizilinin tümünün bu mirasın sonucu olacağı "görüşüydü. Her yaş grubunun ortalama performansına dayalı olarak, çocuğun bireysel performansı hesaplanmış, yaş grubu için belirlenmiş standardın altında puan alan bir çocuğun, zihinsel olarak diğerlerinden daha yavaş geliştiği kabul edilmiş ve bu testlere dayalı olarak düşük puan alan çocuklar öğrenime kabul edilmemiştir (Chapman 1986:23).

İngiltere'de zeka testlerinin en etkili savunucularından biri de, Cyril Burt'tür. Burt, bireyin zekasının %80' inin kalıtsal olduğuna ve %20' sinin de aile çevresine ait olduğuna inanmıştı. İkinci Dünya savaşından önce Londra Kontluğu Okullar Psikologu olarak yüzlerce çocuğa zeka testi uygulamış ve ayrı çevrelerde yetiştirilmiş olan ikizlerde araştırma yapmıştır. Eğitimde seçici sisteme yönelten 1944 eğitim yasasının hazırlanmasında, Burt'ün istatistiklerinin inandırma gücü etkili olmuştur (Chapman 1986:23).

Zeka testleri, İngiliz ve Amerikan eğitim sistemlerinde yaygın olarak kullanılmaktadır. Yansız olduğuna inanıldığı için testler, okul çocuklarının farklı

ortaöğretim okullarına dağıtmak ve okul içinde yetenek gruplarında yerlerini belirlemek için kullanılmaktadır (Chapman 1986:23).

Diğer taraftan bir çok araştırma ile de, zihinsel gelişimi en çok etkileyenin genlerden çok çevresel faktörler olduğu kanıtı getirilmiştir. Örneğin Skeels (1966), uyarlanabilmesi çok gecikmiş (geri zekalı) olarak kabul edilmiş, aşırı derecede kalabalık bir yetiştirme yurdunda bir grup çocuğu araştırmıştır. Skeels onları daha küçük, daha çok aile ortamına benzer ve güdüleyici araçlardan çeşitli oyuncaklara kadar her birinin beğenilerine göre düzenlenmiş bir yere götürmüştür. İki yıl sonra deneme grubunun ortalama zeka puanlarının 28,5'lik bir artışla 92,8'e yükselmiş olduğunu, yetiştirme yurdunda kalmış olan kontrol grubunda ise; 26.2'lik bir düşüş olduğunu bulmuştur (Chapman 1986:23). Bir başka açıdan zeka testlerine yaklaşan Bowles ve Gintis (1977), yüksek mesleki statü ve yüksek IQ puanı arasında bir ilişki olduğunu kabul ederken, bunun kalıtsal yetenek kadar sosyo-kültürel geçmişle de kolayca açıklanabileceğini belirtmişlerdir. Chapman (1986)'da IQ puanının bir bütün olarak zekanın değil, zeka olarak adlandırılabilir olan bir şeyin ölçütü olabileceğini belirtir.

Yirminci yüzyılın başlarından itibaren başlayan bu tartışmalar pek çok araştırmacıyı güdüledi. Bu araştırmalara dayalı olarak alanyazında temelde "işlevselci" ve "çatışmacı" paradigmalara dayalı modeller üretilmiştir. Tan (1987) bu modelleri beş grupta toplamaktadır:

1- Meritokrasi Modeli'ne göre ...çocukların öğrenme gizilleri doğuştan eşit değildir. Bu eşitsizlik aile kökenleriyle ilişkilendirilebilir. Varsıl ve zeki ana-babalar tüm üstünlüklerini çocuklarına aktarır, bu sayede onların okulda ve sonraki yaşamda başarılı olmalarını ve kendi çocuklarına da benzer avantajları kazandırmalarını sağlarlar. Bu modelde yetenek kalıtsal olup, aile, okul ve çevre yalnızca biyolojik donanımı pekiştirmeye yarar. Kamusal eğitimin görevi yüksek beceri, yüksek statü ve önderlik mesleklerini en iyi yerine getirecek yetenektekileri yetiştirmekten ibarettir.

2- Köktenci Model, eğitsel başarıda aile çevresinin yetenekten daha önemli bir belirleyici olduğunu bunun da toplumsal - ekonomik yapı eşitsizliklerini yansıttığı esasına dayanır. Çünkü yetenek de büyük ölçüde ailedeki koşullar ve ilk toplumsallaşma yaşantılarının bir sonucudur. Buna dayalı olarak yoksul kökenden gelen çocuklar zekayı geliştirebilecek fırsat eşitliğine asla sahip değildir. Çoğu okuyamaz diye damgalanır, daha olumsuz öğrenme çevrelerini oluşturan okul ya da eğitim türlerine ayrılırlar.

3- Geleneksel-Seçkinci Model, ayrıcalıklı sınıfların çocuklarının daha zeki ve başarılı olmalarını, daha seçkin okullara gitmelerini doğal karşılarlar. bu yüzden de fırsatları kısıtlayan bir eğitim sisteminin kaçınılmaz olmaktan öte tercih edilmesini; seçici, ayrıcalıklı, özel okulların bütünlüğünü bozabilecek reform denemelerinden kaçınılmasını öğütlerler. Köktenci modelde olduğu gibi seçkinci model de yeteneğin "doğal" değil toplumsal bir özellik olduğunu savunur. Bu özelliğin yüzyıllar süren seçici bir eşleştirme sonucunda ve kültürün bir yansıması olarak oluştuğuna inanılır.

4- Evrimci Liberal Model, yeteneğin büyük ölçüde kalıtsal olduğuna ama yetenek kalıtımının bir kuşaktan ötekine sınıflar arasında büyük çapta akışkanlığa yol açacağına inanılır. Dolayısıyla da eğitimde yetenek ölçümüne dayalı bir seçme sürecinin toplumsal fırsatları yadsımayacağı, artıracığı savunulur. Bu modelin meritokratik modelden farkı, zekayla aile kökeni arasında daha zayıf bir ilişki kuruluşudur.

5- Ödünleyici Liberal Model, zekanın temelde kalıtsal bir özellik olmayışı nedeniyle eğitim sisteminin evdeki yoksunluk çevresini ve giderek toplumsal eşitsizlikleri telafi edici bir araç olarak kullanılabileceğini ileri sürer. Bu modelin kuramcıları aile çevresinin başarıyla önemli bir ilişkisi olduğunda birleşmelerine karşın üretilebilecek siyasa konusunda ayrılmaktadırlar. Bazılarına göre evdeki kültürel yoksunluk, yaşam biçimi, konut türü, tüketim kalıpları, anne - babanın eğitimi gibi etmenlerle ilgili olup, başarı üzerinde başlı başına ama değişebilir bir etkiye sahiptir. Diğer bazılarına göre ise yoksunluk, kapitalist toplumdaki temel eşitsizlik sorununa bağlıdır. Yoksulların siyasal, ekonomik koşulları değiştirilmedikçe yoksunluk giderilemez.

Modeller, yaşadığımız yüzyılın toplumlarında eğitsel kazanımın nedenleri ve buna bağlı olarak eğitsel fırsat eşiliği konusundaki yaklaşımların oldukça

kapsamlı bir görüntüsünü oluşturmaktadır. Bunlardan her biri belirli bir süre uygulanmış, hatta terk edildikten sonra yeniden canlandırılma dönemi yaşamıştır (Tan 1987: 251). Bu modellerin uygulamada, dönemlerini tamamlamış olduğunu ya da birinin yerine diğerinin geçerek eğitsel süreçleri etkilediğini söylemek güçtür. Bunların her biri veya birden çoğu ülkelerin toplumsal koşullarına göre benimsenebilmektedir.

Hemen her toplumda bireyler ve toplumlar kendilerini hiyerarşik bir sistem içinde belirli bir statüde tanımlanmış olarak bulurlar. Toplumsal katmanlaşmanın olduğu her toplumun eğitim sistemlerinde de buna denk düşecek farklılaşmalar olmaktadır. Toplumsal yaşamda statülerin varlığını kabul eden görüşler, toplumsal eşitsizliklerin varlığını kabul ederler. Statülerin ortaya çıkmasını sağlayan toplumdaki eşitsizlikler; yetenek dağılımı, bilgi ve bilgi birikimi, toplumsal yapıda ortaya çıkan fırsat yaratma ve sınırlı doğal kaynakların eşit olmayan dağılımından kaynaklanmaktadır (Bottmore 1977:294; Tatlıdil 1993:20).

Toplumsal yapıda eğitimin özel bir yeri vardır. *“Eğitim örgütleri, içinden çıktıkları toplumsal düşünce ve bu düşüncenin yarattığı toplumsal düzenin bir ürünü veya bir örneğidirler”*(Akyüz 1992:246). Eğitim görelî olarak toplumsal örgüt özelliğini her zaman korur. Zira onun içinde; değerleri, sembolleri, sistematik yapısı, modelleri bulunur. Toplumsal yapının temel öğelerinden olan roller, ilişkiler ve yaptırımlarla eğitim arasında yakın bir ilişki ve etkileşimin olması, bireylerin toplumda kendi rolünü, statüsünü, yetki ve işlevini büyük ölçüde eğitimle öğrendiğini gösterir. Bu özelliğiyle eğitim, bir yandan toplumsal yapının özelliklerine göre şekillenir, diğer yandan da toplumun şekillenmesine ve dinamizmine katkıda bulunur (Akyüz 1992:246; Celkan 1989:72).

Bu nedenle her toplum eğitim sistemlerini kendi tarihsel, toplumsal, kültürel ve ekonomik koşullarına göre oluşturmaktadır. Bir toplumda eğitim

örgütü, içinde bulunduğu toplumdaki ayrı olarak düşünülemez. Okullar toplumun ürünü olduklarından iyi ve kötü yönleriyle toplumun çeşitli kesimlerinin özelliklerini yansıtırlar. Her kesim yaratmak istediği toplumsal varlığın farklı oluşuyla diğerlerinden ayrılır. Aynı şekilde bireysel ve toplumsal gelişimde esas aldıkları ölçü de farklıdır (Akyüz 1992:246; Bülbül 1974:110). Bu farklılıklarına rağmen ortaklıklar da azımsanmayacak düzeydedir. Bu ortaklıklardan yararlanılarak ülkelerin eğitim sistemleri çeşitli biçimlerde sınıflandırılarak incelenebilir. Sınıflama ölçütlerinden biri okul kuruluş sistemleridir. Aytaç (1985), Schelsky'nin yaptığı sınıflamayı esas alarak toplum tiplerini "zümre toplumları" ve "demokratik toplumlar" olarak ikiye ayırmış ve toplumlara göre okul kuruluş sistemlerini sınıflandırmıştır.

Zümre toplumları, birbirinden kesin çizgilerle ayrılmış sınıf ve zümrelerden meydana gelmiştir. Her zümre, belirli ve değişmez toplumsal statüye sahiptir. Bireylerin toplumsal statüleri, ait oldukları toplumsal tabakanın statüleri yoluyla daha doğuştan belirlenmiş olmaktadır. Kapalı bir toplum özelliği gösterirler. Tabakaların kendilerine özgü yasal statü, moral ve felsefi sistemleri vardır (Celkan 1989:71). Bu tip toplumlarda hemen hiç toplumsal hareketlilik bulunmamaktadır. Zümreler arasındaki ayırım, yaşam stillerinden tüketim kalıplarına kadar toplumsal hayatın her alanında görülebilir (Aytaç 1985:12; Ergün 1987:203-204).

Zümre toplumlarının okul kuruluş sistemleri de buna uygun olarak toplumsal tabakalaşma sistemini yansıtır. Okullar birbirleriyle bağlantısı olmayan paralel hatlar şeklinde kurulmuştur. Toplumsal yaşamda tabakalar arasında geçişler nasıl engelleniyorsa, eğitim sisteminde de okullar arasındaki geçişler katı şekilde engellenmektedir. Her okul tipi belirli bir zümre içindir; herkes ancak ait oldukları zümrenin okullarında okuyabilir. Örneğin Avrupada okullar yakın bir geçmişe kadar, zümreleri şu şekilde temsil etmişlerdir (Aytaç 1985:12; Ergün 1987: 204):

Yüksek tabakalar için : "Latince okulları ve liseler".

Orta tabakalar için : "Ortaokullar".

Aşağı tabakalar için : "Halk okulları" - "İlkokullar"

Bu sistemde okullar birbirinden kopuk hatlar üzerinde kurulmuştur. Üst sosyo ekonomik düzeyli ailelerin çocukları birinci hat üzerindeki liselere devam edip buradan yükseköğretime geçme olanağından yararlanırlar. Alt sosyo ekonomik düzeyli ailelerin çocukları ise ikinci hat üzerindeki halk okuluna devam edip sonra belirli bir çıraklık öğrenimine geçmektedirler. Okullar arasında geçiş olanağı yoktur. Bu örgüt modeli katı sınıf toplumlarına da uygun düşer. Çünkü sınıf toplumunda sınıflar belirli ve değişmez statülere sahip olduğundan ve sınıflar arasında toplumsal yükselişlere izin verilmediğinden, belirli sınıflara ait okullar arasında da geçiş olanağı yoktur (Aytaç 1985:15; Ergün 1987: 206-207).

Şekil 1

Paralel Hatlar Sistemi

Lise

|— |— |— |— |— |— |— |— |— |— |— |— |— |— |

Ortaokul

|— |— |— |— |— |— |— |— |— |— |

Halkokulu

|— |— |— |— |— |— |— |— |

Zümre toplumu düzenine karşılık, çağdaş toplumların en tipik özelliğini toplumsal hareketliliğin çok güçlenmiş olması oluşturur. Bunun sonucunda toplumsal statülerin eski düzeninde köklü değişimler meydana gelmiştir. Endüstri devrimi, üretim etkinliğini evden fabrikaya aktarırken ailenin hem üretim birimi olma özelliğine son vermiş, hem de toplumsal güvenlik işlevini zayıflatmıştır. Böylece, çocukların çalışma alanları aile dışına kaymış, işe hazırlanmaları, çalışamayacak duruma düştüklerinde bakım ve gözetilmeleri toplumsal sorumluluk konusu olmuştur (Aydın ve Diğerleri 1987:196; Tan 1987:246). Bu gelişmeler daha çok kamusal eğitim için gerekli koşulları oluşturmuştur (Aydın ve Diğerleri 1987:197).

Endüstrileşmenin hem yönetici hemde alt düzeylerde bir çok teknik ve işletmeciler emeğe gereksinimi, diğer yandan endüstri örgütleri arasındaki rekabet, üst toplumsal sınıfları, alt toplumsal sınıflardaki yetenekleri seçerek sisteme katmaya zorlamıştır (Ergün 1987: 206). Bir yandan endüstri işçilerinin, diğer yandan da teknik ve yönetici meslek elemanlarının sayısındaki artış sonunda, yeni bir sınıf doğup güçlenmeye başlamıştır. Eski yüksek tabakaların daralmasıyla birlikte, zümre toplumu yapısı da çözülmeye başlamıştır.(Aytaç 1985:13). Böylece Avrupa toplumlarında soyluluk esasına dayanan toplum yapısı, yerini çok katmanlı bir toplum yapısına bırakmıştır.

Celkan (1989), toplumsal sınıfların aslında eski çağlardan beri var olduğunu, endüstri devrimi ile oluşan sınıfların, öncekilerden sınıf bilincine sahip olmasıyla ayırt edilebileceğini ve işçi sınıfının da böyle bir sınıflaşmanın ürünü olduğunu belirtir. Sınıf toplumunda yasal ve siyasal eşitsizlik yoktur. Fertler arasında giderilemeyen eşitsizlik ekonomik eşitsizliktir.

Toplumsal yapının en belirgin özelliği, tabakalaşma ve sınıflaşmadır. Bu nedenle toplumsal yapı ile eğitim arasındaki etkileşimi toplumsal sınıflar ve tabakalaşma ile eğitim arasındaki ilişki oluşturur. Toplumsal tabakalaşma,

“Toplumun karmaşık yapısı içinde, bireylerin ve onların oluşturdukları grupların nüfuz, servet, iktidar ve yaşama biçimleri bakımından farklılaşmaları” (Celkan 1989:74) olarak tanımlanabilir.

Toplumsal tabakaların değerleri, ilişkileri, normları ve örgütleriyle eğitim arasında bir ilişki gözlenir. Eğitim ait olduğu tabakanın değerlerini, özelliklerini taşır, diğer yandan da tabakalaşmayı etkiler. Toplumsal tabakalaşmanın görüldüğü toplumlarda eğitim tabakalaşmaya uygun biçimde gerçekleşir. Bireylerin alacağı eğitimin niteliği ve niceliği bireyin ait olduğu toplumsal sınıf tarafından belirlenir (Celkan 1989:74).

Alt toplumsal sınıflardaki yetenekleri seçme ve ekonomik sistem içine yerleştirme rolü, okulları ekonomik ve dolayısıyla toplumsal sistemin stratejik bir ögesi yapmıştır. Okullar modern toplum içinde giderek daha güçlü bir biçimde toplumsal olanakların dağıtımını düzenleyen merkezler haline almışlardır (Aytaç 1985:13; Ergün 1987: 206). Ancak okulların bu görevlerini yansız olarak yerine getirip getiremedikleri, sorunun en çok tartışılan yönünü oluşturmaktadır.

Demokratik toplumlar açısından bakıldığında, sorunun yanıtı demokrasi ilkelerinin eğitim sistemine uygulanabilmesi ile doğru orantılı görünmektedir. Demokrasi, bir yaşam biçimidir, yaşanılarak öğrenilir. Onun bu özelliği, insanların içinde yaşadıkları kurumların demokratlaştırılmasını gerektirir. Bu nedenle önce aileden başlanılarak, okulların, iş örgütlerinin demokratlaştırılması gerekir. Ancak demokrasinin üzerinde anlaşılmiş bir tanımı yoktur.

Bilgiseven (1980) demokrasiyi “siyaset mekanizması yardımıyla, her türlü sömürünün ortadan kalkmasına yarayacak şekilde, siyasal hakların ve örgütlenme özgürlüğünün kullanılmasına olanak veren ve böylece sınıf farklarını az çok etkisiz hale getiren bir rejim ...” olarak tanımlamıştır. Topuz (1989)’ da demokrasinin ilkelerini; insan haklarına saygı, hoşgörü, çoğulculuk, sosyal

devlet, özgürlük anlayışı, gösteri ve örgütlenme özgürlüğü, halkı temsil eden parlamento, eğitim hakkı, baskıya uğramama hakkı ve iletişim hakkı olarak sıralamıştır.

Turgut (1992), tüm bireyleri kapsamına alması gereken demokratik eğitimin, demokrasinin temel kavramları olan; özgürlük, denkserlik, eşitlik ve fazilet gibi değerleri esas alması gerektiğini ve bu değerlere bağlı olarak; laiklik, tarafsızlık, hoşgörü, karşılıklı saygı gibi nitelikleri içermesi gerektiğini ifade etmiştir. Demokratik bir yaşam için bu kavramlar her yerde işlerlik kazanmalıdır.

Brubacher (1995), demokratik bir eğitim felsefesinde; eşitlik yerine özgürlüğe, ya da eşitlik yerine denkserliğe önem verilmesi gerektiğini düşünür. Adalet ve denkserliğin bireyden kendi bireyselliğinden gelen özel farklılıklarını geliştirmek için özgür olmasını beklediği düşüncesini; Platonun Cumhuriyet adlı eserinden iyi bir toplumun ölçüsü olarak sunduğu “...adil toplum olarak içinde her bireyin özellikle kendisine uygun gelen yetenekleri doğrultusunda ve bütün toplumsal kümenin yararlanacağı biçimde bir şey yapmak için bir toplum...” sözü ile kanıtlamaya çalışır. Ayrıca toplum olarak kişinin bireyselliğine yapılacak baskıdan bir sonuç alınamayacağını belirtir. “Ona bireyselliğinden yararlanacak şekilde bir özgürlük tanınmadığı sürece ilerici, demokratik bir toplum olunamayacağını söyleyebiliriz” diyerek demokratik toplum olabilmenin ölçütü olarak özgürlüğün önemini vurgular.

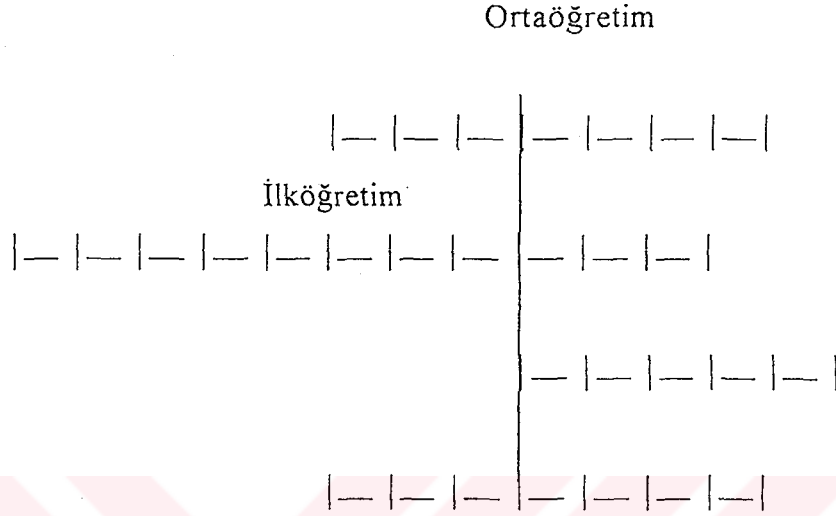
Demokrasi öncelikle birbirine karşıt gibi görünen iki niteliğin uyumlu gelişmesini gerektirir. Bunlar bireysellik ve toplumsal doğrultudur. Bu iki nitelik toplumun yaşaması ve gelişmesi için gereklidir. Demokrasi gerçeğin yapılandırılması ve sosyal adaletin uygulanmasının şartı olan özgürlüğü büyük ölçüde güvence altına alır. Bu tür eğitimde işbirliği ve ortak hareket ilk planda olacaktır. Çocuğa, herkese en iyi hizmet vermesi için kendine egemen olması öğretilecek, böylece büyüklüğün kendini kabaca kanıtlamasında değil, özgürce

duyulan özveride olduğuna inandırılacaktır. Çünkü eğitimin demokratlaştırılabilmesi, demokratik sistemin eğitimde yaşatılmasıyla olanaklıdır. Bunun ilk boyutu herkesin eğitimden yararlanabilmesi, diğeri eğitim uygulamalarının demokratikleştirilmesidir. Bu iki boyut birbirinin tamamlayıcısıdır. (Bilhan 1991: 218-219). Bu iki boyut uygulamada; zorunlu eğitimin sağlanmasının yanında daha üst düzeylerdeki okullara girişin, sağlanacak olanaklar ve destekleyici önlemlerle isteyenlere toplumsal adalet ilkelerince açık bulundurulmuş bir eğitim sisteminin sağlanmasını gerektirir.

Avrupa eğitim tarihi baz olarak alındığında toplumların demokratlaşmasına paralel olarak eğitim sistemlerinde de, toplumsal yapılarına denk gelen okul sistemleri gelişmiştir. Aytaç (1985) okulların tarihsel gelişimini, kuruluş sistemleri açısından, sırasıyla “çatal sistem” ve “merdiven sistemi” ana tipleri içinde toplamıştır.

Avrupa’daki sanayileşme hareketlerine paralel olarak gelişen siyasal bilinç ve nitelikli eleman arayan endüstrinin gereksinimleri, okul sistemlerini herkese belirli bir düzeyde eğitim sunmaya zorladı. Ancak toplumdaki tüm katmanlara ortak eğitim veren bir okul düzeyinden sonra yine paralel hatlar sistemi varlığını korudu. Bu şekilde örgütlenen eğitim sistemi, temel eğitim sonrasında gösterdiği ikilik nedeniyle “çatal sistem” olarak adlandırılmıştır. Bu sistemde bütün öğrenciler için 4-8 yıllık ortak bir ilköğretim vardır. Ortaöğretim okulları bu okullar üzerinde paralel hatlar şeklinde yapılandırılmış ve bunlar arasında geçiş hemen hiç yoktur. Demokratlaşmanın yalnızca ilköğretim düzeyinde kaldığı bu modelin klasik örneği, 1959 reformundan önceki Fransız okul kuruluş sistemidir (Aytaç 1985:16; Ergün 1987:208-209):

Şekil 2
Çatal Sistemi

İlkokul tüm bireylere ortak yapılandırıldığı için teorik olarak ortaöğretim tüm çocuklara açıktır. Bu nedenle ortaöğretime girmek isteyen öğrenci sayısı artmış ve artışın ortaya çıkardığı sorunları çözmek için ortaöğretime giriş, özel bir seçme sınavına bağlanmıştır. Bu sistemde öğrenciler yeteneklerinin tam olarak ortaya çıkmadığı bir dönemde ortaöğretim dallarına ayrılmaktadırlar (Aytaç 1985:16; Ergün 1987:208).

Ortaöğretim uzun süreli teorik dal ve kısa süreli pratik dallar olarak iki paralel hat üzerinde toplanmıştır. Uzun süreli ortaöğretim okulları daha üst öğrenimlere götürmekte, kısa süreli ortaöğretim ise "orta olgunluğa" erişirmekte ve doğrudan yüksek öğretime giriş olanağı vermemektedir, ancak belirli yüksek okullara giriş olanağı vermektedir. Ortaöğretim sınavlarına katılmayan ya da başaramayan öğrenciler ise, sadece zorunlu öğretimlerini tamamlayabilirler (Aytaç 1985:16; Ergün 1987:208).

Bu modelde de ortaöğretim düzeyi, sınıfsal bir özellik göstermektedir. Uzun süreli ortaöğretim üst sosyo-ekonomik düzeyin, kısa süreli ortaöğretim

orta sosyo-ekonomik düzeyin, temel eğitimin üst kademesi ise alt sosyo-ekonomik düzeyli ailelerin okulları olmaktadır (Aytaç 1985:16; Ergün 1987:208).

Çatal sistemin genel özelliği; eğitim sisteminin biri pratik, diğeri teorik olarak nitelenen iki kola ayrılmış olmasıdır. Pratik dalın mesleksel eğitimi, teorik dalın da akademik eğitimi temsil ettiği söylenebilir. Beceriler açısından yapılan bu nitelemenin, 1990'lı yılların kimi toplumlarında, öğrencileri eğitim sistemlerinin belli bir düzeyinde genel ve mesleksel eğitime ayırma şeklinde görüldüğü söylenebilir.

Avrupada ve Avrupaya benzemeye çalışan ülkelerde okul yapıları çatal ya da paralel sistemi yaratan toplumsal, ekonomik ve tarihsel güçler tarafından biçimlendirilmiştir. Avrupa ülkelerinin çoğunda ve onların sömürgelerinde okul yapısı belirli bir döneme kadar, durağan bir toplumun mesleksel statü yapısını yansıtmıştır. Bu ülkelerde formal eğitim sistemi 19. yüzyıla kadar bir meleğe yönelik olmaktan çok akademik eğitim vermiş ve öğrencilerini üst katmanların çocukları oluşturmuştur (Bülbül 1974:120). Bu sistem özel girişimcilerin kurduğu okullarla daha da güçlendirilmiştir. Avrupada ilk özel okul kurma girişiminde bulunanlardan biri Thomas Arnold'dır. Arnold'un kurduğu özel okulun amacı, sınıf sistemini sürekli kılmaktır. Arnold kurduğu özel okulun amacını "Bu beyefendileri eğitecek bir okuldur. Öğrenimle beyefendi olunamaz, beyefendi olarak doğulur." biçiminde ifade etmiştir. Arnold bu düşüncesini okullarında uygulamıştır. Onun okulları İngiliz toplumsal yapısında, hareketliliğin başlıca engellerinden birini oluşturmuştur (Drucker 1993:246).

Amerikada da "Ulusal Eğitim Birliği" komitesinin raporuna kadar ortaöğretimdeki standart öğretim programı öncelikle akademikti ve üniversiteye yönelikti. Üniversiteye kabul edilemeyecek oranda bir kitlenin ortaöğretime baş

vurması, programın bu yeni çoğunluğa uygun bir biçimde değiştirilmesini zorunlu kılmıştır (Aydın ve Diğerleri 1987:200).

Mesleksel eğitim ve fırsat eşitliği tarihsel olarak endüstriyel gelişmenin ürünü olarak ün yapmış iki kavramdır. Eğitsel fırsat eşitliği, endüstrileşmenin daha çok insanın eğitilmesini zorunlu kılmasından sonra, kitlelerin öğrenim düzeylerini giderek yükseltme arzuları sonucu, sınırlı kapasiteye sahip üst öğrenim düzeylerine öğrenci seçilmesinde denkserlik ölçütü olarak ortaya çıkmıştır. Eğitsel fırsat eşitliği, yetenek araştırmasında adeta değişmez bir kural olarak görülür ki o, teknoloji ve bilim çağı için gerekli eğitimli insangücünün ulusa sağlanması için bir yol olarak görülür. Mesleksel eğitim de benzer bir kaynaktan doğmuştur. Bu anlamda mesleksel eğitim, ulusal yetenek yarışında seçilememiş olanlara ayrılmış bir teselli ödülüdür (Feinberg ve Horwitz 1989:189).

Feinberg ve Horwitz (1989), mesleksel eğitimin adalet felsefesi tartışmalarının konusu olmasını bu bağlama yerleştirirler. Belirli bir statü ve kimlik ifade ettiği için kavram belirli bir geleceğe emreder ve bunu yaparken de, doğuştan gelen yetenek ve arzuların başarılı olduğu ve tatmin edildiği mücadele alanı olarak piyasaya ait temel sayılıtlara engel olur. Statüsü mesleksel eğitim öğrencisi olan birinin tam olarak istediğini piyasaya getirmesi meşrudur. Fakat piyasanın kendisi onun ideallerine engel olur. Serbest piyasanın fırsat eşitliğine göre çalışabilmesi için isteklerin ussal, özgürce biçimlenmiş bulunması ve piyasanın hilesiz olması gerekir.

Feinberg ve Horwitz (1989), ayrıca “mesleksel eğitim belirli arzu ve yeteneklere uygun olmamayı ifade ettiği için, mesleksel programa yerleştirilme aşağı sınıfı işgal edecek olan bir kişiyi belirlemenin sembolik bir işlevine hizmet eder” diyerek mesleksel eğitimin gizli işlevini belirtir.

Akademik eğitim, temelde seçkinliği simgeler. Seçkinlik kavramını biri genel, diğeri dar iki anlam yüklenebilir. Genel anlamda seçkin; toplumsal eylemlerinde başarı kazanarak her meslekteki hiyerarşinin en yüksek basamaklarına varmış işadamlarını, politikacıları, bilim adamlarını, sanatçıları, sporcuları ...vb kapsar. Dar anlamda ise, iktidarı ve siyasal yetkiyi elinde bulundurarak toplumsal düzeni kontrol eden küçük bir azınlığı ifade eder (Tolan 1993:33). Ancak akademik eğitime teorik olarak birinci sınıf bir eğitimin belirli bir zümreye ayrıldığı anlamı verilemez. O gerçekte toplumun belirli bir kesimini diğerlerinden ayıran bir kavramdır. Amaçlanan bireylerin toplumsal-ekonomik geçmişlerine dayalı olarak onları hariç tutmak değil, daha çok var olan elitlerce belirlenmiş ölçütlere göre en iyiyi seçmedir. Bundan dolayı okul, ilköğretimden başlayan ve geleceğin elitini seçmeyi gözönünde tutarak birbirini izleyen süzme aşamaları olarak işleyen bir elek rolü oynar. Eğer toplumsal süreç kaçınılmaz olarak seçkin toplumsal ve kültürel geçmişe sahip olanların işini kolaylaştırıyorsa, bu sistemin bir amacı olarak değil bir sonucu olarak görülmelidir. Ayrıca elit kelimesi küçük bir sayıyı ifade eder, fakat sistem siyasal olarak çıktı verdiği için elit yanlısı olmaya devam eder (Bülbül 1974:112-113).

Belirleyici neden seçimin kuralıdır. Elitlerin yerlerini korumak ve diğerlerini dışarda bırakmak için sürekli zorlaştırıcı kural getirmeleri ölümlün temelini oluşturur (Bülbül 1974:112-113). Ayrıca okula gitmek ya da eğitilmiş olmak, elitlerin bir üyesi olmanın garantisi değildir. Bülbül (1974), bu durumu Afrika ülkelerinden verdiği örnekle açıklamıştır:

Elitlerin üyesi olmak için bir çok Afrika ülkesinde on yıl önce lise öğrenimi yeterliydi, beş yıl önce üniversite mezunu olmak gerekli oldu, bugün yalnızca lisans üstü öğrenimliler nüfuzlu sayılıyor. Eğitime giriş fırsatları, eğitimin demokratikleştirilmesi için yeterli değildir. Çünkü çığa daima halkın ulaşamayacağı yerde olsun diye başarı için ölçütün düzeyi sürekli olarak daha yükseğe çekilmektedir. Bu nedenle eğitime giriş fırsatlarının artırılması, mutlaka fırsat eşitliğini artırmaz.

Pareto, "seçkinlerin dolaşımı kuramı" ile seçkinler ve seçkin olmayanlar arasında iktidarı ele geçirmek için sürekli bir mücadele olduğunu belirterek seçkinlerin güçlerini devam ettirmek için bir strateji izlediklerini belirtir. Buna göre; azınlık, çoğunluğu ya zorla, ya da hileye başvurarak yönetir. Meşru bir yönetim yönetilenleri, iktidara itaatlerinin, kendi çıkar ve onurlarıyla uyumlu olacağına inandırabilen yönetimdir. Bu şekilde iktidara gelen seçkinler, bir süre sonra, kendilerini seçkin statüsüne yükselten nitelikleri yitirirler. Seçkinler alt sınıflardan kendileriyle rekabet edebilecek olanlardan bir kısmını aralarına alarak hem güçlerine taze kan katar hem de, iktidarlarının devamını sağlarlar (Çoban 1993:33-34).

Kurumlaşmış elitler, bir nesilden diğerine yerlerine geçecek olanları seçerken güya adil ve elverişli bir yönteme sahiptir. Yerlerine geçecek olanları kendi çocukları arasından alırlar. Bunu yapabilmek için aynı zamanda orta sınıftan da seçilmiş bir grubu aralarına alırlar. Bu strateji onlara bir çok avantaj kazandırır. Bu durum her şeyden önce topluma bir güvenlik subabı olur. Egemen sınıfa bilinç ve elitlere taze kan sağlar. Ayrıca bu yarışmaya dayanmayan fakat, ırksal, etnik ve ideolojik ayrıma dayanan diğer seçim sistemlerinden daha az skandalıdır. Kapalı toplumlarda uygulandığı şekliyle eğitsel demokratikleşme ve sağlıklı bir elitizmin birbiriyle çelişmesinin elitizmin günahlarından sayılmaması ise kazanılan diğer avantajların da üzerindedir (Bülbül 1974:115).

Sistemin içine güçlü bir sınıfı yerleştirmeye çalışan türden bir elitizm, otantik bir elitin ortaya çıkmasını önler. Fakat tüm bireysel yeteneklerin başarıya ulaşmasını sağlayacak eğitimin temellerini demokratik olarak genişletmek loğal bir elitin ortaya çıkmasını sağlayabilir (Bülbül 1974:115).

Tanilli (1988), eğitim sistemindeki ikiliğin kapitalist ülkelerin doğal bir özelliği olduğunu belirtir ve bu ülkelerdeki eğitimi şöyle tanımlar:

Kapitalist ülkelerde eğitim, doğal olarak olarak egemen sınıf yapısı olan burjuvazinin gereksinimlerine ve isteklerine uygun olarak örgütlenmiştir. Burjuvazi için amaç, sermaye düzeninin yaşaması ve sermaye sahibinin güçlenmesidir; eğitim de aslında bu amacı yöneliktir. Burjuva rejiminde okulun şu görevleri vardır: Gelecek işçi kuşaklarına kapitalist rejime bağlılık ve saygı aşılamak, egemen sınıfı gençlerinden emekçi sınıflara kültürlü bekçiler yetiştirmek, sermaye karlarını artırmak üzere bilimin teknik alana uygulanmasını ve kapitalist üretimin artmasını sağlamak.

Böylece kapitalist ülkelerdeki eğitim, düzendeki çelişkileri yansıtır. Bu ülkelerde her zaman iki tür eğitimden söz edilebilir; biri işçi, köylü, sıradan ve dar gelirli aydın ve küçük memurların çocukları için eğitim. Burjuvazi birinci tür eğitimin sınırlarını daraltmaya, bir eğitimi yalnız ekonomik gereksinimlere ve kendi işçi gereksinimlerine yanıt verebilecek sınırlarda tutmaya çalışır. İkinci tür eğitim için ise bütün kapılar açık tutulur.

Buna karşılık Bilgiseven (1992), farklı bir açıdan yaklaşarak hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde, ne elit eğitimden, ne de mesleksi eğitimden vaz geçilemeyeceğini belirterek elit eğitimin sistemdeki işlevini şöyle belirtir

Elit olmak üzere seçilecek öğrencilerin son derece zeki ve yetenekli bir azınlık grup meydana getirmeleri gerekir. Bu tenli grubun okuması gereken teknik kitapların hitap ettiği kitle çok az olduğundan yabancı dilde yazılmış eserlerden bu öğrencilerin yararlanabilmeleri için çok iyi yabancı dil bilmeleri gerekir. Buna karşılık mesleki teknik ortaöğretim gördükten sonra hayata atılmaları gereken vasat yetenekli kalabalık öğrenci kitlesine çok iyi yabancı dil öğretmek gereksiz bir yükür. Bu öğrenciler için yabancı dil seçimsiz yapılabilir. Ancak bunun için teknik kitapların iyi bir şekilde ve bol miktarda tercüme ettirilmesi ve kalabalık öğrenci kitlesinin yararını sunulması gerekir.

Bilgiseven bu yorumu ile kitlelerin zihinsel yetenek bakımından vasat olduğunu, yalnızca çok küçük bir azınlığın zeki olduğunu düşünmektedir. Ancak yukarıda sunulan görüşlerin büyük bir kısmı, akademik ve mesleksi eğitim arasındaki ilişkinin, eğitim sisteminin seçim sürecinin sınıfsal yanlılığı nedeniyle, toplumsal düzenin yeniden üretilmesini temsil eden iki etken olduğu şeklindedir.

Meslek okulları hem kuruluş, hem program, hem de iç yapı bakımından diğer akademik okullardan farklıdır. Meslek okullarının esas amacı öğrencilerini belirli mesleklere hazırlayarak o alanda duyulan ara insan gücü gereksinimini karşılamaktır. Akademik liselerin esas amacı ise öğrencilerini bir üst öğrenime hazırlamaktır. Akademik eğitim bu bakımdan ürününü uzun sürede, elit konumlara yönelik olarak veren bir eğitim dalıdır. Aslında iki tür eğitim arasındaki temel farkın birinin yetişmeye, diğerinin eğitime dayalı olması olduğu söylenebilir.

Türkiye'de ortaöğretimin temel işlevi ve ortaöğretim düzeyindeki okulların amaçları: Öğrencileri yükseköğretime, hayata ya da hem yükseköğretime hem de hayata hazırlamak (METK Md.28) olarak ifade edilmektedir. Demirel (1992) öğrencileri yükseköğretime hazırlarken eğitim sürecine giren bireylere ilgi ve yetenekleri doğrultusunda meslek seçmelerine yardımcı olmanın, bireylere kendi gerçeğini tanıtarak geleceğini yönlendirmenin mevcut sistemde istenilen düzeyde gerçekleşemediğini belirtmiştir.

Türkiye'de Milli Eğitim Temel Kanununa göre; ortaöğretime girmeye hak kazanmış olan her yurttaş, ortaöğretime devam etmek ve ortaöğretim olanaklarından ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde yararlanma hakkına sahiptir (Md. 27). Anayasada ise "Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz..." ve "Devlet maddi imkanlardan yoksun başarılı öğrencileri, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar..." (Md. 42) hükmü vardır. Buna göre herkesin ortaöğrenim görme hakkı vardır. Bu bakımdan ilköğretimi bitiren bireyin önünde ortaöğretime devam için yasal bir engel bulunmamaktadır. Ancak Türk eğitim sisteminin ortaöğretim düzeyinde çatal sistem özelliği gösteriyor olması, ortaöğretime geçişte fırsat eşitliğinin önündeki en büyük engellerden biridir. İkili yapının bir sütununu genel ortaöğretim okulları, diğer sütununu mesleki ve

teknik ortaöğretim okulları oluşturmaktadır. Ortaöğretim okulları ayrıldıkları iki yapının dışında kendi içlerinde de farklılık gösteren karmaşık bir yapıya sahiptir.

Genel ortaöğretim içinde Fen Liseleri, Anadolu Liseleri, Anadolu öğretmen liseleri.. gibi, kuruluş amaçları yanında yasal dayanakları, öğrenci alımında uyguladıkları kuralları, sınıf mevcutları, müfredat programları yönünden birbirlerinden farklılaşmış uygulamalar bulunmaktadır.

Örneğin Fen liselerine öğrenciler ilköğretim sonunda yapılan sınavla alınmaktadır. Öğrencilerin bu sınava girebilmesi için diğer koşulların yanında ilköğretim ikinci kademedeki sınıf tekrar etmemiş olması, 7. sınıf Türkçe, Matematik ve Fen bilgisi derslerinin ortalamasının 10 üzerinden en az 7 olması koşulu aranmaktadır (21595 s. Resmi Gazete Md.7). Bu okulların sınıf mevcutları 24'ü geçemez. (21595 s. Resmi Gazete Md. 20). Fen liselerinde görevlendirilecek öğretmenler Talim Terbiye Kurulunca saptanacak esaslar çerçevesinde sınavla ya da Orta Öğretim Genel Müdürünün başkanlığında yasada üyeleri belirlenen komisyonca seçilir. (21595 s. Resmi Gazete Md: 22).

Anadolu liseleri öğrencilerini ilköğretim okulları birinci kademe sonunda ve giriş sınavının yapıldığı yıl 5. sınıfta okumakta olan öğrencilerden arasından seçmektedir. Yönetmelikte öğretmen seçimi ile ilgili bir hüküm bulunmamaktadır. Fakat sınıflarda öğrenci sayıları "hazırlık sınıflarında 36 ve daha sonraki yıllarda 40'ı geçemez." (21580 s. Resmi Gazete Md: 5).

Diğer taraftan liselerde sınıflardaki öğrenci sayılarında bir sınırlama söz konusu değildir. Kimi liseler ikili öğretim yapmaktadır. Öğrenciler ayrıcalıklı liseler tarafından emilemeyen öğretmenlerden ders almaktadır (Kaya 1984:165). Liselerden sınavla öğrenci alan okullara geçiş olanağı bulunmamaktadır. Ancak bu okullara sınavla öğrenci alan okullardan ve mesleki - teknik okullardan geçiş olanaklıdır (11868 s. Resmi Gazete Md.95).

Türkiye’de genel liseler 1950 yılına kadar geleceğin elitini yetiştiren ve genellikle zengin ailelerin, bürokratların, subayların, toprak sahiplerinin, çocuklarına hizmet eden okullardı. Bu tarihten sonra bu okulların öğrencileri sosyo-ekonomik bakımdan değişmiştir (Kaya 1984; 164). Görüşülen okul yöneticileri de bu görüşü destekleyerek genel olarak iki tip öğrenci gelişimini belirtmişlerdir. İlki çeşitli nedenlerle ayrıcalıklı okullara girme şansını kaybetmiş, ama üniversite okumak isteyenlerdir. İkinci grup belli bir bilince sahip olan adan çevresel koşullara bağlı olarak (yerleşim biriminde tek okul olması vb.) ya da ortaokul sonunda yapılan seçme sınavlarında elenen öğrencilerdir.

Öğrenci seçimi, programı... vb açılardan Anadolu liseleri ile Genel Lise arasında bir konuma yerleştirilebilecek olan Yabancı Dil Ağırlıklı Liselerin açılmasıyla ortaöğretim düzeyindeki çatal sisteme bir sütun daha eklendiği söylenebilir. Yabancı Dil Ağırlıklı Liseler öğrencilerini ilköğretim okulu sonunda yapılan seçme sınavı ile almaktadır. Bu okullara başvurabilmek için, öğrencilerin ilköğretim ikinci kademe not ortalamasının beş üzerinden en az 3.50 olması gerekir. Okul müdürünün başkanlığında, bir müdür yardımcısı, iki öğretmen ve okul koruma derneği ya da başka bir adla etkinlikte bulunan okul derneğinden bir temsilciden oluşan kayıt kabul komisyonu, önceden saptanmış olan bir sayıya göre kabul edeceği öğrencileri diploma notlarına dayalı olarak sıralayarak belirler. Bu okullar biri hazırlık olmak üzere dört yıl sürelidir. Sınıfdaki öğrenci sayıları 40’ı geçmeyecek şekilde planlanır. Ayrıca öğrencilerin aynı okul türleri ve farklı program uygulayan okullar arasındaki nakil koşulları da yönetmelikle belirlenerek sınırlandırılmıştır (21903 s. Resmi Gazete).

Bütün bunların sonucu olarak genel orta öğretim okullarının kendi aralarında niteliksel farklılaşmaları yanında öğrencilerini ilköğretim birinci ve ikinci kademesi sonunda almalarına bağlı olarak, dikey ve çatal örgütlenmiş bir yapı oluşturdukları görülmektedir.

Aynı şekilde mesleki ve teknik orta öğretim okulları da kendi içinde farklılaşan, ayrı yasa, ayrı genel müdürlük ve bakanlıklarca yönetilen orta öğretim örgütleridir. Öncelikli kuruluş amaçları ekonominin gerektirdiği nitelikli işgücünü yetiştirmek olmasına rağmen gerçekte öğrencilerin temel hedefi üniversite öğrenimi görmek şeklinde ortaya çıkmaktadır. (Gökçe 1984:105; Karagözoğlu 1985; 274).

Mesleki teknik öğretim diğer bakanlıklara bağlı bulunanlar bir yana Milli Eğitim Bakanlığı içinde; Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü, Kız Teknik Öğretimi Genel Müdürlüğü, Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü gibi ayrı genel müdürlüklerin yönetimindedir. Ayrıca her mesleki teknik okul türünün anadolu tipi bulunması da ayrı bir çatalaşma oluşturmaktadır.

Mesleki teknik öğretim, ortaöğretim düzeyinde en karmaşık yapıya sahip düzey olarak nitelenebilir. Yapısal bakımdan ilk yıl ortak dersler okutma amaçla rağmen meslek dersleri ağırlıklı bir öğretim programına sahip olmaları nedeniyle, okullararası geçişler çok sınırlı, hemen hemen olanaksız olarak görülmektedir (Kıran 1992; 141). Öğretim süreleri 5 ile 3 yıl arasında değişmektedir. Anadolu Teknik Liselerinde öğrenim 5 yıl, Ticaret ve Endüstri Meslek Liselerinde 3 yıldır. Teknik lise ve Anadolu Meslek liselerinde öğrenim 4 yıldır.

Mesleki teknik öğretim okullarının Anadolu bölümlerinin tamamı ve diğer okulların da çoğunluğu öğrencilerini sınavla almaktadır. Türk eğitim sisteminin bu boyutunda da büyük ölçüde seçici özellik bulunmaktadır. Sınav sonunda açık kalan kontenjanlar sınavsız olarak doldurulmaktadır. Sınavlarda öğrenciler başvurdukları okullar yanında, bu okulların bölümleri bakımından da elenmektedir. Okulların birkaç tanesi dışında hemen hepsinde farklı alanlara eleman yetiştiren programlar bulunmaktadır. Endüstri Meslek Liseleri için bu program çeşitliliği 42'ye kadar çıkmaktadır (MEB 1988; 32). Bu bakımdan

okullar arası farklılaşmalar yanında programlar açısından farklılaşmalar da oldukça çok olabilmektedir. Ayrıca bu okullardan bazıları üniversiteye öğrenci hazırlamakta genel ortaöğretim okulları kadar başarılıdır. Örneğin Teknik Liseler lise fen kolu dersleri ile birlikte endüstriyel teknik öğretim programı uygulamaktadır (MEB 1988;29). 1980-1981 öğretim yılında teknik liseden mezun olan öğrencilerin %35.6'sı yüksek öğrenime devam etmektedir. Aynı yıl lise mezunlarından üniversiteye yerleşenlerin oranı %22.34'dür (Adem 1983; 509).

Diğer taraftan merdiven sisteminde, okullar her kademede birbirleriyle bağlantılıdır. Dış yapıları kadar iç yapıları da birlik gösterir. Okullar toplumsal sınıfları temsil etmezler. İlk defa 19. yüzyılın sonlarında Amerika'da gerçekleştirilen bu sistem buradan Avrupa ülkelerine yayılmıştır. Bu sistemde 6 ya da 8 yıllık ilköğretimi bitiren öğrenci 6 veya 5 yıllık çok amaçlı olarak kurulmuş olan ortaöğretime geçer. Girişte herhangi bir seçim söz konusu değildir. Ortaöğretim okulları katı sınıf sistemi yerine, zengin bir kurs sistemine sahiptir. Bu kursların seçimi tamamen öğrencinin ilgi ve isteğine bırakılmıştır. Sistemde sınıfta kalma yoktur. Bir dersi geçemeyen öğrenci, o dersi ya yaz kursunda, ya da gelecek yıl içinde tekrarlamakta veya daha hafif bir başarı grubuna yönlendirilmekte, çabalar sonuç vermezse dersi tamamen bırakmaktadır.

Batı dünyasında ilk defa ABD tarafından gerçekleştirilen bu sistem, ikinci dünya Savaşı'ndan sonra Batı Avrupa ülkelerinde ve özellikle de İngiltere ve İsveç'te uygulanmaya çalışılmıştır. Ekim Devriminden sonra Sovyetler birliğinde biraz farklı da olsa, temelde merdiven sistemi sayılabilecek bir sistem kurulmuş ve bu sistem 1945 yılından sonra buradan diğer sosyalist ülkelere yayılmıştır (Ergün 1987:210).

Türk eğitim sistemi demokratlaşma açısından ele alındığında, okulların örgütlenme modeli daha çok çatal sisteme uymaktadır. Okullar arasında,

bölgeler, şehirler ve cinsiyetler arasında dengesizlik bulunsa da teorik olarak tüm çocuklar ilköğretimin birinci kademesinde ve kısmen de ikinci kademesinde okullandırılmış bulunmaktadır. Ancak bu düzeyde de alt sosyo-ekonomik düzeyli ailelerin çocukları aleyhine işleyen eşitsizlikler vardır. Bu eşitsizlikler çocukların daha üst öğrenimlerine de yansımaktadır (Bülbul; 1974).

Eğitim sistemleri okul kuruluş sistemleri yanında, amaçlara dayalı olarak başka biçimlerde de modelleştirilebilmektedir. Örneğin, Celkan (1989) Türk eğitim sistemini; tarihi, örgütlenme ve reform esaslarına dayandırarak modellemiştir. Buna göre tarihsel modeller; *“aşiret eğitimi modeli, islami model, dvyirmeci eğitim modeli, askeri eğitim modeli, okulların çoğaltılması modeli, milli terbiye hareketleri ve cumhuriyet dönemidir”*. Celkan (1989) Örgütlenme espirisine dayalı modeller başlığı altında; bir model verirken çok Türk eğitim tarihinde eğitim sürecini, ana hatlarıyla yasal dayanakları açısından incelemiştir. Reform temeline dayalı modeller başlığı altında da; eğitim sürecine, demokratlaşma, endüstrileşme, eski-yeni sentezi, verimlilik, elitizm, özel eğitim, yaşam boyu eğitim ve bütüncü eğitim açılarından Türk eğitim tarihinin ana hatlarıyla değerlendirmiştir. Bilgiseven (1992) ise eğitim sistemlerini; *“elit yetiştirme - yaşama hazırlama, örgün - yaygın, dinsel - laik ve çok amaçlı olma”* ölçütlerine dayalı olarak modellemiştir.

Hopper (1977), toplumbilimcilerin çoğunun eğitim sistemlerinin sınıflandırılması için en uygun modelin Turner'in modeli olduğunda birleştiklerini ifade eder. Blackledge ve Hunt (1989) Turner'in *“her toplum kendi toplumsal sistemine bağlılığı koruma probleminin üstesinden gelmeli ve bunu kısmen, sadece sınıf konumuyla değişen normlar ve değerler yoluyla yapmalıdır”* dediğini belirtirler. Bu konuda en göze çarpan problem, alt sınıfların bağlılık sorunudur. Turner'in modeli; endüstri toplumlarında eğitim sisteminin esas işlevinin, bireylerin dikey hareketliliklerini sağlamak olduğunu varsayar. Turner hareketlilik tarzlarını halk normlarına dayandırır. Turner ülkelerin eğitim

sistemlerini şekillendiren bu nomlara “örgütleyici halk normları” adını vermiştir. Blackledge ve Hunt (1989) Turner’a göre her ülkenin farklı halk normlarına sahip olduğunu, bu nedenle ülkelerin eğitim sorunlarını da farklı şekillerde çözmeleri gerektiğini belirtirler. Toplumda bu normlar iki şekilde görülür. İlki “destekli (korunan) norm”, ikincisi “yarışma normu”dur. Eğitim sisteminin biçimi değerler üzerindeki etkisi aracılığı ile toplumsal kontrolü yerine getirir. Bireylerin toplumda dikey hareketliliği de bu iki norma göre ayırt edilir. Destekli hareketlilik yöntemine dayalı seçim yapan sistem eğitimde “korunmalı sistem”, yarışmalı hareketliliğe dayanarak seçim yapan eğitim sistemi “yarışmalı sistem” olarak adlandırılır (Hopper 1979:153).

Blackledge ve Hunt (1989) Turner’ın normlarına göre uygulanacak stratejileri tablolatırmışlardır:

Halk Normları	
Yarışma Normu	Destekli (Korunan) Norm
Herkesin eşit başladığı elit statü kazanma yöntemi. Elit statü servet sahibi olmayla açıklanır.	Geleceğin elitleri konumlarına göre, var olan elitler ya da onların vekilleri tarafından seçilir.
Yarışın kuralları herkes tarafından iyi bilinir.	Yalnızca elitler, gizli stratejilerin farkına varabilirler.
Eğitim sisteminde eleme, erken olmamalıdır.	Elit statü için seçim ve mesleki uzmanlaşma erken bir devrede yapılmalıdır.
Yetenekli olana hiç bir yardım verilmemeli.	Geleceğin elitlerine en iyi eğitim verilmelidir.
Bir toplumda pek çok elit grupta rekabet içindeki bulunur.	Çoğunlula toplumda yerleşik bir elit grupta birlikte bulunur.
Elit statü ümidi, topluma bağlılık kuruluncaya kadar devam ettirilir.	Kitleler kendilerini yetersiz, üst tabakayı mükemmel görmeleri için eğitilir.
Elitler diğer gruplarla yer değiştirebileceği varsayımıyla denetlenir.	Elitler hayır sever korumacılık ve kendi yandaşlarının fikirleri ile duvarlılık içinde toplumsallaşır.

Hopper (1979), Turner'ın korumalı ve yarışmalı eğitim sistemlerinde seçim sürecini, örneklerle açıklamıştır:

Yeni elit üyeler elit örgütler veya onların temsilcilerince seçilir. Elit statü yararlı olduğu düşünülen ve hiç bir çaba ya da stratejiyle almamayan bir takım ölçütlere dayandırılarak verilir. Dikey hareketlilik, her adayın bir ya da daha fazla üye tarafında desteklenmesi zorunlu özel bir klüp üyeliğine giriş gibidir. Sonunda onlar üyelerinde görmeyi arzuladıkları niteliklere sahip olup olmadığına ilişkin verdikleri karara dayanarak; adayların dikey hareketliliğini kabul ya da reddederler.

İçinde elit statü bulandıran bir sistemde, adayları yarışmada kullanabilecekleri stratejilerde geniş bir toleransa sahip olduğu, yansız kurallar ile yapılan şeffaf bir yarışmada, elit statü yarışmanın ödülüdür. Başarının ödüllü olan dikey toplumsal hareketlilik elitlerin elinde olmadığı için, elitler ödülle ulaşacak olanları, ya da ulaşamayacakları belirleyecek bir konumda değildir.

Hopper (1979)'a göre toplumların eğitim sistemleri bireysel farklılıkları önemseyerek uzmanlarını geliştirdiklerinde sanayileşirler. Bu tip toplumalarda eğitim sistemi üç öncelikli açık işleve sahiptir. Bunlar:

1. Yetenek düzeyleri ve katagorileri farklı çocukların seçimi,
2. Seçim süreciyle oluşturulmuş değişik katagorilerde çocuklar için uygun öğrenim tiplerini belirleme,
3. Eğitilmiş bireyi, ya doğrudan mesleğe, ya da daha ileri düzey bir uzmanlaşma için bir üst öğrenime hazırlama işlevleridir.

Hopper, eğitimin esas işlevinin seçme olduğunu düşünür. Özellikle çağdaş toplumlarda eğitim sistemlerinin yapısının, onların seçim yöntemlerinin yapısıyla anlaşılabilirliğini belirtir. Hopper, eğitim sistemlerini tanıma ve değerlendirebilmek için dört soru sorulması gerektiğini belirtir.

1. Seçme nasıl meydana gelmektedir?
2. Seçme ne zaman yapılmaktadır?
3. Kim seçilmektedir?
4. Niçin seçilmektedir?

Hopper (1979), Turner'ın korumalı ve yarışmalı eğitim sistemlerinde seçim sürecini, örneklerle açıklamıştır:

Yeni elit üyeler elit örgütler veya onların temsilcilerince seçilir. Elit statü yararlı olduğu düşünülen ve hiç bir çaba ya da stratejiyle alınamayan bir takım ölçütlere dayandırılarak verilir. Dikey hareketlilik, her adayın bir ya da daha fazla üye tarafından desteklenmesi zorunlu özel bir klüp üyeliğine giriş gibidir. Sonuçta onlar üyelerinde görmeyi arzuladıkları niteliklere sahip olup olmadığına ilişkin verdikleri karara dayanarak; adayların dikey hareketliliğini kabul ya da reddederler.

İçinde elit statü bulandıran bir sistemde, adaylarını yarışmada kullanabilecekleri stratejilerde geniş bir toleransa sahip olduğu, yansız kurallar ile yapılan şeffaf bir yarışmada, elit statü yarışmanın ödülüdür. Başarının ödülü olan dikey toplumsal hareketlilik elitlerin elinde olmadığı için, elitler ödülle ulaşacak olanları, ya da ulaşamayacakları belirleyecek bir komuda değildir.

Hopper (1979)'a göre toplumların eğitim sistemleri bireysel farklılıkları önemseyerek uzmanlarını geliştirdiklerinde sanayileşirler. Bu tip toplumlarda eğitim sistemi üç öncelikli açık işleve sahiptir. Bunlar:

1. Yetenek düzeyleri ve katagorileri farklı çocukların seçimi,
2. Seçim süreciyle oluşturulmuş değişik katagorilerde çocuklar için uygun öğrenim tiplerini belirleme,
3. Eğitilmiş bireyi, ya doğrudan mesleğe, ya da daha ileri düzey bir uzmanlaşma için bir üst öğrenime hazırlama işlevleridir.

Hopper, eğitimin esas işlevinin seçme olduğunu düşünür. Özellikle çağdaş toplumlarda eğitim sistemlerinin yapısının, onların seçim yöntemlerinin yapısıyla anlaşılabilirliğini belirtir. Hopper, eğitim sistemlerini tanıması ve değerlendirebilmek için dört soru sorulması gerektiğini belirtir.

1. Seçme nasıl meydana gelmektedir?
2. Seçme ne zaman yapılmaktadır?
3. Kim seçilmektedir?
4. Niçin seçilmektedir?

Seçim süreci; merkezi veya yerel olarak gruplanabilir. Merkezden seçim, tüm ulusa uygulanan standart bir eğitim programı ve tek tip merkezi seçim sistemini gerektirir. Diğer toplumun hiç bir yerinde ortak öğeleri ve merkezi örgütlenmeyi gerektirmeyen, yerinden yönetilen ve tek tipe indirilemeyen bir seçme sistemidir. Hopper (1979)'a göre ülkelerin eğitim sistemlerinde benimsedikleri seçim politikaları, ister yerel, isterse merkezi olsun, Hopper (1979)'ın "tamamlama" ve "yerine getirme", Turner'ın "korunan norm" ve "yarışma normu" adını verdiği seçim politikaları ile gerçekleşmektedir. Zaten "yerine getirme" Turner'ın "korunan normuna" ve "tamamlama" da "yarışma normuna" karşılık gelmektedir. Yazarlara göre eğitim sistemlerinin seçim süreçleri bu iki kutup arasında değişmektedir.

Hopper (1979) destekli seçim sürecini bir yetenek yarışmasına benzeterek anlatır. "Adaylar, doğru karar verecekleri umuduyla merkezi olarak örgütlenmiş jüriye, yeteneklerini sunarak yarışır." Hopper (1979), yarışmalı seçim sürecini de asker alma sınavına benzeterek açıklar. Bu sınavda " adayların sınav başladıktan sonra, ele geçirebildikleri araçları kullanarak belirli bir zaman diliminde, belirli bir mesafeyi geçmesi beklenir." diyerek adayların yarışma türü sınavlarda yeteneklerinin yanında çevresel koşullardan da en iyi biçimde yararlanabilmesinin beklendiğini ima eder. Bu eğitimde fırsat eşitliği açısından tartışılabilir bir durumdur.

İlk seçimin yapılma zamanı da, bir eğitim sisteminin fırsat eşitliği politikalarının göstergelerinden biridir. Seçimin erken ya da geç yapılması, bireylerin erken yada geç yetenek gruplarına ayrılmasını, elenmesini ifade eder. Hopper (1979), oldukça erken bir dönemde formal farklılaşma ve uzmanlaşma uygulanan bir seçim sürecinde aranan niteliklere sahip bireylerin elenebileceğini, geç sayılabilecek bir dönemde yapılan seçimde ise, uygun nitelikleri taşımayan kişilerin de seçilebileceğini belirtir.

İlk seçimin ne zaman yapılması gerektiği Avrupada 1940'lı yıllarda sorgulanmıştır. Bu konuda bir çok araştırma yapılmıştır. Bu konuda ilk araştırmalardan biri İsveçli bir psikolog olan Neymark'a aittir. Aytaç (1985), Neymark'ın araştırmalarına göre; onbir yaşında iken yapılan seçimlerde teorik yeteneklerin saptanabilmesinin olası olmakla birlikte, pratik (çeşitli özel) yeteneklerin doğru bir biçimde saptanmasının olanaksız olduğunu belirtmektedir. Diğer taraftan İngiliz psikoloji topluluğunun ortaöğretime öğrenci seçimi konusunda yaptırdığı araştırmalara göre de 11 yaşında öğrencilerin liselere seçimi belirli hatalara yol açmaktadır. Aytaç (1985), İngilterde "Sipens komisyonunun:

Çocuğun zihinsel gelişimi bir tek faktörün belirleyici etkisi altında ilerler görünür. Ana hatlarıyla bu, doğuştan gelen zihinsel yetenekleri bütünü şeklinde tanımlanabilir ve genel zeka diye adlandırılabilir. Zeka testleri yardımıyla öğrendiğimize göre, çocuğun gelişim sonucunda varacağı başarı gücünün düzeyi daha küçük yaşlarda yaklaşık bir derecede tahmin edilebilir. Fakat bu yalnızca genel zeka için söz konusudur, özel yetenekleri ve ilgili içermez

sonucuna vardıklarını belirtir.

Seçimin geç yapılması, bir ülkenin vatandaşlarına olabildiğince uzunca bir süre eğitim arzını gerektirir. Bu politika, bireylerin kalıtımla getirdikleri nitelikleri geliştirme yanında, eğitim sistemlerinin fırsat eşitliğini engelleyen zihinsel olmayan faktörlerin etkisini azaltmada etkili olduğu sayılısına dayanır. Okul öncesi dönemde oluşan gelişim farklılıkları, 4-6 yıllık bir eğitim süreciyle dengeye ulaştırılamamaktadır (Aytaç 1985:22; Gordon 1988:33). Ayrıca Gordon (1988), sınıfın seçim süreci üzerindeki etkisini vurgulamak için "işçi sınıfı gençleri eğer 18. yaşlarından sonra eğitimlerini sürdürürlerse, onların ABD'de yüksek öğretime girme şanslarının orta sınıf arkadaşlarına eşit olabileceğini." belirtir. Buradan, bireyler ne kadar eğitim sürecinde kalırlarsa, çevresel faktörlerin etkisinin o süre kadar en aza indirilebileceği söylenebilir.

Türk eğitim sisteminde ilk seçim Anadolu Liseleri sınavı ile, ilköğretim birinci kademe sonunda yapılmaktadır. Bu durum doğru ve yansız seçim yapabilmek için alanyazına göre çok erken bir dönem olmaktadır. Bu dönemde yapılan bir seçimin alt toplumsal sınıflar aleyhine yanlılık taşıyabileceği söylenebilir.

Hopper (1979), kim seçilmeli? ve niçin seçilmeli? sorularını birlikte ele alır ve bu soruların yanıtlarını, sınıflı toplumların karşı karşıya olduğu sorunları ortaya koyarak vermeye çalışır. Hopper'a göre sınıflı toplumlar, birbirleriyle ilişkili üç sorunla yüz yüze gelirler. Bunlar:

- a. Farklı güç hiyerarşisinde bulunan tüm statülerdeki insanların, hem kendilerini tatmin, hem de diğerlerine karşı statülerini haklı çıkarmak,
- b. Elitlerin, etkili ve yeterli bir biçimde yönetmek için, elit olmayan grupların en azından sadakat ve işbirliğini sağlamak,
- c. Egmenliklerini korumak için elitlerin, gizil olarak kendileriyle rahat edebilecek potansiyel liderleri emecek kadar esnek olmaları sorunlarıdır.

Hopper (1979), bu sorunları "*çünkü yarışma, sınıflı toplumların yapısını, gerilim ve çekişmede yarışmanın doğasını oluşturur.*" cümlesiyle gerekçelendirir.

Hopper (1979)'a göre böyle ikilemlerle uğraşmaya kalkışan sınıflı toplumlar, tek yönlü olarak diğerlerine oranla, daha üst öğrenim düzeylerine kabul edilenlere niçin daha çok güç verildiğini haklı çıkartan ve toplumun çok fazla önem verdiği insan tiplerini belirleyen politikalarını geliştirmelidirler. Bunlar meşrulaştırma ideolojileri olarak adlandırılabilir. Sınıflı toplumlarda eğitim sistemleri, yer belirleme ve meşrulaştırma düzeneği olduğu için, meşrulaştırma ideolojilerini geliştirmeleri gerekir. Bu politikalar, gücün paylaşımına ilişkin sorunları, eğitsel uygunluğun düzenlenmesine ilişkin sorunlara dönüştürür. Bu politikalar daha üst düzey eğitime kimin seçilmesi gerektiğini belirler ve diğerlerinin niçin kabul edilmemesi gerektiğini açıklar

Hopper (1979), bu politikaları “universalist” ve “particularist” olarak gruplandırır. Universalist politikaları da kendi içinde; “seçkinci” ve “babacan” ideolojiler olarak ayırır. Aynı şekilde partikularist ideolojileri de “meritokratik” ve “toplumcu” (communistic) olarak sınıflandırır. Hopper, bu ideolojileri açıklarken insanları sahip olduğu becerilere göre ayırır. İnsanların sahip olduğu becerileri de “Dağınık beceriler” (Diffuse skills) ve teknik beceriler olarak adlandırır. Eğer toplum dağınık becerilere sahip bireylerin yetiştirilmesine önem veriyorsa partikularist ideolojiye, alternatif olarak teknik becerili insan tipine önem veriyorsa evrenselci ideolojiye ulaşılır. Eğer elitlerin seçimi, toplum dağınık becerili insanlara gereksinim duyar diyerek haklı gösterilirse “babacan” (paternalist) ideoloji etkisini gösterir. Eğer dağınık becerili insanların seçimi, elit statüye ulaşmanın bu becerilere sahip olan bireylerin hakkı olduğu öne sürülerek gerekçelendirilirse, seçkinci ideoloji ortaya çıkar. Eğer elit tabaka teknik becerilere sahipse ve onların statüsü toplumun gereksinimlerine göre gerekçelendiriliyorsa “toplumcu” ideoloji, fakat bu bireyin haklarının elit statüye göre haklı gösterilmesi ise, “meritokratik” ideoloji işler. Bu sınıflama özgün ve Hopper’a aittir (Blackledge ve Hunt 1989:82).

Okul sistemlerine ilişkin alanyazında başka açıklama ve modeller de üretilmiştir. Bu model ve açıklamalar işlevselci ve çatışmacı kuramların söylemleri içinde toplanmaktadır. İşlevselcilik toplumun meritokratik açıklamasıyla yakından ilişkilidir. Çatışmacı teori Marx’cı olan ve olmayan türlerine ayrılabilir. Her iki teorinin de yandaşlarınca geliştirilmiş, temelde işlevselci ve çatışmacı fikirlere bağlı, alt açıklamalarını oluşturan türleri bulunmaktadır. Fakat burada kuramların tartışılmasından daha çok, kuramların okul seçimine ilişkin görüşlerine yer verilmiştir.

İşlevselciler, organik bir yaklaşımla toplumu insan vücuduna benzetirler. İnsan bedeninde nasıl belli organlar belli işlevleri görürler ve karşılıklı bağımlı

olarak çalışırsa, toplumun çeşitli örgütleri de işlevlerini diğer örgütlerle bağımlılık içinde sürdürmektedir (Chapman 1986:37; Tan 1990:559).

Örgütlerin kendi içindeki en küçük birimleri rol adını alır ve tıpkı insan vücudundaki hücreler gibi bu roller de tüm sistemin çalışmasına önemli katkıda bulunurlar. İnsan bedenindeki hücrelerin işlevlerini görmeleri biyolojik programlamayla çözümlenmiştir. Ancak toplumsal rollerin yerine getirilmesi için, insanların güdülenmeleri ya da zorlanmaları gerekir. Bu bağlamda okullar, yetenekli bireyleri ayırıp seçmekte ve böylece en yetkin ve güdülenmiş olanların en yüksek konumlara gelmesini sağlamakta kullanılan en etkin ve akılcı araçtır. Eğitim sistemi, işgücüne katıldıklarında, toplum tarafından gereksinilen ve bireyler için uygun bir mesleğe girebilsinler diye, yeteneklerini keşfetmeleri ve geliştirmeleri için bireylere yardım eder. Okullar bunu yaparken ekonomik gelişme için giderek bilgiye daha bağımlı hale gelen bir toplumda, yetişkinlerin rollerini gerçekleştirebilmeleri için gerekli bilişsel beceri ve normları da öğretirler (Chapman 1986:38; Tan 1990:560).

İşlevselcilerin temel sayıltılarından biri, tüm bireylerin fırsat eşitliğine sahip olduğudur. Eğer bireyler eşitsiz kazanım düzeyleriyle okuldan ayrılırlarsa, bu onların güdülenme ve zeka farklılıklarının bir sonucudur. Bunlar bireyleri uygun mesleksel rollere ayırmaya yardım eden sınıflama, test etme ve sınav sistemleriyle ölçülebilir. Mesleklerin yalnızca küçük bir kısmı yüksek düzeyde beceriler gerektirdiği için, sınavlardaki norm, onu yalnızca çok az kişinin başarmasını güvenceye almak şeklinde belirlenir (Chapman 1986:38).

Toplumdaki eşit olmayan zenginlik, eşit olmayan zekanın da sonucu olarak görülür. Toplum daha çok değer verdiği ve tıp eğitimi uzun bir süreyi kapsadığı için, doktorlar elektrik tamircilerinden daha çok kazanırlar. Eğitim sistemi herkesin hizmetindedir. Yetenekli ve çok çalışmaya hazır olan herkes, zenginlik ve statüye götüren merdivene tırmanabilir. Bu yolda tüm bireyler eşit

fırsatlara sahiptirler. Toplumsal sınıf, ırk, cinsiyet gibi faktörlerin hiç bir etkisi yoktur (Chapman 1986:38).

Eğitimi toplumsal adaletin dağıtıcısı, büyük eşitleyici olarak gören işlevselcilerin aksine çatışmacılar, okulları eşitsizliği sürdüren ve alt sınıfsal düzeydeki insanları aşağı düzeyde olduklarına inandıran örgütler olarak tanımlamaktadır. Temelde bu noktada ortaklaşabilmiş olmalarına karşın çatışma kuramı birden çok kuramcıyı içerir. En genel ayrımla çatışma kuramcıları "Marxist" ve "Weberyan" olarak sınıflanabilir. Çatışmacılar kendi içinde değişik görüşlerden oluşmakla birlikte temelde bazı ortak sayılıtlara dayanmaktadır (Chapman 1986:43-44; Hurn 1985:63; Tan 1990:565):

a. Toplumu oluşturan sınıflar arasında karşıt çıkarılara dayalı temel bir çatışma vardır. Bu nedenle sınıflar, aralarında eğitimi kendi egemenliklerine almak için mücadele ederler. Eğitimi egemenlikleri altına almak için mücadele eden gruplar elde etmeye çalıştıkları şeyin kendi çıkarları olduğu gerçeğini gizlemek için, toplumsal geresinimler aldatmacasını kullanırlar. Bu seçimler eğitimin amaçlarına ve örgütlenmesine ilişkin uzlaşma sağlamada başarılı olabilirler, fakat bu uzlaşmanın altında yatan; daima gençlere kimlerin değer ve ideallerinin öğretilceğine ve en çok arzulanan işlere kimlerin çocuklarını elde edeceğine ilişkin bir iktidar savaşı vardır.

b. Gruplar arasındaki mücadele, eşit olmayan bir mücadeledir. Seçimler diğer gruplarla uzlaşma ve pazarlık yapma gerekliliği içinde olmalarına rağmen, daha fazla kaynaklara sahiplikleri ve iletişim araçları üzerinde denetimleri olduğundan dolayı daha fazla egemenliğe sahiptirler.

c. Eğitimin temel amacı mesleğe yönelik bilişsel becerilerin öğretilmesi değil, uygun değerlerin benimsetilmesi yoluyla var olan düzenin desteklenmesidir. İşverenlerin gelecekteki çalışanların bilişsel becerilerinden

daha çok onların tutum ve değerleri, özellikle de sadakat, itaat ve uysallıklarıyla ilgilendikleri vurgulanmaktadır. Bu nedenle okulların görünüşteki ilgileri, bilişsel becerilerin öğretilmesi olmasına rağmen, okulların birincil görevi, uygun tutum ve değerleri öğretmek toplumsal düzeni desteklemektir.

Bowles ve Gintis (1977), okulların modern kapitalist toplumun çıkarlarına hizmet ettiğini, baskıcı kapitalist bir toplumda gerekli olan değerleri ve kişilik özelliklerini yeniden ürettiğini, ancak bunu farklı okulların farklı şekilde yerine getirdiğini ileri sürerler:

Verimli bir kol işçisinden üretim bandında istenilen değer ve nitelikler; büyük bir şirketin yöneticisinden beklenen değer ve niteliklerden oldukça farklıdır. Bu nedenle kol işçisine; dakiklik, talimatlara uyma ve üstlere itaat öğretilirken, yönetici olacak öğrencilere; esneklik, bağımsızlık, hoşgörü, yaratıcılık, değişme ve yenileşmeye yönelik uygun tutumlar öğretilmektedir.

Bu yüzden, öğrencileri daha çok alt statüli işlere giren okullar; kurallara uymaya önem verir, görev seçiminde en az bireysel karar verme yetkisi tanır ve otoriteye itaati öğretir. Diğer yandan öğrencileri seçkin konumlara hazırlayan okullar, öğrencileri bağımsız iş yapabilme yeteneklerini geliştirmeyi; seçenekler arasında tercih yapmaya ve dışsal davranış kuralları geliştirmekte çok normları içselleştirmeye güdüler.

Bu tür farklılıklar, hem farklı sınıfsal değerleri, (işçi sınıfı aileler için daha katı eğitim yöntemleri, insiyatif ve bağımsızlığı teşvik eden eğitim için meslek sahibi ailelerin seçimi) hem de yüksek ve alt statüli mesleklerde iyi bir performans için gereken kişilik niteliklerini yansıtmamaktadır.

Çatışmacı kuramın "Marxist" kanadında yer alan Althusser ise, üretimin gerçekleştirilebilmesi için, işgücünün beceri ve kurallarının ve üretim ilişkilerinin yeniden üretilmesi gereğinden yola çıkarak, okulun kapitalist üretim ilişkilerini yeniden üretmenin asıl ve önemli toplumsal alanını temsil ettiğini öne sürer. Kapitalist ekonomik sistemde işgücüne belli bir ücret verilmek suretiyle kendi gücünü yenilemesi, çocuk yetiştirmesi sağlanır. İşgücünün karmaşık toplumsal-tekniik koşulların gerektirdiği yeterliliği ise, kapitalist eğitim sistemi aracılığıyla gerçekleştirilir (Giroux 1983:6; Tan 1990:566).

Althusser, kapitalist toplumda devlet örgütlerini; "baskıcı" ve "ideolojik" olarak ayırır. Buna göre baskıcı devlet örgütleri yargı, yürütme, yasama, polis ve ordudan oluşur. İdeolojik örgütler ise, din, eğitim, aile, siyaset, hukuk v.b. dir. Olgun kapitalist sistemlerde temel ideolojik devlet örgütü eğitimidir. Çünkü eğitim çocuğu en zayıf anında yakalar ve çok yönlü olarak etkiler. Eğitim çocuğa hem gelecekteki işi için gerekli beceri ve teknikleri hem de, gelecekteki ekonomik rolüne uyan, iyi davranış kurallarını aktarır. Bu davranış kuralları işçilere; boyun eğme, haline razı olma, alçak gönüllülüğü, diğerlerine işe; kuşkuculuk, yaratıcılık, kin, özsaygı ve hileyi öğretir. Böylece kapitalist üretim biçiminin gerektirdiği beceri ve ideolojiyle donatılan kitlenin büyük çoğunluğu okul tarafından 16 yaşında üretimin bağına, gerikalanlar biraz daha okulda kalmalarına izin verilerek memurluk statülerine şırınga edilir. Küçük bir a.s.nlık ise, eğitimin doruğuna tırmanır, sömürü-baskı elemanı ve uzman ideolog konumuna erişirler (Giroux 1983:6; İnal 1993:801; Karen 1986:45; Tan 1990:567).

Çatışmacı kuramın diğer kanadında yer alan Weberciler Max Weber' in sınıf ve iktidar kavramlarından hareket ederek toplumsal değişimin yalnızca sınıf çatışmasının değil, bir çok faktörün bir sonucu olduğunu ileri sürerler ve ekonominin dışındaki etmenlere, özellikle kültürel etmenlere, gruplararası çatışmada daha çok önem verirler. Önemli bir Weberyen kavram "statü grupları"dır. Statü grupları, statülerinin prestij miktarı ortak olan bireylerin oluşturduğu gruplardır. Statü ekonomik varlık, güç, ve toplumsal sınıftan alınabilir; fakat toplumda zengin ya da güçlü olmayan gruplar da vardır. Bu gruplar statülerini çalıştıkları meslekten alır. Örneğin eski Çin'de bilim adamları, varlıklı tüccarlardan daha yüksek statüye sahipti. Bu nedenle tüccarlar çocuklarının statülerini korumak için eğitime büyük önem vermişlerdir (Karen 1986:46-47).

Büyük ölçüde Max Weber'den esinlenen bu kanadın en önde gelen temsilcileri ABD'de R. Collins ve İngilterde M. Archer'dır. Collins, Weber'in "çağdaş dünyada eğitsel belgeler toplumsal-ekonomik üstünlük taşıyan konumlara aday arzını kısıtlamak ve bu konumları 'eğitsel patent' (diploma) sahiplerinin tekeline tutmak için kullanılmaktadır" görüşünden hareket ederek kuramını geliştirmiştir. Çağdaş Amerikan toplumunu örnek alan Collins (1977)'e göre meslek grupları, yüksek gelir ve saygınlık getiren mesleklere girişi kısıtlamakta eğitim sertifikası ve diplomalarından yararlanmaktadır. İşe girişin eğitimde verilen diplomalarla sağlanması mantıksızdır. Çünkü giderek daha fazla insan, becerebilecekleri işlere girmekten sırf gerekli eğitsel belgelere sahip olmaçıkları gerekçesiyle yoksun bırakılmaktadır. Bir çok insan da aslında fazla karmaşık olmayan işlere girebilmek için eğitim örgütlerinde yıllarını harcamaktadır.

Böylece eğitim, tıpkı para gibi, bir kültürel alış veriş aracı haline gelmiş, istenilen mal ve hizmetler, özellikle de meslek karşılığı değiş tokuş edilir olmuştur. Eğitim sisteminin giderek genişlemesiyle, eğitim enflasyona uğramış, değerli meslekleri elde edebilmek giderek daha fazla eğitim gerektirmeye başlamıştır. Gruplar arasındaki egemenlik ve saygınlık savaşı da, fazla talep gören meslekleri elde etmeye yönelik bir diploma savaşına dönüşmüştür (Chapman 1986:47; Hurn 1985:72; Tan 1990:569).

Diplomaların işe girişteki önemini tartışan Ünal (1991), eğitim sisteminin bireyi sisteme kabul ederken ya da sistemden atarken bir eleme işlevini yerine getirdiğini ifade eder. Söz konusu sürecin bir anlamda örgün eğitimin gerektirdiği yeteneklere sahip olanları kabul ederek, mezun ederek, söz konusu yeteneklere sahip olmayanları kabul etmeyerek veya / sistemden atarak etiketlemekte, sınıflandırmaktadır. Sınıflandırma ve sınıflandırmayı gösteren belgeler işverenlere işaretler vermektedir. İşverenler de işe eleman alırken ve onları terfi ettirirken bu belgeleri kullanmaktadır. Eleme hipotezi olarak adlandırılan bu açıklama Collins'in diploma tezini desteklemektedir.

İnsan sermayesi kuramı ise bu sürece farklı bir açıdan yaklaşır. Bireyler insan sermayesi kuramına göre, edilgen değil etken ve ussal varlıklardır. Emeklerine değer kazandırmak için katlandıkları ek maliyetin, bunun yol açacağı gelecekteki kazanç artışlarının iskonto edilmiş değerine eşit oluncaya kadar yatırım yapmaya devam ederek optimum gelişmeyi sağlayabilirler. Piyasadaki her işin gerektirdiği nitelik belli olduğu ve kişiler her nitelik için ödenen ücreti bildikleri için farklı eğitim hizmetlerini talep ederlerken gelecekte elde edecekleri gelirlerin bugünkü değerini en yüksek kılacak biçimde davranırlar. Diğer bir deyişle onlara en düşük maliyetle en yüksek ücreti sunacak eğitim programlarını seçerler (Ünal 1991:750).

İnsan sermayesi kuramının eğitim talebine ilişkin görüşleri, liberalizmin sayılıtlarına dayanır görünmektedir. Liberalizmin temel ilkelerinden olan ussallık ve ekonomik insan görüşüne göre bireyler rasyonel ve tutarlı tercihlere sahiptirler. Bireyler faydalarını maksimize edecek tercihlerde bulunurlar. (Aktan 1995:3). Paralel olarak işlevselci kuramda da piyasanın kendi süreci içinde eşitliğin, adaletin kendiliğinden sağlanacağı sayılıtlısına dayanarak bireylerin serbest piyasa içinde toplumsal konumlarına ulaşmalarında sahip oldukları zihinsel yetenek ve güdülenme düzeylerinin etkili olacağına inanılır.

Etkileri farklı açılardan ele alınarak yorumlansa da, eğitimde zeka ve çevresel faktörlerin etkisinin eğitsel kazanımı etkilediği yadsınamamaktadır. Ancak tartışılan, bireylerin eğitimlerinde görülen farklılaşmalarda gerçekten doğuştan getirilen zekanın mı, yoksa zeka dışındaki zihinsel olmayan etmenlerin mi daha çok etkili olduğudur. İşlevselciler, zihinsel etmenlerle birlikte güdülenmenin bireylerin okullaşmalarında etkili olduğunu öne sürerken, güdülemeyi de etkileyen zihinsel olmayan etmenleri yadsımaktadırlar. Diğer taraftan çatışmacılar, bu süreçte zihinsel olmayan etmenlerin önemini vurgulamaktadırlar ve bu görüşlerini görgül çalışmalarla desteklemektedirler. Bunlardan biri 1963'te İngilterede yayınlanan "Rabbin Report" dur. Bu rapor alt tabakaların çocuklarının en zeki olanlarıyla üst tabakaların en geri olan

çocuklarının yüksek öğrenim yapma şanslarının eşit olduğunu açıklamıştır (Ergün 1987:102). Buradan bireylerin öğrenimlerinde yalnızca zihinsel yetneğin etkili olmadığı, eleme sürecinde zihinsel olmayan faktörlerin de etkili olduğu söylenebilir. Zeka dışarda bırakıldığında çevresel etmenlerin başında, bireyin içinde yer aldığı toplumsal sınıf gelmektedir.

Toplumsal sınıf kavramıyla ilgili olarak alanyazında değişik ölçütlere göre yapılmış çok sayıda tanıma raslanmaktadır. Bunlardan birinde Erkal (993) toplumsal sınıfı, “birbirinden farklı olan fertlerin grup oluşturmalarını sağlayan ve farklılıkların harekete geçirdiği güç” olarak tanımlamıştır. Tan (981) toplumsal sınıfı, “kendilerini talih, şans ve gelecek bakımından aynı durumda bulan kişilerin bütünü” olarak tanımlar. Başka bir tanıma göre toplumsal sınıf: “toplumda gelir, eğitim ve mesleki statü bakımından aşağı yukarı benzer durumda olan insanların diğerlerinden ayrılmasıdır (Tezcan 1981:88). Diğer bir tanıma göre toplumsal sınıflar, ekonomik açıdan ve buna koşut olarak kültürel ve toplumsal açıdan ortak nitelikler taşıyan ve kendi konumlarının bilincinde oldukları gibi farklı durumda olanların da bilincinde olan, çıkarları arasında çoğunlukla çelişkiler bulunan toplumsal kümelerdir (Ozankaya 1979:107).

Tanımlar ele alındığında toplumsal sınıfların; hiyerarşi, servet ve gelir ayrılıklarına dayandıkları, yasal bir dayanaklarının olmadığı, tüm toplumsal sınıfların ilke olarak yasalar önünde eşit oldukları, kapalı gruplar olmayıp kısmen açık oldukları görülür.

Toplumsal sınıf, bireyler için belirleyici bir role sahiptir. Bir toplumda bireyler çeşitli statülerde ve gruplarda bulunabildikleri halde ancak bir toplumsal sınıfın üyesidirler. Toplumsal sınıf bireylerin ilişkilerinin bileşkesi niteliğindedir. Bu ilişkiler bireylerin eğilimlerinin, dışında ve onlardan bağımsız olarak gerçekleşir. Toplumsal sınıf bireyler arasında, servet, tüketim maddeleri, eğitim, konuşma, giyiniş, görgü kuralları ve diğer kültürel değerler açısından da

farklılaşmaya neden olur. İnsanlar yasalar önünde eşittir, soyluluk ünvanları yoktur fakat, servet, gelir, saygınlık, değer, güç ve yetki bakımından var olan eşitsizlikler, toplumu bölen bireylerin yaşamını etkileyen yadsınamaz gerçeklerdir (Tan 1981:85).

Toplumların yapısını en basit ve en doğru anlatma şekillerinden biri onu toplumsal sınıf ve tabakalara ayırmaktır (Ergün 1987:97). Ancak toplumsal sınıf tanımlarında görülen çeşitlilik, ölçütlerinin belirlenmesinde de görülmektedir. Laroque (1969) toplumsal sınıfların ölçütlerini; toplumda oynan rol, yaşam tarzı, psikolojik davranış ve ortak bilinç olarak belirlemektedir. Ergüneş (1983). sınıfların belirlenmesinde en çok kullanılan ölçütleri; ekonomik durum, mesleki durum, saygınlık, politik nüfuz, eğitim düzeyi, yaşam tarzı, yaşınlan yer, gösteriş veya sembolik tüketimde bulunma, olarak sıralamıştır.

Çocuğun toplumsal sınıfını, ait olduğu ailenin toplumsal sınıfı belirler. İrk, renk, dil, cinsiyet gibi etkenlerin eğitim eşitliğine temel oluşturması ör.lense bile, anne-babalarının toplumsal sınıfına göre öğrenciler arasında farklılaşmalar olduğu gözlenmektedir. Eğitim bir taraftan bireyin toplumsal sınıfını değiştirebilmesi için bir toplumsal hareketlilik aracı rolünü oynarken diğer taraftan, eğitim yoluyla toplumsal hareketlilik sağlanabilmesi, anne-babanın toplumsal sınıfının etkisi altındadır (Bilgiseven 1992:106; Ergüneş 1983:114).

Bu bağlamda eğitim ve toplumsal sınıflar arasındaki etkileşim üç başlık altında toplanabilir (Bilgiseven 1992:106; Celkan 1989:79; Ergüneş 1983:119; Tezcan 1981:89).

1. Anne - babanın toplumsal sınıflarına göre öğrenciler arasında oluşan eğitsel farklılaşma.
2. Toplumsal sınıfın okul başarısını etkileyen önemli bir öge olması.
3. Bireyin göreceği eğitimin tipinin ve süresinin büyük ölçüde ailesinin sınıfının etkisi altında olması.

Bu açıdan yaklaşıldığında, “nerede bir toplumsal farklılaşma varsa, orada eğitim sisteminde de buna uygun bir farklılaşma vardır” ifadesi toplum bilimsel bir yasa olarak nitelendirilmektedir (Tezcan 1981:89). Toplumsal farklılaşmanın ilkel toplumlarda bile görülebileceği kabul edilirse, toplumsal sınıflara göre eğitsel farklılaşmanın her toplumda görülebileceği söylenebilir.

İlk kez kitlelere okur-yazarlık sağlamış toplumlarda bile bu ayrım ortadan kaldırılamamıştır. Hatta kimileri bu ayrılığı teşvik eder niteliktedir. Örneğin İngiliz “özel okulları” üst sınıflara özgü okullardır. Böylece hemen her toplum, çeşitli toplumsal sınıflar için çeşitli tipte okullar yaratmış ve aralarındaki farklılığı korumaya çalışmıştır (Tezcan 1981:89). Türkiyede de benzer bir durumun var olduğu söylenebilir. Bu görüş gözlemlere dayanmakla birlikte OECD elemanlarının Türkiyede eğitim politikaları ile ilgili incelemeleri durumu doğrulamaktadır. Raporda Türk eğitim sisteminin eleyici yapısına cıkkat çekilmekte ve “...özel liselerde olduğu gibi devlet lisesi olan Anadolu Liselerinde de çoğunluğu toplumsal durumları üst düzeyde olan ailelerin çocukları oluşturmaktadır.” (M.E.B 1990:45) görüşüne yer verilmektedir.

Tezcan (1981), Türkiyede bu alanda yapılmış sürekli araştırmalar olmadığını belirtmekle birlikte, üniversite öğrencileri arasında baba mesleklerine dayalı yapılmış araştırmaları sunmaktadır. Bu araştırmaların hemen hepsinde; yüksek öğretimden yaralananların çoğunluğunu babaları devlet hizmetinde olanlar oluşturmaktadır, onları özel endüstri ve ticarethane sahiplerinin çocukları ve son sırayı da çiftçi ve işçi çocukları oluşturmaktadır.

Toplumsal sınıf, eğitimin tipini de belirler. Örneğin genel ve mesleki ortaöğretim arasındaki farklılaşma oldukça belirgindir. Türkiyede mesleki eğitim, klasik eğitime oranla daima alt statüde kalmıştır. Bunun olası nedenleri arasında; el işlerinin, el ile yapılan bedensel bir çabayı gerektiren mesleklerin bir

değer yargısı olarak küçük görülmesi, memurluğun rahatlığı ve güvenliği bakımından çekici bir meslek olarak görülmesi, mesleki okulların öğrenci kitlesinin alt toplumsal sınıfların çocuklarının oluşturması, mezunlarının istidam edilemeyişi (Tezcan 1981:93), programlarının üniversite öğreniminden çok meslek alanlarına yönelik olması nedeniyle üst öğrenimlere geçecek öğrenciler için dezavantaj oluşturması, ulusal yetenek yarışında seçkin okulları kazanamayanlar için bir teselli ödülü niteliği taşıdığına ilişkin değer yargıları sayılabilir.

Diğer taraftan Kaya (1984) ortaokula giden her öğrencinin hedefinin üniversiteye daha kolay girebilme şansını alabileceği liseler olduğunu, çeşitli nedenlerle bunun kendileri için olanaklı olamayacağını anladıklarında meslek okullarına yöneldiklerini belirtmektedir. Bu durum daha çok alt toplumsal sınıflar için geçerli bir sav olarak görülebilir. Yüksek öğretime girişte yaşanan eleme sürecinde başarılı olan ilk 100 lise içinde ilk sırada özel okullar yer almaktadır (ÖSYM 1994). Bu nedenle üst düzeyli toplumsal sınıflar öncelikle Türk Eğitim Sistemi içinde yabancı ve yerli olarak ayrılan özel okullar arasında bir tercih yapmaktadırlar (Güçlü 1995:19). Eğer ekonomik durumları bu liseler için uygun değilse devlet liselerini düşündükleri gözlenmektedir. Devlet liseleri içinde en gözde liseleri de Anadolu ve Fen liseleri oluşturmaktadır (Şen 1995).

Bütün bu bilgiler ışığında okulların aldıkları öğrencilerin ailelerinin sosyo-ekonomik düzeylerine ve okul türlerinin üniversiteye öğrenci gönderme bakımından toplumda oluşan imajlara göre sıradizinsel bir şekilde sıralandıkları söylenebilir. Bu bağlamda toplumda oluşturdukları imaja bağlı olarak bu okullara girmek için artan toplumsal talep ve sınırlı kapasite nedeniyle okullara girişin sınav sistemiyle gerçekleştiği, sınav sonuçları üzerinde, zihinsel faktörlerin dışında başka faktörlerinde etkili olduğu ve öğrencilerin ailelerinin sağladığı olanaklara göre kademeli bir şekilde okullara dağıldığına ilişkin ipuçları olduğu söylenebilir.

Teorik olarak ifade edilen ve demokratik toplumlarca okul reformları ile ulaşılmaya çalışılan, eğitimde bireyler arasında görülen farklılaşmaların bireylerin güdülenme düzeyleri, çok çalışmaları ve zihinsel yetenek farklarından

kaynaklandığı bir okul sistemini yaratmaktır. Bu ortamın yaratılması bireylerin okullaşmalarını engelleyen ve dolaylı olarak da toplumsal statülerini etkileyen zihinsel olmayan etkenlerin ortadan kaldırılabilmesine bağlı olduğu söylenebilir.

Bu engellerin ortadan kaldırılabilmesi, öncelikle zihinsel olmayan faktörlerin neler olduğunun saptanmasını ve tanımlanmalarını gerektirir. Celkan (1983), zihinsel olmayan etmenleri; öğrencilerin kişisel özellikleri ve genel durumlarına, yetiştikleri çevreye, aileye, okula ve öğrencilerin yönelim ve tutumlarına ilişkin olarak gruplandırmıştır.

Gordon (1988), 15-18 yaş arası gençlerin eğitimlerini etkileyen temel etkenleri üç başlık altında toplamaktadır. Bunlar:

1. Toplumsal etkenler,
 - a. Ailelerin mesleki durumu,
 - b. Ailelerin tutumu,
 - c. Ailelerin eğitim düzeyi,
 - d. Akran grupları,
 - e. Yetenek havuzu,
 - f. Cinsiyet,
 - g. Genel etkenler
2. Okullara ilişkin etkenler,
3. Ekonomik etkenler'dir.

Gordon'un saptamalarına Türk Eğitim Sistemi açısından, kır-kent ayrımını içeren coğrafi etkenler, ailelerin çocuklarının eğitimlerinin düzeylerine ilişkin beklentileri eklenebilir.

Türk Eğitim Sisteminde eğitimin demokratikleştirilmesini engelleyen etmenler olarak da tanımlanabilecek bu engellerin belirlenmesine ilişkin özellikle yüksek öğretim düzeyinde yapılmış çok sayıda araştırma bulunmaktadır. Ancak eğitimde fırsat eşitsizliği yaratan ve bireylerin toplumsal statülerini belirlemede

en büyük pay ilköğretim ve ilköğretimden ortaöğretime geçişde yaşanan süreçtir.

Çünkü ortaöğretim bireyleri hem hayata, hem de bir üst öğrenime hazırlayan bir düzeydir. Bireylerin iyi gelir getiren saygın mesleklere girişi, bu öğrenim düzeyinde iyi bir okul türüne girebilmiş olmasına bağlı görünmektedir. Bu nedenle bu aşamaya iyi hazırlanma ve iyi olarak nitelenen ortaöğretim okullarına girebilme, bireylerin yaşamında oldukça önemlidir.

Türk Eğitim Sisteminde ortaöğretim düzeyinin örgütlenme açısından çatal okul sistemleri modelinde ve büyük ölçüde dikey örgütlenmiş olması, bu düzeyde bireylerin okul seçimini çok dikkatli yapmalarını zorunlu kılmaktadır. Çünkü bireylerin ortaöğretim düzeyindeki istedikleri bir okula girebilmeleri; bir önceki öğrenimlerini başarıyla tamamlamaları yanında, girmek istedikleri okulun giriş için koyduğu koşulları da yerine getirmek zorunda bırakmaktadır. Bu koşullar okulun türüne göre değişmektedir. Örneğin Anadolu Lise'lerine girebilmek, başvuru koşullarının gerçekleştirilmesi yanında, ilköğretim sorunda yapılacak merkezi sınavın kazanılmasını da gerektirmektedir.

Çağ nüfuslarında okullaşma oranlarının giderek yükselmesi, toplumdaki iş alanlarına giriş için istenilen eğitsel düzeyi yükseltmektedir. Bireyler de iyi gelir getiren statüsü yüksek işlere girebilmek için daha üst eğitim düzeyine yönelmektedir. Yüksek toplumsal talep karşısında yüksek eğitim kurumlarının sınırlı kapasiteleri, eğitim sistemi içinde bireyler arası bir rekabet ortamı oluşturmaktadır.

Türkiye'deki orta öğretim örgütlerindeki niteliksel farklılaşma, yarışa eşit koşullar altında gerçekleştirilmesine engellemektedir. Yükseköğretim kurumlarında okullaşan öğrencilerin çoğunluğunu büyük kentlerdeki belirli

okullardan mezun olan öğrenciler oluşturmaktadır. (Gökçe 1984; 27; Maho 1984; 40).

Benzeri nedenlerle veliler çocuklarına daha iyi bir gelecek sağlamak için koşullarını zorlayarak nitelikli okullara göndermeye çalışmaktadır. Bu nedenle daha ilköğretimden itibaren çocuklarının okuyacakları okulları seçerek, özel kurslar aldırarak onları sınavlara hazırlamaktadırlar. Eğitimin önemini farında olan aileler, oturdukları semtleri, iş yerlerini değiştirerek, hatta okullardaki öğretmenleri seçerek ortaöğretime, oradan da yükseköğretime hazırlamaktadırlar (Sakman 1995:39). Ancak farklı sosyo-ekonomik koşullar altındaki öğrenciler, çeşitli eğitim olanaklarından farklı düzeylerde yararlanabilmektedirler (Gökçe 1984; 27).

Kırsal kesimdeki köylü çocukları çoğunlukla özel liselere, Anadolu Liseleri ve Fen Liselerine giremedikleri ve bu okullar onlar için işlevsel olmadığı için meslek okullarına devam etmektedirler (Tezcan 1981:93).

Köylerin ekonomik ve toplumsal yapısından kaynaklanan ve eğitim eşitsizliğine neden olan farklılıklar; kültürel ortamın yetersiz olması, çocukların emeğinden yararlanılması, çoğunlukla değer yargılarının etkisiyle kızların okula gönderilmemesi, anne-babaların eğitim düzeylerinin düşük olmasına bağlı olarak çocukların dil gelişimlerinin yetersizliği gibi etkenlerle ilköğretimde görülen başarısızlığın daha sonraki öğrenimlere yönelimi engellemesi, genelde öğrenim düzeyinin düşük olmasına bağlı olarak akran grubu ve çevresel koşulların güdüleyici olmaması ve daha çok düşük gelir grubunda yer almaları olarak sayılabilir.

Bireylerin tutum ve davranışlarının çözümlenmesinde içinde yer aldıkları toplumsal kesimin alt kültür değerleri önemli yer tutmaktadır. Kentsel ortamda bireyin ön plana çıkması, toplumsal statünün bireysel çabalarla kazanılmasını

gerekli kılmaktadır. Bireyin başarısı ise örgütlü toplumlarda emeğini nitelendiren ve prestij sağlayan mesleğe bağlıdır. Kent kültürü içinde güç ve prestij sağlayan meslekler ise okullaşma yollarıyla bağlantılıdır. Okula devam etme süresi ve eğitimin niteliği içinde yaşanan toplumsal kesimin alt kültür değerleriyle çoğu kez özdeşleşmektedir (Tatlıdil 1993:29-30).

Kentte çalışma koşulları nedeniyle çalışanlardan istenen beceri ve bilgi birikimi tarım ve diğer sektörlerden farklılık gösterir. Bunun nedenlerinden biri tarım dışı sektörlerin sermaye yoğun üretim biçimlerine yönelmesidir. Kentleşme ile birlikte kentsel yerleşim birimlerinin yaşam ve çalışma koşulları eğitim yoluyla meslek edinmeyi zorunlu kılmaktadır. Tarım sektöründe çoğu kez usta çırak ilişkisi içinde elde edilen mesleksi bilgi ve beceriler, kentte yerini uzmanlaşmış eğitim örgütlerine bırakmaktadır. Kentsel sektör olarak adlandırılan endüstri ve hizmetler sektöründe istihdam edilecek emeğin okullaşma yoluyla mesleksi bilgi ve beceri edinmesi isteği eğitime verilen önemi artırmıştır (Tatlıdil 1993:29-30).

Diğer taraftan ailenin geliri de alınacak eğitimin miktarını ve çeşidini de belirleyen önemli bir değişkendir. Gelirle eğitim arasında karşılıklı işlevsel bir etkileşim söz konusudur. Gelir artışı eğitim talebini artırırken eğitim düzeylerindeki artış da geliri artırabilir (Ergüneş 1983:123).

Eğitimin gelirle ilişkisinin diğer bir boyutu da eğitim maliyetidir (Ergüneş 1983:123). Eğitimin maliyeti, harcamaları yapanlara ve harcamaların niteliğine göre, ekonomik ve parasal maliyet olarak ifade edilebilir. Ancak planlama çalışmalarına ışık tutmayı hedef alan, uygulamaya dönük araştırmalarda daha çok parasal maliyet esas alınmaktadır. Türkiyede de eğitim maliyetinin çözümlenmelerinde parasal maliyet esas alınmaktadır. Ancak eğitimin tek bir maliyeti bulunmamaktadır. Eğitimin bireye, devlete ve topluma maliyeti vardır. Eğitimin bireye maliyeti, öğrenim için yaptığı giderler yanında eğitime devam

etmesi nedeniyle katlandığı vaz geçme maliyetlerinden oluşmaktadır (Adem 1977:107).

Eğitimin maliyetlerine katlanabilmek açısından bireyin ailesinin durumu önemlidir. Üst gelir gruplarında yer alan ailelerin çocuklarının gelir getirici etkinliklerde bulunmalarına gereksinim duymamaları bu ailerin çocuklarının vazgeçme maliyetine katlanmalarını görece olarak kolaylaştırabilir. Ayrıca nitelikli eğitim almaları için daha çok ve daha uzun süre maliyete katlanabilmeleri, onların çocuklarının doyumunu daha geç ve getirisi daha çok olan mesleksel olmayan okul türlerine yöneltmektedir. Genel öğretim diplomalarıyla ulaşılan mesleklerin gelirleri ve toplumsal statüleri de daha yüksek olmalıdır (Ergün 1987:159). Oysa alt sınıftan ailelerin çocuklarının eğitim maliyetlerini katlanmadaki zorlukları yanında, onların kısa sürede aile bütçelerine katkıda bulunma beklentileri, alt sınıf çocuklarının uzun süre vaz geçme maliyetine katlanabilmelerini de güçleştirerek kısa yoldan, kısa zamanda hayata atılma ve bir meslek sahibi olma kaygısı geliştirmelerini ve daha çok meslek okullarına yönelmelerini etkileyebilmektedir. Bu durum öğrencilerin okullaşma beklentilerinin oluşumunda ailelerin gelir düzeylerinin etkili olduğunu göstermektedir.

Baba mesleği öğrencilerin toplumsal sınıflarının belirlenmesinde en çok kullanılan ölçütlerden biridir. Zira meslek ölçütü, gelir ve eğitim düzeyini de içeren bir ölçüttür. Aslında toplumdaki yüksek statülü meslekler, çoğurlukla fazla gelir getirmeyi ve yüksek bir eğitsel düzeyi gerektirmektedirler. (Tuzcan 1981:93). Diğer taraftan “anne-babaların ulaştıkları toplumsal ve mesleksel statünün, çocukları için bir başlangıç oluşturduğu, onların toplumsal yapı içindeki yatay ve dikey hareketlerinin çocuklarının mesleksel tasarımlarını” etkilediği belirtilmektedir (Ergün 1987:149).

W. Müller ve K.V. Mayer eğitim aracılığıyla fırsat eşitliği sağlamanın olanaklı olup olmadığı konusunda yaptıkları araştırmada, eğitim ile mesleki statü arasındaki ilişkileri (Ergün 1987:150):

- Eğitim, mesleki statülerin temel belirleyicisidir.
- Eğitim sürecinde gösterilen başarı, daha sonra hangi mesleklere girilebileceğine ilişkin önemli bir ölçüttür; ancak toplumsal sınıfın öneri ve etkisi her zaman açıkça hissedilir.
- Mesleki yaşamda statü kazanma şansı, biçimsel olarak eğitim sistemi içinde ortaya çıkmaktadır.
- Bireylerin toplumsal sınıfları ile yaptıkları meslek arasındaki ilişki giderek güçleniyor.
- Toplumsal sınıf ile meslek arasında var olan ilişki, tamamen eğitim sistemi aracılığıyla kurulur.
- Eskiden çocukların mesleklerini tamamen aileleri belirliyordu, giderek bu görev okul sistemlerince üstleniliyor.
- biçiminde belirtmişlerdir.

Bu durumu destekleyen çok sayıda araştırma bulunmaktadır. Örneğin İngilterede Robins Grubu tarafından yapılmış bir araştırmaya göre; "yüksek öğretimde yer alan öğrencilerin, aileleri beden işçisi olmayanların oranı, aileleri beden işçisi olanlardan altı kat daha fazladır. Ayrıca serbest meslek sahiplerinin çocukları ile niteliksiz işçilerin çocukları arasındaki oran 1/20" dir (Gordon 1988:32). Ergün (1987) bu durumu şöyle açıklamaktadır:

Çiftçilerde, bağımsız çalışanlarda ve niteliksiz işçilerde, çocukların mesleğini belirleyen bir faktör olarak toplumsal sınıf, formal eğitimde daha önemlidir; çiftçi ve bazı el sanatları ile uğraşan mesleklerde babadan toprağın, bir parça sermayenin, bazı mesleki araç gereçlerin kalması çocuğun meslek seçimini etkilemektedir. Örneğin küçük sanayi kesiminde çalışan ustalar çocuklarından birini kendi mesleklerinde yetiştirmek istemektedirler; çünkü onların çocuklarına bırakacakları başka bir şeyleri yoktur. Tüm servetlerini aletleri üzerine yatırmışlardır. Ölümünden sonra bunların başkalarının eline geçerek alınterlerinin yok olup gitmesini istemezler. Çiftçilerde de durum aynı şekildedir.

Bu bakış açısından, çoğunlukla memur ve işçilerin çocuklarına bırakabilecekleri ne toprakları, ne de bir mesleği devam ettirebilmek için gerekli araç-gereçleri vardır. Onlar için bir meslek edinebilmenin yolu büyük ölçüde eğitimden geçmektedir. Bu bakımdan anne-babanın mesleği çocukları için bir başlangıç noktası oluşturmaktadır (Ergün 1987:154). Çocuklar bu başlangıç noktasına göre okul sistemine yönelmektedir. Ancak onların içinde yer aldıkları toplumsal, ekonomik ve kültürel ortamın onları çeşitli öğrenim türlerine yönlendirmekte olduğu gözlenmektedir.

Ailenin toplumsal - ekonomik konumu çocuğun aile dışındaki çevresini, arkadaşlarını, akran gruplarını, kişilik ve dil gelişimini de belirlemede önemli bir etkiye sahiptir. Değişik toplumsal sınıflarda ve dolayısıyla değişik eğitim düzeylerinde bulunan ailelerin çocuklarının değişik zihinsel gelişme düzeylerine ulaşmalarında ailede kullanılan dilin sınırlı ya da karmaşık ve gelişmiş olması önemli ölçüde etkilemektedir (Chapman 1986:32; Kağıtçıbaşı 1991:48; Tan 1979:108). Düşük gelirli kentsel ve yarı kentsel çevrelerde özellikle köylerde çocuğun zihinsel gelişimi ve dil gelişimini destekleyebilecek çevresel uyaranlar yetersizdir (Kağıtçıbaşı 1991). Aile çevresine bağlı olarak, çocuğun insanlarla karşılıklı etkileşime girme, soyut kavramları anlama ve yeni şeyleri öğrenebilme yeteneğinin sınırlandığı veya geliştiği ileri sürülmektedir (Chapman 1986:32; Kağıtçıbaşı 1991:48; Tan 1979:108).

Ailenin toplumsal konumunun belirleyicisi olan geliri, eğitim düzeyi, mesleği gibi etkenler onların yerleşim birimini dolayısıyla çocuklarının akran gruplarını da belirler. Akran gruplarının bireyin eğitimini etkilemesi de ailenin toplumsal sınıfının etkisi altındadır. Bu etki daha çok alt toplumsal sınıflarda olumsuz olarak görülürken üst sınıflarda olumludur (Gordon 1988:35-36).

Arzular ve beklentiler bireyin eğitsel ve mesleksel erişimine dolaylı etki eden faktörler arasında en önemli değişkenler olarak kabul edilebilir. Sınıfsal etki olarak kendi kendini seçmeye ve elemeye atfedilen önem, güdülenme ve modelleme vasıtasıyla ailesel etkiye dayanarak anlaşılabilir (Salazar and Dornbusch 1995:117). Ekonomik durum alt toplumsal sınıftan bir çocuğun kendini şimdiki zamana kitlemesine ve amaçlarını kısa dönemle sınırlamasına neden olur (Giroux 1983:56). Yaşamı devam ettirmeye yönelik bu baskılar, öylesine tüketicidir ki, daha ileri beceriler ve eğitsel beklenti için ne enerji, ne de güdülenme vardır. çocuk eğitim almayı arzu etmesine rağmen, bir çok etmen tarafından engellenir, öncelikle özgüveni yetersizdir. Bu duygu, onun eğitsel beklentilerini somutlaştırmaktan çok fantazi düzeyinde istekler olarak kalmaya zorlar. Sonra yüksek eğitim elde etme mekanizmaları onun için oldukça belirsizdir. (Aydın ve Diğerleri 1987:128-129). Bu çocuklarda üniversite okuyabilmek için izlenmesi gerekli program türü ve bu programlara giriş sürecine ilişkin yeterli bilgi yoksunluğu da görülebilir.

Alt toplumsal sınıftan bir çocuğun arkadaşlarından çoğu üniversiteye gitmez. Çocuk da, arkadaşları arasındaki yerini kaybetmemek için üniversiteye gitmek istemez. Üniversiteye devam etmesi durumunda arkadaş grubu ile bağlarının kopacağından korkar (Aydın ve Diğerleri 1987:128-129); arkadaş grubundan kopmamak için ortaöğretim düzeyinde de onların yoğun olduğu okullara yönelir. Chapman (1986), alt sınıf çocuklarının akran gruplarını aksine genel ortaöğretime girdiklerinde orta ve üst sınıftan olan akranlarıyla anlaşamadıklarını ve daha sonra yetişkin olduklarında da eski çevresinden de uzaklaştıklarını ve sınıfsız olarak düşünme eğiliminde olduklarını belirtmektedir.

Buna karşılık orta toplumsal sınıfların çocuklarında, ana-babaların baskısına akran gruplarının baskısı da eklenir. Çocuklar akranları ile ayrılmamak için iyi okullarda kümelenirler. Orta sınıf ailelerin çocuklarının devam ettiği okullar, öğrencilerini üniversiteye kaydetmekten gurur duyar, bunu sürdürmeyi, olanaklı ise iyileştirmeyi ister. Akranlar birbirlerini üniversiteye girebilmek için

çalışmaya zorlarlar. Bu baskı orta sınıf çocuğunun kaygılanmasına neden olur. Kaygı da çocuğun güdülenmesine neden olur (Aydın ve Diğerleri 1987:128).

Aileler fiziksel çevre kadar kültürel mirası da çocuklarına aktarırlar. Burada aktarılan kültürel miras, eğitim örgütlerine ilişkin tutumları belirleyen içselleştirilmiş değer sistemidir. Bu değerler okuldaki kazanımı ve eğitsel erişim düzeyini belirler (Chapman 1986:30). Eğitime bakış açısı bakımından toplumsal sınıflar arasında fark vardır. Alt sınıftan gelen çocuk bilgiye çok az ilgi duymaktadır. O eğitim ile kendi gelişmesi arasında bağlantı kuramamaktadır. Onun eğitime karşı tutumu yararcıdır. Eğitim pratik olmalı, işe girmede yeni fırsatlara yol açmalı, daha çok güvenlik sağlamalı ve yaşam savaşında ona yardımcı olmalı, kısa süre içinde maddi yarar sağlamalıdır (Aydın ve Diğerleri 1987:128; Türker 1974:13). Buna karşın varsıl öğrenciler bilgiyi salt bilgi olarak önemli sayarlar. Bilgi yararlı olmak zorunda değildir. Bilgi tek başına güçtür ve soyut sembolizm pratik uygulanabilirliğe gereksinim duymaz (Aydın ve Diğerleri 1987:128). Yaşadığı evreni tanıma, anlama ve kontrol etme bilginin gücünün kaynağını oluşturur. Eğitimin ödülleri gelecektedir. İyi eğitimin gerçek ödülleri, üniversiteye girme, iyi bir meslek ve iyi yaşam koşullarıdır. Bu nedenle üst toplumsal ekonomik düzeyli ailelerin çocuklarının, kısa süreli mesleki eğitimden çok, uzun süreli akademik eğitime yönelmeleri eğitime ilişkin tutumlarının ürünü olarak da görülebilir.

Ayrıca okul sistemi de onlardan yanadır. Okullar orta sınıfın kültürel sermayesine sahip çocukların işini kolaylaştıran ölçütler koyarak; orta sınıf davranış kurallarına uymayanları cezalandırarak eşitsizliğin devam ettirilmesini sağlar. Bu süreçte kültür, eğitim örgütünün seçimini etkiler, fakat alınacak eğitimin süresini belirleyen ailenin geliridir (Chapman 1986:30).

Aslında toplumsal ve ekonomik olarak avantajlı çevre çocuklarının eğitimlerine genellikle olumlu duygularla başladıkları, ancak okuldaki kültürün

kendilerine yabancı ve güç gelen değerleriyle karşılaştıkça tutumlarını değiştirdikleri belirtilmektedir (Türker 1974:16).

Ayrıca, bireylerin okullara dağılımını belirleyen etkenlerden biri de cinsiyettir. Cinsiyet tüm diğer etmenlerin etkilerini içermekle birlikte kendisi de başlı başına okullaşmayı belirleyen bir faktördür. Türk Anayasası cinsel ayrımcılığı reddetmekle birlikte, yasal olmayan nedenlerle kadınların, eğitim eşitliği olanaklarından erkekler gibi yararlanamadığı gözlenmektedir. Aile bu ayırım gözetiminde rol oynayan toplumsal-ekonomik etmenler içinde önemli bir değişken olarak yer almaktadır.

Aile içi toplumsallaştırma süreci görece olarak erkek çocuklarına oranla kızların başarı gizillerinin gerçekleşmesine daha az elverişlidir. Bir yandan ailede başarı tanım ve ölçütlerinin kadın ve erkeklere göre farklı şekilde değerlendirilişi, öte yandan, buna bağlı olarak erkeklere açık olan başarı kanallarından kızların daha az yararlanmaları, aile içinde çocuğun cinsiyetine bağlı etkilerin en önemlilerindedir. Kadın için başarı ölçütünün iyi bir evlilik yapabilmeye bağlanması ve kadın statüsünün erkek yakınlarının statüsüne göre değerlendirilmesine karşılık, erkek için başarı iş ve meslek yaşamındaki konumuna göre hesaplanmaktadır. Bu düşünüş kişiyi tüm yaşamı boyunca etkiler (Tan 1979:110). Kızların eğitim kurumlarına yöneliminde de bu düşünüşün etkisi olduğu gözlenmektedir.

Zaten okullaşma düzeyleri düşük olan alt toplumsal sınıf ana-babaları çocukları arasında eğitim konusunda bir tercih yapma durumunda olduklarında, bunu erkek çocukları lehine yaptıkları görülmektedir (Gordon 1988:36). Bu eşitsizlik temelde kadının geleneksel rolünün eş, anne, ev hanımı çerçevesinde algılanmasından doğmakta, buna bağlı olarak kız ve erkek çocukların eğitimden sağlayacakları yararın farklı görülmesinden etkilenmektedir. Ailenin toplumsal

ekonomik konumu ile kentsel ya da kırsal yerleşimi bu açıdan en önemli değişkenleri oluşturmaktadır (Tan 1979:118).

Özellikle dar gelirli aileler açısından çocukların eğitim giderlerinin ağırlığı eğitim tercihinin sürekli olarak erkek çocukları yararına kullanılmasına neden olmaktadır. Kızların evdeki varlığının geçici görülmesine karşılık erkek çocuğun aile sorumluluğunun temeli olduğu geleneksel toplumlarda bu tercih çocuğun kendi başarısı yanında ailenin kurtuluşuna da bir çözüm olarak görülmektedir. Kadının evlendirilmesinin kaçınılmazlığı ve evlendikten sonra tüm sorumluluğun kocaya ve onun ailesine yönelik sayılması düşüncesi eğitimin maliyetini karşılamadaki istekliliği azaltıcı niteliktedir. (Tan 1979:118).

Diğer taraftan, ekonomik kaygılara kültürel normların etkisi de eklenmektedir. Özellikle ilköğretim sonrası eğitim kurumlarının kentlerde toplanmış olması, köy kökenli kızların bu uzak merkezlere tek başına gitmesinin ve oralarda kalmasının köyün törel değerlerine sığdırılmayışı onların bu okullara devamını engelleyici niteliktedir. Bunlara kültürel nedenlerle kızlarının karma eğitimde yer almasını istemeyenlerin de eklenmesi gerekir. Dinsel yargılar ve ekonomik nedenler dışlandığında kızlarının ilköğretim sonrasında okullaşmasından yana karar alan ailelerde de, törel nedenlerle onların çoğunlukla eğitimini yerleşim biriminde bulunan okullarla sınırlandıkları gözlenmektedir.

Yerleşim biriminin sınırlaması bir yana, kızların eğitiminden yana olanların bile eğitimin onları iyi bir eş ve iyi bir anne olmaya hazırlayacak bir eğitim olması gerektiği görüşünde yoğunlaştıkları görülmektedir. Ancak ekonomik güçlüklerin kadınların çalışma yaşamına katılmasını zorunlu hale getirmesi, kızların da eğitimlerini bu istemi yanıtlayacak biçimde belirlemelerini gerektirmiştir. Buna rağmen ilköğretim sonrası okullaşmada cinsel rollerin hala etkili olduğu görülmektedir. Çalışma zorunluluğu kızların eğitimlerinde yalnızca aile içi görevlerle en az çatışan alanlara yönelmelerini sağlamıştır. Örneğin sanat

ya da beceri sağlayan öğretim türleri, bir çok ailenin kızları için uygunsuz saydığı eğitim türleridir (Tan 1979:122).

Anne-babaların genel eğilimi kızlarını kısa yoldan bir meslek ya da sanata hazırlama yerine, olanaklı olduğu sürece, genel eğitim veren bir ortaöğretim örgütünde tutmak yönündedir. Çünkü bu tür bir eğitimin önemli bir gösteriş tüketimi ve saygınlık ögesi olması, hem evlenme şansını artıracak bir prestij belgesi olan diplomayı, hem de kızlara az çok yeter görünen bir genel kültürü sağlayacağı düşünülür (Tan 1979:122). Buradaki genel kültür ağırlıklı okullar tanımına kız meslek lisesi, öğretmen lisesi, ticaret meslek lisesi gibi meslek okullarını da eklemek gerekir. Bu tür okulların programlarının “kadına uygun meslekler” tanımlarına uyduğu söylenebilir.

Diğer taraftan, kızların yöneliminde ailelerin toplumsal ekonomik konumları, kültürel normlarla birlikte, okulların tarihsel gelişim süreçlerinde toplumda oluşan imajların da etkili olduğu belirtilmektedir. Örneğin mesleki ve teknik liselerin ilk açıldığı yıllarda bu okullara daha çok kısa yoldan yaşamlarını kazanmayı amaçlayan yoksul aile çocukları devam ederken, kız enstitülerinin başlangıç evrelerinde daha çok ileride çalışması düşünülmeyen, er geç iyi bir evlilikle ev hanımı olacak seçkin ailelerin çocuklarının girdikleri görülmüştür. Kız teknik öğretime kızların gönderilmesinin devlet büyükleri arasında bir dönem moda olduğu belirtilmektedir. Toplumun seçkin kesimlerince benimsenen bu kalıbın diğer kesimlerce özenilecek bir örnek oluşturması ve yaygınlaşması kolay olmuştur (Tan 1979:122). Bu anlayışın etkilerini hala devam ettirdiği söylenebilir. Kızlarının ileride çalışmasını düşünmeyen ailelerin, onları kız meslek liselerine, çalışmasının gerekli olduğunu düşünen ailelerin de “kadına uygun meslek” koşuluna bağlı olarak toplumsal ekonomik konumlarına göre meslek liselerine ya da akademik öğretim yapan liselere yönelttikleri gözlenmektedir.

Ortaöğretimdeki akademik program yalnızca süregelen eğitim yoluyla ortaya çıkan fırsatları açık tutma etkisine değil, aynı zamanda bir mesleksel programın açık tuttuğu fırsatları kapatma etkisine de sahiptir. Bu fırsat eşitliği kavramının altında yatan bir sayılılık olarak, fırsatın belirli bir programa tabi olmayı ifade etmesidir. Fırsatın miktarı, çocuğun katılabildiği programın düzeyi

ile ölçülür. Böylece çocuklar kendilerine sağlanabilen programın düzeyi yükseldikçe daha fazla fırsatlara sahip olmaktadır (Aydın ve Diğerleri 1987:199-200).

Bu sayılı ilk bakışta okulun ve toplumun eğitim sürecindeki rolünü pasif olarak tanımlar görülmektedir. Okulun rolü, coğrafi anlamda çocuğun kolay ulaşabileceği yerde, ona zaman dışında bir maliyet yüklemeyen ve çocuğun üniversite öğrenimini engellemeyecek bir program uygulaması ve bu yolla bir fırsat yaratmasıdır. Tanımlanan fırsatı kullanma yükümlülüğü çocuk ve aileninmiş gibi görünmektedir. Bu durumda eğitsel erişimin sorumluluğu çocuktur. Ancak uygulanan politikalar ve toplumsal yapının çarpıklığı nedeniyle bu hizmetin kullanımı çocuk ya da ailenin bir seçimi olmaktan çok, devletin seçimi olmaktadır (Aydın ve Diğerleri 1987: 200).

Bütün bu bilgiler ışığında okulların aldıkları öğrencilerin ailelerinin sosyo-ekonomik düzeylerine ve okul türlerinin üniversiteye öğrenci gönderme bakımından toplumda oluşan imajlara göre stradizinsel bir şekilde sıralandıkları söylenebilir. Bu bağlamda toplumda oluşturdukları imaja bağlı olarak bu okullara girmek için artan toplumsal talep nedeniyle okullara girişin sınav sistemiyle gerçekleştiği, yapılan sınavlarda zihinsel faktörlerin dışında başka faktörlerinde etkili olduğu ve öğrencilerin ailelerinin toplumsal ekonomik konumlarına göre kademeli bir şekilde okullara dağıldığına ilişkin ipuçları olduğu söylenebilir.

Eğitim ve okula büyük bir önem veren ve bireylerin uzun bir süre boyunca okula devamını isteyen bir toplum, birey için eğitimi çekici ve anlamlı bir hale getirme yollarını da bulmakla yükümlüdür. Yetenekliyi seçmekle yetinilmeyip, yeteneği geliştirme yolları da aranmalıdır. İnsanlar arasında zihinsel güçler bakımından doğuştan gelen bazı farkların olduğu yadsınamaz. Ancak bunlar eğitimin ürünü olarak sonradan meydana getirilenlerin yanında çok küçük kalmaktadır. Bu nedenle okullar, seçme ve sınıflamadan kaçınarak bütün öğrencilere eğitim olanağı sağlamaya çalışmalıdırlar. (Bloom 1979: 1).

Bireyin gizil güçlerinin açığa çıkarılması bireyi tanımayı, bunun için bireyle iletişime girmeyi, onu gözlemlemeyi, bunların ışığında ona çeşitli

kaynaklardan gelen zengin seçenekler ve olanaklarla donanmış zengin bir ortam yaratmayı ve sunmayı gerektirir (Alkış 1994: 4).

Demokratik eğitim süreci, eylemin toplumu kapsama biçimi veya kamu eğitim aracı olan okulun her bireyi, her topluluğu benzer koşullarda benzer uygulamaya tabi tutmasıdır (Bilhan 1991: 220). Çünkü demokrasi bir yandan eğitimin fırsat ve olanak eşitliği ilkesine göre düzenlenmesiyle, diğer yandan bireyin geleceğiyle özdeşleşmiş bir toplum yaratılmasıyla olanaklıdır.

Globalleşen dünyada uluslararası rekabete girmiş bulunan Türkiye, kendine rakip olarak gelişmiş ülkeleri, hedef olarak çağdaş uygarlık düzeyini seçmiş bulunmaktadır ve en karlı yatırımın insana yapılan yatırım olan eğitim olduğunun bilincindedir. Ancak sahip olunan insan kaynağı potansiyelinin harekete geçirilebilmesi, tüm nüfusun gizil gücünün ulaşabilecekleri en yüksek düzeye ulaştırılabilmesiyle olanaklıdır. Bu nedenle ülkenin yetenek havuzunun tam olarak kullanılabilmesinin önündeki engellerin kaldırılması gerekir.

Öğrencilerin okullara dağılımında zihinsel faktörler kadar, belki de daha fazla, zihinsel olmayan faktörlerin etkili olması bu engellerden biridir. Gelişmiş ülkeler bu sorunları 1940'lı - 1960'lı yıllarda araştırarak eğitim sistemlerini araştırma sonuçlarına dayalı olarak yeniden düzenlemişlerdir. Türkiye'nin bu araştırmalardan yararlanmakla birlikte, kendi sisteminden elde edilmiş yeterli verilere sahip olmadığı düşünülmektedir.

Bu nedenle araştırma ile; Türkiye'de ortaöğretim düzeyinde öğrencilerin okullara dağılımını etkileyen zihinsel olmayan etkenler ve bu etkenler içinde eğitim sisteminin rolünü belirlemek amaçlanmıştır.

Problem Cümlesi

Bolu ilinde 1995-1996 öğretim yılında ortaöğretim okullarında öğrenim gören öğrencilerin bu okulları seçmelerini etkileyen bazı zihinsel olmayan etkenlere ilişkin görüşleri nelerdir?

Alt Problemler

1. Öğrencilerin liselere dağılımı;

- a) Annenin eğitim düzeyine,
- b) Babanın eğitim düzeyine,
- c) Babanın mesleğine,
- d) Annenin mesleğine,
- e) Annenin ekonomik etkinlik durumuna,
- f) Babanın ekonomik etkinlik durumuna,
- g) Cinsiyetlerine,
- h) Ailelerinin oturmakta olduğu yerleşim birimine,
- i) Ailelerinin en uzun süre yaşadığı yerleşim birimine,
- j) Ailelerinin oturduğu yerleşim biriminde bulunan en yüksek eğitim kurumuna,
- k) Okula devam ettiği sürece barındığı yere,
- l) Bitirdiği bir önceki okulun tipine,
- m) Bitirilen bir önceki okulun bulunduğu yerleşim birimine göre nedir ?

2. Öğrencilerin okumakta oldukları okullara kayıt yaptırmalarında en çok etkili olanların dağılımı;

- a) Lise türlerine,
- b) Annenin eğitim düzeyine,
- c) Babanın eğitim düzeyine,
- d) Babanın mesleğine,

- e) Annenin mesleğine,
- f) Cinsiyetlerine göre nedir ?

3. Öğrencilerin okullara ilişkin nitelikler açısından okullarına kayıt olmalarına etki eden faktörlerin dağılımı;

- a) Lise türlerine,
- b) Annenin eğitim düzeyine,
- c) Babanın eğitim düzeyine,
- d) Babanın mesleğine,
- e) Annenin mesleğine,
- f) Cinsiyetlerine göre nedir ?

4. Öğrencilerin okullarına kayıt olmalarını etkileyen okullara ilişkin olmayan niteliklerin dağılımı;

- a) Lise türlerine,
- b) Annenin eğitim düzeyine,
- c) Babanın eğitim düzeyine,
- d) Babanın mesleğine,
- e) Annenin mesleğine,
- f) Cinsiyetlerine göre nedir ?

5. Öğrencilerin gitmeyi arzu ettikleri liselere dağılımı;

- a) Lise türlerine,
- b) Annenin eğitim düzeyine,
- c) Babanın eğitim düzeyine,
- d) Babanın mesleğine,
- e) Annenin mesleğine,
- f) Cinsiyetlerine,
- g) Devam etmekte oldukları sınıf düzeylerine göre nedir ?

6. Öğrencilerin okullardan beklentilerinin dağılımı;

- a) Lise türlerine,
- b) Annenin eğitim düzeyine,
- c) Babanın eğitim düzeyine,
- d) Babanın mesleğine,
- e) Annenin mesleğine,
- f) Cinsiyetlerine,
- g) Devam etmekte oldukları sınıf düzeylerine göre nedir ?

7. Öğrenci görüşleri açısından, okulların öğrenci beklentilerini ne ölçüde gerçekleştireceğine ilişkin dağılımı;

- a) Lise türlerine,
- b) Annenin eğitim düzeyine,
- c) Babanın eğitim düzeyine,
- d) Babanın mesleğine,
- e) Annenin mesleğine,
- f) Cinsiyetlerine,
- g) Devam etmekte oldukları sınıf düzeylerine göre nedir ?

8. Ailelerinin bu günkü durumuna oranla gelecekteki yaşam düzeylerine ilişkin öğrenci görüşlerinin dağılımı;

- a) Lise türlerine,
- b) Annenin eğitim düzeyine,
- c) Babanın eğitim düzeyine,
- d) Babanın mesleğine,
- e) Annenin mesleğine,
- f) Cinsiyetlerine,
- g) Devam etmekte oldukları sınıf düzeylerine göre nedir ?

9. Yaşamda başarılı olmak için gerekli eğitim düzeyine ilişkin öğrenci görüşlerinin dağılımı;

- a) Lise türlerine,
- b) Annenin eğitim düzeyine,
- c) Babanın eğitim düzeyine,
- d) Babanın mesleğine,
- e) Annenin mesleğine,
- f) Cinsiyetlerine,
- g) Devam etmekte oldukları sınıf düzeylerine göre nedir ?

10. Yaşamda başarılı olmak için yabancı dilin önemine ilişkin öğrenci görüşlerinin dağılımı;

- a) Lise türlerine,
- b) Annenin eğitim düzeyine,
- c) Babanın eğitim düzeyine,
- d) Babanın mesleğine,
- e) Annenin mesleğine,
- f) Cinsiyetlerine,
- g) Devam etmekte oldukları sınıf düzeylerine göre nedir ?

11. Öğrencilerin üniversiteye hazırlanma biçimlerinin dağılımı;

- a) Lise türlerine,
- b) Annenin eğitim düzeyine,
- c) Babanın eğitim düzeyine,
- d) Babanın mesleğine,
- e) Annenin mesleğine,
- f) Cinsiyetlerine,
- g) Devam etmekte oldukları sınıf düzeylerine göre nedir ?

12. Öğrencilerin üniversitede okumak istedikleri alanların dağılımı;

- a) Lise türlerine,
- b) Annenin eğitim düzeyine,

- c) Babanın eğitim düzeyine,
- d) Babanın mesleğine,
- e) Annenin mesleğine,
- f) Cinsiyetlerine,
- g) Devam etmekte oldukları sınıf düzeylerine göre nedir ?

13. Öğrencilerin girdikleri ilkokul ve ortaokul sonu sınavlarının dağılımı;

- a) Lise türlerine,
- b) Annenin eğitim düzeyine,
- c) Babanın eğitim düzeyine,
- d) Babanın mesleğine,
- e) Annenin mesleğine göre nedir ?

Araştırmanın Önemi

Bu araştırmadan elde edilecek bulguların, Türkiye'de fırsat ve olanak eşitliğini sağlamaya yönelik ve ortaöğretim sisteminin geliştirilmesine ilişkin çabalara ışık tutacağı, karşılaşılan sorunların aşılmasına katkıda bulunacağı umulmaktadır.

Sınırlılıklar

1. Araştırma Bolu iliyle ve bu ilde 1995-1996 öğretim yılında bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ortaöğretim okulları ile sınırlıdır.
2. Araştırma 1994-1995 öğretim yılında öğrenim görmekte olan T.C. uyruklu öğrencilerle sınırlıdır.
3. Zihinsel olmayan faktörler alt problemlerde ele alınanlarla sınırlıdır.

Tanımlar

Akademik Lise : Temel eğitim sonrasında öğrencilerini bir meslek alanına hazırlamaktan daha çok, üst öğrenime hazırlayan ve Lise, Anadolu Lisesi, Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi, Anadolu Teknik Lisesi, Yabancı Dil Ağırlıklı Lise gibi okulların oluşturduğu gruba verilen isimdir.

Genel Ortaöğretim : Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilköğretim okulları düzeyi üzerinde en az üç yıl öğrenim veren, Anadolu liseleri, Öğretmen liseleri, Fen liseleri, Güzel Sanatlar liseleri ve Çok programlı liseleri kapsayan ortaöğretim düzeyidir.

Mesleki Teknik Öğretim : İlköğretim okulları düzeyi üzerine en az üç yıllık öğrenim veren, öğrencileri yükseköğretime ve meslek alanlarına hazırlayan ortaöğretim düzeyidir.

Okul Tipi : Ortaöğretim okullarının bulunduğu kasaba, ilçe gibi yerleşim birimine göre sınıflanmasıdır.

Yetenek : Eğitim ya da yetiştirmeye kazanılan ya da kendiliğinden var olan, herhangi bir işin yapılmasını sağlayan güçtür (Ün 1987;187).

Zihinsel Olmayan Etmenler : Bireylerin öğrenme gizilgücünün dışında, onun eğitim yaşantılarını etkileyen; ailesinin oturduğu yerleşim birimi, toplumsal-ekonomik durumu ve anne-babanın eğitim düzeyleri ve meslekleri gibi etmenlerdir.

BÖLÜM II

İlgili Araştırmalar

Yapılan literatür taramasında ulaşılmış olan ve araştırmayla ilgili görülen çalışmalar ana hatlarıyla, yapılış tarihlerine göre aşağıda sunulmuştur.

Develioğlu (1993) "*Türkiye'de Yükseköğretime Geçişte Fırsat Eşitliği Açısından Genel Görünüm*" adlı araştırmasında elde ettiği bulgulardan bazıları şunlardır:

-Yükseköğretime geçişte cinsiyet açısından kızlar aleyhine işleyen eşitsizlikler bulunmaktadır.

-Yükseköğretime geçişte lise tür ve niteliklerinin de fırsat eşitsizliği yarattığı, en başarılı liselerin Fen liseleri ve Anadolu liseleri olduğu,

-Eğitim düzeyi ve ekonomik düzeyi yüksek olan ailelerin çocuklarının üniversiteye girme şansının daha fazla olduğu görülmüştür.

Büyüköztürk (1992) "*Türkiye'de Nüfus ve Eğitimde Fırsat Eşitsizliği*" adlı araştırmasında, fırsat eşitsizliğini, bölgeler, yöreler, iller, kır-kent ve cinsiyetler bakımından incelenmiş, kentsel nüfusun kırsal nüfusa, erkeklerin kızlara, kalkınmış bölge ve illerin geri kalmış bölge ve illere oranla eğitim hizmetlerinden daha fazla yararlandığını ortaya koymuştur.

Hunter (1991) "*Which School? A Study of Parents' Choice of Secondary School*" adlı araştırmasında ortaöğretimin birinci kademesinin birinci sınıfında okumakta olan öğrencilerin ailelerinin okul tercih nedenlerini açıklamaya çalışmıştır. Verilerin görüşme tekniği ile toplandığı araştırmada okul seçimine ilişkin ailelerin en önemli saydığı dört neden:

- 1)Okuldaki disiplinin iyiliği
- 2)Okulun çocukları gelecekteki sınavlara iyi hazırlaması
- 3)Okulun çocuğun cinsiyetine uygun olması. Özellikle kız öğrencilerin aileleri, deneklerin kökenlerine göre değişmekle birlikte olanaklı ise kız okullarını, seçme nedeni olarak görmüşlerdir.
- 4) Okulun eve yakın olması'dır.

En önemli olarak görülen bu dört nedenin dışında ailelerin okul seçiminde etkili olan diğer faktörler:

- Okula ulaşım kolaylığı,
- Okula giriş kolaylığı,
- Okulun iyi yönetildiğine ilişkin ünü,
- Kilise okulu olması (mezheplere ait)
- İlgili, anlayışlı, sevecen öğretmenler,
- Öğretim programı,
- Okulların resim, müzik, beden, bilim gibi belli alanlara ağırlık veren programları olması, olarak bulunmuştur.

Ailelerin çocukları için okul seçerken kararlarına temel aldıkları bu faktörlere ilişkin bilgileri çoğunlukla okullarla ilgili broşürlerden, diğer ailelerden, okul yöneticilerinden, öğretmenlerden ve okullara devam etmekte olan çocuklarından almışlardır.

West ve Varlaam (1991) Londra'da, çocukları ilkokul dördüncü sınıfta okumakta olan 72 aile ile görüşerek, çocukları için ortaokul seçerken önemli hissettikleri faktörleri saptamak amacı ile yaptıkları araştırmada:

- Hangi okula gideceğine ilişkin çocuğun isteği,
- Okulun disiplin ve davranış geliştirmede sahip olduğu iyi ünü,
- Okulun seçtiği öğretim hedefleri,

- Okulun eve yakınlığı,
 - Okulun kız ya da erkek okulu olması veya karma öğretim yapan okul olması,
 - Büyük kardeşlerin devam ettiği okullar
 - Çocukların arkadaşlarının devam ettiği okullar
 - Okul programının kapsamının genişliği
 - Okulların öğrencileri sınavlara iyi hazırlayabilmesi,
- bulgularını elde etmişlerdir.

Sezer (1987) ilkokul üçüncü sınıf matematik programına göre, Ankara'da farklı sosyo-ekonomik çevre çocuklarına sunulan öğretim hizmetinin programın bilişsel hedeflerini gerçekleştirme açısından etkililiğini araştırdığı çalışmasında üst sosyo-ekonomik düzeyli çevre çocukları lehinde manidar farklar olduğunu bulmuştur.

Maho (1984) Yükseköğretime Giriş Fırsatı ve Öğrenim Olanığı adlı araştırmasında:

- Yükseköğretime geçişte belirgin yöresel farklılıklar olduğunu,
- Doğu bölgelerindeki ortaöğretim örgütü mezunlarının Batı bölgelerinde bulunan ortaöğretim örgütü mezunlarına göre; kasaba ve kenar semtlerin kent merkezlerine göre daha başarısız olduğunu,
- Ortaöğretim kurumlarının öğretim programları arasındaki farklılıkların,
- ÖSS sınavı bakımından öğrencilerde de farklı nitelikler oluşturduğunu, genel liselerin, meslek liselerine göre üniversite sınavlarında daha başarılı olduklarını ve en başarılı okulların Fen liseleri olduğunu,

- Yüksek öğrenim gören öğrencilerin içinde cinsiyet bakımından kızlarının oranının düşük olduğunu,

- Eğitim düzeyi yüksek olan ailelerin çocuklarının ÖSS'de daha başarılı olduklarını,

- Yüksek öğrenim olanağı bakımından, işveren çocuklarının, diğer kendi hesabına çalışan ve ücretlilerin çocuklarına oranla daha avantajlı olduklarını bulmuştur.

Celkan (1983) Atatürk üniversitesinde, Öğrencilerin Akademik başarılarında “Zihin Dışındaki Faktörlerin Etkileri” adlı araştırmasında zihinsel olmayan faktörleri, öğrencilerin kişisel olmayan özellikleri ve genel durumlarına ilişkin faktörler, yetiştikleri çevreye ilişkin faktörler, aile faktörü, okul faktörü ve öğrencilerin yükseköğrenimleriyle ilgili yönelim ve tutumlarına ilişkin faktörler olarak beş gruba ayırarak bu faktörlerin okul başarısını ne ölçüde etkilediğini belirlemeye çalışmıştır.

Ergüneş (1983) toplumsal katmanlaşma ve eğitim ilişkisini incelediği araştırmasında; fırsat eşitliğini engelleyen etmenlerden biri olan toplumsal farklılıkların, hangi toplumsal kesimler için ne oranda güçlükler çıkardığını İzmir ili ilköğretim ikinci kademe, ortaöğretim ve üniversite öğrencileri üzerinde belirlemeye çalışmıştır.

Öğrencilerin toplumsal katmanlarını, baba ve annenin eğitim durumları, baba mesleği, ailenin geliri ve cinsiyet ölçütlerine göre saptadığı araştırmasında elde ettiği bulgulardan bazıları şunlardır;

-Öğretim basmağı yükseldikçe, örgün eğitimdeki cinsiyet farklılaşması artmakta ve erkek öğrenciler kız öğrencilerden daha fazla öğrenim olanaklarından yararlanmaktadır.

- Yükseköğretim öğrencilerinin 3/4'ü genel lise mezunudur.

-İlköğretim, ortaöğretim ve yüksek öğretimdeki son sınıf öğrencilerinin babalarının ve annelerinin büyük çoğunluğu ilköğretim okulu mezunudur.

Bülbül (1974) Uşak Ortaokullarında Öğrenci Akışını Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi "*Identification of the Factors Related to the Student Flow Within the Middle Schols of Uşak Province, Turkey*" adlı araştırmasında elde ettiği bulgulardan bazıları şunlardır:

-1970-1971 öğretim yılı sonunda okuldan atılan veya sınıfta kalan öğrencilerin oranı, birinci sınıfta %32.74, ikinci sınıfta %23.38 ve üçüncü sınıfta %21.80'dir.

-Öğrencilerin okuldan atılmaları ve sınıfta kalmaları anne ve babalarının eğitim düzeyleri arttıkça anlamlı düzeyde azalmaktadır.

-Öğrencilerin devam ettikleri okul tipine bağlı olarak, kasaba ortaokullarının birinci sınıfına devam eden öğrencilerin, şehir ortaokullarının birinci sınıfına devam eden öğrencilere göre sınıfta kalma ve okuldan atılma olasılığı daha çoktur.

-Okudukları sınıf düzeyleri yükseldikçe öğrencilerin okuldan atılma ve sınıfta kalma yüzdeleri azalmaktadır.

Türker (1974) "*Ankara'da Üç Lisedeki Sosyo Ekonomik Bakımdan Avantajsız Öğrencilerin Çeşitli Özellikleri, Belli Başlı Eğitim ve Rehberlik Sorunları.*" adlı araştırmasında sosyo-ekonomik bakımdan avantajlı ve avantajsız lise öğrencilerinin kişisel ve ailesel bazı özellikleri ve eğitim sorunlarının birbirinden farklı olup olmadığını araştırmak. Sosyo-ekonomik bakımdan avantajsız lise öğrencilerinin

bellibaşlı eğitim ve rehberlik sorunlarının ve bu sorunların çözümünde okula, öğretmene, okul yöneticilerine, rehberlik uzmanlarına, danışmanlara, ailelere ve topluluklara düşen görevlerin neler olduğunu ortaya çıkarmayı amaçlamıştır.

Bu amaca yönelik olarak, öğrencilerin kimi kişisel özellikleri, aile ortamındaki ilişkiler, okula, öğretmenlere, okul yöneticilerine ve derslerin öğretiliş şekline karşı tepkileri, eğitimsel umu düzeyleri ve benlik algıları, en çok sevdikleri ve zorlandıkları dersler, meslek tercihleri, gelecekle ilgili tutumları ve araştırmacı tarafından hazırlanan anketle, başarı düzeyleri Otis Beta Zihin Yeteneği Testi ve Çeşitli Yetenek Testleri Bataryasından aldıkları puanlar, ders not ortalamaları ve okul kayıtlarından elde edilen verilerle saptanmıştır.

Araştırmada elde edilen bulgulardan bazıları şunlardır:

-Avantajlı ve avantajsız öğrenciler arasında yaşamlarının ilk beş yılını, beş ile on yaşları arasındaki ve on yaşından sonraki devrelerini geçirdikleri çevrelerin özellikleri bakımından önemli farklar olduğu görülmüştür. Avantajsız öğrencilerin yaşamlarının bu devrelerini köylerde geçirme yüzdeleri avantajlı grupların yüzdelerinin çok üstünde bulunmuştur.

-Avantajsız öğrencilerin ailelerinin onlar için geliştirdikleri eğitimsel umu düzeylerinin, avantajlı ailelerin geliştirdikleri düzeylerin çok altında kaldığı görülmüştür.

-Avantajsız ailelerin çocuklarının okuldaki başarılarıyla "ilgilenme" yüzdeleri, avantajlı ailelerin yüzdelerinden oldukça düşük bulunmuştur.

Avantajsız lise öğrencilerinin, bireyin yaşamda başarı sağlayabilmesi için tamamlamasını gerekli gördükleri öğrenim düzeylerinin, avantajlı grup öğrencilerinin gerekli gördüğünden oldukça düşük olduğu görülmüştür. Avantajsız öğrenciler ortaöğretim düzeyinde bir öğrenimin yeterli olacağını

düşünürken, avantajlı grup öğrencileri üniversite öğreniminin gerekli olduğunu ifade etmişlerdir.

Öğrenciler zihinsel yeteneklerini arkadaşlarının zihinsel yetenekleriyle karşılaştırdıklarında "orta" olarak algılayan avantajsız öğrencilerin yüzdesinin, avantajlı öğrencilerin yüzdesinden oldukça yüksek, buna karşılık avantajsız öğrencilerin kendilerini "çok zeki" görme yüzdesinin, aynı değerlendirmeyi yapan avantajlı öğrencilerin yüzdesinin çok altında olduğu görülmüştür.

- Avantajsız öğrenciler hem Otis Beta Zihin Yeteneği Testinden hem de Çeşitli Yetenek Testleri Bataryası'ndan avantajlı öğrencilere oranla daha düşük puanlar almışlardır.

Tekin (1973) "1971- 1972 Öğretim Yılında Yabancı Diller ve Gazi Eğitim Enstitülerinde okumakta olan ... öğrencilerin bu okullara girmiş olmalarıyla belli bazı değişkenler arasında bir ilişki bulunup bulunmadığını, eğer bir ilişki varsa mahiyetini meydana çıkarma ..." amacıyla yaptığı araştırmada; eğitim enstitülerinde 1971 - 1972 öğretim yılında okumakta olan öğrencilerin ailelerinin yıllık gelirleri, oturdukları yerleşim birimleri, anne babaların öğrenim düzeyleri ve mesleklerinin neler olduğu, açısından lise çıkışlı öğrencilerle öğretmen okulu çıkışlı öğrenciler arasında anlamlı bir fark olup olmadığını araştırmıştır.

Elde ettiği bulgulardan bazıları şunlardır:

- 1971-1972 öğretim yılında öğrenim görmekte olan öğrencilerin çoğunluğu;

a) Küçük yerleşim biriminde oturan ve yıllık gelirleri düşük olan ailelerden geldikleri,

b) Eğitim düzeyleri düşük anne-babaların çocukları oldukları,

c) Çiftçi, devlet memuru, işçi ve küçük esnaf çocukları olduklarıdır.

-Ailenin oturduğu yerleşim birimi, yıllık geliri, anne-babanın öğrenim düzeyleri ve meslekleri bakımından lise çıkışlı öğrencilerle öğretmen okulu çıkışlı öğrenciler arasında, öğretmen okulu çıkışlılar aleyhine manidar farklar olduğu görülmüştür.

Özgüven (1970) Hacettepe Üniversitesini evren olarak aldığı araştırmasında zihinsel olmayan etmenlerin üniversite öğrencilerinin başarıları ile olan ilişkilerini incelemeyi amaçladığı çalışmasında elde ettiği bulgulardan bazıları şunlardır:

- Öğrencilerin başarı derecelerini beklentilerine uygun bulmaları,

- Liseyi bitirdikten sonra girmeyi en çok istediği branşa girmeleri ve girdikleri branştan memnun olmaları gibi etmenler onları olumlu yönden motive etmektedir.

- Ortalama olarak bir ayda ellerine geçen para,

- Kardeşler arasındaki doğum sıraları

- Ailenin kalabalık olup olamaması

- Anne veya babanın hayatta ya da ölü olması

- Anne ya da babanın öğrenim düzeyi

- Ailenin ortalama aylık geliri

- Ailede yükseköğrenim yapanların sayısı

-Öğrencilerin bulunduğu çevre gibi etmenlerin öğrencilerin başarılarını manidar düzeyde etkilemediği bulunmuştur.

Mihçioğlu yüksek öğretime geçişle ilgili olarak 1965, 1976 ve 1987 yıllarında üç araştırma yapmıştır. Bu araştırmalarda “toplumsal-geçimsel durumun önemli göstergelerinden biri olan illerin gelişmişlik düzeyi ile bu illerdeki liselerden üniversite giriş sınavına katılan öğrencilerin başarı durumları arasında nasıl bir bağlantı bulunduğunu ortaya koymaya” çalışmış ve elde ettiği bulgulardan bazıları şunlardır:

- 1965, 1976 ve 1987 yılları üniversite sınavı sonuçlarına göre yapılan sıralamada, bölgelerin göreceli durumlarında önemli bir değişiklik olmamış, 1965'te üst sırada yer alan, Marmara, Ege, İç Anadolu bölgeleri ile sonuncu gelen Doğu Anadolu bölgesi durumlarını korumuştur.

- 1965'ten 1976'ya, bölgeler arasındaki açıklık daha genişlemiş, buna karşılık 1987 araştırması verilerine göre bu açıklığın küçümsenemeyecek ölçüde azaldığı görülmüştür. Bu duruma göreceli olarak az gelişmiş bölgelerdeki, özellikle de bunların en az gelişmişleri olan Doğu ile Güneydoğu Anadolu bölgelerindeki liseleri bitirenlerin başarı oranlarında görülen yükselme neden olmuştur. Bu yükselmeye de, 1982 yılında yürürlüğe giren YÖK'ün izlediği politikaların bir sonucu olarak Türkiye'nin en ücra yerlerine kadar yayılmış olan fakülte ve yüksek okullara bu yörelerin çocuklarının girebilmiş olmalarının neden olduğu belirtilmiştir.

- Bölgeler arası dengesizliğin dışında, bölgelerin her biri içinde de dengizlikler bulunmuştur. 1987 üniversite sınavı verilerine göre, bölgeler arasındaki başarı bindeleri ayrımı ortalamasının 1.6 kat olmasına karşılık, bölge içi başarı ayrımları ortalaması 169 kattır. Diğer bir deyişle bölge içi dengesizlikler bölgeler arası dengesizliklere oranla 105 kat daha büyüktür.

- Türkiye'nin göreceli olarak ileri bölgelerindeki ortaöğretim örgütlerinden gelen öğrenciler, saygınlığı ve kazancı yüksek, geleceği sağlam uğraşlar için insan gücü yetiştiren yüksek öğretim örgütlerine girebilmiş, buna karşılık koşulları elverişsiz yörelerdeki ortaöğretim örgütlerinden gelen öğrenciler, bu örgütlere ya hiç girememiş ya da çok sınırlı bir ölçüde girebilmiştir.

- Araştırma ile, illerin toplumsal- geçimsel gelişmişlik düzeyleriyle, o illerdeki ortaöğretim örgütlerinden gelen öğrencilerin başarı yüzdeleri arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu ortaya konulmuştur.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, bilgi toplama aracının geliştirilmesi, aracın uygulanması ve verilerin analizine ilişkin bilgiler verilmiştir.

Araştırmanın Türü

Araştırma betimsel bir nitelik taşımaktadır. Araştırmada tarama modeli kullanılmış, öğrencilerin bireysel, ekonomik ve toplumsal özelliklerine göre ortaöğretim kurumlarına dağılımı incelenmiştir.

Evren ve Örneklem

Evren

Araştırma evrenini 1994 - 1995 öğretim yılında Bolu ili Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı olarak öğretim yapan ortaöğretim okullarına devam eden öğrenciler oluşturmuştur. Bolu ilinde toplam 54 lise bulunmaktadır. Bu okulların türleri ve her yerleşim birimine düşen okul sayısı tablo 1'de gösterilmiştir.

En çok okul çeşidi, ondört farklı tür lise ile Bolu il merkezinde bulunmaktadır. Bunu sekiz tür lise ile Düzce, beş tür lise ile Gerede, dört tür lise ile Akçakoca, üç tür liseyle Göynük ve Mengen ilçeleri izlemiştir. Diğer dokuz ilçede ise, yalnızca tek tür lise vardır.

Okul türü bakımından hemen her belediye yerleşim biriminde bulunan lise, toplam olarak onaltı okul ile ilk sırada yer almıştır. Bunu altı okul ile Kız Meslek Lisesi, beşer okul ile Endüstri Meslek Lisesi ve İmam Hatip Lisesi, dört okul ile Ticaret Meslek Lisesi izlemiştir.

Tablo 1

Ortaöğretim Okullarının Türleri ve Yerleşim Birimlerine Dağılımı

Bulunduğu Yeşim Birimi	İl Merkezi	İlçe	Kasaba	Toplam
Okul Türleri	f	f	f	f
Lise	2	12	2	16
Anadolu Lisesi	1	1		2
Endüstri Meslek	2	3		5
Teknik lise	2	1		3
Anadolu Teknik	2			2
Anadolu Öğretmen	1	1		2
Anadolu Güzel Sanatlar	1			1
Kız Meslek	1	5		6
Ticaret Meslek	1	3		4
Anadolu Otelcilik Turizm Meslek	1			1
Anadolu Mahalli İdareler Meslek	1			1
İmam Hatip	1	4		5
Anadolu Aşçılık Meslek		1		1
Anadolu İmam Hatip		1		1
Anadolu Kız Meslek		1		1
Çok Programlı		3		3
Genel Toplam	16	36	2	54

Yerleşim birimleri ve okul türlerine göre öğrenci sayıları Tablo 2'de gösterilmiştir. Buna göre;

Tablo2
Yerleşim Birimlerine Göre Öğrenci Sayılarının Dağılımı

Okul Türleri	Yıl Merkezi		Akşıkoca		Çilimli		Dördüncü		Geride		Gökyaka		Göynük		Jümshova		Kıbrısçay		Mengen		Mudurnu		Seben		Yeniceba		Yığılca		Düzce			
	Kız	Erk.	Kız	Erk.	Kız	Erk.	Kız	Erk.	Kız	Erk.	Kız	Erk.	Kız	Erk.	Kız	Erk.	Kız	Erk.	Kız	Erk.	Kız	Erk.	Kız	Erk.	Kız	Erk.	Kız	Erk.				
Lise	1013	1263	197	310	20	67	7	74	47	153	50	125	29	48	62	122	40	42	129	79							91	115	43	125	74	1336
Anadolu Lisesi	116	273																												94	125	
Endüstri Meslek Lisesi	36	1171		189						165																				50	1627	
Teknik Lise	5	171																												11	179	
Anadolu Teknik Lisesi	27	158																														
Anadolu Öğretmen Lisesi	24	110																													84	125
Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi	108	29																													499	
Kız Meslek Lisesi	297	75							87				29																		499	
Ticaret Meslek Lisesi	429	423	95	121					37	157																					430	429
Anadolu Otelcilik Turizm Mes. Lisesi	43	261																														
Anadolu Mahalli Yönetim Mes. Lisesi	52	44																														
Yunus Hatip Lisesi	237	508						74	360			12	130						16	139											747	930
Anadolu Abçiyük Meslek Lisesi																																
Anadolu İmam Hatip Lisesi																																
Anadolu Kız Meslek Lisesi																																24
Çok Programlı Lise																																
Genel Toplam	2477	4453	367	520	20	67	7	74	246	833	50	125	70	178	62	122	40	42	145	341	77	84	45	84	71	69	61	115	43	125	266	4731

Evrende yer alan 16 tür lisede 6442'si kız, 11963'ü erkek toplam 18.405 öğrenci öğrenim görmektedir. Kız öğrencilerin 2453'ü ve erkek öğrencilerin 4576'sı merkez ilçede bulunmaktadır. Kazalarda öğrenim gören öğrencilerin sayısı ise kızlarda 3946, erkeklerde 7262'dir. Bunun yanında 43 kız ve 125 erkek olmak üzere toplam 168 öğrenci beldelerdeki liselerde öğrenim görmektedir.

Erkek öğrencilerin yaklaşık %31'i liseye devam etmektedir. Erkeklerin %27'si Endüstri Meslek, %17'si İmam Hatip, ve %9'u Ticaret Meslek Liselerine devam etmektedir. Evrende bulunan kız öğrencilerin %38'i liselerde okurken, %17'si İmam Hatip, %15'i Ticaret Meslek Liselerinde okumaktadır.

Merkez ilçe okul çeşidi bakımından ilk sırada olmasına rağmen, öğrenci sayısı bakımından ilk sırayı Düzce almıştır. Liselere devam eden kız öğrencilerin yaklaşık %42'si, erkek öğrencilerin %40'ı Düzcede bulunan ortaöğretim okullarında öğrenim görmektedir. İkinci sırayı lise öğrencilerinin %38'ini okullarında barındıran merkez ilçe almıştır. Liseye devam eden kız öğrencilerin %38'i ve erkek öğrencilerin de %37'si bu yerleşim biriminde bulunmaktadır. Bunu toplam öğrencilerin %6'sını barındıran Gerede, %5'ini barındıran Akçakoca izlemiştir. Toplam öğrencilerin %10'u ise bu dört yerleşim birimi dışında kalan 11 ilçede okumaktadır.

Örneklem

Örneklem iki aşamalı bir yöntemle belirlenmiştir. Birinci aşamada örneklemin seçileceği okullar, ikinci aşamada da örnekleme girecek denekler belirlenmiştir.

Bolu ilinde 1994-1995 öğretim yılında 16 türde toplam 53 lise bulunmaktadır. Ancak kapatılma kararı alındığı için öğrenci almayan; Bolu Teknik Lisesi, Düzce Anadolu Kız Meslek Lisesi ve öğretime yeni başlamış bulunan; İzzet Baysal Anadolu Teknik Lisesi, Bolu Anadolu İmam Hatip Lisesi, Düzce Anadolu İmam Hatip Lisesi evrene alınmamıştır. Araştırmanın amacına dayalı olarak her tür liseyi temsilen en az bir okul örnekleme alınmıştır. Evrende aynı türde iki ve daha fazla sayıda olan okullar, buldukları yerleşim birimlerine göre gruplandırılmış, yerleşim biriminin sosyo-ekonomik konumları dikkate alınarak örnekleme aynı okul türünden iki tane seçilmiştir.

Buna göre araştırmanın örneklemini şu okullar oluşturmuştur:

- Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi
- Bolu Anadolu Teknik Lisesi
- Bolu Endüstri Meslek Lisesi
- Gerede Endüstri Meslek Lisesi
- İzzet baysal Anadolu Lisesi
- Düzce Anadolu Öğretmen Lisesi
- Düzce Kız Meslek Lisesi
- Gerede Kız Meslek Lisesi
- Bolu İmam - Hatip Lisesi
- Mengen İmam - Hatip Lisesi
- İzzet Baysal Anadolu Oetlcilik Turizm Meslek Lisesi
- Behiye Baysal Anadolu Mahalli İdareler Meslek Lisesi
- Yeniçağa Çok Programlı Lisesi
- Mudurnu Çok Programlı Lisesi
- Mengen Anadolu Aşçılık Meslek Lisesi
- Bolu Atatürk Lisesi
- Kaynaşlı Lisesi
- Bolu Ticaret Meslek Lisesi
- Gerede Ticaret Meslek Lisesi
- Yabancı Dil Ağırlıklı Lise

Evrenden örnekleme seçilecek denek sayısının belirlenmesinde, tabakalı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Örneklem büyüklüğünün hesaplanmmasında, Balcı (1995) tarafından tabakalı örneklemler için önerilen:

$$n = \frac{t^2 \cdot (PQ)}{d^2} \cdot \frac{1}{1 + \frac{t^2 \cdot (PQ)}{N \cdot d^2}}$$

formül kullanılmıştır. Buna göre örneklem büyüklüğü 378 olarak hesaplanmıştır. Bu sayı örneklemin evreni temsil yeterliliğini artırmak ve verilerin çözümlenmesinde uygulanması düşünülen khi-kare tablolarında boş ve 5'ten küçük değerler çıkma

olasılığını azaltmak için, araştırmacı tarafından 700'e çıkartılmıştır. Hesaplanan bu örneklem büyüklüğüne dayalı olarak, her okuldan örnekleme alınacak ğrenci sayıları, kız-erkek oranları da dikkate alınarak, her sınıf düzeyinde belirlenmiştir. Örnekleme alınmış olan denekler, lme aracının uygulanma aşamasında elde edilen sınıf listelerinden her okul için saptanan sayılara göre random olarak seçilmiştir.

Bilgi Toplama Aracının Geliştirilmesi

Araştırmada gereksinilen veriler esas olarak araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan anketle toplanmıştır. Ancak kuramsal yapının oluşturulması, problemlerin tanımlanması ve anketin oluşturulmasında yasal metinler, alanyazın taraması, ortaöğretim okul yöneticileri, öğretmenleri ve her okul türünden farklı sınıf düzeylerinde öğrenim gören 10'ar ğrenci olmak üzere toplam 140 ğrenci ile görüşme yapılmıştır.

Litaratür ve görüşmelerden elde edilen veriler incelenerek ortaöğretim ğrencilerinin okul seçme kararlarını etkileyen zihinsel olmayan değişkenler saptanmış ve bunların doğrultusunda hazırlanan taslak anketin araştırma evreninden alınmış 50 kişilik bir ğrenci grubunda n denemesi yapılmıştır. n deneme sırasında deneklerin soruların içeriği ve anlaşılabilirlik düzeyine ilişkin görüşleri alınmıştır. Denek görüşleri doğrultusunda anket yeniden gözden geçirilerek alan uzmanlarının görüşlerine sunulmuştur.

Oluşturulan anket formunda niteliklerin öğrencilerin okullara dağılımına etkisini sınavacak aşağıdaki değişkenlere yer verilmiştir:

- a. Cinsiyet
- b. Annenin eğitim düzeyi
- c. Babanın eğitim düzeyi
- d. Annenin ekonomik etkinlik durumu,
- e. Babanın ekonomik etkinlik durumu,
- f. Annenin mesleği

- g. Babanın mesleği
- h. Mezun olduğu okul tipi,
- ı. Ailenin son üç yıl ve daha fazla oturduğu yerleşim birimi,
- i. Ailenin halen oturmakta olduğu yerleşim birimi
- j. Ailenin oturduğu yerleşim biriminde bulunan en yüksek eğitim kurumu,
- k. Okul kayıtlarını etkileyen okula ilişkin nitelikler,
- l. Okul kayıtlarını etkileyen okula ilişkin olmayan nitelikler,
- m. Okula devam ettiği süre içinde barınma durumu,
- n. Okul türünden beklentileri
- o. Beklentilerinin gerçekleşme düzeyi,
- p. Okula kayıt yaptırma kararlarında etkili olan kişiler,
- r. Üniversiteye hazırlanma şekilleri ve öğrenim görmek istedikleri alanlar,
- s. Gelecekteki yaşam düzeylerine ilişkin görüşleri,
- t. Yaşamda başarılı olmak için tamamlanması gerekli eğitim düzeyi,
- u. Yaşamda başarılı olmak için yabancı dilin önemi,
- v. Olanaklı olsaydı öğrenim görmek istenilen lise türü,
- y. Ortaöğretim öncesi girilen sınavlar.

İçerği bu şekilde geliştirilen anket formu 28 sorudan oluşmuştur. Anket formunda çoktan seçmeli ve doldurmalı olmak üzere iki tip soru yer almıştır. Çoktan seçmeli olan 25'inci, 26'ıncı ve 28'inci sorularda deneklere birden fazla seçeneği işaretleme olanağı verilmiştir. Ayrıca deneklerin görüşlerini tam olarak alabilmek için kimi çoktan seçmeli soruları doldurmalı yanıtlama olanağı tanınmıştır.

Bilgi Toplama Aracının Uygulanması

Anketler araştırmacının denetiminde, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesinden seçilmiş araştırma görevlilerince uygulanmıştır. Uygulama öncesi anketörler uygulamaya ilişkin olarak bilgilendirilmiş ve uygulamada çıkan sorunlar araştırmacı tarafından anında çözülmeye çalışılmıştır. Böylece deneklere verilmiş olan anket formlarının tümünün doğru olarak yanıtlanması ve geri dönüşü sağlanmaya çalışılmıştır.

Verilerin Çözümlemesi

Elde edilen veriler üç aşamada çözümlenmiştir.

Araştırma verilerinin çözümlenmesi Abant İzzet Baysal Üniversitesi Bigisayar Labararuvarında aşağıda sunulan aşamalar izlenerek yapılmıştır.

-İlk olarak deneklerce doldurulmuş anketler tek tek incelenerek numaralandırılmış ve verilen yanıtlar gruplandırılarak kodlanmış, işlenmeye hazır hale getirilmiştir. Literatürde mesleklerin gruplanmasına ilişkin ortak anlayış olmaması, Devlet İstatistik Enstitüsünün yaptığı gruplamanın da çok genel olması nedeniyle; sınıflama güvenilirliğini artırmak amacıyla, baba ve anne meslekleriyle ilgili sorular deneklere açık uçlu olarak sorulması tercih edilmiştir. Bu nedenle kadın ve erkeklerin meslek sayıları farklı olarak oluşmuştur. Yanıtlarda verilen iş alanlarına göre meslek gruplaması araştırmacı tarafından yapılmıştır. Gelir getirici etkinlikte bulunma ölçütü dikkate alınarak “ev hanımlığı” ile “işsiz” yanıtları aynı kategoride toplanmıştır. Diğer taraftan sayılarının az olması, eğitim düzeylerinin eşit olması, gelir düzeylerinin yaklaşık olması nedeniyle kamu sektöründe çalışan mühendisler öğretmenlerle aynı meslek grubuna alınmıştır. Ayrıca, kamu sektöründe çalışanlar arasında memur-bürokrat ayrımı, bireyin çalışma yaşamındaki sıradizinsel statüsüne göre yapılmıştır. Çalıştığı kurumda il müdürlüğü ve daha üst düzeyde işlerde çalışanlar bürokrat, yardımcı hizmetler sınıfının dışında kalan diğerleri memur olarak gruplanılmıştır.

-İkinci aşamada, kodlanan veriler MS Dos programında sırayla girilmiştir. Daha sonra veriler “SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows” paket programına aktarılmış, tanımlanarak analize hazır hale getirilmiştir.

- Son aşamada, SPSS programı kullanılarak veriler analiz edilmiştir. verilerin analizinde khi-kare tekniği kullanılmıştır. Ancak 5’den küçük ve boş hücrelerin toplam hücrelerin %20’sini aşması nedeniyle zorunlu olarak bu tekniğin kullanılmasından vazgeçilmiştir. Daha sonra istatistik uzmanlarının da görüşü alınarak analizlerde, yüzde ve frekans kullanılmıştır. Bu teknikleri kullanılarak işlenen veriler, alt problemlere yönelik olarak gruplandırılarak, tablolara aktarılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, araştırma bulguları ve bu bulgulara ilişkin yorumlar yer almaktadır. Bulgu ve yorumların sunulmasında alt problemlerin sırasına bağlı kalınmıştır.

Deneklerin Okullara Dağılımı

Bu başlık altında, farklı lise türlerinde öğrenim gören öğrencilerin, annelerinin eğitim düzeyine, babalarının eğitim düzeyine, mesleklerine, annelerinin mesleklerine, ekonomik etkinlik durumuna, babalarının ekonomik etkinlik durumuna, cinsiyetlerine, ailenin oturmakta olduğu yerleşim birimine, ailenin en uzun süre yaşadığı yerleşim birimine, ailenin oturduğu yerde bulunan en yüksek eğitim düzeyine, okula devam ettiği sürece barındığı yere, bitirilen bir önceki ortaokulun tipine, bitirdiği ortaokulun bulunduğu yerleşim birimine göre dağılımına ilişkin bulgu ve yorumlar sunulmuştur.

Lise Türlerine Göre Deneklerin Annelerinin Eğitim Düzeyleri

Farklı türde ortaöğretim okullarında öğrenim gören öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri Tablo 3'te sunulmuştur.

Genel olarak deneklerin "annelerinin" büyük bir çoğunluğunun (%79.1) eğitim düzeyi ilköğretimin ikinci kademesinin altındadır. Bunların %15'i ilkökul diplomasına sahip değildir. Oranları farklı olmakla birlikte "anneleri" ilkökul mezunu olmayan denekler örnekleme seçilmiş bulunan okulların tümünde vardır. Buna karşın deneklerin % 13.7'sinin "anneleri" Lise ve daha üst düzeyde öğrenim görmüştür.

Tablo 3
Deneklerin Annelerinin Eğitim düzeylerine göre liselere dağılımı

Lise Türleri	Annelerin Eğitim Düzeyi											
	Okur-Yazar		İlkokul		Ortaokul		Lise		Lisans - Lisansüstü		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
A.Gü.Sanatlar	2	8.7	9	39.1	4	17.4	7	30.4	1	4.3	23	100
A.Mali.İdarçerler	2	9.5	13	61.9	3	14.3	3	14.3			21	100
Çok Programlı	5	21.7	17	73.9					1	4.3	23	100
Ticaret Meslek	16	16.5	74	76.3	6	6.2	1	1.			97	100
İmam Hatip	19	22.9	61	73.5	3	3.6					83	100
Endüstri Meslek	17	17.7	70	72.9	4	4.2	3	3.1	2	2.1	96	100
Anadolu	2	8.7	7	30.4	3	13.	8	34.8	3	13.	23	100
Y.Dil Ağırlıklı	2	4.9	19	46.3	4	4.8	6	14.6	10	24.4	41	100
Lise	21	13.	104	64.2	10	6.2	22	13.6	5	3.1	162	100
A.Aşçılık Mes.	3	12.	16	64.	3	12.	2	8.	1	4.	25	100
A.Öğretmen	4	17.4	16	69.6	1	4.3			2	8.7	23	100
A.Otel.Turizm	4	16.7	10	41.7	2	8.3	7	29.2	1	4.2	24	100
A.Teknik	3	13.	7	30.4	4	17.4	8	34.8	1	4.3	23	100
Kız Meslek	6	16.7	25	69.4	3	8.3	1	2.8	1	2.8	36	100
Toplam	106	15.1	448	64.	50	7.1	68	9.7	28	4.	700	100

Anadolu Lisesi öğrencilerinin yarısına yakınının (% 47.8) “annelerinin eğitim düzeyi” lise ve daha üst düzeyde iken, bu oran Ticaret Meslek Lisesinde % 1 Çok Programlı Lisede % 4.3 ve Endüstri Meslek Liselerinde % 5.2’dir. İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin % 95’nin “annelerinin öğrenimleri” ise ilkokul ve altındadır. Buna göre “meslek liseleri öğrenci annelerinin eğitim düzeylerinin”, “akademik liselere” oranla görece düşük olduğu görülmektedir.

Lise Türlerine Göre Deneklerin Babalarının Eğitim Düzeyleri

Farklı ortaöğretim okullarında öğrenim gören deneklerin babalarının eğitim düzeylerine göre dağılımı Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4’e göre deneklerin % 48.7’sinin “babalarının eğitim düzeyi” ilköğretim, %14.1’inin ortaokul olup, %5.9’u okur-yazardır. Geriye kalan %31.3’ü ise lise ve daha üst düzeylerde öğrenime sahiptir. Yabancı Dil Ağırlıklı

Lise öğrencilerinin %51.2'sinin, Anadolu lisesi öğrencilerinin % 47.8'sinin, Anadolu Güzel Sanatlar ve Anadolu Teknik Liseleri öğrencilerinin % 34.8'inin "babaları" yüksek öğrenimlidir. Buna karşın, Ticaret Meslek Lisesi öğrencilerinin % 'inin, Endüstri Meslek Liseleri öğrencilerinin % 3.1'nin, Kız Meslek Liseleri öğrencilerinin % 5.6'sının ve İmam Hatip Liseleri öğrencilerinin % 8.4'ünün "babaları" yüksek öğrenimlidir.

Diğer taraftan Ticaret Meslek Lisesi öğrencilerinin % 62.9'nun, Anadolu Aşçılık Meslek Lisesi öğrencilerinin % 60'nun, Endüstri Meslek Liseleri öğrencilerinin % 58.3'nün, İmam Hatip Liseleri öğrencilerinin %56.6'sının, Kız Meslek Liseleri öğrencilerinin % 55.6'sının ve Lise öğrencilerinin % 53.1'nin "babaları" ilkokul mezunu iken, Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi öğrencilerinin % 21.7'sinin, Anadolu Lisesi öğrencilerinin % 21.7'sinin, Yabancı Dil Ağırlıklı Lise öğrencilerinin %24.4'ünün ve Anadolu Teknik Lisesi öğrencilerinin % 30.4'ünün "babaları" ilkokul mezunudur.

Tablo 4

Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Deneklerin Ortaöğretim Okullarına Dağılımı

Lise Türleri	Babanın Eğitim Düzeyi											
	Okur-Yazar		İlkokul		Ortaokul		Lise		Lisans - Lisansüstü		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
A.Gü.Sanatlar	1	4.3	5	21.7	2	8.7	7	30.4	8	34.8	23	100
A.Mah.İdareler			4	19.	7	33.3	7	33.3	3	14.3	21	100
Çok Programlı	2	8.7	7	30.4	4	17.4	6	26.1	4	17.4	23	100
Ticaret Meslek	5	5.2	61	62.9	19	19.6	11	11.3	1	1.	97	100
İmam Hatip	8	9.6	47	56.6	10	12.	11	13.3	7	8.4	83	100
Endüstri Meslek	10	10.4	56	58.3	18	18.8	9	9.4	3	3.1	96	100
Anadolu			5	21.7	1	4.3	6	26.1	11	47.8	23	100
Y.Dil Ağırlıklı	1	2.4	10	24.4	1	2.4	8	19.5	21	51.2	41	100
Lise	9	5.6	86	53.1	21	13.	24	14.8	22	13.6	162	100
A.Aşçılık Mes.	2	8.	15	60.	2	8.	4	16.	2	8.	25	100
A.Öğretmen			10	43.5	4	17.4	4	17.4	5	21.7	23	100
A.Otel.Turizm	2	8.3	8	33.3	5	20.8	5	20.8	4	16.7	24	100
A.Teknik			7	30.4	1	4.3	7	30.4	8	34.8	23	100
Kız Meslek	1	2.8	20	55.6	4	11.1	9	25.	2	5.6	36	100
Toplam	41	5.9	341	48.7	99	14.1	118	16.9	101	14.4	700	100

Tablo 4'e göre akademik okullarda daha çok babaları yüksek öğrenimli olan öğrenciler ağırlıklı iken meslek liselerinde daha çok babaları ilkokul mezunu olan öğrencilerin yoğunlukta olduğu görülmektedir.

Lise Türlerine Göre Deneklerin Baba Meslekleri

Baba mesleklerine göre öğrencilerin okullara dağılımı Tablo 5'te sunulmuştur.

Buna göre Anadolu Lisesi ve Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi öğrencilerinin %17.4'ü, Anadolu Teknik Lisesi öğrencilerinin % 13'ü ve Yabancı Dil Ağırlıklı Lise öğrencilerinin % 26.8'i işçi çocukları iken, Anadolu Öğretmen Lisesi öğrencilerinin %60.9'unun, Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerinin % 52.1'inin, Ticaret Meslek Lisesi öğrencilerinin % 47.4'ünün, Lise öğrencilerinin % 45.7'sinin ve Kız Meslek Lisesi öğrencilerinin % 41.7'inin babaları işçidir.

İlde en gözde okulları oluşturan Anadolu Lisesi ve Yabancı Dil Ağırlıklı Lise'de hiç çiftçi çocuğu yokken, anadolu lisesinde % 21.7'lik oranlarıyla ilk sırayı serbest meslek sahipleri ve memurların çocukları, Yabancı Dil Ağırlıklı Lisede işçi çocukları % 26.8'lik, öğretmen-mühendis çocukları % 24.4'lük ve memur çocukları % 17.1'lik oranlarıyla ilk sıraları paylaşmaktadır. Diğer taraftan Endüstri Meslek Lisesindeki öğrencilerin % 1'i, İmam Hatip Lisesindeki öğrencilerin % .2'si, serbest meslek sahiplerinin çocukları ve yine Endüstri Meslek Lisesindeki öğrencilerin % 1'i, İmam Hatip Lisesindeki öğrencilerin % 6'sı öğretmen-mühendis çocuklarıdır.

Öğrencilerin okullara baba mesleklerine göre farklı dağılımının oldukça belirgin olduğu görülmektedir. Örneğin Öğretmen Lisesi öğrencilerinin çoğunluğunu (%60.9) işçi çocukları oluştururken Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerinin çoğunluğunu (%83.3) işçi, çiftçi ve zanaatkarların çocukları oluşturmaktadır. Aynı

şekilde kız meslek lisesi öğrencilerinin de yarısından çoğunu (% 61.1) işçi ve zanaatkar çocukları oluşturmuştur.

İşçi ve memur çocuklarının okul türlerine göre yoğunlukları değişmekle birlikte, hemen her okul türünde buldukları görülmüştür. İşçilerin şehirlerde yoğunlaşmalarının, çocuklarının çevre desteği alarak köylerde oturan çiftçilere oranla avantaj kazandıkları söylenebilir.

Tablo 5

Baba Mesleklerine Göre Öğrencilerin Okullara Dağılımı

Lise Türleri	İşçi		Çiftçi		Zanaatkar		Serbes Meslek		Memur		Subay Asıstbay		Bürokrat		Küçük Esnaf		Öğretmen		İşsiz		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
A.Gü.Sanatlar	4	17.4	1	4.3	2	8.7	1	4.3	11	47.8	2	8.7	1	4.3					1	4.3	23	100
A.Mah.İdareler	9	42.3			2	9.5	2	9.5	7	33.3					1	4.8					21	100
Çok Programlı	7	30.4			4	17.4			5	21.7											23	100
Ticaret Meslek	46	47.4	6	6.2	15	15.5			13	13.4					2	8.7	5	21.7			97	100
İmam Hatip	31	37.3	20	24.1	5	6.	1	1.2	15	18.1					6	7.2	5	6.	2	2.1	83	100
Endüstri Meslek	50	52.1	13	13.5	17	17.7	1	1.	12	12.5					2	2.1	1	1.			96	100
Anadolu	4	17.4			2	8.7	5	21.7	5	21.7	1	4.3			2	8.7	4	17.4			23	100
Y.Dil Ağırıklı	11	26.8			3	7.3	2	4.9	7	17.1	2	4.9	2	4.9	4	9.8	10	24.4			41	100
Lise	74	45.7	6	3.7	23	14.2	6	3.7	22	13.6	1	0.6	3	1.9	15	9.3	11	6.8	1	0.6	162	100
A.Aşçılık Meslek	11	44.	1	4.	5	20.			1	4.					4	16.	3	12.			25	100
A.Öğrenci	14	60.9							3	13.			1	4.3	2	8.7	3	13.			23	100
A.Olcülük Turizm	5	20.8	1	4.2	5	20.8			7	29.2			1	4.2	5	20.8					24	100
A.Teknik	3	13.	2	8.7	3	13.	4	17.4	3	13.			2	8.7	2	8.7	4	17.4			23	100
Kız Meslek	15	41.7			7	19.4			4	11.1	1	2.8			6	16.7	3	8.3			36	100
Toplam	284	40.6	50	7.1	93	13.3	22	3.1	115	16.4	7	1.	10	1.4	65	9.3	50	7.1	4	0.6	700	100

Lise Türlerine Göre Deneklerin Anne Meslekleri

Farklı ortaöğretim okullarında öğrenim gören deneklerin anne mesleklerine göre dağılımı Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6

Anne Mesleklerine Göre Öğrencilerin Okullara Dağılımı

Lise Türleri	Anne Mesleği													
	İşçi		Çıfci		Memur		Küçük Esnaf		İşsiz		Öğretmen		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
A.Gü.Sanatlar					5	21.7	1	4.3	17	73.9			23	100
A.Mah.İdareler					2	9.5			19	90.5			21	100
Çok Programlı									22	95.7	1	4.3	23	100
Ticaret Meslek	3	3.1			1	1.	1	1.	92	94.8			97	100
İmam Hatip	4	4.8			2	2.4	2	2.4	75	90.4			83	100
Endüstri Meslek	4	4.2			3	3.1			89	92.7			96	100
Anadolu	2	8.7			6	26.1			13	56.5	2	8.7	23	100
Y.Dil Ağırlıklı					5	12.2			29	70.7	7	17.1	41	100
Lise	9	5.6	2	1.2	12	7.4	1	0.1	136	84.	2	1.2	162	100
A.Aşçılık Mes.	1	4.			1	4.	1	4.	21	84.	1	4.	25	100
A.Öğretmen	1	4.3							20	87.	2	8.7	23	100
A.Otel.Turizm			1	4.2	1	1.2	1	4.2	21	87.5			24	100
A.Teknik					1	4.3	1	4.3	19	82.6	2	8.7	23	100
Kız Meslek	2	5.6					1	2.8	33	91.7			36	100
Toplam	26	3.7	3	0.4	39	5.6	9	1.3	606	86.6	17	2.4	700	100

Tablo 6'ya göre öğrenci annelerinin büyük bir çoğunluğu (% 86.6) işsizdir. Anneleri bir işte çalışmaması bakımından Çok Programlı Lise % 95.7'lik oranı ile ilk sırayı alırken, %56.2'lik oranı ile Anadolu Lisesi son sıradadır. Anadolu Lisesi öğrencilerinin %26.1'ni memur, % 8.7'sini öğretmen ve işçi çocukları oluştururken, Ticaret Meslek Lisesinde, İmam Hatip Lisesinde, Endüstri Meslek Lisesinde, Anadolu Otelcilik Turizm Meslek Lisesinde ve Kız Meslek Lisesinde öğretmen çocuğu hiç yoktur.

Okul Türlerine Göre Deneklerin Annelerinin Ekonomik Etkinlik Durumu

Farklı ortaöğretim okullarında öğrenim gören deneklerin annelerinin ekonomik etkinlik durumu açısından dağılımı Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7
Annelerinin Ekonomik Etkinlik Durumuna Göre
Öğrencilerin Okullara Dağılımı

Lise Türleri	Annelerin Ekonomik Etkinlik Durumu									
	Ücretli		Kendi İşinde Çalışıyor		Emekli		İşsiz		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
A.Gü.Sanatlar	4	17.4	1	4.3	1	4.3	17	73.9	23	100
A.Mali.İdarçer	3	14.3	1	4.8	1	4.8	16	76.2	21	100
Çok Programlı			1	4.3	1	4.3	21	91.3	23	100
Ticaret Meslek	6	6.2	5	5.2			86	88.7	97	100
İmam Hatip	4	4.8	8	9.6	2	2.4	69	83.1	83	100
Endüstri Meslek	8	8.3	4	4.2	2	2.1	82	85.4	96	100
Anadolu	7	30.4	1	4.3	1	4.3	14	60.9	83	100
Y.Dil Ağırlıklı	10	24.4			3	7.3	28	68.3	41	100
Lise	22	13.6	6	3.7	1	0.6	133	82.1	162	100
A.Aşçılık Mes.	3	12.					22	88.	25	100
A.Öğretmen	2	8.7			1	4.3	20	87.	23	100
A.Otel.Turizm	1	4.2	2	8.3	1	4.2	20	83.3	24	100
A.Teknik	3	13.	1	4.3			19	82.6	23	100
Kız Meslek	2	5.6	1	2.8			33	91.7	36	100
Toplam	75	10.7	31	4.4	14	2.	580	82.9	700	100

Anadolu Lisesindeki öğrenci annelerinin % 39'u ve Yabancı Dil Ağırlıklı Lise öğrenci annelerinin % 31.7'ü ekonomik olarak aktif iken bu oran, Endüstri Meslek Lisesinde %14.6'te, Çok Programlı Lisede % 8.6'ya ve Kız Meslek Lisesinde %8.4'e düşmektedir.

Öğrenci annelerinin "ekonomik etkinlik durumu" bakımından Tablo 6'ya göre; Anadolu Lisesi ve Yabancı Dil Ağırlıklı Lise dışında diğer okullar arasında dikkat çekici düzeyde bir dağılım farklılaşması görülmemektedir. Genelde öğrenci annelerinin işsizlik seçeneğinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu durum genelde Türk çalışma yaşamındaki kadınların azlığının bir yansıması olarak görülebilir. Anadolu Liselerinin Türk eğitim sistemindeki statüsü gözönüne alındığında, bu okulda diğer okullara oranla çalışan annelerin çocuklarının çok olması yanısıra, Tablo 3'te sunulduğu gibi, Anadolu Lisesi öğrencilerinin annelerinin diğer okullara oranla eğitim düzeyleri de yüksektir. Eğitim düzeyinin yüksek olmasının yanında annenin ekonomik olarak aktif

olması, çocukları için parasal avantaj kazandırarak uzun süre öğrenimi gerektiren mesleklere giriş olanağını artıran bir etken olabilir.

Okul Türlerine Göre Deneklerin Babalarının Ekonomik Etkinlik Durumu

Deneklerin okul türlerine ve babalarının ekonomik etkinlik durumuna göre dağılımı Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8

Babalarının Ekonomik Etkinlik Durumuna Göre Öğrencilerin Okullara Dağılımı

Lise Türleri	Babanın Ekonomik Etkinlik Durumu											
	Ücretli		Kendi İşinde Çalışıyor		Emekli		İşsiz		Başka		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
A.Gü.Sanatlar	13	56.5	3	13.	6	26.1			1	4.3	23	100
A.Mah.İdareler	14	66.7	7	33.3							21	100
Çok Programlı	6	26.1	12	52.1	2	8.7	3	13.			23	100
Ticaret Meslek	52	53.6	30	30.9	10	10.3	3	3.1	2	2.1	97	100
İmam Hatip	42	50.6	26	31.3	8	9.6	5	6.	2	2.4	83	100
Endüstri Meslek	47	49.	29	30.2	17	17.7	3	3.1			96	100
Anadolu	13	56.5	7	30.4	3	13.					23	100
Y.Dil Ağırlıklı	30	73.2	6	14.6	4	9.8	1	2.4			41	100
Lise	90	55.6	50	30.9	17	10.5	1	0.6	4	2.5	162	100
A.Aşçılık Mes.	12	48.	8	32.	5	20.					25	100
A.Öğretmen	16	69.6	3	13.	3	13.			1	4.3	23	100
A.Otel.Turizm	9	37.5	12	50.	3	12.5					24	100
A.Teknik	12	52.2	11	47.8							23	100
Kız Meslek	14	38.9	12	33.3	7	19.4	2	5.6	1	2.8	36	100
Toplam	370	52.9	216	30.9	85	12.1	18	2.6	11	1.6	700	100

Tablo. 8'e göre genelde öğrenci babalarının yarısından çoğunu (%52.9) ücretliler oluşturmuştur. Oran olarak ücretlilerin çocuklarının en yoğun olduğu okul %73.2 ile Yabancı Dil Ağırlıklı Lise, en az olduğu okul % 26'lık oranıyla Çok Programlı Lisedir. Ücretli çalışanlardan sonra ikinci büyük kitleyi (%30.9) kendi işinde çalışanlar oluşturmuştur. Bu kesimin çocuklarının en yoğun olduğu okul % 52'lik oranıyla Çok Programlı Lise, %13'lük oranları ile en az olan Okullar Anadolu Güzel Sanatlar ve Anadolu Öğretmen Liseleridir.

Çok Programlı Liselerin küçük yerleşim birimlerinde açılan okul türü olması, küçük yerleşim biriminde ücretli istihdam eden alanlarının az olması, babalarının

ekonomik etkinlik durumu bakımından bu okulların öğrenci kitlesinin bileşimini etkilemiş olabilir.

Cinsiyetlerine Göre Deneklerin Öğrenim Gördükleri Lise Türleri

Farklı ortaöğretim okullarında öğrenim gören deneklerin cinsiyetlerine göre dağılımı Tablo 9'da sunulmuştur,

Tablo 9
Cinsiyetlerine Göre Öğrencilerin Liseler Dağılımı

Cinsiyet	Lise Türleri															
	A.Güzel Sanatlar		A.Mah. İdareler		Çok Prog.		Ticaret Meslek		İmam Hatip		Endüstri Meslek		Anadolu Lisesi		Y.Dil Ağırlıklı	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Kız	16	69.5	16	76.2	12	52.2	47	48.5	30	36.1	1	.1	10	43.5	27	65.9
Erkek	7	30.5	5	23.8	11	47.8	50	51.5	53	63.9	95	98.9	13	56.5	14	34.1
Toplam	23	100	21	100	23	100	97	100	83	100	96	100	23	100	41	100

Tablo 9 (Devam)
Cinsiyetlerine Göre Öğrencilerin Liseler Dağılımı

Cinsiyet	Lise Türleri													
	A.Aşçılık Meslek		Lise		Anadolu Öğretmen		Otel.ve Turizm		Teknik Lise		Kız Meslek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Kız			84	51.9	14	60.9	6	25.	4	17.4	36	100	303	100
Erkek	25	100	78	48.1	9	39.1	18	75.	19	82.6			397	100
Toplam	25	100	162	100	23	100	24	100	23	100	36	100	700	100

Tablo 9'a göre Anadolu Mahalli İdareler Meslek Lisesi öğrencilerinin %76.2'si , Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi öğrencilerinin % 69.5'i, Yabancı Dil Ağırlıklı Lise öğrencilerinin % 65.9'u ve Anadolu Öğretmen Lisesi öğrencilerinin %60.9'u kızlardan oluşurken, Anadolu Aşçılık Meslek Lisesi öğrencilerinin % 100'ü, Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerinin % 98.9'u, Anadolu Teknik Lisesi öğrencilerinin % 82.6'sı, Anadolu Otelcilik Ve Turizm Meslek Lisesi öğrencilerinin % 75'i ve İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin % 63.9'u erkek öğrencilerdir.

Anadolu Mahalli İdareler Meslek Lisesi, Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi, Anadolu Öğretmen Lisesi gibi okullardaki kız öğrencilerin çoğunlukta olması ve Endüstri Meslek Lisesi, Anadolu Teknik Lisesi, Anadolu Otelcilik Ve Turizm Meslek Lisesi, İmam Hatip Lisesi gibi okullarda erkeklerin çoğunlukta olması, Türk toplumundaki cinsiyete uygun meslekler normlarının bir uzantısı olarak görülebilir. Endüstri Meslek Liselerinin daha çok beden işçiliğine dayalı olası istihdam alanı, Anadolu Aşçılık Meslek Lisesi ve Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesinin hizmetler sektörüne yönelik işgücü yetiştiren programı, Türk toplumunda bu okullara daha çok erkek okulları kimliği kazandırdığı söylenebilir.

Lise Türlerine Göre Deneklerin Ailelerinin Yerleşim Birimi

Deneklerin ailelerinin oturmakta olduğu yerleşim birimine göre, ortaöğretim okullarına dağılımı Tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo 10
Ailelerinin Oturmakta Olduğu Yerleşim Birimine Göre
Deneklerin Ortaöğretim Okullarına Dağılımı

Lise Türleri	Ailenin Oturmakta Olduğu Yerleşim Birimi													
	Bolu İl Merkezi		Boluya Bağlı Bir İlçe		Boluya Bağlı Bir Köy		Başka Bir İl Veya İlçe		Başka İlçe Bağlı Kasaba		Başka İlçe Bağlı Köyde		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
A.Gü.Sanatlar	13	56.5	5	21.7	2	8.7	3	13.					23	100
A.Mah.İdareler	14	66.7	1	4.8	6	28.6							21	100
Çok Programlı			19	82.6	4	17.4							23	100
Ticaret Meslek	66	68.	2	2.1	26	26.8	1	1.	1	1.	1	1.	97	100
İmam Hatip	37	44.6	5	6.	32	38.6	4	4.8			5	6.	83	100
Endüstri Meslek	39	40.6	5	5.2	41	42.7	7	7.3			4	4.2	96	100
Anadolu	20	87.	1	4.3			2	8.7					23	100
Y.Dil Ağırlıklı	32	78.	5	12.2	4	9.8							41	100
Lise	122	75.3	3	1.9	32	19.8	3	1.9	1	0.6	1	0.6	162	100
A.Aşçılık Mes.	6	24.	10	40.	3	12.	5	20.			1	4.	25	100
A.Öğretmen	5	21.7	5	21.7	2	8.7	10	43.5			1	4.3	23	100
A.Otel.Turizm	10	41.7	3	12.5	4	16.7	6	25.	1	4.2			24	100
A.Teknik	17	73.9	2	8.7	3	13.	1	4.3					23	100
Kız Meslek	21	58.3	2	5.6	10	27.8	1	2.8			2	5.6	36	100
Toplam	402	57.4	68	9.7	169	24.1	43	6.1	3	0.4	15	2.1	700	100

Tablo 10'a göre: Endüstri Meslek Lisesinde %46.9'unun ve İmam Hatip Lisesinde %44.6'sinin aileleri köyde oturmaktadır. Buna karşın Anadolu Lisesinde %95.7'sinin, Anadolu Teknik Lisesinde %78,2'sinin, Yabancı Dil Ağırlıklı Lisede %78'inin, Lisede %77.2'sinin ve Anadolu Güzel Sanatlar Lisesinde %65.9'nun aileleri il merkezlerinde oturmaktadır.

Tablo 10'a göre: öğrencilerin okullara dağılımında "ailelerinin oturduğu yerleşim birimi" temeline dayalı olarak farklılaşmalar olduğu görülmektedir. "Kentli öğrencilerin" daha çok akademik okullarda ve "aileleri köyde oturan öğrencilerin" meslek liselerinde çoğunlukta olmaları, diğer etkenlerle birlikte oturlan yerleşim biriminin deneklerin okul seçiminde etkili olduğunun bir göstergesi olarak görülebilir.

Lise Türlerine Göre Denek Ailelerinin En Uzun Süre Yaşadığı Yerleşim Birimi

Ailelerinin en uzun süre yaşadığı yerleşim birimine göre deneklerin ortaöğretim okullarına dağılımı Tablo 11'de gösterilmiştir.

Tablo 11
Ailelerinin En Uzun Süre Yaşadığı Yerleşim Birimine Göre
Deneklerin Ortaöğretim Okullarına Dağılımı

Lise Türleri	Ailenin En Uzun Yaşadığı Yerleşim Birimi									
	İl Merkezi		İlçe Merkezi		Kasaba		Köy		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
A. Gü. Sanatlar	13	56.5	7	30.4			3	13.	23	100
A. Mah. İdarçer	11	52.4	1	4.8			9	42.9	21	100
Çok Programlı	1	4.3	18	78.3			4	17.4	23	100
Ticaret Meslek	38	39.2	20	20.6	1	1.	38	39.2	97	100
İmam Hatip	23	27.7	9	10.8	1	1.2	50	60.2	83	100
Endüstri Meslek	28	29.2	18	18.8	1	1.	49	51.	96	100
Anadolu	21	91.3	1	4.3			1	4.3	23	100
Y. Dil Ağırlıklı	27	65.9	5	12.2	2	4.9	7	17.1	41	100
Lise	100	61.7	12	7.4	7	4.3	43	26.5	162	100
A. Açılış Mes	4	16.	9	36.	4	16.	8	32.	25	100
A. Öğretmen	5	21.7	13	56.5	1	4.3	4	17.4	23	100
A. Otel. Turizm	12	50.	6	25.	1	4.2	5	20.8	24	100
A. Teknik	18	78.3	2	8.7			3	13.	23	100
Kız Meslek	12	33.3	9	25.	2	5.6	13	36.1	36	100
Toplam	313	44.7	130	18.6	20	2.9	237	33.9	700	100

Deneklerin ailelerinin toplam %44.7'si il merkezinde, %18,6'sı ilçe

merkezinde, %2.9'u kasabada ve %33.9'u en uzun süre köyde yaşamışlardır. Buna karşın öğrencilerin; İmam Hatip Lisesinde %60.2'sinin, Endüstri Meslek Lisesinde %51'inin aileleri köy kökenli iken, Anadolu Lisesinde %4.3'ünün, Anadolu Teknik Lisesinde %13'ünün ve Yabancı Dil Ağırlıklı Lisede %17.1'nin aileleri köy kökenlidir.

Tablo 11'e göre "ailelerinin en uzun süre yaşadığı yer" bakımından İmam Hatip Lisesi ve Endüstri Meslek Lisesi öğrencileri köy kökenli, özellikle Anadolu Lisesinde öğrencilerinin tamamına yakının (% 95.6) şehirli olması, Türk eğitim sisteminin ortaöğretim düzeyinde okullara dağılımının öğrencilerin köy ya da şehirli olmasına göre farklılaştığının bir göstergesi olarak görülebilir.

Lise Türlerine Göre Denek Ailelerinin Oturduğu Yerleşim Biriminde Bulunan En Yüksek Eğitim Kurumu

Deneklerin ailelerinin oturduğu yerleşim biriminde bulunan en yüksek eğitim kurumuna göre ortaöğretim okullarına dağılımı Tablo 12'de sunulmuştur.

Tablo 12
Ailenin Oturduğu Yerde Bulunan En Yüksek Eğitim Kurumuna Göre Deneklerin Ortaöğretim Okullarına Dağılımı

Lise Türleri	Ailenin Oturduğu Yerde Bulunan En Yüksek Eğitim Kurumu									
	İlkokul		Ortaokul		Lise		Fakülte - Yük.Okul		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
A.Gü.Sanatlar	2	8.7			2	8.7	19	82.6	23	100
A.Mah.İdareler	7	33.4	4	19.	5	23.8	5	23.8	21	100
Çok Programlı	3	13.			20	87.			23	100
Ticaret Meslek	22	22.7	8	8.2	7	7.2	60	61.9	97	100
İmam Hatip	39	47.	4	4.8	9	10.8	31	37.4	83	100
Endüstri Meslek	33	34.4	16	16.7	17	17.7	30	31.2	96	100
Anadolu	2	8.7					21	91.3	23	100
Y.Dil Ağırlıklı	3	7.3	2	4.9	5	12.2	31	75.6	41	100
Lise	21	13.	18	11.1	10	6.2	113	69.7	162	100
A.Aşçılık Mes	4	16.	3	12.	14	56.	4	16.	25	100
A.Öğretmen	3	13.			12	52.2	8	34.8	23	100
A.Otel.Turizm	3	12.5	2	8.3	3	12.5	16	66.7	24	100
A.Teknik	3	13.	1	4.3	1	4.3	18	78.4	23	100
Kız Meslek	13	36.1	1	2.8	3	8.3	19	52.8	36	100
Toplam	158	22.6	59	8.5	108	15.4	375	53.5	700	100

Tablo 12'ye göre deneklerin yarısından çoğunun (% 53.5) "ailesinin oturduğu yerde" fakülte veya yüksekokul bulunurken, % 22.6'sının ailesinin oturduğu yerde ilkokul bulunmaktadır. Öte yandan öğrencilerin; Anadolu Lisesinde % 91.3'ünün, Anadolu Güzel Sanatlar Lisesinde % 82.6'sının ve Anadolu Teknik Lisesinde %78.4'ünün ailesinin oturduğu yerleşim biriminde fakülte veya yüksekokul bulunurken, Anadolu Aşçılık Meslek Lisesinde % 16'sının, Anadolu Mahalli İdareler Meslek Lisesinde % 23.8'inin ve Endüstri Meslek Lisesinde % 31.2'sinin "ailesinin oturduğu yerleşim biriminde" fakülte veya yüksekokul bulunmaktadır. Bir yerleşim biriminde bulunan en yüksek eğitim kurumu, o yerleşim biriminin eğitim örgütleri açısından sahip olduğu olanakların bir göstergesi olarak alınabilir. Çevrenin eğitim olanakları bakımından zenginliği, bu çevrede yaşayan insanların okul sistemlerinin seçim süreçlerine ilişkin bilinçlenmesini sağlaması yanında gözde okullara girebilmede görel olarak bireylere daha fazla olanak sunabilmektedir.

Liselere Göre Deneklerin Okullarına Devam Ederken Barındıkları Yerler

Deneklerin okullarına devam ettikleri sürece barındıkları yerlere göre ortaöğretim okullarına dağılımı Tablo 13'te sunulmuştur.

Tablo 13

Deneklerin Okullarına Devam Ettikleri Süre İçinde Barındıkları Yerlere Göre Ortaöğretim Okullarına Dağılımı

Lise Türleri	Okula Devam Ettiği Sürece Barındığı Yer													
	Okulun Bulunduğu Şehirde Ailesiyle		Aile Dostları - Akrabaları Yanında		Yurtta		Kırsal Bir İyde Akadaşı ile		Yakın Bir İlçe Veya Kasabada Ailesiyle		Yakın Bir Köyde Ailesiyle		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
A.Güzel Sanatlar	13	56.5	1	4.3	8	34.7					1	4.3	23	100
A.Mah. İdareler Meslek	13	61.9	1	4.8	1	4.8			3	14.3	3	14.3	21	100
Çok Programlı	19	82.6			1	4.3					3	13.	23	100
Ticaret Meslek	65	67.	8	8.2	1	1.			1	1.	22	22.7	97	100
İmam Hatip	39	47.	6	7.2	18	21.7	4	4.8	1	1.2	15	18.1	83	100
Endüstri Meslek	41	42.7	4	4.2	10	10.4	10	10.4	2	2.1	29	30.2	96	100
Anadolu	21	91.3			2	8.6							23	100
Y.Dil Ağırıklı	32	78.			3	7.3			2	4.9	4	9.8	41	100
Lise	122	75.3	11	6.8	5	3.1	1	0.6	2	1.2	21	13.	162	100
A.Aşçılık Mes.	9	36.	3	12.	9	36.	1	4.	1	4.	2	8.	25	100
A.Öğretmen	5	21.7	3	13.	14	60.9					1	4.3	23	100
A.Otel. Turizm	10	41.7	1	4.2	11	45.9					2	8.3	24	100
A.Teknik	17	73.9	2	8.7			3	13.			1	4.3	23	100
Kız Meslek	20	55.6	4	11.1	6	16.7			2	5.6	4	11.1	36	100
Toplam	426	60.9	44	6.3	89	12.7	19	2.7	14	2.	108	15.4	700	100

Tablo 13'e göre deneklerin yarısından çoğu (60.9) ailelerinin bulunduğu şehirde okullarına devam etmektedir. Yakın bir ilçede veya köyde oturmakla birlikte günlük gidip gelerek okullarına devam edenlerin oranı ise toplam %

17.4'dür. Geriye kalan %21.7'si okullarına devam ettikleri sürece çeşitli barınaklardan yararlanmaktadır. Barınılan çeşitli yerler arasında ilk sırayı % 12.7'lik oranıyla yurtlar almıştır. Anadolu Öğretmen Lisesi öğrencilerinin % 60.9'u, Anadolu Otelcilik Turizm Meslek Lisesi öğrencilerinin % 37.5'i ve Anadolu Aşçılık Meslek Lisesi öğrencilerinin % 36'sı yurtlarda kaldıklarını belirtmişlerdir.

Lise Türlerine Göre Deneklerin Bitirdikleri Ortaokulun Tipi

Deneklerin bir önceki öğretim düzeyinde bitirdikleri ortaokulun tipine göre ortaöğretim okullarına dağılımı Tablo 14'de sunulmuştur.

Tablo 14'e göre öğrencilerin; Anadolu Lisesinde tamamı (% 100), Anadolu Aşçılık Meslek Lisesinde %92'si ve İmam Hatip Lisesinde % 80.7'si "ilköğretim ikinci kademe öğrenimlerini" halen devam etmekte oldukları okulların içindeki ortaokullarda tamamlamıştır.

Anadolu Lisesi ve Anadolu Aşçılık Meslek Lisesinde öğrenci seçiminin ilköğretim birinci kademeye dayalı olarak yapılması, öğrencilerin ilköğretim ikinci kademe öğrenimlerini bu okullarda yapmasını zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle bu okullarda ilköğretim düzeyinde yatay geçişin öğrenci seçimini aynı sınavla yapan okullar arasında olmaktadır. İmam Hatip Lisesinde öğrencilerin çoğunluğunun (%80.7) ilköğretim ikinci kademe öğretimlerini de aynı okul türünde yapmış olmaları, beklentiye uygundur. Burada öğrencilere okulun sağladığı bazı olanaklar yanında, ailelerin tercihleri de rol oynuyor olabilir. Nitekim, araştırmanın hazırlık aşamasında görüşülen öğrencilerin okuldan memnun olmamalarına rağmen öğrenimlerine aynı okulda devam etme nedenlerine ilişkin açıklamaları, bu bulgularca da desteklenmiş olduğu söylenebilir.

Tablo 14
Bir Önceki Öğrenim Düzeyinde Bitirilen Okul Tipine Göre Deneklerin Ortaöğretim Okullarına Dağılımı

Lise Türleri	Bir Önceki Öğrenim Düzeyinde Bitirilen Okul Tipi														Toplam			
	İlköğretim		Ortaokul		Lise İçinde		Kız Meslek Lisesi İçinde		İmam Hatip Lisesi İçinde		Anadolu Lisesi İçinde		Ticaret Mes. Lisesi İçinde		A. Aşçılık Meslek Lis. İçinde	f	%	
A. Gü. Sanatlar	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		f	%	
A. Mah. İdareler	7	30.4	14	60.9	2	8.7										23	100	
Çok Programlı	8	38.1	11	52.4	2	9.5										21	100	
Ticaret Meslek	1	4.3	12	52.2	10	43.5										23	100	
İmam Hatip	16	16.5	48	49.6	11	11.3	8	8.2	7	7.2						97	100	
Endüstri Meslek Anadolu	5	6.	10	12.1	1	1.2			67	80.7						83	100	
Y. Dil Ağrılıklı	16	16.7	66	68.7	9	9.4			4	4.2						96	100	
Lise	23	56.1	12	29.3	4	9.8			1	2.4	23	100				23	100	
A. Aşçılık Mes.	65	40.1	83	51.2	10	6.2			3	1.9	1	0.6				162	100	
A. Öğretmen											2	8.				25	100	
A. Otel Turizm	9	39.1	7	30.4	6	26.1	1	4.3								23	100	
A. Teknik	1	4.2	20	83.3	2	8.3										24	100	
Kız Meslek	7	30.5	14	60.9					1	4.3	1	4.3				23	100	
Toplam	7	19.4	14	38.9	3	8.3	10	27.8	1	2.8			1	2.8		36	100	
	166	23.7	311	44.4	60	8.6	19	2.7	84	12.	27	3.9	10	1.4	23	3.3	700	100

Deneklerin Bir Önceki Öğrenim Düzeyinde Bitirdikleri Okulun Bulunduğu Yerleşim Biriminin Göre Liselere Dağılımı

Deneklerin bir önceki öğrenim düzeyinde bitirdikleri okulun bulunduğu yerleşim birimine göre ortaöğretim okullarına dağılımı Tablo 15’de sunulmuştur.

Tablo 15

Deneklerin Bir Önceki Öğrenim Düzeyinde Bitirdikleri Okulun Bulunduğu Yerleşim Biriminin “Ortaöğretim Okulları” Değişkenine Göre Dağılımı

Lise Türleri	Bitirilen Bir Önceki Okulun Bulunduğu Yerleşim Birimi									
	İl Merkezi		İlçe Merkezi		Kasaba		Köy		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
A.Gü.Sanatlar	16	69.6	7	30.4					23	100
A.Mah.İdareler	13	61.9	3	14.3			5	23.8	21	100
Çok Programlı			22	95.7			1	4.3	23	100
Ticaret Meslek	65	67.	25	25.8	2	2.1	5	5.2	97	100
İmam Hatip	52	62.7	15	18.1	2	2.4	14	16.9	83	100
Endüstri Meslek	52	54.2	25	26.	4	4.2	15	15.6	96	100
Anadolu	22	95.7	1	4.3					23	100
Y.Dil Ağırlıklı	31	75.6	6	14.6	3	7.3	1	2.4	41	100
Lise	122	75.3	10	6.2	10	6.2	20	12.3	162	100
A.Aşçılık Mes	3	12.	15	60.	3	12.	4	16.	25	100
A.Öğretmen	6	26.1	16	69.6	1	4.3			23	100
A.Otel.Turizm	13	54.2	9	37.5	1	4.2	1	4.2	24	100
A.Teknik	18	78.3	4	17.4			1	4.3	23	100
Kız Meslek	18	50.	12	33.3	3	8.3	3	8.3	36	100
Toplam	431	61.6	170	24.3	29	4.1	70	10.	700	100

Çok Programlı Lisede okuyan deneklerin % 95.7’si, Anadolu Öğretmen Lisesinde okuyan deneklerin % 69.6’sı ve Anadolu Aşçılık Meslek Lisesinde okuyan deneklerin % 60’ı “ilköğretim ikinci kademe düzeyindeki öğrenimlerini” ilçelerde yapmışlardır. Buna karşın Yabancı Dil Ağırlıklı Lisede okuyan deneklerin % 14.6’sı, Anadolu Teknik Lisesinde okuyan deneklerin % 17.4’ü ve Anadolu Lisesinde okuyan deneklerin % 4.3’ü “ilköğretim ikinci kademe düzeyindeki öğrenimlerini” ilçelerde yapmışlardır.

Bu bulgulara dayalı olarak Anadolu Lisesi, Yabancı Dil Ağırlıklı Lise ve Anadolu Teknik Lisesi gibi gözde okulların öğrencilerinin çoğunluğunun “ilköğretim

ikinci kademe düzeyindeki öğrenimlerini” illerde tamamlayan öğrencilerden oluştuğu söylenebilir.

Deneklerin Okullarına Kayıt Olmalarını En Çok Etkileyen Kişiler

Bu başlık altında deneklerin okullarına kayıt yaptırmalarında en çok etkili olanların; lise türlerine, öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyine, babalarının eğitim düzeyine, babalarının mesleklerine, annelerinin mesleklerine ve cinsiyetlerine göre dağılımına ilişkin bulgu ve yorumlar sunulmuştur.

Lise Türlerine Göre Deneklerin Okullarına Kayıt Yaptırmalarında En Çok Etkili Olan Kişiler

Deneklerin okullarına kayıt yaptırmalarında en çok etkili olan kişilerin lise türlerine göre dağılımı Tablo 16’da sunulmuştur.

Tablo 16’ya göre, deneklerin yarısından çoğu (%52.1) “okul tercihlerini” kendileri yaptıklarını belirtmişlerdir. Ancak bu oranlar okul türlerine göre değişmektedir. Anadolu Aşçılık Meslek Lisesi öğrencilerinin % 40’ı, İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin % 39.8’i ve Kız Meslek Lisesi öğrencilerinin % 27.8’i okullarını kendileri seçmişlerdir. Bu okulların öğrencilerinin geri kalan kısmı, okullarına başkalarınınca yönlendirilmiştir. Kız Meslek Lisesi öğrencilerinin % 55.6’sının “okuluna kayıt yaptırmada”, babaları etkili olmuştur. Bunu, % 33.3’lük oranla Endüstri Meslek Lisesi ve % 32.5’lik oranla İmam Hatip Lisesi öğrencileri izlemiştir.

Tablo 16’ya göre “deneklerin okullara kayıt yaptırma kararlarında” kendilerinden sonra en büyük etkiye babalar sahip iken en az etki öğretmenler ve anneler tarafından yapılmıştır. Hemen her okul türünde yakınların etkisi, annelerden çoktur. Bunun Türk toplumunda kültürel olarak annelerin aile içi kararlara katılma durumunun bir yansıması olduğu söylenebilir.

Tablo 16
Deneklerin Okullarına Kayıt Yaptırmalarında En Çok Etkili Olan Kişilerin
Lise Türlerine Göre Dağılımı

Lise Türleri	Deneklerin Okul Seçiminde En Çok Etkili Olan Kişiler											
	Kendisi		Babası		Annesi		Öğretmeni		Yakınları		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
A.Gü.Sanatlar	13	56.5	3	13.	1	4.3	2	8.7	4	17.4	23	100
A.Mah.İdareler	10	47.6	3	14.3	3	14.3	1	4.8	4	19.	21	100
Çok Programlı	14	60.9	7	30.4	1	4.3			1	4.3	23	100
Ticaret Meslek	49	50.5	21	21.6	10	10.3	1	1.	16	16.5	97	100
İmam Hatip	33	39.8	27	32.5	6	7.2			17	20.5	83	100
Endüstri Mes.	49	51	32	33.3	6	6.3	1	1.	8	8.3	96	100
Anadolu	13	56.5	7	30.4	1	4.3	2	8.7			23	100
Y.Dil Ağırhkl	32	78.	3	7.3	1	2.4	2	4.9	3	7.3	41	100
Lise	89	54.9	40	24.7	18	11.1	5	3.1	10	6.2	162	100
A.Aşçılık Mes.	10	40.	4	16.	2	8.	7	28.	2	8.	25	100
A.Öğretmen	12	52.2	5	21.7	1	4.3			5	21.7	23	100
A.Otel.Turizm	13	54.2	3	12.5	2	8.3	1	4.2	5	20.8	24	100
A.Teknik	18	78.3	4	17.4					1	4.3	23	100
Kız Meslek	10	27.8	20	55.6	2	5.6	2	5.6	2	5.6	36	100
Toplam	365	52.1	179	25.6	54	7.7	24	3.4	78	11.1	700	100

Annelerinin Eğitim Düzeyine Göre Deneklerin Okul Kayıtlarında En Çok Etkili Olan Kişiler

Deneklerin okullarına kayıt yaptıırma kararlarında en çok etkili olan kişilerin annenin eğitim düzeyine göre dağılımı Tablo 17’de gösterilmiştir.

Tablo 17
Deneklerin Okullarına Kayıt Yaptırma Kararlarında En Çok Etkili Olan Kişilerin
Annelerinin Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

Annelerin Eğitim Düzeyi	Okullara Kayıt Yaptırılmalarında Denekleri En Çok Etkileyen Kişiler											
	Kendisi		Babası		Annesi		Öğretmeni		Yakınları		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Okur-Yaz.	47	44.3	29	27.4	12	11.3	2	1.9	16	15.1	106	100
İlkokul	219	48.9	130	29.	31	6.9	19	4.2	49	10.9	448	100
Ortaokul	32	64.	7	14.	2	4.	1	2.	8	16.	50	100
Lise	47	69.1	8	11.8	7	10.3	2	2.9	4	5.9	68	100
Lisans ve Ü.	20	71.4	5	17.9	2	7.1			1	3.6	28	100
Toplam	365	52.1	179	25.6	54	7.7	24	3.4	78	11.1	700	100

Tablo 17’ye göre, annesi okur-yazar olanların %44.3’ü, ilkokul olanların %48.9’u, ortaokul olanların %64’ü, lise mezunu olanların %69.1’i ve üniversite

mezunu olanların %71.4'ü “okullarına kayıt yaptıрма kararlarını kendisi vermiştir”.. Bulgulara göre annelerin eğitim düzeyleri yükseldikçe, deneklerin okullarına kayıt yaptıрма kararlarını kendileri verme oranlarının arttığı görülmektedir. Ancak anneleri lisans ve lisansüstü öğrenime sahip olanların dışında, diğer tüm öğrenim düzeylerindeki annelerin çocuklarının okullarına kayıt yaptıрма kararlarındaki etkisinin oranı, yakınlardan daha düşüktür. Bunun yanında öğrenim düzeyi ne olursa olsun, **babaların** “çocukların okullarına kayıt yaptıрма kararlarındaki etkisi” **annelerden** daima yüksek, **öğretmenlerin** oranının ise en düşük olduğu görülmüştür. Bu durumda annenin eğitim düzeyinin çocuğun okulunu kendi kararı ile seçmesinde etkili olduğu ancak eğitim düzeyleri lisenin altında olan annelerin çocuğunun kararlarında babaları ve yakınları kadar etkili olamadıkları söylenebilir.

Babalarının Eğitim Düzeyine Göre Deneklerin Okul Kayıtlarında En Çok Etkili Olan Kişiler

Deneklerin okullarına kayıt yaptıрма kararlarında en çok etkili olan kişilerin “babanın eğitim düzeyi” değişkenine göre dağılımı Tablo 18’de gösterilmiştir.

Tablo 18

Babalarının Eğitim Düzeyine Göre Deneklerin Okullarına Kayıt Yaptırmalarında En Çok Etkili Olan Kişilerin Dağılımı

Babanın Eğitim Düzeyi	Okullara Kayıt Yaptırmada En Çok Etkili Olan kişiler											
	Kendisi		Babası		Annesi		Öğretmeni		Yakınları		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Okur-Yaz.	19	46.3	7	17.1	8	19.5			7	17.1	41	100
İlkokul	168	49.3	94	27.6	26	7.6	15	4.4	38	11.1	341	100
Ortaokul	48	48.5	21	21.2	10	10.1	4	4	16	16.2	99	100
Lise	57	48.3	37	31.4	6	5.1	3	2.5	15	12.7	118	100
Lisans ve Ü.	73	72.3	20	19.8	4	4	2	2	2	2	101	100
Toplam	365	52.1	179	25.6	54	7.7	24	3.4	78	11.1	700	100

Tablo 18’e göre “okullarına kayıt yaptıрма kararlarında en çok kendilerinin etkili olduğunu belirten deneklerin”; %46.3’ünün babası **okur-yazar**, %49.3’ünün **ilkokul**, %48.5’inin **ortaokul**, %48.3’ünün **lise** ve %72.3’ünün **üniversite ya da daha üst düzeyde** bir öğrenime sahiptir. Diğer taraftan “okul seçme kararlarında” en çok (%31.4) **lise mezunu** babalar etkili olurken, en az (%17.1) **okur-yazar** ve **üniversite mezunu** babalar etkili olmuştur. Bu durum üniversite mezunu babaların çocuklarına karşı daha demokratik yaklaşımlarının ve okur-yazar babaların okul

sistemine ilişkin bilgi eksikliğini bir yansıması olabilir. “Babaları okur-yazar olan deneklerin okul seçme kararlarını etkilemede”, yakınların oranının (17.1) babaların oranına eşit olması ve annelerin oranının (19.5) yüksek olması bu yargıyı güçlendirir niteliktedir.

Baba Mesleğine Göre Deneklerin Okul Kayıtlarında En Çok Etkili Olan Kişiler

Deneklerin okullarına kayıt yaptırmaya kararlarında en çok etkili olan kişilerin “baba mesleği” değişkenine göre dağılımı tablo 19’da gösterilmiştir.

Tablo 19
Baba Mesleklerine Göre Deneklerin Okullarına Kayıt Yaptırmalarında En Çok Etkili Olan Kişilerin Dağılımı

Baba Mesleği	Okula Kayıt Yaptırmalarında En Çok Etkili Olanlar											
	Kendisi		Babası		Annesi		Öğretmeni		Yakınları		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
İşçi	143	50.4	71	25.	25	8.8	9	3.2	36	12.7	284	100
Çiftçi	19	38.	13	26.	5	10.	3	6.	10	20.	50	100
Zanaatkar	46	49.5	22	23.7	10	10.8	4	4.3	11	11.8	93	100
Serbes Meslek	15	68.2	5	22.7					2	9.1	22	100
Memur	65	56.5	34	29.6	6	5.2	1	0.9	9	7.8	115	100
Subay ve Ast S.	4	57.1	1	14.3			1	14.3	1	14.3	7	100
Bürokrat	8	80.	1	10.					1	10.	10	100
Küçük Esnaf	34	52.3	14	21.5	5	7.7	4	6.2	8	12.3	65	100
İşsiz	1	25.	3	75.							4	100
Öğretmen-Müh	30	60.	15	30.	3	6.	2	4.			50	100
Toplam	365	52.1	179	25.6	54	7.7	24	3.4	78	11.1	700	100

Tablo 19’a göre, deneklerden babaları; çiftçi olanların %38.’i, zanaatkar olanların %49.5’i ve işçi olanların %50.4’ü “okullarına kayıt yaptırmaya kararlarında en çok” **kendilerinin** etkili olduğunu belirtirken, babaları; memur olanların %56.5’i, öğretmen ya da mühendis olanların %60’ı ve serbest meslek olanların %68.2’si en çok” **kendilerinin** etkili olduğunu belirtmiştir. “Çocuklarının okul seçimi kararlarında babaların etkilemesi” en çok (%30.) **öğretmen ve mühendislerde**, en az (%10.) **bürokratlardadır**. Bunun yanında “babaları bürokrat, serbest meslek sahibi ve işsiz olan deneklerin”, **anneleri** okul seçimi kararlarına hiç etki etmezken, en çok (%10.8) babaları zanaatkar olanların az da olsa (%11.8) etki ettiği görülmüştür. Diğer taraftan yakınlar, çiftçi çocuklarının %20’sinin okul seçimi

kararlarında etkili olurken, işsizlerin, öğretmen ve mühendislerin çocuklarında etkili değildir.

Anne Mesleklerine Göre Deneklerin Okul Kayıtlarında En Çok Etkili Olan Kişiler

Deneklerin okullarına kayıt yaptıрма kararlarında en çok etkili olan kişilerin “anne mesleği” değişkenine göre dağılımı Tablo 20’de gösterilmiştir.

Tablo 20
Anne Mesleklerine Göre Deneklerin Okullarına Kayıt Yaptırmalarında En Çok Etkili Olan Kişilerin Dağılımı

Anne Mesleği	Okula Kayıt Yaptırmalarında En Çok Etkili Olanlar											
	Kendisi		Babası		Annesi		Öğretmeni		Yakınları		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
İşçi	9	34.6	8	30.8	7	26.9	1	3.8	1	3.8	26	100
Çiftçi	2	66.7			1	33.3					3	100
Memur	30	76.9	3	7.7	3	7.7	1	2.6	2	5.1	39	100
K. Esnaf	4	44.4	3	33.3			1	11.1	1	11.1	9	100
İşsiz	308	50.8	161	26.6	42	6.9	21	3.5	74	12.2	606	100
Öğretmen	12	70.6	4	23.5	1	5.9					17	100
Toplam	365	52.1	179	25.6	54	7.7	24	3.4	78	11.1	700	100

Anneleri; işçi olan deneklerin %34.6’sı, “okullarına kayıt yaptıрма kararlarında” en çok kendilerinin etkili olduğunu belirtirken, anneleri; işsiz olanların %50.8’i, öğretmen olanların %70.6’sı ve memur olanların %76.9’u okullarına kayıt yaptıрма kararlarında en çok kendilerinin etkili olduğunu belirtmişlerdir. Anneleri işçi olanların %26.9’unun “okullarına kayıt yaptıрма kararlarında” anneleri etkili olurken, memurların %7.7’sinde, işsizlerin %6.9’unda ve öğretmenlerin %5.9’unda anneleri etkili olmuştur.

Anneleri öğretmen ve memur olanların “okula kayıt yaptıрма kararını kendisi verenlerin” oranlarının diğerlerinden yüksek olması yanında, “anne ve baba etkisi de” diğerlerine oranla daha düşüktür. Bu iki kesimin ortak yanı diğer anne mesleklerine oranla eğitim düzeylerinin daha yüksek olmasıdır. Buna dayanarak, annelerin eğitim düzeyleri yükseldikçe çocukların kararlarına saygının ve buna bağlı olarak okul kayıtlarında kararlarını kendisi verenlerin oranının arttığı söylenebilir.

Cinsiyete Göre Deneklerin Okul Kayıtlarında En Çok Etkili Olan Kişiler

Deneklerin okullarına kayıt yaptıırma kararlarında en çok etkili olan kişilerin “cinsiyet” değişkenine göre dağılımı Tablo 21’de gösterilmiştir.

Tablo 21

Deneklerin Cinsiyetlerine Göre Okullarına Kayıt Yaptırmalarında En Çok Etkili Olan Kişilerin Dağılımı

Cinsiyet	Okula Kayıt Yaptırmalarında En Çok Etkili Olanlar											
	Kendisi		Babası		Annesi		Öğretmeni		Yakınları		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Kız	168	55.4	75	24.8	30	9.9	8	2.6	22	7.3	303	100
Erkek	197	49.6	104	26.2	24	6.	16	4.	56	14.1	397	100
Toplam	365	52.1	179	25.6	54	7.7	24	3.4	78	11.1	700	100

Tablo 21’e göre, kızların %55.4’ü, erkeklerin %49.6’sı “okullarına kayıt yaptıırma kararlarında en çok” **kendilerinin** etkili olduğunu belirtmiştir. Diğer taraftan “kızların okullarına kayıt yaptıırma kararlarında” **annelerinin** en çok etkili olduğunu belirtenlerin oranı %9.9 iken, **erkeklerde** bu oran %6’dır. Kızlarda **babalarının** en çok etkili olduğunu belirtenlerin oranı %24.8 iken **erkeklerde**, bu oran %26.2’dir. Bu bulgulara dayalı olarak az da olsa kızların okul seçimi kararlarında annelerin, erkeklerde de babaların daha etkili olduğu söylenebilir.

Deneklerin Okullarına Kayıt Olmalarını Etkileyen Okula İlişkin Nitelikler

Bu başlık altında deneklerin okullarına kayıt yaptırmalarını etkileyen niteliklerin; lise türlerine, öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyine, babalarının eğitim düzeyine, babalarının mesleklerine, annelerinin mesleklerine ve cinsiyetlerine göre dağılımına ilişkin bulgu ve yorumlar sunulmuştur.

Bu başlık altında yer alan tablolarda sunulan bulguların toplanmasında, deneklere birden fazla seçeneği tercih olanağı verildiği için, seçeneklere verilen yanıtların toplamı denek sayılarından farklı olmuştur. Dağılımların yüzdelerinin hesaplanmasında tablolarda toplam sütununda yer alan frekanslar esas alınmıştır.

Lise Türlerine Göre Deneklerin Okullarına Kayıt Yaptırmalarını Etkileyen Okula İlişkin Nitelikler

Lise türlerine göre deneklerin okullarına kayıt yaptırmalarını etkileyen okula ilişkin niteliklerin dağılımı Tablo 22’de sunulmuştur.

Deneklerin %52.9’u okullarında okullarının mezunlarının iş bulma kolaylığını, %51.3 ‘ü okulun öğrencilerine kazandırdığı saygınlığı, %41.4’i iyi gelir getiren işlere hazırlıyor olmasını, %25.3’ü okurken çalışabilme olanağını, %25’i yabancı dili daha iyi öğretiyor olmasını ve %6.8’i parasız yatılı okuma olanağını “okullarına kayıt olmalarını etkileyen okula okula ilişkin nitelikler” olduğunu belirtmiştir.

Ancak deneklerin okul kayıtlarını etkileyen okula ilişkin nitelikler, okul türleri bakımından ele alındığında, dağılımların oranları değişmektedir. Örneğin Çok Programlı Lisede deneklerin tamamına yakını (%95.7) “okulun yerleşim biriminde tek okul olmasını”, İmam Hatip Lisesinde %69.9’u “okulun öğrencilerine kazandırdığı saygınlığı” ve %94’ü “okulun din eğitimi veriyor olmasını”, Anadolu Güzel Sanatlar Lisesinde %87’si “yabancı dili daha iyi öğretiyor olmasını” ve %73.9’u “okulun öğrencilerine kazandırdığı saygınlığı”, Ticaret Meslek Lisesinde, %71.1’i “iyi gelir getiren işlere hazırlıyor olmasını”, %74.2’si “okurken çalışabilme olanağını” ve % 89.7’si “mezunların iş bulma kolaylığını”, Endüstri Meslek Lisesinde, %61.5’i “iyi gelir getiren işlere hazırlıyor olmasını”, %60.4’ü “okurken çalışabilme olanağını” ve % 85.4’ü “mezunların iş bulma kolaylığını”, Anadolu Lisesinde %91.3’ü “yabancı dili daha iyi öğretiyor olmasını”, %82.6’sı “üniversite sınavlarına hazırlamada iyi bir üne sahip olmasını” ve %69.6’sı “okulun öğrencilerine kazandırdığı saygınlığı” ve %43.5’i “iyi gelir getiren işlere hazırlıyor olmasını”, belirtmiştir.

Oranları farklı olmakla birlikte hemen her okul türünde öğrenim gören denekler, okullarının kendilerine saygınlık kazandırdığı görüşündedir. Bu bir çok denek için belli bir lise türünde okumakla kazanılan saygınlıktan çok, lise düzeyinde eğitim alıyor olmakla kazandıklarını düşündükleri saygınlık olabilir. Diğer taraftan

endüstri meslek lisesi ve ticaret meslek lisesi gibi meslek okulları öğrencilerinin çoğunluğunun okul tercihlerinde, okurken çalışabilme ve mezunların iş bulma kolaylığı, iyi gelir getiren işlere hazırlıyor olması etkenlerinin etkili olduğunu belirterek ekonomik etkenleri ön plana çıkarmaları başlangıçtaki eğitsel umu düzeylerinin düşüklüğünü yansıttığı söylenebilir.

Tablo 22
Deneklerin Okullarına Kayıt Yaptırmalarını Etkileyen Niteliklerin
Lise Türlerine Göre Dağılımı

Lise Türleri	Kayıt Yaptırılmasını Etkileyen Okula İlişkin Nitelikler		Yurdu Bulunma		Parasız Yatılı Okuma Olanları		Okurken Çalışabilme Olanları		Öğrencileri Kazandıran Saygınlık		Mezunların İş Bulma Kolaylığı		İyi Gelir Getiren İşlere Hazırlıyor Olma		Üniversite Sınavlarında İyi Bir Üne Sahip Olma		Toplam
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
A.Gü.Sanatlar			1	4.3	2	8.7			17	73.9	10	43.5	9	39.1	9	39.1	23
A.Mah.İdareler			1	4.8			9	42.9	7	33.3	15	71.4	9	42.9	7	33.3	21
Çok Programlı	22	95.7							2	8.7							23
Ticaret Meslek			3	3.1	2	2.1	72	74.2	46	47.4	87	89.7	69	71.1	10	10.3	97
İnşaat Meslek			19	22.9	19	22.9			58	69.9	21	25.3	4	4.8	16	19.3	83
Endüstri Meslek			5	5.2	4	4.2	58	60.4	52	54.2	82	85.4	59	61.5	9	9.4	96
Anadolu			1	4.3	1	4.3			16	69.6	12	52.2	10	43.5	19	82.6	23
Y.Dil Ağrıklı									22	53.7	10	24.4	9	22.	35	85.4	41
Lise	37	22.8							88	54.3	40	24.7	55	34.	139	85.8	162
A.Aşçılık Mes.			5	20.	5	20.	7	28.	11	44.	24	96.	21	84.	1	4.	25
A.Öğretmen			9	39.1	7	30.4			9	39.1	8	34.8	5	21.7	13	56.5	23
A.Otel.Turizm			6	25.	3	12.5	13	54.2	9	37.5	18	75.	11	45.8	4	16.7	24
A.Teknik							10	43.5	9	39.1	20	87.	15	65.2	9	39.1	23
Kız Meslek							8	22.2	13	36.1	23	63.9	14	38.9	4	11.1	36
Toplam	59	8.4	50	7.1	48	6.9	177	25.3	359	51.3	370	52.9	290	41.4	275	39.3	700

Tablo 22 (Devam)
Deneklerin Okullarına Kayıt Yaptırmalarını Etkileyen Niteliklerin
Lise Türlerine Göre Dağılımı

Lise Türleri	Kayıt Yaptırılmasını Etkileyen Okula İlişkin Nitelikler														
	Kız Okulu Olma		Erkek Okulu Olma		Yab. Dili Daha İyi Öğretiyor Olma		Din Eğitimi Veriyor Olma		Okul Masrafları Az Olması		Hiç Düşün - medim		Başka		Top.
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f
A.Gü.Sanatlar			1	4.3	20	87.					2	8.7	9	39.1	23
A.Mah.İdareler					21	100.			1	4.8			2	9.5	21
Çok Programlı									9	39.1			2	8.7	23
Ticaret Meslek					3	3.1			14	14.4	1	1.	16	16.5	97
İmam Hatip	28	33.7	27	32.5	4	4.8	78	94.	20	24.1					83
End. Meslek			33	34.4	1	1.			26	27.1	1	1.			96
Anadolu					21	91.3			2	8.7	1	4.3			23
Y.Dil Ağırlıklı					38	92.7			2	4.9			2	4.9	41
Lise	1	0.6							27	16.7	5	3.1	17	10.5	162
A.Aşçılık Mes.					20	80.			1	4.					25
A.Öğretmen					23	100.									23
A.Otel.Turizm					23	95.8			1	4.2					24
A.Teknik			1	4.3	1	4.3			1	4.3	2	8.7	2	8.7	23
Kız Meslek	29	80.6							7	19.4			1	2.8	36
Toplam	58	8.3	62	8.9	175	25.	78	11.1	111	15.9	12	1.7	51	7.3	700

Annelerin Eğitim Düzeyine Göre Deneklerin Okullarına Kayıt Yaptırmalarını Etkileyen Okula İlişkin Nitelikler

Deneklerin okullarına kayıt yaptırmalarını etkileyen niteliklerin annenin eğitim düzeyine göre dağılımı Tablo 23’de sunulmuştur.

Tablo 23’e göre, annelerinin eğitim düzeyi ortaokula kadar olan deneklerin yarısından çoğu, **mezunların iş bulma kolaylığını ve okulun öğrencilerine kazandırdığı saygınlığı** “okullarına kayıt yaptırmalarında en çok etkili olan okul niteliği olarak” belirtirken, annelerinin eğitim düzeyi lise olanların %63.2’si **üniversite sınavlarına hazırlamada iyi bir üne sahip olmasını**, %51.5’i **okulun öğrencilerine kazandırdığı saygınlığı**, anneleri üniversite mezunu olan deneklerin %60.7’si, **üniversite sınavlarına hazırlamada iyi bir üne sahip olmasını**, %57.1’i **yabancı dili daha iyi öğretiyor olmasını** belirtmişlerdir. Okulun öğrencilerini üniversite sınavlarına hazırlamada iyi bir üne sahip olması ve, yabancı dili daha iyi öğretiyor olması niteliklerine daha çok önem verme bakımından deneklerin, annelerinin eğitim düzeylerine paralel olarak sıralandıkları görülmüştür. Buna dayanarak annelerinin eğitim düzeyi yüksek olan deneklerin bu nitelikleri okul seçiminde diğerlerine oranla daha çok ön plana çıkardıkları söylenebilir.

Deneklerin Okullarına Kayıt Yaptırılmalarını Etkileyen Okula İlişkin Niteliklerin Annenin Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

Annenin Eğitim Düzeyi	Kayıt Yaptırılmamasını Etkileyen Okula İlişkin Nitelikler		Yurdundan Bulunması		Parasız Yatılı Okunma Olanağı		Okurken Çalışabilme Olanağı		Öğrencilerine Kazandırdığı Saygınlık		Mezunlarının İş Bulma Kolaylığı		İyi Gelir Getiren İşlere Hazırlıyor Olması		Universite Sın. Hazırlanmada İyi Bir Üne Sahip Olması		Toplam
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
Okur-Yaz.	13	12.3	12	11.3	9	8.5	32	30.2	57	53.8	63	59.4	47	44.3	30	28.3	106
İlkokul	37	8.3	32	7.1	32	7.1	121	27.	228	50.1	237	52.9	186	41.5	162	36.2	448
Ortaokul	2	4.	2	4.	3	6.	10	20.	26	52.	33	66.	21	42.	23	46.	50
Lise	5	7.4	4	5.9	4	5.9	10	14.7	35	51.5	31	45.6	29	42.6	43	63.2	68
Lisans- Lisansüstü	2	7.1					3	10.7	13	46.4	6	21.4	7	25.	17	60.7	28
Toplam	59	8.4	50	7.1	48	6.8	177	25.3	359	51.3	370	52.9	290	41.4	275	39.3	700

Tablo 23 (Devamı)

Deneklerin Okullarına Kayıt Yaptırılmalarını Etkileyen Okula İlişkin Niteliklerin Annenin Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

Annenin Eğitim Düzeyi	Kayıt Yaptırılmamasını Etkileyen Okula İlişkin Nitelikler		Erkek Okulu Olması		Y. Dili Daha İyi Öğretiyor Olması		Din Eğitimi Veriyor Olması		Okul Masraflarının Azlığı		Hiç Düşünmedim		Başka		Toplam
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
Okur-Yaz.	10	9.4	11	10.4	19	17.9	16	15.1	27	25.5			9	8.5	106
İlkokul	42	9.4	48	10.7	91	20.3	59	13.2	72	16.1	6	1.3	27	6.	448
Ortaokul	5	10.	1	2.	20	40.	3	6.	6	12.	2	4.	4	8.	50
Lise	1	1.2	1	1.2	29	42.6			5	7.3	3	4.4	8	11.7	68
Lisans- Lisansüstü			1	3.6	16	57.1			1	3.6	1	3.6	3	10.7	28
Toplam	58	8.3	62	8.8	175	25.	78	11.1	111	15.9	12	1.7	51	7.3	700

Babalarının Eğitim Düzeyine Göre Deneklerin Okullarına Kayıt Yaptırmalarını Etkileyen Okula İlişkin Nitelikler

Deneklerin okullarına kayıt yaptırmalarını etkileyen niteliklerin babanın eğitim düzeyine göre dağılımı Tablo 24’de sunulmuştur.

Babalarının eğitim düzeyi liseye kadar olan deneklerin yarısından çoğu “okullarına kayıt yaptırmalarında etkili olan okul niteliği olarak”, **mezunların iş bulma kolaylığını**, üniversite olanlar ise (%58.4) **okulun üniversite sınavlarına hazırlamada iyi bir üne sahip olmasını** belirtmişlerdir. Diğer taraftan **üniversite sınavlarına hazırlamada iyi bir üne sahip olma ve yabancı dili daha iyi öğretiyor olmayı** kayıt yaptırma nedeni olarak belirten deneklerin oranı, babalarının eğitim düzeyine paralel artarken, **din eğitimi verme ve okul masraflarının azlığı** seçeneklerinde, (babaları lise mezunu olanların oranın ortaokul olanlardan daha yüksek olması dışında) azaldığı görülmüştür.

Bu bulgulara dayalı olarak babalarının eğitim düzeyi arttıkça deneklerin öncelikli amaçlarının, üniversite sınavlarına iyi hazırlanma ve yabancı dili daha iyi öğrenme olduğu söylenebilir.

Tablo 24

Deneklerin Okullarına Kayıt Yaptırmalarını Etkileyen Okula İlişkin Niteliklerin Babanın Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

Babannın Eğitim Düzeyi	Kayıt Yaptırılmasını Etkileyen Okula İlişkin Nitelikler		Yurdu Bulunma		Parasız Yatılı Okuma Olanları		Okurken Çalışabilme Olanları		Öğrencilerine Kazandırdığı Saygınlık		Mezunların İş Bulma Kolaylığı		İyi Gelir Getiren İşlere Hazırlama		Üniversite Sın. İyi Bit Üni Olması		Toplam
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
Okur-Yaz.	3	7.3	4	9.8	4	9.8	12	29.3	21	51.2	25	61.	18	43.9	11	26.8	41
İlkokul	26	7.6	32	9.4	28	8.2	94	27.6	179	52.5	190	55.7	151	44.3	118	36.4	341
Ortaokul	7	7.1	11	11.1	5	5.1	33	33.3	49	49.5	58	58.6	52	52.5	34	34.3	99
Lise	13	11.	1	0.8	8	6.8	28	23.7	61	51.7	64	54.3	40	33.9	53	44.9	118
Lisans ve Lisansüstü	10	9.9	2	2.	3	3.	10	9.9	49	48.5	33	32.7	29	28.7	59	58.4	101
Toplam	59	8.4	50	7.1	48	6.9	177	25.3	359	51.3	370	52.8	290	41.4	275	39.3	700

Tablo 24 (Devam)

Deneklerin Okullarına Kayıt Yaptırmalarını Etkileyen Okula İlişkin Niteliklerin Babanın Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

Babannın Eğitim Düzeyi	Kayıt Yaptırılmasını Etkileyen Okula İlişkin Nitelikler		Kız Okulu Olma		Erkek Okulu Olma		Y. Dili Daha İyi Öğretiyor Olma		Din Eğitimi Veriyor Olma		Okul Masraflarının Azlığı		Hiç Düşünmedim		Başka		Toplam
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
Okur-Yaz.	2	4.9	5	12.3	6	14.6	8	19.5	11	26.8					3	7.3	41
İlkokul	30	8.8	44	12.9	58	17.	43	12.6	69	20.2	4	1.2			20	5.9	341
Ortaokul	3	3.	5	5.	22	22.2	9	9.1	13	13.1					5	5.	99
Lise	15	12.7	7	5.9	40	33.9	11	9.3	8	6.8	2	1.7			14	11.9	118
Lisans ve Lisansüstü	8	7.9	1	1.	49	48.5	7	6.9	10	9.9	6	5.9			9	8.9	101
Toplam	58	8.3	62	8.9	175	25.	78	11.1	111	15.8	12	1.7			51	7.3	700

Babalarının Mesleklerine Göre Deneklerin Okullarına Kayıt Yaptırmalarını Etkileyen Okula İlişkin Nitelikler

Deneklerin okullarına kayıt yaptırmalarını etkileyen niteliklerin babanın mesleğine göre dağılımı, Tablo 25’de sunulmuştur.

Tablo 25’e göre, “deneklerin okul kaydını etkileyen okula ilişkin nitelikler” sıralandığında, denekler ilk sırada %52.9’luk oranla mezunların iş bulma kolaylığı etkenini, ikinci sırada %51.3’lük oranla, okulun öğrencilerine kazandırdığı saygınlık etkenini ve üçüncü olarak da %39.3’lük oranla, okulun üniversite sınavlarına hazılamada iyi bir üne sahip olması etkenini belirtmişlerdir.

Ancak baba mesleklerine göre deneklerin bu etkenlere ilişkin verdikleri yanıtların dağılımı farklılaşmaktadır. Örneğin baba meslekleri; subay-astsubay olan deneklerin tamamı, serbest meslek olanların %63.6’sı bürokrat olanların %60’ı, **okulun üniversite sınavlarına hazılamada iyi bir üne sahip olması** etkeninin okul kaydını etkilediğini belirtirken, babaları işçi olanların %35.9’u, küçük esnaf olanların %35.4’ü, zanaatkar olanların %33.3’ü ve çiftçi olanların %26’sı bu etkenin okullarına kayıt olmalarını etkilediğini belirtmiştir. **Yabancı dili daha iyi öğretiyor olmayı** okullarına kayıt yaptırmada önemli bir neden olarak görenlerin oranı; çiftçi çocuklarında %8. iken serbest meslek sahiplerinde %45.5, öğretmen-mühendis çocuklarında %34’dür. Diğer taraftan **erkek okulu olma** niteliğine (%40), **din eğitimi, veriyor olmaya** (%38.) **parasız yatılı okuma olanağına** (%20.) ve **okulun yurdunun bulunmasına** (%20:) diğer mesleklere oranla babaları çiftçi olan deneklerin daha çok önem verdikleri söylenebilir.

Bu durumun çiftçi çocuklarının ailelerinin ekonomik-toplumsal ve yerleşim durumuna bağlı olduğu söylenebilir. Çünkü çiftçilerin alt gelir grubunda olmaları, onların çocuklarının şehirde toplanmış bulunan okullara devam edebilmeleri için öncelikle barınma ve beslenme sorunlarını çözmeleri gerektiği gözlenmektedir. Çiftçi çocuklarının okuyabilmeleri büyük ölçüde bu engelleri aşmalarına bağlı olması, diğer taraftan köyün toplumsal-kültürel normlarının karma eğitimi onaylamaması ve daha çok din eğitimini onaylaması nedeniyle bu çocukların diğerlerinden daha çok oranda bu etkenlerde yığılma gösterdikleri söylenebilir.

Tablo 25
Deneklerin Okullarına Kayıt Yaptırılmaları Etkileyen Okula İlişkin Niteliklerin Baba Mesleklerine Göre Dağılımı

Baba Mesleği	Kayıt Yaptırılmaması Etkileyen Okula İlişkin Nitelikler		Yurdunun Bulunması		Parasız Yatılı Okuma Olanları		Okurken Çalışabilme Olanları		Öğrencilerine Kazandırdığı Saygınlık		Mezunlarının İş Bulma Kolaylığı Olması		İyi Gelir Getiren İşlere Hazırlıyor Olması		Üniversite Sınavlarında İyi Bir Ünitü Olması		Toplam f
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
İşçi	22	7.7	25	8.8	17	6.	82	28.9	153	53.9	161	56.7	130	45.8	102	35.9	284
Çiftçi			10	20.	10	20.	15	30.	24	48.	27	54.	22	44.	13	26.	50
Zanaatkar	10	10.8	5	5.4	4	4.3	29	31.2	39	41.9	55	59.1	50	53.8	31	33.3	93
Serbes Meslek	1	4.5			1	4.5	3	13.6	10	45.5	7	31.8	9	40.9	14	63.6	22
Memur	9	7.8	5	4.3	11	9.6	26	22.6	66	57.4	64	55.7	36	31.3	53	46.1	115
Subay-Asırbay	1	14.3							5	71.4	5	71.4	2	28.6	7	100.	7
Bitrolrat					1	10.	2	20.	5	50.	4	40.	3	30.	6	60.	10
Kıyık Esnaf	7	10.8	5	7.7	3	4.6	16	24.6	33	50.8	33	50.8	24	36.9	23	35.4	65
İşsiz	1	25.					1	25.	3	75	2	50.			1	25.	4
Öğretmen-Mühendis	8	16.			1	2.	3	6.	21	42.	12	24.	14	28.	25	50.	50
Toplam	59	8.4	50	7.1	48	6.9	177	25.3	359	51.3	370	52.9	290	41.4	275	39.3	700

Tablo 25 (Devam)
Deneklerin Okullarına Kayıt Yaptırmalarını Etkileyen Okula İlişkin Niteliklerin Baba Mesleklerine Dağılımı

Baba Mesleği	Kayıt Yaptırılmasını Etkileyen Okula İlişkin Nitelikler														
	Kız Okulu Olması		Erkek Okulu Olması		Y.Dili Daha İyi Öğretiyor Olma		Din Eğitimi Veriyor Olma		Masrafları Az Olması		Hiç Düşünmedim		Başka		Toplam
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f
İşçi	21	7.4	24	8.5	56	19.7	29	10.2	47	16.5	4	1.4	13	4.6	284
Çiftçi	1	2.	20	40.	4	8.	19	38.	12	24.			2	4.	50
Zanaatkar	7	7.5	7	7.5	20	21.5	5	5.4	21	22.6	1	1.1	5	5.4	93
Ser. Meslek	1	4.5			10	45.5	1	4.5	1	4.5			4	18.2	22
Memur	11	9.6	7	6.1	39	33.9	13	11.3	12	10.4	2	1.7	12	10.4	115
Su.-Astsubay	1	14.3			5	71.4							1	14.3	7
Bürokrat					5	50.			2	20.	1	10.	1	10.	10
Küçük Esnaf	9	13.8	3	4.6	18	27.7	6	9.2	10	15.4			8	12.3	65
İşsiz					1	25.					1	25.			4
Öğret.-Müh.	7	14.	1	2.	17	34.	5	10.	6	12.	3	6.	5	10.	50
Toplam	58	8.3	62	8.9	175	25.	78	11.1	111	15.9	12	1.7	51	7.3	700

Annelerinin Mesleklerine Göre Deneklerin Okullarına Kayıt Yaptırmalarını Etkileyen Okula İlişkin Nitelikler

Deneklerin okullarına kayıt yaptırmalarını etkileyen niteliklerin annenin mesleğine göre dağılımı, Tablo 26'da sunulmuştur.

Tablo 26'ya göre okulun **iyi gelir getiren işlere hazırlıyor olması**; anneleri işçi (%46.2), küçük esnaf (%44.4), ve işsiz (%42.4) olanların yarısına yakını için, memur olanların %25.6'sı ve öğretmen olanların %23.5'i için okul seçiminde önemli bir neden olmuştur. **Üniversite sınavlarına hazırlama**; anneleri memur olanların %64.1'i ve öğretmen olanların %64.7'si için önemli bir neden olurken, küçük esnaf olanların %33.3'ü işsiz olanların %37'si ve işçi olanların %38.5'i için önemli olmuştur. **Diğer taraftan okul masraflarının az olmasına** %64.6'lık oran ile işçi çocukları, **yabancı dili daha iyi öğretiyor olma niteliğine** %64.7 ile en çok öğretmen çocuklarının önem verdikleri söylenebilir. İşçi çocuklarının okul masraflarının az olmasına diğerlerinden daha çok oranda önem vermelerine gelir düzeylerinin düşüklüğünü; neden olduğu söylenebilir. Anneleri memur ve öğretmen olanların ise gelir ve kültür düzeyine bağlı olarak yabancı dil öğrenme ve üniversitede okumaya diğerlerinden daha çok oranda önem verdikleri düşünülebilir.

Deneklerin Okullarına Kayıt Yapılmalarını Etkileyen Okula İlişkin Niteliklerin Anne Mesleklerine Göre Dağılımı

Anne Mesleği	Kayıt Yapılmamasını Etkileyen Okula İlişkin Nitelikler		Yurdunun Bulunması		Parasız Yatılı Okuma Olanağı		Okurken Çalışabilme Olanağı		Öğrencinin Kazandırdığı Saygınlık		Mezunların İş Bulma Kolaylığı		İyi Gelir Getiren İşlere Hazırlıyor Olması		Üniver Sinav Hazırlanmada İyi Bir Üne Sahip Olması		Toplam
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
İşçi	3	11.5	1	3.8			6	23.1	12	46.2	11	42.3	12	46.2	10	38.5	26
Çiftçi			1	33.3	1	33.3			2	66.7			3	100	2	66.7	3
Memur	3	7.7	1	2.6	3	7.7	2	5.1	23	59.	17	43.6	10	25.6	25	64.1	39
Küçük Esnaf			1	11.1			4	44.4	3	33.3	5	55.6	4	44.4	3	33.3	9
İşsiz.	52	8.6	46	7.6	44	7.3	163	26.9	313	51.7	335	55.3	257	42.4	224	37.	606
Öğretmen	1	5.9					2	11.8	6	35.3	2	11.8	4	23.5	11	64.7	17
Toplam	59	8.4	50	7.1	48	6.9	177	25.3	359	51.3	370	52.9	290	41.4	275	39.3	700

Tablo 26 (Devam)

Deneklerin Okullarına Kayıt Yapılmalarını Etkileyen Okula İlişkin Niteliklerin Anne Mesleklerine Göre Dağılımı

Anne Mesleği	Kayıt Yapılmamasını Etkileyen Okula İlişkin Nitelikler		Kız Okulu Olması		Ekkeke Okulu Olması		Y. Dili Daha İyi Öğretiyor Olması		Din Eğitimi Veriyor Olması		Masrafların Azlığı		Hiç Düşünmedi		Başka		Toplam
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
İşçi	3	11.5	1	3.8	4	15.4	3	11.5	9	64.6			2	7.7	2	7.7	26
Çiftçi					1	33.3			1	33.3					1	33.3	3
Memur	1	2.6	2	5.1	17	43.6	2	5.1	2	22.2			1	2.6	4	10.3	39
Küçük Esnaf	3	33.3			3	33.3	2	22.2									9
İşsiz.	51	8.4	59	9.7	139	22.9	71	11.7	99	16.3	11	1.8	41	6.8	3	17.6	606
Öğretmen					11	64.7									3	17.6	17
Toplam	58	8.3	62	8.9	175	25.	78	11.1	111	15.9	12	1.7	51	7.3			700

Cinsiyetlerine Göre Deneklerin Okullarına Kayıt Yaptırmalarını Etkileyen Okula İlişkin Nitelikler

Deneklerin okullarına kayıt yaptırmalarını etkileyen okula ilişkin niteliklerin cinsiyetlerine göre dağılımı, Tablo 27’de sunulmuştur.

Tablo 27’ye göre Okullarına kayıt yaptırmada kızlar erkeklere oranla **okulun üniversite sınavlarında iyi ünü olmasına** (%49.8) ve **yabancı dili daha iyi öğretiyor olmasına** (%29.) daha fazla önem verirken, erkeklerin **mezunların iş bulma kolaylığı olmasına** (%60.7), **öğrencisine kazandırdığı saygınlığa** (%52.9), **okurken çalışabilmeye** (%29.) ve **okulun masraflarının az olmasına** (%20.6) kızlara oranla daha çok önem verdiği söylenebilir. Bu durum Tan (1979)’ın “kadın için başarı ölçütünün temel ve sonul biçimde iyi bir evlilik yapabilmeye...” bağlanır görüşünü desteklememektedir. Ancak kızların daha çok kentlerde oturan ailerden ve üst gelir gruplarından, erkeklerin ise köylerden ve alt gelir gruplarından gelenlerden oluşuyor olmasının dağılımda etkili olduğu söylenebilir.

Tablo 27
Deneklerin Okullarına Kayıt Yaptırmalarını Etkileyen Okula İlişkin Niteliklerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Cinsiyet	Kayıt Yaptırılmasını Etkileyen Okula İlişkin Nitelikler															
	Yerleşim Biriminde Tek Okul Olması		Yurdu Bulunma		Parasız Yatılı Okuma Olanığı		Okurken Çalışabilme Olanığı		Öğrencisine Kazandırdığı Saygınlık		Mezunların İş Bulma Kolaylığı Olması		İyi Gelir Getiren İşlere Hazırlıyor Olması		Üniver. Sm. Hazırlanmada İyi Üni Olma	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Kız	30	9.9	8	2.6	17	5.6	62	20.5	149	49.2	129	42.6	98	32.3	151	49.8
Erkek	29	7.3	42	10.6	31	7.8	115	29.	210	52.9	241	60.7	192	48.4	124	31.2
Toplam	59	8.4	50	7.4	48	6.9	177	25.3	359	51.3	370	52.9	290	41.4	275	39.3

Tablo 27 (Devam)
Deneklerin Okullarına Kayıt Yaptırmalarını Etkileyen Okula İlişkin Niteliklerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Cinsiyet	Kayıt Yaptırılmasını Etkileyen Okula İlişkin Nitelikler															
	Kız Okulu Olması		Erkek Okulu Olması		Y. Dili Daha İyi Öğretiyor Olması		Din Eğitimi Veriyor Olması		Okulun Masrafları Az olması		Hiç Düşün-medim		Başka		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Kız	58	18.8			88	29.	30	9.9	29	9.6	4	1.3	31	10.2		
Erkek			62	15.6	87	21.9	48	12.1	82	20.6	8	2.	20	5.		
Toplam	58	8.3	62	8.9	175	25.	78	11.1	111	15.9	12	1.7	51	7.3		

Deneklerin Okullarına Kayıt Yaptırmalarını Etkileyen Okula İlişkin Olmayan Nitelikler

Bu başlık altında deneklerin okullarına kayıt yaptırmalarını etkileyen oklu dışı niteliklerin; lise türlerine, öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyine, babalarının eğitim düzeyine, babalarının mesleklerine, annelerinin mesleklerine ve cinsiyetlerine göre dağılımına ilişkin bulgu ve yorumlar sunulmuştur.

Bu başlık altında yer alan tablolarda sunulan bulguların toplanmasında, deneklere birden fazla seçeneği tercih olanağı verildiği için, seçeneklere verilen yanıtların toplamı denek sayılarından farklı olmuştur.

Lise Türlerine Göre Deneklerin Okullarına Kayıt Yaptırmalarını Etkileyen Nitelikler

Deneklerin okullarına kayıt yaptırmalarını etkileyen niteliklerin lise türlerine göre dağılımı Tablo 28’de sunulmuştur.

Tablo 28’e göre, **üniversite sınavını kazanabilmek** (%37.4), **üniversite sınavını kazanamaz ise bir meslek edinmek** (%36.), **arkadaşının o okulda olması** (%15.3) ve **ulaşım kolaylığı** (%14.3) deneklerin okullarına kayıt yaptırmalarını en çok etkileyen nitelikler olmuştur. Ancak deneklerin okul türlerine göre okula kayıt yaptırılmasını en çok etkileyen niteliklerin dağılımı değişmektedir. **Örneğin üniversite sınavını kazanamaz ise bir meslek edinmek** seçeneği, Ticaret Meslek Lisesinde %74.2, Anadolu Aşçılık Meslek Lisesinde %68, Kız Meslek Lisesinde %66.7, Anadolu Teknik Lisesinde %56.5 ve Endüstri Meslek Lisesinde %54.2’lik oranla deneklerin okul kaydını en çok etkileyen nitelik olduğu belirtilmiştir. Çok Programlı Lisede ise deneklerin yarısına yakını (%47.8) **ulaşım kolaylığının**, Anadolu Lisesinde %87’si, Yabancı Dil Ağırlıklı Lisede %80.5’i, Anadolu Öğretmen Lisesinde %78.3’ü ve Lisede %75.9’u **üniversite sınavını kazanabilmenin** okullarına kayıt yaptırmalarını en çok etkileyen nitelik olduğunu belirtmiştir. Diğer taraftan anadolu mahalli idareler lisesinde deneklerin %28.6’sı ve imam hatip lisesinde %20.5’i hiç bir fikri olmadığını belirtmiştir.

Tablo 28

Deneklerin Okullarına Kayıt Yapılmalarını Etkileyen Niteeliklerin Okul Türlerine Göre Dağılımı

Lise Türleri	Kayıt Yapılmamasını Etkileyen Okul Dışı Niteelikler		Arkadaşın Bu Okulda Okuması		Ün. Sınav. Kazanamazsa Bir Meslek Edinmek		Üniversite Sınavını Kazanabilme		Diğer Okulların Sınavını Kazanamama		Ulaşım Kolaylığı		Sınavını Kazandı		Hiç Bir Fikrim Yok		Başka		Toplam		
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%			
A. Güt. Sanatlar					1	4.3	6	26.1	10	43.5	1	4.3	1	4.3	6	26.1		6	26.1	23	
A. Mah. İdareler					3	14.3	6	28.6	5	23.8	3	14.3	2	9.5	5	23.8	6	28.6	1	4.8	21
Çok Programlı			1	4.3	1	4.3	2	8.7	10	43.5	4	17.4	11	47.8			3	13.		23	
Ticaret Meslek	9	9.3	1	1.	31	32.	72	74.2	11	11.3	17	17.5	14	14.4			6	6.2	5	5.2	97
İmam Hatip	16	19.3	3	3.6	15	18.1	19	22.9	10	12.	4	4.8	13	15.7	2	2.4	17	20.5	8	9.6	83
Endüstri Meslek	8	8.3	3	3.1	13	13.5	52	54.2	7	7.3	4	4.2	10	10.4	31	32.3	9	9.4		96	
Anadolu	1	4.3					1	4.3	20	87.	1	4.3	1	4.3	11	47.8				23	
Y. Dil Ağırıklı					2	4.9	3	7.3	33	80.5	3	7.3	3	7.3	3	4.9	2	4.9	2	4.9	41
Lise	17	10.5	6	3.7	24	14.8	27	16.7	123	75.9	21	13.	32	19.8			6	3.7	2	1.2	162
A. Avcılık Mes.	1	4.			2	8.	17	68.	1	4.	4	16.	4	16.	16	64.	2	8.	1	4.	25
A. Öğrenci	1	4.3	1	4.3	1	4.3	1	4.3	18	78.3	2	8.7	3	13.	10	43.5	1	4.3		23	
A. Otel. Turizm	3	12.5			3	12.5	9	37.5	2	8.3	2	8.3	1	4.2	9	37.5	4	16.7		24	
A. Teknik	1	4.3			2	8.7	13	56.5	8	34.8	2	8.7	4	17.4	7	30.4	2	8.7	1	4.3	23
Kız Meslek					9	25.	24	66.7	4	11.1	2	5.6	5	13.9	2	5.6	2	5.6	2	5.6	36
Toplam	57	8.1	15	2.1	107	15.3	252	36.	262	37.4	70	10.	104	14.9	101	14.4	60	8.6	28	4.	700

Tablo 29

Deneklerin Okullarına Kayıt Yaptırmalarını Etkileyen Niteeliklerin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı

Annelerin Eğitim Düzeyi	Kayıt Yaptırılmasını Etkileyen Okul Dışı Niteelikler																							
	Kardeşin Bu Okulda Okuması		Anne veya Babanın Bitirdiği Okul Olma		Arkadaşın Bu Okulda Okuması		Unv. Sınavını Kazanmazsa Bir Meslek Edinmek		Üniversite Sınavını Kazanabilmek için		Diğer Okulların Sınavını Kazanmama		Ulaşım Kolaylığı		Sınavını Kazandım		Hiç Bir Fikrim Yok		Başka		Toplam			
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Okur-Yaz.	13	12.2	1	0.9	20	18.9	37	34.9	29	27.4	9	8.5	27	25.5	14	13.2	11	10.4	2	1.9	2	1.9	106	
İlkokul	37	8.2	11	2.4	65	14.5	177	39.5	157	35.	50	11.2	66	14.7	58	12.9	35	7.8	20	4.5	20	4.5	448	
Ortaokul	5	10.	1	2.	10	20.	18	36.	17	34.	3	6.	4	8.	11	22	7	14.	2	4.	2	4.	50	
Lise	1	1.5	1	1.5	8	11.8	15	22.1	40	58.8	8	11.8	4	5.9	14	20.6	6	8.8	2	2.9	2	2.9	68	
Lisans- Lisansüstü	1	3.6	1	3.6	4	14.3	5	17.8	19	67.8			3	10.7	4	14.3	1	3.6	2	7.1	2	7.1	28	
Toplam	57	8.1	15	2.1	107	15.3	252	36.	262	37.4	70	10.	104	14.8	101	14.4	60	8.6	28	4.	28	4.	700	

Annelerinin Eğitim Düzeyine Göre Deneklerin Okullarına Kayıt Yaptırmalarını Etkileyen Nitelikler

Deneklerin okullarına kayıt yaptırmalarını etkileyen niteliklerin annelerinin eğitim düzeylerine göre dağılımı Tablo 29'da sunulmuştur.

Tablo 29'a göre **üniversite sınavını kazanamaz ise bir meslek edinme kaygısını** %39.5'lik oranla en fazla annelerinin eğitim düzeyi ilkokul, %36 ile ortaokul olanların ve % 17.8'lik oranla da en az anneleri lisans ve lisansüstü düzeyde eğitilmiş olanların hissettiği söylenebilir. Diğer taraftan anneleri lisans ve lisansüstü düzeyde eğitilmişlerin %67.8'i, lise olanların %58.8'i, ilkokul olanların %35'i, ortaokul olanların %34'ü ve okur-yazar olanların %27.4'ü **üniversite sınavını kazanabilmek için** okullarına kayıt yaptırmış olduklarını belirtmiştir. Okullarına **üniversite sınavını kazanabilmek için** kayıt yaptıranların oranının annelerinin eğitim düzeyine paralel arttığı, **üniversite sınavını kazanamaz ise bir meslek edinme** niteliğini tercih edenlerin oranının annelerinin eğitim düzeyine paralel azaldığı söylenebilir.

Bu bulgulara dayalı olarak, annelerinin eğitim düzeyi yükseldikçe öğrencilerin liseye başlarken üniversite öğrenimiyle elde edilen mesleklere yönelme oranının arttığı, annelerinin eğitim düzeyi düştükçe, bu oranın azaldığı söylenebilir.

Tablo 30

Deneklerin Okullarına Kayıt Yapılmalarını Etkileyen Niteliklerin Babanın Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

Babannın Eğitim Düzeyi	Kayıt Yapılmamasını Etkileyen Okul Dışı Nitelikler		Arkadaşım Bu Okulda Okuması		Anne veya Babanın Pritirliği Okut. Olma		Üniversite Sınavını Kazanabilmek İçin		Diğer Okulların Sınavını Kazanamama		Ulaşımın Kolaylığı		Sınavını Kazanma		Hiç Bir Fikrim Yok		Başka		Toplam		
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%			
Okur-Yaz.	5	12.2	1	2.4	9	22.	19	46.3	11	26.8	7	17.1	8	19.5	3	7.3	1	2.4	1	2.4	41
İlkokul	31	9.1	3	0.9	62	18.2	136	39.9	110	32.3	29	8.5	58	17.	45	13.2	25	7.3	11	3.2	341
Ortaokul	11	11.1	1	1.	15	15.2	43	43.4	35	35.4	15	15.2	12	12.1	17	17.2	13	13.1	2	2.	99
Lise	6	5.1	5	4.2	13	11.	34	28.8	50	42.4	8	6.8	16	13.6	17	14.4	13	11.	7	5.9	118
Lisans ve Lisansüstü	4	4.	5	5.	8	7.9	20	19.8	56	55.4	11	10.9	10	9.9	19	18.8	8	7.9	7	6.9	101
Toplam	57	8.1	15	2.1	107	15.3	252	36.	262	37.4	70	10.	104	14.9	101	14.4	60	8.6	28	4.	700

Babalarının Eğitim Düzeyine Göre Deneklerin Okullarına Kayıt Yaptırmalarını Etkileyen Nitelikler

Deneklerin okullarına kayıt yaptırmalarını etkileyen niteliklerin babalarının eğitim düzeylerine göre dağılımı Tablo 30'da sunulmuştur.

Üniversite sınavını kazanamama olasılığına karşı bir meslek edinmek amacı ile okullarına kayıt yaptırmış olanların %46'sının babası okur-yazar, %43.4'ünün ortaokul, %39.9'unun ilkokul, %28.8'inin lise ve %19.8'inin lisans ve lisansüstü düzeyde eğitime sahiptir. **Üniversite sınavını kazanabilmek için** okullarına kayıt yaptırmış olanların oranı, babalarının eğitim düzeyi yükseldikçe artarken, **ulaşım kolaylığı ve arkadaşının o okulda okumasından** etkilenecek kayıt yaptırmış olanların oranı azalmıştır.

Bu bulgulara dayalı olarak babalarının eğitim düzeyi yüksek olanların diğerlerine oranla daha çok, meslek edinimini üniversite sonrasına erteledikleri söylenebilir.

Baba Mesleğine Göre Deneklerin Okullarına Kayıt Yaptırmalarını Etkileyen Nitelikler

Deneklerin okullarına kayıt yaptırmalarını etkileyen niteliklerin baba mesleğine göre dağılımı Tablo 31'de sunulmuştur.

Babaları; çiftçi (%46.), zanaatkar (%44.1) ve işçi (%40.1) olan denekler oran olarak en çok **üniversite sınavını kazanamama olasılığına karşı bir meslek edinmek amacı** ile okullarına kayıt yaptırmışken, serbest meslek (%72.7), subay-astsubay (%71.4), bürokrat ve işsiz (%50), öğretmen ya da mühendis (%48) olanlar **üniversite sınavını kazanabilmek için** okullarına kayıt yaptırmıştır. **Üniversite sınavını kazanabilmek için** okullarına kayıt yaptırmış olanlar içinde en küçük oran (%14) ve **arkadaşının o okulda olması** nedeniyle okullarına kayıt yaptırmış olanlar içinde en büyük oran (%30.) babaları çiftçi olan deneklere aittir. Bu bulgulara dayalı

olarak babaları çiftçi olanların öncelikle bir meslek edinmeyi düşünür nitelikte oldukları, ve kayıtlarda diğerlerine oranla arkadaşlarından etkilendikleri söylenebilir.

Tablo 31
Deneklerin Okullarına Kayıt Yaptırılmaları Etkileyen Niteliklerin Baba Mesleğine Göre Dağılımı

Baba Mesleği	Kayıt Yaptırılmaları Etkileyen Okul Dışı Nitelikler												Toplam											
	Kardeşin Bu Okulda Okuması		Anne veya Babanın Bitirdiği Okul Olma		Arkadaşın Bu Okulda Okuması		Üniv. Sınav. Kazanamazsa Bir Meslek Edinmek		Üniversite Sınavını Kazanabilmek İçin		Diğer Okulların Sınavını Kazanamama			Ulaşım Kolaylığı		Sınavını Kazanma		Hiç Bir Fikrim Yok		Başka				
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
İşçi	21	7.4	2	0.7	48	16.9	114	40.1	102	35.9	28	9.9	40	14.1	34	12.	23	8.1	11	3.9			284	
Çiftçi	5	10.	2	4.	15	30.	23	46.	7	14.	4	8.	11	22.	8	16.	4	8.	1	2.			50	
Zanaatkar	10	10.8			10	10.8	41	44.1	34	36.6	13	14.	16	17.2	14	15.1	7	7.5	2	2.2			93	
Serbes Meslek			1	4.5	1	4.5	1	4.5	16	72.7	2	9.1	2	9.1	5	22.7	3	13.6	2	9.1			22	
Memur	6	5.2	4	3.5	13	11.3	38	33.	43	37.4	13	11.3	16	13.9	17	14.8	10	8.7	6	5.2			115	
Subay-Asistubay									5	71.4			2	28.6	2	28.6			1	14.3			7	
Bürokrat								1	10.	5	50.			1	10.	3	30.	2	20.	1	10.			10
Kıtık Esnaf	10	15.4	2	3.1	14	21.5	20	30.8	24	36.9	5	7.7	10	15.4	9	13.8	4	6.2	2	3.1			65	
İşsiz	1	25.					2	50.	2	50.							1	25.					4	
Öğrenen-Müh	4	8.	4	8.	6	12.	12	24.	24	48.	5	10.	6	12.	9	18.	6	12	2	4.			50	
Toplam	57	8.1	15	2.1	107	15.3	252	36.	262	37.4	70	10.	104	14.9	101	14.4	60	8.6	28	4.			700	

Anne Mesleğine Göre Deneklerin Okullarına Kayıt Yaptırmalarını Etkileyen Nitelikler

Deneklerin okullarına kayıt yaptırmalarını etkileyen niteliklerin anne mesleğine göre dağılımı tablo 32’de sunulmuştur.

Anneleri işçi olanların %42.3’ü, işsiz olanların %37.8’i, memur olanların %20.5’i ve öğretmen olanların %5.9’u **üniversite sınavını kazanamama olasılığına karşı bir meslek edinmek** amacıyla okullarına kayıt yaptırdıklarını belirtmiştir. Buna karşın **üniversite sınavını kazanabilmek için** okullarına kayıt yaptırdıklarını belirtmiş olan deneklerin; %76.5’inin öğretmen, %53.8’inin memur, %35.3’ünün işsiz ve %34.6’sının işçidir. Diğer taraftan **arkadaşıyla aynı okulda okumasını** kayıt nedeni olarak gören deneklerin oranı en yüksek olan grubu işçi çocukları oluştururken, en düşük oranı (%5.9) öğretmen çocukları oluşturmuştur.

.Cinsiyetlerine Göre Deneklerin Okullarına Kayıt Yaptırmalarını Etkileyen Nitelikler

Deneklerin okullarına kayıt yaptırmalarını etkileyen niteliklerin cinsiyetlerine göre dağılımı Tablo 33’de sunulmuştur.

Tablo 33’e göre, kızların %33.7’si, erkeklerin %37.8’i **üniversite sınavını kazanamama olasılığına karşı bir meslek edinmek** amacıyla okullarına kayıt yaptırdıklarını belirtmiştir. Buna karşın erkeklerin %30.7’si, kızların %46.2’si **üniversite sınavını kazanabilmek için** okullarına kayıt yaptırdıklarını belirtmiştir. Diğer taraftan arkadaş ile aynı okulda okuma, ulaşım kolaylığı, okulun sınavını kazanma niteliklerini gözetme bakımından erkeklerin oranı kızlardan yüksektir.

Bu bulgulara dayalı olarak üniversite sınavını kazanmayı kızların erkeklere oranla daha çok ön plana alarak okul tercihlerini yaptıkları, erkeklerin kızlara oranla daha çok üniversite sınavını kazanamama olasılığına karşı bir meslek sahibi olmayı düşünerek okul tercihlerini yaptıkları söylenebilir.

Tablo 32
Deneklerin Okullarına Kayıt Yaptırmalarını Etkileyen Okula İlişkin Niteliklerin Anne Mesleğine Göre Dağılımı

Anne Mesleği	Kayıt Yaptırılmasını Etkileyen Okul Dışı Nitelikler																					
	Kardeşin Bu Okulda Okuması	Anne veya Babanın Bitirdiği Okul Olma	Arkadaşın Bu Okulda Okuması	Ünvan Sınava Kazanamaz ise Bir Mesleğe Edinmek	Üniversite Sınavını Kazanabilmek için	Diğer Okul Sınavını Kazanamama	Ulaşım Kolaylığı	Sınavını Kazanma	Hiç Bir Fikrim Yok	Başka	Toplam											
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%						
İşçi	3	11.5			6	23.1	11	42.3	9	34.6	5	19.2	5	19.2	4	15.4	1	3.8			26	
Çiftçi	1	33.3					1	33.3	2	66.7	1	33.3			1	33.3					3	
Memur	1	2.6			3	7.7	8	20.5	21	53.8	2	5.1	2	5.1	7	17.9	4	10.3	2	5.1	39	
Kıtçık Eshaf	1	11.1			1	11.1	2	22.2	3	33.3	2	22.2	1	11.1	1	11.1	2	22.2	1	11.1	9	
İşsiz.	51	8.4	14	2.3	96	15.8	229	37.8	214	35.3	60	9.9	96	15.8	85	14.	52	8.6	23	3.8	606	
Öğretmen			1	5.9	1	5.9	1	5.9	13	76.5					3	17.6	1	5.9	2	11.8	17	
Toplam	57	8.1	15	2.1	107	15.3	252	36.	262	37.4	70	10.	104	14.9	101	14.4	60	8.6	28	4.	700	

Tablo 33
Deneklerin Okullarına Kayıt Yaptırmalarını Etkileyen Okula İlişkin Niteliklerin Cinsiyetlere Göre Dağılımı

Cinsiyet	Kayıt Yaptırılmasını Etkileyen Okul Dışı Nitelikler																					
	Kardeşin Bu Okulda Okuması	Anne veya Babanın Bitirdiği Okul Olma	Arkadaşın Bu Okulda Okuması	Ünvan Sınavını Kazanamazsa Bir Mesleğe Edinmek	Üniversite Sınavını Kazanabilmek için	Diğer Okul Sınavını Kazanamama	Ulaşım Kolaylığı	Sınavını Kazanma	Hiç Bir Fikrim Yok	Başka	Toplam											
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%						
Kız	19	6.3	5	1.7	39	12.9	102	33.7	140	46.2	40	13.2	34	11.2	24	7.9	22	7.3	21	6.9	303	
Erkek	38	9.6	10	2.5	68	17.1	150	37.8	122	30.7	30	7.6	70	17.6	77	19.4	38	9.6	7	1.8	397	
Toplam	57	8.1	15	2.1	107	15.3	252	36.	262	37.4	70	10.	104	14.9	101	14.4	60	8.6	28	4.	700	

Deneklerin Okumayı Arzuladıkları Liseler

Bu başlık altında deneklerin okumayı arzuladıkları lise türlerinin; lise türlerine, annelerinin eğitim düzeyine, babalarının eğitim düzeyine, babalarının mesleklerine, annelerinin mesleklerine, cinsiyetlerine ve öğrenim görmekte oldukları sınıf düzeylerine göre dağılımına ilişkin bulgu ve yorumlar sunulmuştur.

Deneklerin Okumayı Arzu Ettikleri Ortaöğretim Okullarının Lise Türlerine Göre Dağılımı

Deneklerin “olanaklı olsa hangi ortaöğretim okulunda okumayı isterdiniz ?” sorusuna verdikleri yanıtların okumakta oldukları lise türlerine göre dağılımı Tablo 34’de sunulmuştur.

Tablo 34
Okumakta Oldukları Ortaöğretim Okullarına Göre
Deneklerin Okumayı Arzuladıkları Lise Türlerinin Dağılımı

Lise Türleri	Gitmeyi Arzu Ettikleri Liseler																	
	Lise		Endüstri Meslek		Teknik Lise		Kız Meslek		İmam Hatip		Anadolu Lisesi		Ticaret Meslek		A.Öğr. Lisesi		Askeri Lise	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
A.Güzel San.											3	13.						
A.Mah. Hare					1	4.8					5	23.8	1	4.8	1	4.8	1	4.8
Çok Program	3	13.	2	8.7	2	8.7			1	4.3	11	47.8	1	4.3	1	4.3		
Ticaret Mes.	4	4.1	5	5.2	7	7.2			2	2.1	22	22.7	6	6.2	1	1.	6	6.2
İmam Hatip			6	7.2	4	4.8	2	2.4			9	10.8	6	7.2				
Endüstri Me.	6	6.3	3	3.1	21	21.9			1	1.	9	9.4	5	5.2				1
Anadolu Lis.																		1
Y.Dil Ağır.L	1	2.4									3	7.3						4
Lise	7	4.3	7	4.3	11	6.8	3	1.9	2	1.2	51	31.5	7	4.3	2	1.2	4	2.5
A.Aşçılık M.					1	4.	1	4.	2	8.	5	20.	1	4.				1
Anadolu Öğr.											4	17.4						
A.Otel.Turi.	1	4.2	1	4.2	2	8.3					7	29.2	1	4.2				
A.Teknik	2	8.7	1	4.3							10	43.5						
Kız Meslek	2	5.6			2	5.6			4	11.	10	27.8	5	13.9				
Toplam	26	3.7	25	3.6	51	7.3	6	0.9	12	1.7	149	21.3	33	4.7	5	0.7	18	2.6

Tablo 34 (Devam)
Okumakta Oldukları Ortaöğretim Okullarına Göre
Deneklerin Okumayı Arzuladıkları Lise Türlerinin Dağılımı

Lise Türleri	Gitmeyi Arzu Ettikleri Liseler															
	Sağlık Meslek		Polis Koleji		Otelcilik ve Turizm		Fen Lisesi		Yabancı Dil Ağır.		Güzel Sanat.		Okulundan Memnun		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
A.Gü.Sanatlar												20	87.	23	100	
A.Mah.İdare.												12	57.1	21	100	
Çok Programlı							1	4.3				1	4.3	23	100	
Ticaret Meslek	15	15.5			3	3.1			3	3.1	2	2.1	21	21.6	97	100
İmam Hatip	2	2.4	1	1.2			1	1.2				52	62.7	83	10	
Endüstri Mes.	2	2.1	1	1.	6	6.3			1	1.		40	41.7	96	100	
Anadolu Lisesi											1	4.3	21	91.3	23	100
Y.Dil Ağırlıklı							12	29.3				21	51.2	41	100	
Lise	10.	6.2	1	0.6	3	1.9	4	2.5			1	0.6	49	30.2	162	100
A.Aşçılık Mes.					2	8.						12	48.	25	100	
A.Öğretmen					1	4.3	6	26.1	1	4.3		11	47.8	23	100	
A.Otel.Turizm												12	50.	24	100	
A.Teknik							3	13.			1	4.3	6	26.1	23	100
Kız Meslek	1	2.8			1	2.8						11	30.6	36	100	
Toplam	30	4.3	3	0.4	16	2.3	27	3.9	5	0.7	5	0.7	289	41.3	700	100

Tablo 34'e göre deneklerin yarısına yakını (%41.3) okullarından memnundur. Bunların dışındaki okullarından memnun olmayanların %21.3'ü **anadolu lisesinde**, %7.3'ü **teknik lisede** %4.7'si **ticaret meslek lisesinde** ve %3.9'u **fen lisesinde** okumak istemektedir. "Okullarından memnun olma" bakımından ilk sırayı %91'lik oranla **Andolu Lisesinde** okuyan denekler almıştır. Onu %87 ile **Anadolu Güzel Sanatlar**, %62.7 ile **İmam Hatip**, %57.1 ile **Anadolu Mahalli İdareler** ve %51.2 ile **Yabancı Dil Ağırlıklı Lisede** okuyan denekler izlemiş ve en son sırayı %4.3 ile **Çok Programlı Lisede** okuyan denekler almıştır. Çok Programlı Lisede okuyan deneklerin %47.8'i ve Ticaret Meslek Lisesinde okuyan deneklerin %22.7'si **Andolu Lisesinde** okumayı arzu ettiklerini belirtmişlerdir. Diğer taraftan Yabancı Dil Ağırlıklı Lisede deneklerin %29.3'ü ve Anadolu Öğrenen Lisesinde %26.1'i **fen lisesinde** okumak isteyen en büyük grubu oluşturmuştur.

Deneklerin Okumayı Arzu Ettikleri Ortaöğretim Okullarının Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı

Deneklerin “olanaklı olsa hangi ortaöğretim okulunda okumayı isterdiniz ?” sorusuna ilişkin olarak verdikleri yanıtların annelerinin eğitim düzeylerine göre dağılımı Tablo 35’de sunulmuştur.

Tablo 35
Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre
Deneklerin Okumayı Arzuladıkları Lise Türlerinin Dağılımı

Annelerin Eğitim Düzeyi	Gitmeyi Arzu Ettikleri Liseler																	
	Lise		Endüstri Meslek		Teknik Lise		Kız Meslek		İmam Hatip		Anadolu Lisesi		Ticaret Meslek		A.Öğret. Lisesi		Askeri Lise	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Okur-Yaz.	5	4.7	6	5.7	11	10.4	1	0.9	3	2.8	29	27.4	8	7.5	1	0.9	2	1.9
İlkokul	17	3.8	16	3.6	31	6.9	4	0.9	9	2.	87	19.4	23	5.1	4	0.9	13	2.9
Ortaokul	1	2.	2	4.	5	10.					10	20.	2	4.			1	2.
Lise	2	2.9	1	1.5	4	5.9	1	1.5			19	27.9					1	1.5
Lisans ve Lisansüstü	1	3.6									4	14.3					1	3.6
Toplam	26	3.7	25	3.6	51	7.3	6	0.9	12	1.7	149	21.3	33	4.7	5	0.7	18	2.6

Tablo 35 (Devam)
Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre
Deneklerin Okumayı Arzuladıkları Lise Türlerinin Dağılımı

Annelerin Eğitim Düzeyi	Gitmeyi Arzu Ettikleri Liseler																	
	Sağlık Meslek		Polis Koleji		Otelcilik Turizm		Fen Lisesi		Y.Dil Ağırlıklı		Güzel Sanatlar		Okulundan Memnun		Toplam			
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Okur-Yaz.	5	4.7	1	0.9	2	1.9	3	2.8					29	27.4	106	100		
İlkokul	23	5.1	2	0.4	13	2.9	15	3.3	4	0.9	1	0.2	186	41.5	448	100		
Ortaokul	2	4.					2	4.			1	2.	24	48.	50	100		
Lise							3	4.4			3	4.4	34	50.	68	100		
Lisans ve Lisansüstü					1	3.6	4	14.3	1	3.6			16	57.1	28	100		
Toplam	30	4.3	3	0.4	16	2.3	27	3.9	5	0.7	5	0.7	289	41.3	700	100		

Tablo 35’e göre deneklerden okulundan memnun olanların ve Fen Lisesinde okumak isteyenlerin oranı annelerinin eğitim düzeyi arttıkça yükselmiştir. Diğer taraftan İmam Hatip Lisesinde, Anadolu Öğretmen Lisesinde, Polis Kolejinde okumak istediğini belirtenlerin annelerinin eğitim düzeyi en çok ilkokul, Ticaret Meslek Lisesinde ve Sağlık Meslek Lisesinde okumak istediğini belirtenlerin ortaokul ve Endüstri Meslek Lisesi, Teknik Lise ve Güzel Sanatlar Lisesinde

okumak istediğini belirtenlerin **lisedir**. Annelerinin eğitim düzeyi **ilkokul** olanların %0.9'u ve **lisans ve lisansüstü** olanların %3.6'sı, Yabancı Dil Ağırlıklı Lisede okumak istediğini belirtmiştir. Aynı şekilde olanaklı olsa fen lisesinde okumak isterdim diyenler arasında en yüksek oran %14.3 ile annelerinin eğitim düzeyi **lisans ve lisansüstü** olanlara aittir. Annelerinin eğitim düzeyi arttıkça, okulundan memnun olanların oranı da artmaktadır. Buna dayanarak annenin eğitim düzeyinin artmasının, çocuklarının uygun okul seçme şansını artırıyor olduğu düşünülebilir.

Deneklerin Okumayı Arzu Ettikleri Ortaöğretim Okullarının Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı

Deneklerin "olanaklı olsa hangi ortaöğretim okulunda okumayı isterdiniz ?" sorusuna ilişkin olarak verdikleri yanıtların babalarının eğitim düzeylerine göre dağılımı Tablo 36'da sunulmuştur.

Tablo 36
Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre
Deneklerin Okumayı Arzuladıkları Lise Türlerinin Dağılımı

Babanın Eğitim Düzeyi	Gitmeyi Arzu Ettikleri Liseler																	
	Lise		Endüstri Meslek		Teknik Lise		Kız Meslek		İmam Hatip		Anadolu Lisesi		Ticaret Meslek		A.Öğ Lisesi		Askeri Lise	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Okur-Yazar	2	4.9	1	2.4	2	4.9			2	4.9	9	22	4	9.8			1	2.4
İlkokul	13	3.8	13	3.8	31	9.1	2	0.6	8	2.3	73	21.4	19	5.6	2	0.6	7	2.1
Ortaokul	3	3	3	3	9	9.1					24	24.2	6	6.1	1	1	5	5.1
Lise	5	4.2	6	5.1	6	5.1	3	2.5	2	1.7	20	16.9	4	3.4	2	1.7	3	2.5
Lisans ve Lisansüst.	3	3	2	2	3	3	1	1			23	22.8					2	2
Toplam	26	3.7	25	3.6	51	7.3	6	0.9	12	1.7	149	21.3	33	4.7	5	0.7	18	2.6

Babalarının eğitim düzeyi **lisans ve lisansüstü** olan deneklerin yarısına yakını (%49.5) "okullarından memnun" olduğunu belirtirken bu oran **okur-yazar** olanlarda %34, **ilkokul** olanlarda %38.7, **ortaokul** olanlarda %36.4 ve **lise** olanlarda %48.3'tür. Deneklerin yığılma gösterdikleri ikinci okul türü, Anadolu Lisesidir. Babalarının eğitim düzeyi **ortaokul** olanların %24.2'si, **lisans-lisansüstü** olanların %22.8'i, **okur-yazar** olanların %22'si, **ilkokul** olanların %21.4'ü ve **lise** olanların %16.9'u Anadolu Lisesi öğrencisi olmayı istemiştir.

Tablo 36 (Devam)
Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre
Deneklerin Okumayı Arzuladıkları Lise Türlerinin Dağılımı

Babanın Eğitim Düzeyi	Gitmeyi Arzu Ettikleri Liseler															
	Sağlık Meslek		Polis Koleji		Otelcilik Turizm		Fen Lisesi		Y.Dil Ağırlıklı		Güzel Sanatlar		Okulundan Memnun		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Okur-Yaz.	4	9.8			2	4.9							14	34.	41	100
İlkokul	15	4.4	3	0.9	9	2.6	11	3.2	2	0.6	1	0.3	132	38.7	341	100
Ortaokul	6	6.1			1	1	3	3	1	1	1	1	36	36.4	99	100
Lise	3	2.5			3	2.5	3	2.5	1	0.8			57	48.3	118	100
Lisans ve Lisansüstü	2	2			1	1	10	9.9	1	1	3	3	50	49.5	101	100
Toplam	30	4.3	3	0.4	16	2.3	27	3.9	5	0.7	5	0.7	289	41.3	700	100

Diğer taraftan babaları **lisans-lisansüstü** öğrenimli olanların üçüncü büyük grubunun (%9.9) "okumakta olmayı istedikleri okul türü" Fen Lisesi, **lise** olanların (%5.1) Teknik Lise ve Endüstri Meslek Lisesi, **ortaokul** (%9.1) ve **ilkokul** olanların (%9.1) Teknik Lise ve **okur-yazar** olanların (%9.8) Ticaret Meslek Lisesi ve Sağlık Meslek Lisesidir. Deneklerin okullarından memnun olma oranlarının ve olanaklı olsa devam etmeyi arzuladıkları okul türlerinin dağılımlarının, babalarının eğitim düzeyi yükseldikçe akademik liselere doğru artma eğiliminde olduğu söylenebilir.

Deneklerin Okumayı Arzu Ettikleri Ortaöğretim Okullarının Baba Mesleklerine Göre Dağılımı

Deneklerin "olanaklı olsa hangi ortaöğretim okulunda okumayı isterdiniz?" sorusuna ilişkin olarak verdikleri yanıtların baba mesleklerine göre dağılımı Tablo 37'de sunulmuştur.

Tablo 37
Baba Mesleklerine Göre
Deneklerin Okumayı Arzuladıkları Lise Türlerinin Dağılımı

Baba Mesleği	Gitmeyi Arzu Ettikleri Liseler																	
	Lise		Endüstri Meslek		Teknik Lise		Kız Meslek		İmam Hatip		Anadolu Lisesi		Ticaret Meslek		A.Öğr Lisesi		Askeri Lise	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
İşçi	12	4.2	11	3.9	30	10.6	3	1.1	4	1.4	49	17.3	19	6.7	1	0.4	7	2.5
Çiftçi			2	4.	4	8.			1	2.	12	24.	2	4.			1	2.
Zanaatkar	6	6.5	2	2.2	6	6.5			2	2.2	27	29.	2	2.2	1	1.1	5	5.4
S. Meslek											4	18.2			1	4.5		
Memur	1	0.9	6	5.2	7	6.1	2	1.7	2	1.7	21	18.3	7	6.1	2	1.7	1	0.9
Subay-Astsubay			1	14.3														
Bürokrat			2	20.							2	20.						
K. Esnaf	4	6.2	1	1.5	2	3.1			3	4.6	17	26.2	2	3.1			2	3.1
İşsiz											2	50.						
Öğr.-Müh	3	6.			2	4.	1	2.			15	30.	1	2.			2	4.
Toplam	26	3.7	25	3.6	51	7.3	6	0.9	12	1.7	149	21.3	33	4.7	5	0.7	18	2.6

Tablo 37 (Devam)
Baba Mesleklerine Göre

Deneklerin Okumayı Arzuladıkları Lise Türlerinin Dağılımı

Baba Mesleği	Gitmeyi Arzu Ettikleri Liseler															
	Sağlık Meslek		Polis Koleji		Otelcilik Turizm		Fen Lisesi		Y.Dil Ağırlıklı		Güzel Sanatlar		Okulunda Memnun		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
İşçi	15	5.3	1	0.4	7	2.5	12	4.2	1	0.4	2	0.7	110	38.7	284	100
Çiftçi	3	6.	1	2.	1	2.	1	2.	1	2.			21	42.	50	100
Zanaatkar	3	3.2	1	1.1	3	3.2	3	3.2	1	1.1			31	33.3	93	100
Ser. Meslek							2	9.1					15	68.2	22	100
Memur	5	4.3					1	0.9			1	0.9	59	51.3	115	100
Sı.-Astsubay							1	14.3					5	71.4	7	100
Bürokrat							1	10.			2	20.	3	30.	10	100
Küçük Esnaf	3	4.6			4	6.2	2	3.1	1	1.5			24	36.9	65	100
İşsiz													2	50.	4	100
Öğret.-Müh	1	2.			1	2.	4	8.	1	2.			19	38.	50	100
Toplam	30	4.3	3	0.4	16	2.3	27	3.9	5	0.7	5	0.7	289	41.3	700	100

Babalarının meslek grupları açısından "okulundan memnun olanlar" içinde en küçük grubu (%30.) **bürokrat** çocukları oluşturmuştur. Buna karşın **subay-astsubay** çocuklarının beş tanesinden dördü, okulundan memnun olduğunu belirterek en büyük grubu oluşturmuştur. Onları %68.2'lik oranları ile babaları **serbest meslek** sahibi olan denekler izlemiştir. "Okulundan memnun olmayan" ve babaları **serbest meslekte** çalışan deneklerin %18.2'si Anadolu Lisesi, %9.1 Fen Lisesinde okumayı istemiştir. Babaları diğer meslek gruplarında çalışan deneklerin

okullarından memnun olanların dışındaki ikinci büyük grup, Anadolu Lisesinde okumayı yeğlemektedir. Ancak babaları bürokrat olan deneklerden okullarından memnun olmadıklarını belirtenlerin, %20'sinin Endüstri Meslek Lisesinde okuyormayı istemiş olması ilgi çekicidir.

Deneklerin Okumayı Arzu Ettikleri Ortaöğretim Okullarının Anne Mesleklerine Göre Dağılımı

Deneklerin “olanaklı olsa hangi ortaöğretim okulunda okumayı isterdiniz ?” sorusuna ilişkin olarak verdikleri yanıtların anne mesleklerine göre dağılımı Tablo 38’de sunulmuştur.

Tablo 38
Anne Mesleklerine Göre
Deneklerin Okumayı Arzuladıkları Lise Türlerinin Dağılımı

Anne Mesleği	Gitmeyi Arzu Ettikleri Liseler																	
	Lise		Endüstri Meslek		Teknik Lise		Kız Meslek		İmam Hatip		Anadolu Lisesi		Ticaret Meslek		A.Öğret. Lisesi		Askeri Lise	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
İşçi	1	3.8	1	3.8	3	11.5			1	3.8	3	11.5	1	3.8			1	3.8
Çiftçi											1	33.3	1	33.3				
Memur	1	2.6			1	2.6	1	2.6			6	15.4						
Küçük Es.											1	11.1						
İşsiz.	24	4.	24	4.	47	7.8	5	7.8	11	1.8	134	22.1	31	5.1	5	0.8	16	2.6
Öğretmen											4	23.5					1	5.9
Toplam	26	3.7	25	3.6	51	7.3	6	0.9	12	1.7	149	21.3	33	4.7	5	0.7	18	2.6

Tablo 38 (Devam)
Anne Mesleklerine Göre
Deneklerin Okumayı Arzuladıkları Lise Türlerinin Dağılımı

Anne Mesleği	Gitmeyi Arzu Ettikleri Liseler															
	Sağlık Meslek		Polis Koleji		Otelcilik Turizm		Fen Lisesi		Y.Dil Ağırlıklı		Güzel Sanatlar		Okulundan Memnun		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
İşçi	1	3.8			1	3.8							13	50.	26	100
Çiftçi													1	33.3	3	100
Memur	1	2.6					1	2.6			3	7.7	15	64.1	39	100
K. Esnaf	1	11.			1	11.							6	66.7	9	100
İşsiz.	27	4.5	3	0.5	13	2.1	23	3.8	4	0.7	2	0.3	237	39.1	606	100
Öğretmen					1	5.9	3	17.6	1	5.9			7	41.2	17	100
Toplam	30	4.3	3	0.4	16	2.3	27	3.9	5	0.7	5	0.7	289	41.3	700	100

Tablo 38'e göre anneleri **küçük esnaf** (%66.7) ve **memur** olan (%64.1) deneklerin yarısından çoğu "okullarından memnundur". Buna karşın anneleri **çiftçi** (%33.3), **işsiz** (%39.1) ve **öğretmen** (%41.3) olan deneklerin yarısına yakını "okullarından memnundur". Anneleri **küçük esnaf** olan deneklerin geri kalan kısmı Anadolu Lisesi, Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi ve Sağlık Meslek Lisesinde; **öğretmen** olanların %23.5'i Anadolu Lisesi, %17.6'sı Fen Lisesinde, %5.9'u Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi ve %5.9'u Yabancı Dil Ağırlıklı lisede okumayı arzulamaktadır. Bu bulgulara dayalı olarak anneleri **öğretmen** olanların diğerlerine oranla eğitsel beklentilerinin daha çok akademik okullar yönünde olduğu söylenebilir. Anadolu lisesi ilde en gözde okul olması nedeniyle hemen tüm denek gruplarının bu okulda öğrenim görmeyi isteyenlerin oranlarının diğer okullara kıyasla yüksek olması yanında, fen lisesinde okumayı isteyenler içinde en yüksek oranın anneleri öğrenen olanlara ait olması, annenin toplumsal-ekonomik durumunun çocuğunun eğitsel beklentisini etkilediğinin bir göstergesi olabilir.

Deneklerin Okumayı Arzu Ettikleri Ortaöğretim Okullarının Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Deneklerin "olanaklı olsa hangi ortaöğretim okulunda okumayı isterdiniz?" sorusuna ilişkin olarak verdikleri yanıtların cinsiyetlerine göre dağılımı Tablo 39'da sunulmuştur.

Tablo 39
Cinsiyetlerine Göre
Deneklerin Okumayı Arzuladıkları Lise Türlerinin Dağılımı

Cinsiyet	Gitmeyi Arzuladıkları Lise Türleri																	
	Lise		Endüstri Meslek		Teknik Lise		Kız Meslek		İmam Hatip		Anadolu Lisesi		Ticaret Meslek		A.Öğ-retmen		Askeri Lise	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Kız	6	2.	4	1.3	7	2.6	6	1.7	7	2.3	79	26.1	16	5.3	1	0.3	5	1.7
Erkek	20	5.	21	5.3	44	10.8			5	1.3	70	17.6	17	4.3	4	1.	13	3.3
Toplam	26	3.7	25	3.6	51	7.3	6	0.9	12	1.7	149	21.3	33	4.7	5	0.7	18	2.6

Tablo 39 (Devam)
Cinsiyetlerine Göre

Deneklerin Okumayı Arzuladıkları Lise Türlerinin Dağılımı

Cinsiyet	Gitmeyi Arzuladıkları Lise Türleri															
	Sağlık Meslek		Polis Koleji		Otelcilik Turizm		Fen Lisesi		Y.Dil Ağırlıklı		Güzel Sanatlar		Okulundan Memnun		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Kız	26	8.6	1	0.3	5	1.7	14	4.6	2	0.7	4	1.3	120	39.6	303	100
Erkek	4	1.	2	0.5	11	2.8	13	3.3	3	0.8	1	0.3	169	42.6	397	100
Toplam	30	4.3	3	0.4	16	2.3	27	3.9	5	0.7	5	0.7	289	41.3	700	100

Tablo 39'a göre, "okulundan memnun olan" **erkeklerin** oranı (%42.6), **kızlardan** (%39.6) yüksektir. Buna karşın anadolu lisesinde okumayı isteyen **kızların** oranı (%26.1) **erkeklerden** (%17.6) daha yüksektir. Bu bulgular Tan (1979)'ın "ana-babaların genel eğilimi kızlarını kısa yoldan bir meslek ya da sanata hazırlamak yerine -olanaklar elverdiği sürece- genel eğitim veren ortaöğretim okullarında tutmak yönündedir." görüşünü destekler niteliktedir. Kızlar için bu tür bir eğitimin uygun görülmesini, Tan (1979) "akademik eğitimin gösteriş tüketimi ve saygınlık ögesi olmaya başlamasıyla hem evlenme şansını artıracak olan diplomayı, hem de kızlara az çok yeter bir genel kültürü sağlayacağı "düşüncesiyle açıklamıştır.

Deneklerin Okumayı Arzu Ettikleri Ortaöğretim Okullarının Okumakta Oldukları Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı

Deneklerin "olanaklı olsa hangi ortaöğretim okulunda okumayı isterdiniz ?" sorusuna ilişkin olarak verdikleri yanıtların öğrenim görmekte oldukları sınıf düzeylerine göre dağılımı Tablo 40'da sunulmuştur.

Tablo 40
Öğrenim Görmekte Oldukları Sınıf Düzeylerine Göre
Deneklerin Okumayı Arzuladıkları Lise Türlerinin Dağılımı

Sınıf	Gitmeyi Arzuladıkları Lise Türleri																	
	Lise		Endüstri Meslek		Teknik Lise		Kız Mesle		İmam Hatip		Anadolu Lisesi		Ticaret Meslek		A.Öğ-ret		Askeri Lise	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Bir. Sınıf	9	2.8	8	2.5	29	8.9	3	0.9	4	1.2	66	20.2	13	4.	5	1.5	9	2.8
Son Sınıf	17	4.5	17	4.5	22	5.9	3	0.8	8	2.1	83	22.2	20	5.3			9	2.4
Toplam	26	3.7	25	3.6	51	7.3	6	0.9	12	1.7	149	21.3	33	4.7	5	0.7	18	2.6

Tablo 40 (Devam)
Öğrenim Görmekte Oldukları Sınıf Düzeylerine Göre
Deneklerin Okumayı Arzuladıkları Lise Türlerinin Dağılımı

Sınıf	Gitmeyi Arzuladıkları Lise Türleri															
	Sağlık Meslek		Polis Koleji		Otelcilik Turizm		Fen Lisesi		Y.Dil Ağırlıklı		Güzel Sanatlar		Okulundan Memnun		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Birinci S.	19	5.8	3	0.9	6	1.8	16	4.9	2	0.6	1	0.3	133	40.8	236	100
Son Sınıf	11	2.9			10	2.7	11	2.9	3	0.8	4	1.1	156	41.7	374	100
Toplam	30	4.3	3	0.4	16	2.3	27	3.9	5	0.7	5	0.7	289	41.3	700	100

Tablo 40'a göre yalnızca birinci sınıfta (3 denek) ve Anadolu Öğretmen Lisesinde (5 denek) olan bazı denekler, Polis Kolejinde öğrenim görmek istediklerini belirtmişlerdir. Diğer taraftan Lisede, Endüstri Meslek Lisesinde, İmam Hatip Lisesinde, Ticaret Meslek Lisesinde, Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesinde, okulundan memnun olan ya da Anadolu Lisesinde okumak isteyen ve son sınıfta öğrenim gören deneklerin oranları, **birinci sınıf** öğrencilerinin oranlarından daha yüksek iken, Fen Lisesinde, Teknik Lisede, Kız Meslek Lisesinde, Askeri Lisede ve Sağlık Meslek Lisesinde öğrenim görmek isteyen **birinci sınıfta** okuyan deneklerin oranı **son sınıflardan** daha yüksektir. Bu durum son sınıf öğrencilerinin zamanla okullarını benimsemelerinin veya son sınıfta öğrencilerin bilinç düzeylerinin yükselmesinin bir sonucu olarak görülebilir.

Deneklerin Öğrenim Gördükleri Liselerden Beklentileri

Bu başlık altında deneklerin öğrenim gördükleri liselerden Beklentilerinin; lise türlerine, annelerinin eğitim düzeyine, babalarının eğitim düzeyine, babalarının mesleklerine, annelerinin mesleklerine, cinsiyetlerine ve öğrenim görmekte oldukları sınıf düzeylerine göre dağılımına ilişkin bulgu ve yorumlar sunulmuştur.

Deneklerin Okullarından Beklentilerinin Lise Türlerine Göre Dağılımı

Deneklerin "bu okulda okumakla en önemli beklentiniz nedir?" sorusuna verdikleri yanıtların, öğrenim görmekte oldukları lise türlerine göre dağılımı Tablo 41'de sunulmuştur.

Tablo 41
Deneklerin Okullarından Beklentilerinin
Öğrenim Gördükleri Lise Türlerine Göre Dağılımı

Lise Türleri	Okullarından Beklentileri													
	Lise Mezunu Olabilme		Meslek Edinme		Üniversiteye Girebilme		Aile İşi İçin O Alanda Yetişme		Hiç Düşünmedim		Başka		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
A. Gü. Sanatlar			10	43.5	11	47.8			1	4.3	1	4.3	23	100
A. Mah. İdareler			13	61.9	7	33.3	1	4.8					21	100
Çok Programlı			3	13.	20	87.							23	100
Ticaret Meslek	6	6.2	74	76.3	16	16.5	1	1.					97	100
İmam Hatip	3	3.6	35	42.2	35	42.2	2	2.4	2	2.4	6	7.2	83	10
Endüstri Mes.	7	7.3	72	75.	14	14.6	2	2.1	1	1.			96	100
Anadolu			10	43.5	9	39.1	2	8.7			2	8.7	23	100
Y. Dil Ağırlıklı			2	4.9	39	95.1							41	100
Lise	4	2.5	21	13.	134	82.7			3	1.9			162	100
A. Aşçılık Mes.			22	88.	2	8.			1	4.			25	100
A. Öğretmen			5	21.7	16	69.6					2	8.7	23	100
A. Otel. Turizm			15	62.5	7	29.2			2	8.3			24	100
A. Teknik	1	4.3	8	34.8	14	60.9							23	100
Kıy. Meslek	2	5.6	22	61.1	10	27.8	1	2.8	1	2.8			36	100
Toplam	23	3.3	312	44.6	334	47.7	9	1.3	11	1.6	11	1.6	700	100

Tablo 41'e göre "deneklerin okullarından en önemli beklentileri" (%47.7) **üniversiteye girebilme** ve (%44.6) **meslek edinmedir**. Ancak deneklerin okudukları okul türüne dayalı olarak bu iki değişkene verdikleri önemin oranları değişmiştir. Örneğin Yabancı Dil Ağırlıklı Lisede okuyan deneklerden %95'inin, Çok Programlı Lisede %87'sinin, Lisede %82.7'sinin okulundan en önemli beklentisi **üniversiteye girme** iken, Anadolu Aşçılık Meslek Lisesinde %8'i, Endüstri Meslek Lisesinde %14.6'sı ve Ticaret Meslek Lisesinde %16.5'i en önemli beklentilerinin **üniversiteye girme** olduğunu belirtmiştir. Buna karşın Anadolu Aşçılık Meslek Lisesinde deneklerin %88'i, Endüstri Meslek Lisesinde %75'i ve Ticaret Meslek Lisesinde %76.3'ü en önemli beklentilerinin **meslek edinmek** olduğunu belirtmiştir.

Anadolu Güzel Sanatlar ve İmam Hatip liselerinde okuyan deneklerin **üniversiteye girme ve meslek edinmeyi** en önemli beklenti olarak görenlerin oranı birbirine eşit (%42.2), Anadolu Teknik Lisesi (%60.9) ve Anadolu Öğretmen

Lisesinde bu oran (%69.6) **üniversiteye girme** yönündedir. Bu okulların dışında yer alan diğer meslek liselerinde bu oranın **meslek edinme** ve Anadolu Lisesi dışındaki diğer akademik okullarda **üniversiteye girme** yönünde olduğu söylenebilir. Anadolu lisesi öğrencilerinin de soruyu yanlış yorumladıkları sanılmaktadır. Çünkü bu veriler Anadolu Lisesi öğrencileri ile yapılan görüşmelerde elde edilen verilere ters düşmüştür. Görüşmeye katılan öğrencilerin tümü en önemli beklentilerinin üniversiteye girme olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca bu okullar belli bir meslek alanına öğrenci yetiştirmemektedir. Bunlara dayalı olarak, deneklerin bir kısmının üniversite diploması ile girilebilen meslekleri kastedmiş olabilecekleri düşünülebilir.

Deneklerin Okullarından Beklentilerinin Annenin Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

Deneklerin “bu okulda okumakla en önemli beklentiniz nedir ?” sorusuna verdikleri yanıtların, annelerinin öğrenim düzeylerine göre dağılımı Tablo 42’de sunulmuştur.

Tablo 42
Deneklerin Okullarından Beklentilerinin
Annelerinin Öğrenim Düzeylerine Göre Dağılımı

Annenin Eğitim Düzeyi	Okullarından Beklentileri													
	Lise Mezunu Olabilme		Meslek Edinmek		Üniversiteye Girebilme		Aile İşi İçin Alanda Yetişme		İşi O Düşünmedim		Başka		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Okur-Yazar	5	4.7	56	52.8	43	40.6	1	0.9	1	0.9			106	100
İlkokul	13	2.9	209	46.7	206	46	4	0.9	7	1.6	9	2	448	100
Ortaokul	4	8	21	42	22	44	2	4	1	2			50	100
Lise	1	1.5	20	29.4	44	64.7			2	2.9	1	1.5	68	100
Lisan-Lisansüstü			6	21.4	19	67.9	2	7.1			1	3.6	28	100
Toplam	23	3.2	312	44.6	334	47.7	9	1.3	11	1.6	11	1.6	700	100

Tablo 42’ye göre annelerinin eğitim düzeyi yükseldikçe deneklerin **üniversiteye girmeyi** bekleyenlerin oranı artarken, **meslek edinmeyi** bekleyenlerde bu oran annelerinin eğitim düzeyine paralel olarak azalmıştır. Örneğin **anneleri okur-yazar** olanların %40.6’sı üniversiteye girmeyi okulundan beklediği en önemli beklenti olarak belirtirken, annelerinin eğitimi **üniversite ve üzerinde** olanların %67.9’u belirtmiştir. Diğer taraftan meslek edinmeyi en önemli beklentileri olarak

ifade edenlerin %21.4'ünün annesi **üniversite**, %52.8'inin annesi **okur-yazardır**. Türker (1974) çocukların üniversite öğrenimini yapmasını isteyen sosyo-ekonomik olarak avantajlı annelerin oranını %68.1, sosyo-ekonomik olarak avantajlı annelerin oranını %96.9 olarak bulmuştur. Bu bulgular da Türker (1974)'in bulgularını destekler niteliktedir.

Deneklerin Okuldan Beklentilerinin Babanın Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

Deneklerin "bu okulda okumakla en önemli beklentiniz nedir ?" sorusuna verdikleri yanıtların, babalarının öğrenim düzeylerine göre dağılımı Tablo 43'de sunulmuştur.

Tablo 43
Deneklerin Okullarından Beklentilerinin
Babalarının Öğrenim Düzeylerine Göre Dağılımı

Babanın Eğitim Düzeyi	Okullarından Beklentileri													
	Lise Mezunu Olabilme		Meslek Edinme		Üniversiteye Girebilme		Aileşi İçin O Alanda Yetişme		Hiç Düşünmedim		Başka		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Okur-Yazar	2	4.9	24	58.5	15	36.6							41	100
İlkokul	10	2.9	171	50.1	145	42.5	3	0.9	8	2.3	4	1.2	341	100
Ortaokul	3	3.0	50	50.5	43	43.4	1	1.0			2	2.0	99	100
Lise	6	5.1	47	39.8	61	51.7	2	1.7	1	0.8	1	0.8	118	100
Lisans ve Lisansüstü	2	2.0	20	19.8	70	69.3	3	3.0	2	2.0	4	4.0	101	100
Toplam	23	3.2	312	44.6	334	47.7	9	1.3	11	1.6	11	1.6	700	100

Tablo 43'e göre babalarının eğitim düzeyi yükseldikçe üniversiteye girmeyi bekleyen deneklerin oranları artarken, bu oranlar meslek edinmeyi bekleyenlerde azalmaktadır. Örneğin babaları **okur-yazar** olanların %36.6'sı üniversiteye girmeyi beklerken, bu oran babalarının eğitimi **üniversite ve üzeri** olanlarda %69.3'tür. Diğer yandan meslek edinmeyi en önemli beklenti olarak belirtenlerin %19.8'inin babası **üniversite**, %58.5'inin okur-yazardır. Ergün (1987) anne-babanın eğitim düzeyinin çocuklarının alacağı eğitim için bir başlangıç düzeyi oluşturduğunu belirtmektedir. Tablo 43'de yer olan bulgular da bu görüşü destekler niteliktedir.

Deneklerin Okullarından Beklentilerinin Baba Mesleklerine Göre Dağılımı

Deneklerin "bu okulda okumakla en önemli beklentiniz nedir ?" sorusuna verdikleri yanıtların, babalarının mesleklerine göre dağılımı tablo 44'de sunulmuştur.

Tablo 44

Deneklerin Okullarından Beklentilerinin Baba Mesleklerine Göre Dağılımı

Babanın Mesleği	Okullarından Beklentileri													
	Lise Mezunu Olabilme		Meslek Edinmek		Üniversiteye Girebilme		Aile İşi İçin O Alanda Yetişme		Hiç Düşünmedim		Başka		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
İşçi	12	4.2	139	48.9	123	43.3			6	2.1	4	1.4	284	100
Çiftçi	1	2.	34	68.	14	28.			1	2.			50	100
Zanaatkar	1	1.1	49	52.7	39	41.9	2	2.2			2	2.2	93	100
Serbes Meslek			4	18.2	15	68.2	2	9.1			1	4.5	22	100
Memur	4	3.5	45	39.1	61	53.	2	1.7	2	1.7	1	0.9	115	100
Subay-Astsubay			2	28.6	5	71.4							7	100
Bürokrat			2	20.	7	70.			1	10.			10	100
Küçük Esnaf	2	3.1	26	40.	33	50.8	2	3.1	1	1.5	1	1.5	65	100
İşsiz	1	25.	2	50.	1	25.							4	100
Öğretmen-Müh	2	4.	9	18.	36	72.	1	2.			2	4.	50	100
Toplam	23	3.3	312	44.6	334	47.7	9	4.3	11	1.6	11	1.6	700	100

Baba meslekleri işçi olanların %48.9'u okulların "meslek edinmeyi", %43.3'ü "üniversiteye girmeyi" beklediklerini belirtmiştir. Okulumdan en önemli beklentim "meslek diyenler" arasında baba meslekleri bakımından en yüksek oranlar babaları çiftçi (%68) ve zanaatkar (%52.7) olanlara, en düşük oranlar (%18), babaları serbest meslekte çalışanlar, öğretmen ve mühendis olan deneklere aittir. "Üniversiteye girme" seçeneği açısından en yüksek oranlar (%72). öğretmen ve mühendis (%71.4) ve subay astsubay, endüşük oranlar babaları işsiz (%25.) ve çiftçi (%28.) olan deneklere aittir. Diğer taraftan "lise mezunu olabilmek" diyenler içinde en yüksek oran (%25), babaları işsiz olanlara aittir. Babalarının toplumsal ve ekonomik statüsü yükseldikçe, üniversiteye girme beklentisi olanların oranları da artma eğilimi göstermektedir.

Deneklerin Okullarından Beklentilerinin Anne Mesleğine Göre Dağılımı

Deneklerin "bu okulda okumakla en önemli beklentiniz nedir ?" sorusuna verdikleri yanıtların, anne mesleklerine göre dağılımı Tablo 45'de sunulmuştur.

Tablo 45
Deneklerin Okullarından Beklentilerinin Anne Mesleklerine Göre Dağılımı

Annenin Mesleği	Okullarından Beklentileri													
	Lise Mezunu Olabilme		Meslek Edinmek		Üniversiteye Girebilme		Aile İşi İçin Alanda Yetişme		Hiç Düşünmedim		Başka		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
İşçi			11	42.3	13	50.	1	3.8			1	3.8	26	100
Çiftçi					3	100.							3	100
Memur	1	2.6	12	30.8	24	61.5					2	5.1	39	100
Küçük Esnaf			6	66.7	2	22.2			1	11.1			9	100
İşsiz	22	3.6	280	46.2	279	46.	7	1.2	10	1.7	8	1.3	606	100
Öğretmen			3	17.6	13	76.5	1	5.9					17	100
Toplam	23	3.3	312	44.6	334	47.7	9	1.3	11	1.6	11	1.6	700	100

Tablo 45'e göre, anneleri **çiftçi** olanların tamamı, **öğretmen** olanların %75.6'sı ve **memur** olanların %61.5'i okullarından en önemli beklentilerinin "üniversiteye girme", anneleri **küçük esnaf** olanların %66.7'si "meslek edinme" olduğunu belirtmiştir. Diğer taraftan anneleri işsiz olanlar yaklaşık aynı oranda meslek edinme ve üniversiteye girme arasında yığılmıştır. Anneleri **işçi** olanların ise yarısı (%50) "üniversiteye girme" ve yarısına yakını da (%42.3) "meslek edinme" seçeneğinde yığılmıştır.

Deneklerin Okullarından Beklentilerinin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Deneklerin "bu okulda okumakla en önemli beklentiniz nedir?" sorusuna verdikleri yanıtların, cinsiyetlerine göre dağılımı Tablo 46'da sunulmuştur.

Tablo 46
Deneklerin Okullarından Beklentilerinin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Cinsiyet	Okullarından Beklentileri													
	Lise Mezunu Olma		Meslek Edinme		Üniversiteye Girebilme		Ailemin İşi İçin Yetişme		Hiç Düşünmedim		Başka		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Kız	7	2.3	113	37.3	169	55.8	3	1.	4	1.3	7	2.3	303	100
Erkek	16	4.	199	50.1	165	41.6	6	1.5	7	1.8	4	1.	397	100
Toplam	23	3.3	312	44.6	334	47.7	9	1.3	11	1.6	11	1.6	700	100

Tablo 46'ya göre, okullarından en önemli beklentilerinin "üniversiteye girme" olduğunu belirten **kızların** oranı %55.8, **erkeklerin** %45.7'dir. Diğer taraftan okullarından en önemli beklentilerinin "meslek edinme" olduğunu belirten **kızların** oranı %37.3, **erkeklerin** %50.1'dir. Bu verilere dayalı olarak kızların erkeklere oranla daha çok üniversite okumaya, erkeklerin daha çoğunun ise meslek edinmeye önem verdikleri söylenebilir. Ancak bu durum, ortaöğretim okullarındaki kızların çoğunluğunun şehir kökenli olmasına karşın, okullardaki erkek öğrencilerin bileşiminin köy kökenli olanları da içermesinden kaynaklanmış olabilir. Bunda kadın haklarının kısıtlandığı bir topluma, kızların gösterdiği tepkinin de etkisi olabilir.

Deneklerin Okullarından Beklentilerinin Öğrenim Gördükleri Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı

Deneklerin "bu okulda okumakla en önemli beklentiniz nedir?" sorusuna verdikleri yanıtların, öğrenim gördükleri sınıf düzeylerine göre dağılımı Tablo 47'de sunulmuştur.

Tablo 47
Deneklerin Okullarından Beklentilerinin
Öğrenim Gördükleri Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı

Sınıf Düzeyleri	Okullarından Beklentileri													
	Lise Mezunu Olma		Meslek Edinmek		Üniversiteye Girebilme		Ailemin İşi İçin Yetişme		Hiç Düşünmedim		Başka		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Birinci Sınıf	7	2.1	143	43.9	163	50.	4	1.2	6	1.8	3	0.9	326	100
Son Sınıf	16	4.3	169	45.2	171	45.7	5	1.3	5	1.3	8	2.1	374	100
Toplam	23	3.3	312	44.6	334	47.7	9	1.3	11	1.6	11	1.6	700	100

Tablo 47'ye göre, birinci sınıfta öğrenim gören deneklerin yarısı (%50), son sınıfların yarıya yakını (%45.7) okullarından en önemli beklentilerinin "üniversiteye girme" olduğunu, son sınıfların %45.7'si, birinci sınıfların %43.9'u "meslek edinme" olduğunu belirtmiştir. Bu bulgulara dayalı olarak, birinci sınıfta öğrenim gören deneklerin son sınıflara göre daha çok oranda üniversiteye girme beklentisi içinde olduğu söylenebilir. Bu durum öğrencilerin üniversite sınavına

girme zamanı yaklaştıkça sınavı kazanma kaygılarının artması sonucu oluşan psikolojik durumlarının beklentilerine yansımından kaynaklanabilir.

Deneklerin Devam Ettikleri Liselerin Beklentilerini Gerçekleştirme Düzeyi

Bu başlık altında öğrenim gördükleri liselerin deneklerin beklentilerini gerçekleştirme düzeyine ilişkin görüşlerinin; lise türlerine, öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyine, babalarının eğitim düzeyine, babalarının mesleklerine, annelerinin mesleklerine, cinsiyetlerine ve öğrenim görmekte oldukları sınıf düzeylerine göre dağılımına ilişkin bulgu ve yorumlar sunulmuştur.

Deneklerin Okullarının Beklentilerini Gerçekleştirme Düzeyine İlişkin Görüşlerinin Lise Türlerine Göre Dağılımı

Deneklerin “bu okulun beklentilerinizi ne ölçüde gerçekleştirceğine inanıyorsunuz?” sorusuna verdikleri yanıtların, öğrenim görmekte oldukları lise türlerine göre dağılımı Tablo 48’de sunulmuştur.

Tablo 48

Deneklerin Öğrenim Gördükleri Lise Türlerine Göre Okullarının Beklentilerini Gerçekleştirme düzeyine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Lise Türleri	Okulun Beklentilerini Gerçekleştirme Düzeyi									
	Tamamen		Kısmen		Kararsızım		Hiç		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
A.Gü.Sanatlar	10	4.35	7	30.4	5	21.7	1	4.3	23	100
A.Mah.İdareler	3	14.3	2	9.5	16	76.2			21	100
Çok Programlı	6	26.1	9	39.1	7	30.4	1	4.3	23	100
Ticaret Meslek	18	18.6	51	52.6	27	27.8	1	1.	97	100
İmam Hatip	21	25.3	40	48.2	18	21.7	4	4.8	83	100
Endüstri Meslek	30	31.3	32	33.3	29	30.2	5	5.2	96	100
Anadolu	12	52.2	7	30.4	4	17.4			23	100
Y.Dil Ağırlıklı	16	39.	20	48.8	5	12.2			41	100
Lise	50	30.9	61	37.7	44	27.2	7	4.3	162	100
A.Aşçılık Mes.	4	16.	17	68.	3	12.	1	4.	25	100
A.Öğretmen	6	26.1	13	56.5	4	17.4			23	100
A.Otel.Turizm	6	25.	12	50.	5	20.8	1	4.2	24	100
A.Teknik	5	21.7	10	43.5	4	17.4	4	17.4	23	100
Kız Meslek	2	5.6	14	38.9	17	47.2	3	8.3	36	100
Toplam	189	27.	295	42.1	188	26.9	28	4.	700	100

Tablo 48'e göre, Kız Meslek Lisesinde, Anadolu Mahalli İdareler Meslek Lisesinde ve Anadolu Lisesinde öğrenim gören öğrencilerin dışında, diğer öğrencilerin tümü "okullarının beklentilerini gerçekleştirme düzeyi" konusunda en fazla kısmen seçeneğinde yığılma göstermektedir. Anadolu Mahalli İdareler Meslek Lisesinde öğrencilerin çoğunluğu (%76.2) ve Kız Meslek Lisesinde ise yarısına yakını (%47.2) "okullarının beklentilerini gerçekleştirme düzeyi" konusunda **kararsız** olduklarını, Anadolu Lisesi öğrencilerinin çoğunluğu ise "okullarının beklentilerini" **tamamen** karşılayacağını belirtmektedirler. Anadolu lisesi programının hem üniversite sınavları için hazırlanma, hem de yabancı dil öğrenme bakımından diğer liselere oranla daha uygun olmasının, bu okullara devam eden öğrencilerin okullarının beklentilerini gerçekleştireceği yolunda güven verdiği düşünülebilir.

Deneklerin Okullarının Beklentilerini Gerçekleştirme Düzeyine İlişkin Görüşlerinin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı

Deneklerin "bu okulun beklentilerinizi ne ölçüde gerçekleştireceğine inanıyorsunuz?" sorusuna verdikleri yanıtların, annelerinin eğitim düzeylerine göre dağılımı Tablo 49'da sunulmuştur.

Tablo 49
Deneklerin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre
Okullarının Beklentilerini Gerçekleştirme düzeyine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Annelerin Eğitim Düzeyi	Okulun Beklentilerini Gerçekleştirme Düzeyi									
	Tamamen		Kısmen		Kararsızım		Hiç		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Okur-Yazar	29	27.4	41	38.7	34	32.1	2	1.9	106	100
İlkokul	113	25.2	194	43.3	125	27.9	16	3.6	448	100
Ortaokul	13	26.	22	44.	13	26.	2	4.	50	100
Lise	27	39.7	23	33.8	10	14.7	8	11.8	68	100
Lisans ve Lisansüstü	7	25.	15	53.6	6	21.4			28	100
Toplam	189	27.	295	42.1	188	26.9	28	4.	700	100

Tablo 49'a göre deneklerin "okullarının beklentilerini gerçekleştirme düzeyine" ilişkin görüşleri, annelerinin eğitim düzeyi lise olanlar dışında, en fazla

kısmen seçeneğinde yığılma göstermektedir. Annelerinin eğitim düzeyi lise olanların en büyük grubu (%39.7) "okullarının beklentilerini" tamamen gerçekleştireceğini belirtmektedir. Denekler ikinci olarak en fazla, kararsız seçeneğinde yığılma göstermektedir. Deneklerin "okullarının beklentilerini gerçekleştirme düzeyine" ilişkin görüşlerinin annelerinin eğitim düzeyine göre dağılımları oldukça yakın görünmektedir. Ancak Tablo 42'de de sunulduğu gibi, deneklerin okullarından beklentileri, annelerinin eğitim düzeyine göre değişmektedir. Örneğin anneleri okur-yazar olanlar okullarından kendilerine "meslek kazandırmasını" beklerken, annelerinin eğitim düzeyi lisans ve lisansüstü olanlar "üniversite sınavını kazandırmasını beklemektedir.

Deneklerin Okullarının Beklentilerini Gerçekleştirme Düzeyine İlişkin Görüşlerinin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı

Deneklerin "bu okulun beklentilerinizi ne ölçüde gerçekleştireceğine inanıyorsunuz?" sorusuna verdikleri yanıtların, babalarının eğitim düzeylerine göre dağılımı Tablo 50'de sunulmuştur.

Tablo 50

Deneklerin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Okullarının Beklentilerini Gerçekleştirme düzeyine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Babanın Eğitim Düzeyi	Okulun Beklentilerini Gerçekleştirme Düzeyi									
	Tamamen		Kısmen		Kararsızım		Hiç		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Okur-Yazar	13	31.7	17	41.5	11	26.8			41	100
İlkokul	86	25.2	143	41.9	98	28.7	14	50.	341	100
Ortaokul	28	28.3	39	39.4	30	30.3	2	2.	99	100
Lise	27	22.9	54	45.8	29	24.6	8	6.8	118	100
Lisans ve Lisansüstü	35	34.7	42	41.6	20	19.8	4	4.	101	100
Toplam	189	27.	295	42.1	188	26.9	28	4.	700	100

Deneklerin "okullarının beklentilerini gerçekleştirme düzeyine" ilişkin görüşlerinin babalarının eğitim düzeyine göre dağılımları en çok (%42.1) kısmen, en az da hiç seçeneğinde yığılmaktadır. Beklentilerini tamamen gerçekleştireceğini belirtenler içinde en yüksek oranlar babalarının eğitim düzeyi lisans ve daha üzeri

olanlar (%34.7) ile okur-yazar (%31.7) olanlara aittir. Ancak tablo 43'de yer alan bulgulara göre, babalarının eğitim düzeyine göre deneklerin okullarından beklentileri farklıdır. Babaları okur-yazar olanların %58.5'i "meslek edinmeyi", üniversite mezunu olanların %69.3'ü ise, "üniversiteye girmeyi" okullarından beklemektedir. Ayrıca Deneklerin "okullarının beklentilerini gerçekleştirme düzeyine" ilişkin olarak çok azının **tamamen** seçeneğinde toplanması ilgi çekicidir.

Deneklerin Okullarının Beklentilerini Gerçekleştirme Düzeyine İlişkin Görüşlerinin Baba Mesleğine Göre Dağılımı

Deneklerin "bu okulun beklentilerinizi ne ölçüde gerçekleştireceğine inanıyorsunuz?" sorusuna verdikleri yanıtların, baba mesleğine göre dağılımı Tablo 51'de sunulmuştur.

Tablo 51
Deneklerin Baba Mesleğine Göre
Okullarının Beklentilerini Gerçekleştirme düzeyine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Babanın Mesleği	Okulun Beklentilerini Gerçekleştirme Düzeyi									
	Tamamen		Kısmen		Kararsızım		Hiç		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
İşçi	72	25.4	116	40.8	90	31.7	6	2.1	284	100
Çiftçi	12	24.	19	38.	17	34.	2	4.	50	100
Zanaatkar	20	21.5	43	46.2	26	28.	4	4.3	93	100
Serbes Meslek	8	36.4	8	36.4	5	22.7	1	4.5	22	100
Memur	40	34.8	49	42.6	21	18.3	5	4.3	115	100
Subay- Astsubay	3	42.9	3	42.9	1	14.3			7	100
Bürokrat	3	30.	5	50.	1	10.	1	10.	10	100
Küçük Esnaf	18	27.5	32	49.2	10	15.4	5	7.7	65	100
İşsiz					4	100.			4	100
Öğretmen-Müh	13	26.	20	40.	13	26.	4	8.	50	100
Toplam	189	27.	295	42.	188	26.9	28	4.	700	100

Deneklerin "okullarının beklentilerini gerçekleştirme düzeyine" ilişkin görüşleri baba mesleklerine göre değişmektedir. Örneğin babaları; işsiz olanların tümü (4 denek) ve işçi olanların %31.7'si **kararsız**, küçük esnaf olanların %49.2'si **kısmen** ve serbest meslek olanların %36.4'ü "okullarının beklentilerini" **tamamen** gerçekleştireceğini belirtmektedir. Tablo 44'te açıklandığı gibi, baba mesleklerine göre denekler arasında beklenti farklılığı vardır. Okullarından beklentileri, sosyo-

ekonomik düzeyleri birbirlerine oldukça yakın olan öğretmen, mühendis ve serbest meslek sahiplerinin çocuklarının subay-astsubay çocuklarına göre daha karamsar olmaları ilgi çekicidir.

Deneklerin Okullarının Beklentilerini Gerçekleştirme Düzeyine İlişkin Görüşlerinin Anne Mesleğine Göre Dağılımı

Deneklerin "bu okulun beklentilerinizi ne ölçüde gerçekleştireceğine inanıyorsunuz?" sorusuna verdikleri yanıtların, anne mesleğine göre dağılımı Tablo 51'de sunulmuştur.

Tablo 52
Deneklerin Anne Mesleğine Göre
Okullarının Beklentilerini Gerçekleştirme düzeyine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Annenin Mesleği	Okulun Beklentilerini Gerçekleştirme Düzeyi									
	Tamamen		Kısmen		Kararsızım		Hiç		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
İşçi	11	42.3	11	42.3	4	15.4			26	100
Çiftçi	1	33.3	2	66.7					3	100
Memur	17	43.6	15	38.5	5	12.8	2	5.1	39	100
Küçük Esnaf	2	22.2	4	44.4	1	11.1	2	22.2	9	100
İşsiz	156	25.7	253	41.7	173	28.5	24	4.	606	100
Öğretmen	2	11.8	10	58.8	5	29.4			17	100
Toplam	189	27.	295	42.1	188	26.9	28	4.	700	100

Anneleri memur (%43.6) ve işçi (%42.3) olanların yarısına yakını "okullarının beklentilerini" **tamamen**, öğretmen olanların yarısından çoğu (%58.8) **kısmen** gerçekleştireceğini belirtmektedir. diğerleri kısmen gerçekleştireceğini belirtmişlerdir. Tablo 45'te sunulmuş olan anneleri öğretmen (%76.5) ve memur (%61.5) olan deneklerin, okullarından beklentileri olan "üniversiteye girme" konusunda memur çocukları. öğretmen çocuklarından daha ümitli olduğu ve okullarından beklentileri "meslek edinme" olan işçi (%42.3) çocuklarının önemli bir kısmının, okullarının beklentilerini gerçekleştireceğini düşünmekte olduğu söylenebilir.

Deneklerin Okullarının Beklentilerini Gerçekleştirme Düzeyine İlişkin Görüşlerinin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Deneklerin "bu okulun beklentilerinizi ne ölçüde gerçekleştireceğine inanıyorsunuz?" sorusuna verdikleri yanıtların cinsiyetlerine göre dağılımı Tablo 53'de sunulmuştur.

Tablo 53
Deneklerin Cinsiyetlerine Göre
Okullarının Beklentilerini Gerçekleştirme düzeyine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Cinsiyet	Okulların Deneklerin Beklentilerini Karşılama Düzeyi									
	Tamamen		Kısmen		Kararsızım		Hiç		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Kız	73	24.1	127	41.9	90	29.7	13	4.3	303	100
Erkek	116	29.2	168	42.3	98	24.7	15	3.8	397	100
Toplam	189	27.	295	42.1	188	26.9	28	4.	700	100

Deneklerin okullarının beklentilerini gerçekleştirme düzeyine ilişkin görüşlerinin cinsiyetler bakımından dağılımı birbirine oldukça yakındır. Deneklerin her iki cinsiyette de yarısına yakını "okullarının beklentilerini" kısmen gerçekleştireceğini düşünmektedir. Ancak kızların %55.8'inin okullarından üniversiteye girmeyi, erkeklerin %50.1'inin meslek edinmeyi bekledikledikleri göz önüne alınırsa, denek gruplarının okullarından farklı şeyleri aynı düzeyde gerçekleştireceğini bekledikleri söylenebilir.

Deneklerin Okullarının Beklentilerini Gerçekleştirme Düzeyine İlişkin Görüşlerinin Öğrenim Gördükleri Göre Dağılımı

Deneklerin "bu okulun beklentilerinizi ne ölçüde gerçekleştireceğine inaniyorsunuz?" sorusuna verdikleri yanıtların öğrenim gördükleri sınıf düzeylerine göre dağılımı Tablo 54'de sunulmuştur

Tablo 54
Deneklerin Öğrenim Gördükleri Sınıf Düzeylerine Göre
Okullarının Beklentilerini Gerçekleştirme düzeyine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Sınıf Düzeyleri	Okulların Deneklerin Beklentilerini Karşılama Düzeyi									
	Tamamen		Kısmen		Kararsızım		Hiç		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Birinci Sınıf	109	33.4	106	32.5	102	31.3	9	2.8	326	100
Son Sınıf	80	21.4	189	50.5	86	23.	19	5.1	374	100
Toplam	189	27.	295	42.1	188	26.9	28	4.	700	100

Deneklerin görüşlerinin öğrenim gördükleri sınıf düzeyleri bakımından dağılımında; Tablo 54'e göre; birinci sınıf öğrencilerinin %33.4'ü, son sınıfların ise %21.4'ü "okullarının beklentilerini" tamamen gerçekleştireceğini düşünmektedir. Buna karşın, birinci sınıf öğrencilerinin %32.5'i, son sınıfların ise %50.5'i "okullarının

beklentilerini" kısmen gerçekleştireceğini düşünmektedir. Bu bulgulara dayalı olarak, birinci sınıf öğrencilerinin, son sınıflara oranla "okullarının beklentilerini gerçekleştirme düzeyine" ilişkin daha ümitli oldukları söylenebilir.

Ailelerinin Bu Günkü Durumuna Oranla Deneklerin Gelecekteki Yaşam Düzeylerine İlişkin Görüşleri

Bu başlık altında, "ailelerinin bu günkü durumuna oranla, deneklerin gelecekteki yaşam düzeylerine" ilişkin görüşlerinin; lise türlerine, öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyine, babalarının eğitim düzeyine, babalarının mesleklerine, annelerinin mesleklerine, cinsiyetlerine ve öğrenim görmekte oldukları sınıf düzeylerine göre dağılımına ilişkin bulgu ve yorumlar sunulmuştur.

Ailelerinin Bu Günkü Durumuna Oranla Deneklerin Gelecekteki Yaşam Düzeylerine İlişkin Görüşlerinin Lise Türlerine Göre Dağılımı

Deneklerin "gelecekteki yaşam düzeyiniz ailenizin bu günkü durumuna oranla en çok ne durumda olabilir?" sorusuna verdikleri yanıtların, öğrenim görmekte oldukları lise türlerine göre dağılımı Tablo 55'de sunulmuştur.

Tablo 55
Öğrenim Gördükleri Lise Türlerine Göre
Deneklerin Ailelerinin Bu Güncü Durumuna Oranla
Gelecekteki Yaşam Düzeylerine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Lise Türleri	Ailelerinin Bugünkü Durumuna Oranla Gelecekteki Yaşam Düzeylerine İlişkin Algıları											
	Çok Daha Yüksek		Biraz Yüksek		Hemen Hemen Aynı		Biraz Düşük		Çok Daha Düşük		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
A.Gü.Sanatlar	8	34.8	14	60.9	1	4.3					23	100
A.Mah.İdareler	7	33.3	8	38.1	6	28.6					21	100
Çok Programlı	3	13.	12	52.2	6	26.1	2	8.7			23	100
Ticaret Meslek	15	15.5	46	47.4	33	34.	3	3.1			97	100
İmam Hatip	12	14.5	38	45.8	32	38.6	1	1.2			83	100
Endüstri Meslek	18	18.8	42	43.8	24	25.	11	11.5	1	1.	96	100
Anadolu	11	47.8	9	39.1	3	13.					23	100
Y.Dil Ağırlıklı	10	24.4	25	61.	6	14.6					41	100
Lise	37	22.8	75	46.3	44	27.2	4	2.5	2	1.2	162	100
A.Aşçılık Mes.	6	24.	13	52.	6	24.					25	100
A.Öğretmen	8	34.8	12	52.2	3	13.					23	100
A.Otel.Turizm	6	25.	9	37.5	7	29.2	2	8.3			24	100
A.Teknik	5	21.7	14	60.9	4	17.4					23	100
Kız Meslek	4	11.1	14	38.9	17	47.2	1	2.8			36	100
Toplam	150	21.4	331	47.3	192	27.4	24	3.4	3	0.4	700	100

Tablo 55'e göre, deneklerin yarısına (%47.3) yakını, "gelecekteki yaşam düzeylerinin ailelerinin bu güncü durumuna oranla en çok" **biraz yüksek**, %21.4'ü **çok daha yüksek** olabileceğini düşünmektedir. Ancak bu durum, okul türlerine göre değişmektedir. Örneğin Anadolu lisesi öğrencilerinin yarısına yakını (%47.8) "gelecekteki yaşam düzeylerinin ailelerinin bu güncü durumuna oranla en çok" **çok daha yüksek**, %39.1'i **biraz yüksek** olabileceğini düşünürken, hiç biri **biraz düşük** ya da **çok daha düşük** olabileceğini düşünmemektedir. Diğer yandan, öğrencilerin; Endüstri Meslek Lisesinde %18.8'i, Ticaret Meslek Lisesinde %15.5'i ve Kız Meslek Lisesinde %11.1'i "gelecekteki yaşam düzeylerinin ailelerinin bu güncü durumuna oranla en çok" **çok daha yüksek** olabileceğini düşünmektedir. Anadolu Lisesi öğrencilerinin anne-babalarının toplumsal-ekonomik statüsünün zaten, diğerlerine oranla daha yüksek olmasına rağmen, diğer liselerin öğrencilerine oranla dikey toplumsal hareketlilik yaşayacaklarını düşünenlerin oranının da, yüksek olduğu söylenebilir. Bu bulgunun Ergün (1987)'ün "...anne-babaların ulaştıkları toplumsal

statülerin çocukları için bir başlangıç oluşturduğu...” şeklindeki görüşünü desteklediği söylenebilir.

Ailelerinin Bu Güncü Durumuna Oranla Deneklerin Gelecekteki Yaşam Düzeylerine İlişkin Görüşlerinin Anneinin Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

Deneklerin “gelecekteki yaşam düzeyiniz ailenizin bu güncü durumuna oranla en çok ne durumda olabilir?” sorusuna verdikleri yanıtların, annelerinin eğitim düzeylerine göre dağılımı Tablo 56’da sunulmuştur.

Tablo 56
Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre
Deneklerin Ailelerinin Bu Güncü Durumuna Oranla
Gelecekteki Yaşam Düzeylerine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Annelerin Eğitim Düzeyi	Ailelerinin Bugünkü Durumuna Oranla Gelecekteki Yaşam Düzeylerine İlişkin Algıları													
	Çok Yüksek		Daha Yüksek		Biraz Yüksek		Hemen Hemen Aynı		Biraz Düşük		Çok Düşük		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Okur-Yazar	23	21.7	42	39.6	33	31.1	6	5.7	2	1.9	106	100		
İlkokul	95	21.2	223	49.8	119	26.6	10	2.2	1	0.2	448	100		
Ortaokul	12	24.	19	38.	15	30.	4	8.			50	100		
Lise	16	23.5	33	48.5	17	25.	2	2.9			68	100		
Lisans ve Lisansüstü	4	14.3	14	50.	8	28.6	2	7.1			28	100		
Toplam	150	21.4	331	47.3	192	27.4	24	3.4	3	0.4	700	100		

Tablo 56’ya göre; “gelecekteki yaşam düzeylerinin ailelerinin bu güncü durumuna oranla en çok” **biraz yüksek** olabileceğini düşünenler arasında en yüksek oran (%50.), annelerinin eğitim düzeyi lisans ve lisansüstü olanlara, **hemen hemen aynı** olabileceğini düşünenler arasında en yüksek oran (%31.1), anneleri okur-yazar olanlara, **çok daha yüksek** olabileceğini düşünenler arasında en yüksek oran (%24.), annelerinin eğitim düzeyi ortaokul olanlara aittir.

Ailelerinin Bu Güncü Durumuna Oranla Deneklerin Gelecekteki Yaşam Düzeylerine İlişkin Görüşlerinin Babanın Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

Deneklerin “gelecekteki yaşam düzeyiniz ailenizin bu güncü durumuna oranla en çok ne durumda olabilir?” sorusuna verdikleri yanıtların, babalarının eğitim düzeylerine göre dağılımı Tablo 57’de sunulmuştur.

Tablo 57
Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre
Deneklerin Ailelerinin Bu Günlkü Durumuna Oranla
Gelecekteki Yaşam Düzeylerine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Babanın Eğitim Düzeyi	Ailelerinin Bugünkü Durumuna Oranla Deneklerin Gelecekteki Yaşam Düzeylerine İlişkin Algıları											
	Çok Daha Yüksek		Biraz Yüksek		Hemen Hemen Aynı		Biraz Düşük		Çok Daha Düşük		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Okur-Yazar	11	26.8	13	31.7	12	29.3	4	9.8	1	2.4	41	100
İlkokul	73	21.4	156	45.7	99	29.	11	3.2	2	.6	341	100
Ortaokul	22	22.2	44	44.4	29	29.3	4	4.			99	100
Lise	22	18.6	65	55.1	30	25.4	1	0.8			118	100
Lisans ve Lisansüstü	22	21.8	53	52.5	22	21.8	4	4.			101	100
Toplam	150	21.4	331	47.3	192	27.4	24	3.4	3	0.4	700	100

Tablo 57'ye göre, "gelecekteki yaşam düzeylerinin ailelerinin bu günlük durumuna oranla en çok" biraz yüksek olabileceğini düşünenler arasında en yüksek oranlar, babalarının eğitim düzeyi lise (%55.1) ve lisans - lisansüstü (%52.5) olanlara, en düşük oran (%31.7), babaları okur-yazar olanlara, çok daha yüksek olabileceğini düşünenler arasında en yüksek oran (%26.8), babaları okur-yazar olanlara, en düşük oranlar, babalarının eğitim düzeyi ilkokul (%21.4) ve lisans - lisansüstü (%21.8) olanlara aittir. Babalarının eğitim düzeyi okur yazar olanlarla, lisans ve lisansüstü olanların, " ailelerinin bu günlük durumuna oranla gelecekteki yaşam düzeylerinin " çok daha yüksek olabileceğini düşünenlerin oranlarının birbirine çok yakın olması, ilgi çekicidir.

Ailelerinin Bu Günlkü Durumuna Oranla Deneklerin Gelecekteki Yaşam Düzeylerine İlişkin Görüşlerinin Baba Mesleklerine Göre Dağılımı

Deneklerin "gelecekteki yaşam düzeyiniz ailenizin bu günlük durumuna oranla en çok ne durumda olabilir?" sorusuna verdikleri yanıtların, baba mesleklerine göre dağılımı Tablo 58'de sunulmuştur.

Tablo 58
Babalarının Mesleklerine Göre
Deneklerin Ailelerinin Bu Günlkü Durumuna Oranla
Gelecekteki Yaşam Düzeylerine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Baba Mesleği	Ailelerinin Bugünkü Durumuna Oranla Gelecekteki Yaşam Düzeylerine İlişkin Algıları											
	Çok Daha Yüksek		Biraz Yüksek		Hemen Hemen Aynı		Biraz Düşük		Çok Daha Düşük		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
İşçi	56	19.7	128	45.1	87	30.6	11	3.9	2	0.7	284	100
Çiftçi	12	24.	22	44.	13	26.	3	6.			50	100
Zanaatkar	23	24.7	42	45.2	24	25.8	3	3.2	1	1.1	93	100
Serbes Meslek	4	18.2	10	45.5	8	36.4					22	100
Memur	26	22.6	61	53.	24	20.9	4	3.5			115	100
Subay- Astsubay	1	14.3	3	42.9	3	42.9					7	100
Bürokrat	3	30.	5	50.	2	20.					10	100
Küçük Esnaf	16	24.6	27	41.5	21	32.3	1	1.5			65	100
İşsiz	1	25.	2	50.	1	25.					4	100
Öğretmen-Müh	8	16.	31	62.	9	18.	2	4.			50	100
Toplam	150	21.4	331	47.3	192	27.4	24	3.4	3	0.4	700	100

Tablo 58'e göre, deneklerden babaları öğretmen-mühendis olanların %62.'si ve memur olanların %53.'ü "gelecekteki yaşam düzeylerinin ailelerinin bu günlük durumuna oranla en çok" **biraz yüksek** olabileceğini düşünürken, işçi olanların %45.1'i, çiftçi olanların %44.'ü düşünmektedir. Bunu yanında işçi çocuklarının %3.9'u ve çiftçi çocuklarının %6.'sı "gelecekteki yaşam düzeylerinin ailelerinin bugünkü durumundan" **biraz düşük** olabileceğini belirtmektedirler. Deneklerin "ailelerinin bu günlük durumuna oranla gelecekteki yaşam düzeylerine" ilişkin görüşlerinin dağılımı, diğerlerine oranla **biraz yüksek** seçeneğinde ağırlık kazanmakla birlikte, seçenekler içinde görüşlerin görelî olarak birbirlerine yakın olduğu söylenebilir. Ancak deneklerin gelecekteki yaşam düzeylerini ailelerinin bugünkü durumuyla kıyaslamaları nedeniyle, deneklerin farklı toplumsal sınıflarda hareketlilik yaşayabileceklerini ya da yaşamıyacaklarını düşünmüş olabilecekleri ve bu bulgunun Ergün (1987)'ün "...anne-babaların ulaştıkları toplumsal statülerin çocukları için bir başlangıç oluşturduğu..." şeklindeki görüşünü desteklediği söylenebilir.

Ailelerinin Bu Güncü Durumuna Oranla Deneklerin Gelecekteki Yaşam Düzeylerine İlişkin Görüşlerinin Anne Mesleklerine Göre Dağılımı

Deneklerin "gelecekteki yaşam düzeyiniz ailenizin bu güncü durumuna oranla en çok ne durumda olabilir?" sorusuna verdikleri yanıtların, anne mesleklerine göre dağılımı Tablo 59'da sunulmuştur.

Tablo 59
Annelerinin Mesleklerine Göre
Deneklerin Ailelerinin Bu Güncü Durumuna Oranla
Gelecekteki Yaşam Düzeylerine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Anne Mesleği	Ailelerinin Bugünkü Durumuna Oranla Gelecekteki Yaşam Düzeylerine İlişkin Algıları											
	Çok Daha Yüksek		Biraz Yüksek		Hemen Hemen Aynı		Biraz Düşük		Çok Daha Düşük		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
İşçi	6	23.1	12	46.2	8	30.8					26	100
Çiftçi	1	33.3	2	66.7							3	100
Memur	8	20.5	19	48.7	10	25.6	2	5.1			39	100
Küçük Esnaf	2	22.2	3	33.3	4	44.4					9	100
İşsiz	131	21.6	286	47.2	164	27.1	22	3.6	3	0.5	606	100
Öğretmen	2	11.8	9	52.9	6	35.3					17	100
Toplam	150	21.4	331	47.3	192	27.4	24	3.4	3	0.4	700	100

Tablo 59'a göre, anneleri öğretmen olanların %52.9'u "gelecekteki yaşam düzeylerinin ailelerinin bu güncü durumuna oranla en çok" **biraz yüksek** olabileceğini düşünürken, bunu anneleri işçi olanların %46.2'si ve işsiz olanların %47,2'si düşünmektedir. Bunun yanında anneleri öğretmen olanların %11.8'i "gelecekteki yaşam düzeylerinin ailelerinin bu güncü durumuna oranla en çok" **çok daha yüksek** olabileceğini düşünürken, bunu anneleri işçi olanların %23.2'si ve işsiz olanların %21.6'sı düşünmektedir. Bu bulgulara dayallı olarak anneleri öğretmen olanlar içinde "gelecekteki yaşam düzeylerinin ailelerinin bu güncü durumuna oranla en çok" **biraz yüksek** olabileceğini düşünenlerin oranının daha çok, anneleri işsiz ve işçi olanlar içinde de, **çok daha yüksek** olabileceğini düşünenlerin oranının öğretmen çocuklarına göre daha fazla olduğu söylenebilir.

Ailelerinin Bu Güncü Durumuna Oranla Deneklerin Gelecekteki Yaşam Düzeylerine İlişkin Görüşlerinin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Deneklerin "gelecekteki yaşam düzeyiniz ailenizin bu güncü durumuna oranla en çok ne durumda olabilir?" sorusuna verdikleri yanıtların, cinsiyetlerine göre dağılımı Tablo 60'da sunulmuştur.

Tablo 60
Cinsiyetlerine Göre
Deneklerin Ailelerinin Bu Güncü Durumuna Oranla
Gelecekteki Yaşam Düzeylerine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Cinsiyet	Ailelerinin Var olan Durumna Oranla Gelecekteki Yaşam Düzeylerine İlişkin Algıları											
	Çok daha Yüksek		Biraz Yüksek		Hemen Hemen Aynı		Biraz Düşük		Çok Daha Düşük		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Kız	61	20.1	149	49.2	89	29.4	4	1.3			303	100
Erkek	89	22.4	182	45.8	103	25.9	20	5.	3	0.8	397	100
Toplam	150	21.4	331	47.3	192	27.4	24	3.4	3	0.4	700	100

Cinsiyetlere göre, kızların %49.2'si "gelecekteki yaşam düzeylerinin ailelerinin bu güncü durumuna oranla en çok" **biraz yüksek** olabileceğini düşünürken, bu oran erkeklerde %45.8'dir. Kızların %20.1'i "gelecekteki yaşam düzeylerinin ailelerinin bu güncü durumuna oranla" **Çok daha yüksek** olabileceğini düşünürken, erkeklerin %22.4'ü düşünmektedir. Gelecekteki yaşam düzeylerinin **Çok daha yüksek** olabileceğini belirten erkeklerin oranının kızlardan yüksek olmasının ve **biraz yüksek** olabileceğini belirten kızların oranının da erkeklerden yüksek olmasının, kızların statüsünü evleneceği erkeğin statüsünün de belirlemesinin bir yansıması olabilir.

Ailelerinin Bu Güncü Durumuna Oranla Gelecekteki Yaşam Düzeylerine İlişkin Görüşlerinin Öğrenim Gördükleri Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı

Deneklerin "gelecekteki yaşam düzeyiniz ailenizin bu güncü durumuna oranla en çok ne durumda olabilir?" sorusuna verdikleri yanıtların, öğrenim gördükleri sınıf düzeylerine göre dağılımı Tablo 61'de sunulmuştur.

Tablo 61
 Öğrenim Gördükleri Sınıf Düzeylerine Göre
 Deneklerin Ailelerinin Bu Güncü Durumuna Oranla
 Gelecekteki Yaşam Düzeylerine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Sınıf	Ailelerinin Var olan Durumna Oranla Gelecekteki Yaşam Düzeylerine İlişkin Görüşleri											
	Çok daha Yüksek		Biraz Yüksek		Hemen Hemen Aynı		Biraz Düşük		Çok Daha Düşük		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Birinci Sınıf	76	23.3	147	45.1	87	26.7	14	4.3	2	0.6	326	100
Son Sınıf	74	19.8	184	49.2	105	28.1	10	2.7	1	0.3	374	100
Toplam	150	21.4	331	47.3	192	27.4	24	3.4	3	0.4	700	100

Tablo 61'e göre, birinci sınıf öğrencilerinin %45.1'i, "gelecekteki yaşam düzeylerinin ailelerinin bu güncü durumuna oranla en çok" **biraz yüksek** olabileceğini düşünürken, bu oran son sınıflarda %49.2'dir. Diğer taraftan birinci sınıf öğrencilerinin %4.3'ü, gelecekteki yaşam düzeylerinin ailelerinin bu güncü durumundan biraz düşük olabileceği görüşündeyken, bu oran son sınıflarda %2.7'dir. "Gelecekteki yaşam düzeylerini ailelerinin bu güncü durumundan" **biraz düşük** ve **çok daha yüksek** gören birinci sınıf öğrencilerinin oranı daha yüksek iken, **biraz yüksek** ve **hemen hemen aynı** olacağı görüşünde olan son sınıfların oranı daha yüksektir.

Deneklerin Hayatta Başarılı Olmak İçin

Tamamlanılması Gerekli görülen Eğitim Düzeylerine İlişkin Görüşleri

Bu başlık altında, hayatta başarılı olmak için deneklerin tamamlanılmasını gerekli gördükleri eğitim düzeylerine ilişkin görüşlerinin; lise türlerine, öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyine, babalarının eğitim düzeyine, babalarının mesleklerine, annelerinin mesleklerine, cinsiyetlerine ve öğrenim görmekte oldukları sınıf düzeylerine göre dağılımına ilişkin bulgu ve yorumlar sunulmuştur.

Hayatta Başarılı Olmak İçin Tamamlanılması Gerekli Eğitim Düzeyine İlişkin Görüşlerinin Öğrenim Gördükleri Lise Türlerine Göre Dağılımı

Deneklerin "hayatta başarılı olmak için tamamlanmasını gerekli gördüğünüz eğitim düzeyi nedir?" sorusuna verdikleri yanıtların, öğrenim gördükleri lise türlerine göre dağılımı Tablo 62'de sunulmuştur.

Tablo 62
Yaşamda Başarılı Olmak İçin Gerekli Eğitim Düzeyine İlişkin Görüşlerinin lise Türlerine Göre Dağılımı

Lise Türleri	Eğitim Düzeyleri									
	Lise		Lisans		Lisansüstü		Başka		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
A.Gü.Sanatlar			6	26.1	16	69.6	1	4.3	23	100
A.Mah.İdareler			9	42.9	12	57.1			21	100
Çok Programlı	2	8.7	9	39.1	12	52.2			23	100
Ticaret Meslek	6	6.2	42	43.3	46	47.4	3	3.1	97	100
İmam Hatip	4	4.8	36	43.4	43	51.8			83	100
Endüstri Meslek	27	28.1	41	42.7	28	29.2			96	100
Anadolu	1	4.3	10	43.5	12	52.2			23	100
Y.Dil Ağırlıklı			9	22.	31	75.6	1	2.4	41	100
Lise	6	3.7	74	45.7	81	50.	1	0.6	162	100
A.Aşçılık Mes.	3	12.	12	48.	10	40.			25	100
A.Öğretmen			7	30.4	15	65.2	1	4.3	23	100
A.Otel.Turizm	2	8.3	14	58.3	8	33.3			24	100
A.Teknik	1	4.3	10	43.5	12	52.2			23	100
Kız Meslek	5	13.9	15	41.7	16	44.4			36	100
Toplam	57	8.1	294	42.	342	48.9	7	1.	700	100

Tablo 62'ye göre, hayatta başarılı olmak için deneklerin %48.9'u lisansüstü eğitimin, %42.'si lisans eğitiminin gerekli olduğu görüşündedir. Buna göre deneklerin tamamına yakını (90.9), hayatta başarılı olmak için lisans ya da daha üst düzeyde eğitimin gerekli olduğunu düşünmektedir. Ancak deneklerin bu konudaki görüşleri okul türlerine göre değişmektedir. Örneğin, öğrencilerin; Yabancı Dil Ağırlıklı Lisede %75.6'sı, Anadolu güzel sanatlar lisesinde %69.6'sı "hayatta başarılı olmak için tamamlanılması gerekli görülen eğitim düzeyi" olarak lisansüstü eğitimi öngörürken, bu oran Anadolu Otelcilik Turizm Meslek Lisesinde %33.3, Endüstri Meslek Lisesinde %29.2'dir. Diğer yandan hayatta başarılı olmak için lise öğretiminin yeterli olabileceğini düşünen öğrenci; Yabancı Dil Ağırlıklı Lisede ve

Anadolu güzel sanatlar lisesinde hiç yokken, bu oran, Endüstri Meslek Lisesinde %28.1, Kız Meslek Lisesinde %13.9, Anadolu Aşçılık Meslek Lisesinde %12. ve Anadolu Otelcilik Turizm Meslek Lisesinde %8.3'dür. Akademik liselere oranla meslek liselerine devam eden öğrencilerin yaşamda başarılı olmak için lisans ve lisansüstü eğitimi öngören öğrencilerin oranının daha düşük olduğu söylenebilir. Bu durum yaşamda başarılı olmak için eğitimin önemine inanan ve üniversite öğrenimi görmek için Türkiyede akademik önemini bilen öğrencilerin akademik okullarda daha çok olmasından kaynaklanabilir.

Hayatta Başarılı Olmak İçin Tamamlanılması Gerekli Eğitim Düzeyine İlişkin Görüşlerinin Annelerinin Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

Deneklerin "hayatta başarılı olmak için tamamlanmasını gerekli gördüğünüz eğitim düzeyi nedir?" sorusuna verdikleri yanıtların, annelerinin eğitim düzeyine göre dağılımı Tablo 63'de sunulmuştur.

Tablo 63
Yaşamda Başarılı Olmak İçin
Gerekli Eğitim Düzeyine İlişkin Görüşlerinin
Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı

Annelerin Eğitim Düzeyi	Eğitim Düzeyleri									
	Lise		Lisans		Lisansüstü		Başka		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Okur-Yazar	13	12.3	45	42.5	47	44.3	1	0.9	106	100
İlkokul	38	8.5	187	41.7	219	48.	4	0.9	448	100
Ortaokul	3	6.	24	48.	23	46.			50	100
Lise	2	2.9	30	44.1	35	51.5	1	1.5	68	100
Lisans-Lisansüstü	1	3.6	8	28.6	18	64.3	1	3.6	28	100
Toplam	57	8.1	294	42.	342	48.9	7	1.	700	100

Tablo 63'e göre annelerinin eğitim düzeyi; okur-yazar olanların %44.3'ü "hayatta başarılı olmak için tamamlanması gerekli eğitim düzeyi" olarak lisansüstü eğitimi öngörürken, annelerinin eğitim düzeyi lisans ve lisansüstü olanlarda bu oran %64.3'dür. Diğer yandan hayatta başarılı olmak için annelerinin eğitim düzeyi; okur-yazar olanların %12.3'ü lise düzeyinde bir eğitimin yeterli olacağını düşünürken,

annelerinin eğitim düzeyi lisans ve lisansüstü olanlarda bu oran %3.6'dır. Tablo 63'e göre annelerinin eğitim düzeyi yükseldikçe "hayatta başarılı olmak için" **lisansüstü** eğitimin gerekli olduğunu düşünenlerin oranı çoğunlukla artmış olduğu ve lise düzeyinde bir eğitimin yeterli olacağını düşünenlerin oranının azalmış olduğu söylenebilir. Eğitim düzeyi yüksek olan annelerin çocuklarının, hayatta başarılı olmak için eğitimin önemine inandıkları düşünülebilir.

Hayatta Başarılı Olmak İçin Tamamlanması Gerekli Eğitim Düzeyine İlişkin Görüşlerinin Babalarının Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

Deneklerin "hayatta başarılı olmak için tamamlanmasını gerekli gördüğünüz eğitim düzeyi nedir?" sorusuna verdikleri yanıtların, babalarının eğitim düzeyine göre dağılımı tablo 64'de sunulmuştur.

Tablo 64
Yaşamda Başarılı Olmak İçin Gerekli Eğitim Düzeyine İlişkin Görüşlerinin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı

Babanın Eğitim Düzeyi	Eğitim Düzeyleri									
	Lise		Lisans		Lisansüstü		Başka		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Okur-Yazar	9	22.	16	39.	16	39.			41	100
İlkokul	32	9.4	158	46.3	148	43.4	3	0.9	341	100
Ortaokul	6	6.1	41	41.4	51	51.5	1	1.	99	100
Lise	7	5.9	46	39.	65	55.1			118	100
Lisans ve Lisansüstü	3	3.	33	32.7	62	61.4	3	3.	101	100
Toplam	57	8.1	294	42.	342	48.9	7.	1.	700	100

Tablo 64'e göre, babalarının eğitim düzeyi; okur-yazar olanların %39.'u "hayatta başarılı olmak için tamamlanması gerekli eğitim düzeyi" olarak **lisansüstü** eğitimi öngörürken, babalarının eğitim düzeyi lisans ve lisansüstü olanlarda bu oran %61.4'dür. Diğer yandan hayatta başarılı olmak için babalarının eğitim düzeyi; okur-yazar olanların %22.'si lise düzeyinde bir eğitimin yeterli olacağını düşünürken, babalarının eğitim düzeyi lisans ve lisansüstü olanlarda bu oran %3.'dür. Tablo 64'e göre babalarının eğitim düzeyi yükseldikçe "hayatta başarılı olmak için " **lisansüstü** eğitimin gerekli olduğunu düşünenlerin oranının artmış olduğu ve lise düzeyinde bir

eğitimin yeterli olacağını düşünenlerin oranının azalmış olduğu söylenebilir. Buna dayanarak, babalarının eğitim düzeyinin yüksek olmasının, çocuklarının hayatta başarılı olmak için eğitimin önemini kavramalarında etkili olduğu düşünülebilir.

Hayatta Başarılı Olmak İçin Tamamlanması Gerekli Eğitim Düzeyine İlişkin Görüşlerinin Baba Mesleklerine Göre Dağılımı

Deneklerin "hayatta başarılı olmak için tamamlanmasını gerekli gördüğünüz eğitim düzeyi nedir?" sorusuna verdikleri yanıtların, baba mesleklerine göre dağılımı Tablo 65'de sunulmuştur.

Tablo 65
Deneklerin Yaşamda Başarılı Olmak İçin Gerekli Eğitim Düzeyine İlişkin Görüşlerinin Baba Mesleğine Göre Dağılımı

Baba Mesleği	Eğitim Düzeyleri									
	Lise		Lisans		Lisansüstü		Başka		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
İşçi	25	8.8	118	41.5	137	48.2	4	1.4	284	100
Çiftçi	7	14.	24	48.	19	38.			50	100
Zanaatkar	10	10.8	39	41.9	44	47.3			93	100
Serbes Meslek	1	4.5	7	31.8	14	63.6			22	100
Memur	5	4.3	48	41.7	61	53.	1	0.9	115	100
Subay-Astsubay			2	28.6	4	57.1	1	14.3	7	100
Bürokrat			3	30.	7	70.			10	100
Küçük Esnaf	6	9.2	33	50.8	26	40.			65	100
İşsiz			4	100.					4	100
Öğretmen-Müh	3	6.	16	32.	30	60.	1	2.	50	100
Toplam	57	8.1	294	42.	342	48.9	7	1.	700	100

Tablo 65'e göre, babaları; serbes meslek sahibi olanların %63.6'sı, öğretmen-mühendis olanların %60.1 "hayatta başarılı olmak için tamamlanması gerekli eğitim düzeyi" olarak **lisansüstü** eğitimi öngörürken, babaları küçük esnaf olanlarda bu oran, %40., çiftçi olanlarda %38.'dir. Diğer yandan hayatta başarılı olmak için babaları çiftçi olanların %14.'ü ve küçük esnaf olanların %9.2'si, **lise** düzeyinde bir eğitimin yeterli olacağını düşünürken, babaları öğretmen-mühendis olanlarda bu oran %6. ve serbes meslek sahibi olanlarda %4.5'dir. Babaları üniversite ve daha üst düzey diploma gerektiren mesleklerde çalışanların, hayatta başarılı olmak için eğitimi, diğerlerine oranla daha çok önemsedikleri söylenebilir.

Hayatta Başarılı Olmak İçin Tamamlanılması Gerekli Eğitim Düzeyine İlişkin Görüşlerinin Anne Mesleklerine Göre Dağılımı

Deneklerin “hayatta başarılı olmak için tamamlanmasını gerekli gördüğünüz eğitim düzeyi nedir?” sorusuna verdikleri yanıtların, anne mesleklerine göre dağılımı Tablo 66’da sunulmuştur.

Tablo 66
Deneklerin Yaşamda Başarılı Olmak İçin Gerekli Eğitim Düzeyine İlişkin Görüşlerinin Anne Mesleğine Göre Dağılımı

Annenin Mesleği	Eğitim Düzeyleri									
	Lise		Lisans		Lisansüstü		Başka		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
İşçi	2	7.7	10	38.5	14	53.8			26	100
Çiftçi			2	66.7	1	33.3			3	100
Memur	1	2.6	18	46.2	19	48.7	1	2.6	39	100
Küçük Esnaf			4	44.4	5	55.6			9	100
İşsiz	54	8.9	255	42.1	291	48.	6	1.	606	100
Öğretmen			5	29.4	12	70.6			17	100
Toplam	57	8.1	294	42.	342	48.9	7	1.	700	100

Tablo 66’ya göre, anneleri; öğretmen olanların %70.6’sı, işçi olanların %53.8’i “hayatta başarılı olmak için tamamlanması gerekli eğitim düzeyi” olarak **lisansüstü** eğitimi öngörürken, anneleri işsiz olanlarda bu oran, %48.’dir. Diğer yandan hayatta başarılı olmak için anneleri işsiz olanların %8.9’u ve işçi olanların %7.7’si, **lise** düzeyinde bir eğitimin yeterli olacağını düşünürken, anneleri öğretmen olanların hiç biri bu düzeyde eğitimi yeterli bulmamaktadır. Buna dayanarak annelerinin eğitim düzeyi yanında gelir getirici etkinlikte bulunmalarının, çocuklarının eğitimin önemine ilişkin görüşlerini etkilediği düşünülebilir.

Hayatta Başarılı Olmak İçin Tamamlanılması Gerekli Eğitim Düzeyine İlişkin Görüşlerinin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Deneklerin “hayatta başarılı olmak için tamamlanmasını gerekli gördüğünüz eğitim düzeyi nedir?” sorusuna verdikleri yanıtların, cinsiyetlerine göre dağılımı Tablo 67’de sunulmuştur.

Tablo 67
Deneklerin Yaşamda Başarılı Olmak İçin Tamamlanmasını Gerekli Gördükleri Eğitim Düzeyine İlişkin Görüşlerinin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Cinsiyet	Yaşamda Başarılı Olmak İçin Tamamlanması Gerekli Eğitim Düzeyi									
	Lise		lisans		Lisansüstü		Başka		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Kız	9	3.	112	37.	179	59.1	3	1.	303	100
Erkek	48	12.1	182	45.8	163	41.1	4	1.	397	100
Toplam	57	8.1	294	42.	342	48.9	7	1.	700	100

Tablo 67'ye göre, kızların %59.1'i, "hayatta başarılı olmak için tamamlanması gerekli eğitim düzeyi" olarak **lisansüstü** eğitimi öngörürken, erkeklerde bu oran, %41.1'dir. Diğer yandan hayatta başarılı olmak için kızların %3.'ü, **lise** düzeyinde bir eğitimin yeterli olacağını düşünürken, erkeklerde bu oran, %12.1'dir. Bu bulgulara dayalı olarak, erkeklere oranla kızların yaşamda başarılı olmak için eğitime daha fazla önem verdikleri söylenebilir.

Hayatta Başarılı Olmak İçin Tamamlanılması Gerekli Eğitim Düzeyine İlişkin Görüşlerinin Öğrenim Gördükleri Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı

Deneklerin "hayatta başarılı olmak için tamamlanmasını gerekli gördüğünüz eğitim düzeyi nedir?" sorusuna verdikleri yanıtların, öğrenim gördükleri sınıf düzeylerine göre dağılımı Tablo 68'de sunulmuştur.

Tablo 68
Deneklerin Yaşamda Başarılı Olmak İçin Tamamlanmasını Gerekli Gördükleri Eğitim Düzeyine İlişkin Görüşlerinin Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı

Sınıf	Yaşamda Başarılı Olmak İçin Tamamlanması Gerekli Eğitim Düzeyi									
	Lise		lisans		Lisansüstü		Başka		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Birinci Sınıf	29	8.9	138	42.3	157	48.2	2	0.6	326	100
Son Sınıf	28	7.5	156	41.7	185	49.5	5	1.3	374	100
Toplam	57	8.1	294	42.	342	48.9	7	1.	700	100

Tablo 68'e göre, son sınıf öğrencilerinin %49.5'i, "hayatta başarılı olmak için tamamlanması gerekli eğitim düzeyi" olarak **lisansüstü** eğitimi öngörürken, birinci sınıf öğrencilerinde bu oran, %42.2'dir. Diğer yandan hayatta başarılı olmak için son

sınıf öğrencilerinin %7.5'i, lise düzeyinde bir eğitimin yeterli olacağını düşünürken, birinci sınıf öğrencilerinde bu oran, %8.9'dur. Bu bulgulara dayalı olarak, çok az da olsa son sınıf öğrencilerinin, birinci sınıf öğrencilerine oranla yaşamda başarılı olmak için eğitime daha fazla önem verdikleri söylenebilir. Bu bulgulara dayalı olarak, sınıf düzeyi ile birlikte öğrencilerin yaşamı tanıma ve eğitimin önemini kavrama bakımından bilinç düzeylerinin arttığı düşünülebilir.

Hayatta Başarılı Olmak İçin Yabancı Dili Önemli Bulma Düzeyleri

Bu başlık altında, hayatta başarılı olmak için yabancı dilin önem derecesine ilişkin deneklerin görüşlerinin; lise türlerine, öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyine, babalarının eğitim düzeyine, babalarının mesleklerine, annelerinin mesleklerine, cinsiyetlerine ve öğrenim görmekte oldukları sınıf düzeylerine göre dağılımına ilişkin bulgu ve yorumlar sunulmuştur.

Lise Türlerine Göre Hayatta Başarılı Olmak İçin Yabancı Dilin Önem Derecesine İlişkin Görüşleri

Deneklerin "sizce hayatta başarılı olmak için yabancı dil ne derece önemlidir?" sorusuna verdikleri yanıtların, öğrenim gördükleri lise türlerine göre dağılımı Tablo 69'da sunulmuştur.

Tablo 69

Deneklerin Yaşamda Başarılı Olmak İçin Yabancı Dilin Önem Derecesine İlişkin Görüşlerinin Öğrenim Gördükleri Lise Türlerine Göre Dağılımı

Lise Türleri	Yabancı Dili Önemli Bulma Düzeyleri									
	Hiç Önemli Değil		Çok Az Önemli		Önemli		Çok Önemli		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
A.Gü.Sanatlar					3	13.	20	87.	23	100
A.Mah.İdareler					4	19.	17	81.	21	100
Çok Programlı			2	8.7	4	17.4	17	73.9	23	100
Ticaret Meslek	4	4.1	12	12.4	26	26.8	55	56.7	97	100
İmam Hatip	5	6.	6	7.2	39	47.	33	39.8	83	100
Endüstri Meslek	6	6.3	6	6.3	43	44.8	41	42.7	96	100
Anadolu					5	21.7	18	78.3	23	100
Y.Dil Ağırlıklı			3	7.3	5	12.2	33	80.5	41	100
Lise	3	1.9	13	8.	67	41.4	79	48.8	162	100
A.Aşçılık Mes.					5	20.	20	80.	25	100
A.Öğretmen					5	21.7	18	78.3	23	100
A.Otel.Turizm					4	16.7	20	83.3	24	100
A.Teknik	1	4.3	1	4.3	4	17.4	17	73.9	23	100
Kız Meslek	1	2.8	5	13.9	12	33.3	18	50.	36	100
Toplam	20	2.9	48	6.9	226	32.3	406	58.	700	100

Tablo 69'a göre, "yaşamda başarılı olmak için yabancı dilin önem düzeyini " deneklerin yarısından çoğu (%58) çok önemli, %32.3'ü önemli, %6.9'u çok az

önemli bulmaktadır. Ancak deneklerin bu konudaki görüşleri okul türlerine göre alındığında farklılık göstermektedir. Deneklerin; Anadolu Güzel Sanatlar lisesinde %87'si, Anadolu Lisesinde %78.3'ü ve Yabancı Dil Ağırlıklı Lisede %80.5'ı, "yaşamda başarılı olmak için yabancı dilin önem düzeyini " çok önemli bulurken, İmam Hatip Lisesinde bu oran %39.8 ve Endüstri Meslek Lisesinde %42.7'dir. Buna karşın, "yaşamda başarılı olmak için yabancı dilin" Anadolu Güzel Sanatlar lisesinde, Anadolu Lisesinde ve Yabancı Dil Ağırlıklı Lisede **hiç önemli olmadığını** düşünen hiç yokken, İmam Hatip Lisesinde bu oran %6., Endüstri Meslek Lisesinde %6.3'dür. Buna göre, akademik liselere devam eden öğrencilerin anadolu lisesi olmayan meslek liselerinin öğrencilere oranla daha önemli buldukları söylenebilir.

Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Hayatta Başarılı Olmak İçin Yabancı Dilin Önem Derecesine İlişkin Görüşleri

Deneklerin "sizce hayatta başarılı olmak için yabancı dil ne derece önemlidir?" sorusuna verdikleri yanıtların, annelerinin eğitim düzeylerine göre dağılımı Tablo 70'de sunulmuştur.

Tablo 70

Deneklerin Yaşamda Başarılı Olmak İçin Yabancı Dilin Önem Derecesine İlişkin Görüşlerinin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı

Annelerin Eğitim Düzeyi	Yabancı Dili Önemli Bulma Düzeyleri									
	Hiç Önemli Değil		Çok Az Önemli		Önemli		Çok Önemli		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Okur-Yazar	6	5.7	10	9.4	32	30.2	58	54.7	106	100
İlkokul	13	2.9	30	6.7	159	35.5	246	54.9	448	100
Ortaokul			2	4.	12	24.	36	72.	50	100
Lise	1	1.5	5	7.4	18	26.5	44	64.7	68	100
Lisans ve Lisansüstü			1	3.6	5	17.9	22	78.6	28	100
Toplam	20	2.9	48	6.9	226	32.3	406	58.	700	100

Tablo 70'e göre, "yaşamda başarılı olmak için yabancı dilin önem düzeyini" annelerinin eğitim düzeyi lisans ve lisansüstü olan deneklerin %78.6'sı **çok önemli** bulurken, anneleri okur-yazar olanlarda bu oran, %54.7'dir. Diğer yandan anneleri okur-yazar olanların %5.7'si, "yaşamda başarılı olmak için yabancı dilin önem düzeyini" hiç önemli değil derken, annelerinin eğitim düzeyi lisans ve lisansüstü

olanların hiç biri bu seçeneğe yanıt vermemiştir. "Yaşamda başarılı olmak için yabancı dilin önem düzeyini" **çok önemli** bulanların oranı annelerinin eğitim düzeyine paralel olarak artarken, **hiç önemli** olmadığını düşünenlerin oranı azalmaktadır. Annenin eğitim düzeyinin çocuklarının yabancı dilin önemini kavramasında etkili olduğu söylenebilir.

Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Hayatta Başarılı Olmak İçin Yabancı Dilin Önem Derecesine İlişkin Görüşleri

Deneklerin "sizce hayatta başarılı olmak için yabancı dil ne derece önemlidir?" sorusuna verdikleri yanıtların, babalarının eğitim düzeylerine göre dağılımı Tablo 71'de sunulmuştur.

Tablo 71

Deneklerin Yaşamda Başarılı Olmak İçin Yabancı Dilin Önem Derecesine İlişkin Görüşlerinin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı

Babanın Eğitim Düzeyi	Yabancı Dili Önemli Bulma Düzeyleri									
	Hiç Önemli Değil		Çok Az Önemli		Önemli		Çok Önemli		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Okur-Yazar			4	9.8	16	39.	21	51.2	41	100
İlkokul	15	4.4	24	7.	123	36.1	179	52.5	341	100
Ortaokul	3	3.	6	6.1	29	29.3	61	61.6	99	100
Lise	1	0.8	9	7.6	32	27.1	76	64.4	118	100
Lisans ve Lisansüstü	1	1.	5	5.	26	25.7	69	68.3	101	100
Toplam	20	2.9	48	6.9	226	32.3	406	58.	700	100

Tablo 71'e göre, "yaşamda başarılı olmak için yabancı dilin önem düzeyini" babalarının eğitim düzeyi lisans ve lisansüstü olan deneklerin %68.3'ü, **çok önemli** bulurken, babaları okur-yazar olanlarda bu oran, %51.2'dir. Diğer yandan babalarının eğitim düzeyi ilkokul olanların %4.4'ü, "yaşamda başarılı olmak için yabancı dili " **hiç önemli** bulmazken, babalarının eğitim düzeyi lisans ve lisansüstü olanlarda bu oran %1.'dir. "Yaşamda başarılı olmak için yabancı dilin önem düzeyini" **çok önemli** bulanların oranı babalarının eğitim düzeyine paralel olarak artarken, **hiç önemli** olmadığını düşünenlerin oranı ilkokul'dan üst düzeylere çıkıldıkça azalmaktadır. Babalarının eğitim düzeyinin çocuklarının yabancı dilin önemini kavramasında etkili olduğu söylenebilir.

Baba Mesleklerine Göre Hayatta Başarılı Olmak İçin Yabancı Dilin Önem Derecesine İlişkin Görüşleri

Deneklerin "sizce hayatta başarılı olmak için yabancı dil ne derece önemlidir?" sorusuna verdikleri yanıtların, baba mesleklerine göre dağılımı Tablo 72'de sunulmuştur.

Tablo 72
Deneklerin Yaşamda Başarılı Olmak İçin Yabancı Dilin Önem Derecesine İlişkin Görüşlerinin Baba Mesleklerine Göre Dağılımı

Baba mesleği	Yabancı Dili Önemli Bulma Düzeyleri									
	Hiç Önemli Değil		Çok Az Önemli		Önemli		Çok Önemli		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
İşçi	10	3.5	18	6.3	99	34.9	157	55.3	284	100
Çiftçi	2	4.	4	8.	19	38.	25	50.	50	100
Zanaatkar	2	2.2	7	7.5	31	33.3	53	57.	93	100
Serbes Meslek					4	18.2	18	81.8	22	100
Memur	3	2.6	6	5.2	34	29.6	72	62.6	115	100
Subay-Astsubay					1	14.3	6	85.7	7	100
Bürokrat					3	30.	7	70.	10	100
Küçük Esnaf	3	4.6	7	10.8	19	29.2	36	55.4	65	100
İşsiz			1	25.			3	75.	4	100
Öğretmen-Müh			5	10.	16	32.	29	58.	50	100
Toplam	20	2.9	48	6.9	226	32.3	406	58.	700	100

Tablo 72'ye göre, "yaşamda başarılı olmak için yabancı dilin önem düzeyini" babaları serbest mesleklerde çalışan deneklerin %81.8'i, **çok önemli** bulurken, babaları işçi olanlarda bu oran, %51.2 ve çiftçi olanlarda %50.'dir. Diğer yandan babaları çiftçi olanların %4.'ü, işçi olanların %3.5'i "yaşamda başarılı olmak için yabancı dilin " **hiç önemli olmadığını** düşünürken, babaları serbes meslek, öğretmen ve mühendis olanların tümü yabancı dili **önemli** bulmaktadır. Buna göre babalarının mesleki statüsü daha yüksek olanların yabancı dili önemli bulma düzeylerinin daha yüksek olduğu söylenebilir. Bu durumun globalleşen dünya ile birleşmeye çalışan Türkiyede, yüksek statülü mesleklerde çalışanların mesleki gelişimde yabancı dile gereksiniminin diğerlerine oranla daha fazla olmasının çocuklarının bu konudaki algılarını etkilemiş olabileceği düşünülebilir. Diğer yandan öğretmen ve mühendis

çocuklarının, memur, bürokrat gibi kamu görevlilerinin çocuklarına göre yabancı dili **çok önemli** bulanlarının oranının daha düşük olması ilgi çekicidir.

Anne Mesleklerine Göre Hayatta Başarılı Olmak İçin Yabancı Dilin Önem Derecesine İlişkin Görüşleri

Deneklerin "sizce hayatta başarılı olmak için yabancı dil ne derece önemlidir?" sorusuna verdikleri yanıtların, anne mesleklerine göre dağılımı Tablo 73'de sunulmuştur.

Tablo 73
Deneklerin Yaşamda Başarılı Olmak İçin Yabancı Dilin Önem Derecesine İlişkin Görüşlerinin Anne Mesleklerine Göre Dağılımı

Anne Mesleği	Yabancı Dili Önemli Bulma Düzeyleri									
	Hiç Önemli Değil		Çok Az Önemli		Önemli		Çok Önemli		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
İşçi					10	38.5	16	61.5	26	100
Çiftçi			1	33.3	1	33.3	1	33.3	3	100
Memur					14	35.9	25	64.1	39	100
Küçük Esnaf			1	11.1	2	22.2	6	66.7	9	100
İşsiz.	20	3.3	45	7.4	198	32.7	343	56.6	606	100
Öğretmen			1	5.9	1	5.9	15	88.2	17	100
Toplam	20	2.9	48	6.9	226	32.3	406	58.	700	100

Tablo 73'e göre, "yaşamda başarılı olmak için yabancı dilin önem düzeyini" anneleri öğretmen olan deneklerin %88.2'si, **çok önemli** bulurken, anneleri işçi olanlarda bu oran, %61.5 ve işsiz olanlarda %56.6'dır. Diğer yandan anneleri işsiz olanların %3.3'ü, "yaşamda başarılı olmak için yabancı dilin " **hiç önemli** olmadığını %7.4'ü **Çok az Önemli** olduğunu düşünürken, anneleri öğretmen olanların tümü yabancı dili önemli bulmaktadır. Annelerinin mesleki statüsünün daha yüksek olması yanında, ekonomik etkinlikte bulunmasının da, çocuklarının yabancı dili önemli bulma düzeylerini etkilediği söylenebilir.

Cinsiyetlerine Göre Hayatta Başarılı Olmak İçin Yabancı Dilin Önem Derecesine İlişkin Görüşleri

Deneklerin "sizce hayatta başarılı olmak için yabancı dil ne derece önemlidir?" sorusuna verdikleri yanıtların, cinsiyetlerine göre dağılımı Tablo 74'de sunulmuştur.

Tablo 74
Deneklerin Yaşamda Başarılı Olmak İçin Yabancı Dilin Önem Derecesine İlişkin Görüşlerinin Göre Dağılımı

Cinsiyet	Yabancı Dili Önemli Bulma Düzeyleri									
	Hiç Önemli Değil		Çok Az Önemli		Önemli		Çok Önemli		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Kız	6	2.	19	6.3	86	28.4	192	63.4	303	100
Erkek	14	3.5	29	7.3	140	35.3	214	53.9	397	100
Toplam	20	2.9	48	6.9	226	32.3	406	58.	700	100

Tablo 74'e göre, "yaşamda başarılı olmak için yabancı dilin önem düzeyini" kızların %63.4'si, **çok önemli** bulurken, erkeklerde bu oran, %53.9'dur. Diğer yandan erkeklerin %3.5'i, "yaşamda başarılı olmak için yabancı dilin " **hiç önemli** olmadığını düşünürken, kızlarda bu oran %2.'dir.

Kızların yabancı dili önemli bulma düzeylerinin erkeklere oranla daha yüksek olduğu söylenebilir.

Öğrenim Gördükleri Sınıf Düzeylerine Göre Deneklerin Hayatta Başarılı Olmak İçin Yabancı Dilin Önem Derecesine İlişkin Görüşleri

Deneklerin "sizce hayatta başarılı olmak için yabancı dil ne derece önemlidir?" sorusuna verdikleri yanıtların, öğrenim gördükleri sınıf düzeylerine göre dağılımı Tablo 75'de sunulmuştur.

Tablo 75
Deneklerin Yaşamda Başarılı Olmak İçin Yabancı Dilin Önem Derecesine İlişkin Görüşlerinin Öğrenim Gördükleri Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı

Sınıf Düzeyleri	Yabancı Dili Önemli Bulma Düzeyleri									
	Hiç Önemli Değil		Çok Az Önemli		Önemli		Çok Önemli		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Birinci Sınıf	8	2.5	21	6.4	82	25.2	215	66.	326	100
Son Sınıf	12	3.2	27	7.2	144	38.5	191	51.1	374	100
Toplam	20	2.9	48	6.9	226	32.3	406	58.	700	100

Tablo 75'e göre, "yaşamda başarılı olmak için yabancı dilin önem düzeyini" birinci sınıf öğrencilerinin %66.'sı, **çok önemli** bulurken, son sınıflarda bu oran,

%51.1'dir. Diğer yandan son sınıfların %3.2'si, "yaşamda başarılı olmak için yabancı dilin " **hiç önemli** olmadığını düşünürken, birinci sınıflarda bu oran %2.5'dir. Birinci sınıfların yabancı dili **çok önemli** bulma düzeyinin son sınıflara oranla daha yüksek olduğu söylenebilir.

Deneklerin Üniversite Sınavına Hazırlanma Şekilleri

Bu başlık altında deneklerin üniversiteye hazırlanma şekillerinin; lise türlerine, öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyine, babalarının eğitim düzeyine, babalarının mesleklerine, annelerinin mesleklerine, cinsiyetlerine ve öğrenim görmekte oldukları sınıf düzeylerine göre dağılımına ilişkin bulgu ve yorumlar sunulmuştur.

Lise Türlerine Göre Deneklerin Üniversite Sınavına Hazırlanma Şekilleri

Deneklerin "üniversite sınavına ne şekilde hazırlanıyorsunuz?" sorusuna ilişkin olarak verdikleri yanıtların okumakta oldukları lise türlerine göre dağılımı Tablo 76'da sunulmuştur.

Tablo 76
Lise Türlerine Göre
Deneklerin Üniversite Sınavına Hazırlanma Şekillerinin Dağılımı

Lise Türleri	Üniversiteye Hazırlanma Şekli														Toplam,	
	Özel Ders		Dersane		Okul Kursu		Bireysel Çalışma		Okulun Dersleri Yeterli		Hentiz Çalışmıyor		Üniversite Okumak İstemiyor			
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
A.Güzel Sanat.			14	60.9			1	4.3	4	17.4	4	17.4			23	100
AMah.İdareler			2	9.5	1	4.8	1	4.8	13	61.9	4	19.			21	100
Çok Programlı			9	39.1	1	4.3	7	30.4	4	17.4	1	4.3	1	4.3	23	100
Ticaret Meslek	1	1.	7	7.2	7	7.2	60	61.9	6	6.2	7	7.2	9	9.3	97	100
İmam Hatip	1	1.2	13	15.7	4	4.8	50	60.2	6	7.2	3	3.6	6	7.2	83	100
Endüstri Mes.	1	1.	7	7.3	2	2.1	51	53.1	11	11.5	3	3.1	21	21.9	96	100
Anadolu	1	4.3	13	56.5	6	26.1			3	13.					23	100
Y.Dil Ağırlıklı	5	12.2	17	41.5	2	4.9	4	9.8	5	12.2	8	19.5			41	100
Lise			19	11.7	38	23.5	71	43.8	20	12.3	11	6.8	3	1.9	162	100
A.Aşçılık Mes.			4	16.			12	48.	3	12.	4	16.	2	8.	25	100
A.Öğretmen			13	56.5			4	17.4	2	8.7	4	17.4			23	100
A.Otel.Turizm	2	8.3	6	25.			12	50.			3	12.5	1	4.2	24	100
A.Teknik	1	4.3	12	52.2			7	30.4	1	4.3	2	8.7			23	100
Kız Meslek	1	2.8	7	19.4			22	61.1	2	5.6	3	8.3	1	2.8	36	100
Toplam	13	1.9	143	20.4	61	8.7	302	43.1	80	11.4	57	8.7	44	6.3	700	100

Tablo 76'ya göre deneklerin toplam %6.3'ü üniversitede okumak istemediğini belirtmiştir. Üniversitede okumak istemiyenlerin başında %21.9'luk oranı ile endüstri meslek lisesi gelmiş, onu %9.3 ile ticaret meslek lisesi, %8 ile anadolu aşçılık meslek lisesi ve %7.2 ile imam hatip lisesi öğrencileri izlemiştir. Bu okullarda öğrenim gören ve üniversitede okumak isteyen diğer deneklerin; endüstri meslek lisesinde %53'ü, ticaret meslek lisesinde %61.9'u, imam hatip lisesinde %60.2'si üniversite sınavlarına bireysel çalışma ile hazırlanmış olduklarını belirtmiştir. Anadolu Güzel Sanatlar Lisesinde deneklerin %60.9'u, Anadolu Lisesinde Ve Anadolu Öğretmen Lisesinde %56.5'i, Yabancı Dil Ağırlıklı Lisede %41.5'i ve Anadolu Teknik Lisesinde %52.2'si üniversite sınavlarına dersaneye devam ederek hazırlanmış olduklarını belirtmiştir. Dersaneye devam ederek üniversite sınavlarına hazırlanmış olduklarını belirtenler arasında en düşük oranlar, ticaret meslek lisesi (%7.2), endüstri meslek lisesi (%7.3) ve anadolu mahalli idareler meslek lisesi (% 9.5) öğrencilerine aittir.

Toplam denekleri yalnızca %1.9'u özel ders alırken bunlar içinde en yüksek oran (%12.2) Yabancı Dil Ağırlıklı Lise öğrencilerine aittir. Bunun yanında Anadolu Mahalli İdareler Meslek Lisesinde deneklerin yarısından çoğu (%61.9) üniversite sınavını kazanmak için okul derslerinin yeterli olduğunu belirtmiştir. Halbuki anketin uygulanmasında ve daha önce çeşitli nedenlerle yapılan görüşmelerde okul yöneticileri, tüm branşlarda öğretmen açığı olduğunu belirtmişlerdir. Bu durum okulun yeni açılmış bir okul olması dolayısıyla okul öğrencilerinin üniversite sınavındaki performansına ilişkin elde hazır bir örnek olmaması ve okulun adının anadolu olması nedeniyle öğrencilerde oluşan aşırı güvenle açıklanabilir.

Annelerinin Eğitim Düzeyine Göre Üniversite Sınavına Hazırlanma Şekilleri

Deneklerin “üniversite sınavına ne şekilde hazırlanıyorsunuz?” sorusuna ilişkin olarak verdikleri yanıtların annelerinin eğitim düzeyine göre dağılımı Tablo 77'de sunulmuştur.

Tablo 77
Annelerinin Eğitim Düzeyine Göre
Deneklerin Üniversite Sınavına Hazırlanma Şekillerinin Dağılımı

Annelerin Eğitim Düzeyi	Üniversiteye Hazırlanma Şekli															
	Özel Ders		Dersane		Okul Kursu		Bireysel Çalışma		Okulun Dersleri Yeterli		Henüz Çalışmıyorum		Üniversite Okumak İstemiyor		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Okur-Yazar			10	9.4	5	4.7	55	51.9	14	13.2	11	10.4	11	10.4	106	100
İlkokul	4	0.9	71	15.8	45	10	211	47.1	49	10.9	37	8.3	31	6.9	448	100
Ortaokul	2	4	18	36	2	4	19	38	5	10	2	4	2	4	50	100
Lise	1	0.1	28	41.2	7	10.3	15	22.1	11	16.2	6	8.8			68	100
Lisans ve Lisansüstü	6	21.4	16	57.1	2	7.1	2	7.1	1	3.6	1	3.6			28	100
Toplam	13	1.9	143	20.4	61	8.7	302	43.1	80	11.4	57	8.1	44	6.3	700	100

Üniversitede okumak istemediğini belirten deneklerin anneleri, ortaokul düzeyi ve altında eğitim görmüştür ve annelerinin eğitim düzeyi yükseldikçe oranları azalmaktadır. Üniversite sınavına kendisi çalışanların oranı annelerinin eğitim düzeyi yükseldikçe azalırken, dersaneye devam edenlerde bu oran yükselmektedir. Diğer taraftan annelerinin eğitim düzeyi lisans ve lisansüstü olanlar özel ders alan 13 denek içinde enbüyük (6 kişi) grubu oluşturmaktadır.

Babalarının Eğitim Düzeyine Göre Üniversite Sınavına Hazırlanma Şekilleri

Deneklerin “üniversite sınavına ne şekilde hazırlanıyorsunuz?” sorusuna ilişkin olarak verdikleri yanıtların babalarının eğitim düzeyine göre dağılımı Tablo 78’de sunulmuştur.

Tablo 78
Babalarının Eğitim Düzeyine Göre
Deneklerin Üniversite Sınavına Hazırlanma Şekillerinin Dağılımı

Babanın Eğitim Düzeyi	Üniversiteye Hazırlanma Şekli															
	Özel Ders		Dersane		Okul Kursu		Bireysel Çalışma		Okulun Dersleri Yeterli		Henüz Çalışmıyorum		Üniversite Okumak İstemiyor		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Ok-Yazar			4	9.8	2	4.9	22	53.7	4	9.8	4	9.8	5	12.2	41	100
İlkokul	1	0.3	35	10.3	34	10	180	52.8	36	10.6	24	7	31	9.1	341	100
Ortaokul	1	1	21	21.2	6	6.1	43	43.4	9	9.1	14	14.1	5	5.1	99	100
Lise	4	3.4	32	27.1	12	10.2	41	34.7	21	17.8	5	4.2	3	2.5	118	100
Lisans ve Lisansüstü	7	6.9	51	50.5	7	6.9	16	15.8	10	9.9	10	9.9			101	100
Toplam	13	1.9	143	20.4	61	8.7	302	43.1	80	11.4	57	8.1	44	6.3	700	100

Üniversitede okumak istemediğini belirtmiş olan deneklerin babalarının eğitimi lise düzeyi ve altındadır ve babalarının eğitim düzeyi yükseldikçe oranları azalmıştır. Üniversite sınavına bireysel çalışma ile hazırlananların oranları babalarının eğitim düzeyi yükseldikçe azalırken, dersaneye devam edenlerde bu oran yükselmiştir. Diğer taraftan özel ders alan 13 öğrenci içinde enbüyük grubu (7 denek) babalarının eğitim düzeyi lisans ve lisansüstü olanlar oluşturmaktadır. Bu bulgulara dayalı olarak babalarının eğitim düzeyi yükseldikçe deneklerin üniversite sınavını kazanmak için daha çok okul dışı destek aldıkları ve üniversite sınavını kazanma şanslarını artırmaya çalıştıkları söylenebilir.

Baba Mesleklerine Göre Üniversite Sınavına Hazırlanma Şekilleri

Deneklerin “üniversite sınavına ne şekilde hazırlanıyorsunuz?” sorusuna ilişkin olarak verdikleri yanıtların baba mesleklerine göre dağılımı Tablo 79’da sunulmuştur.

Tablo 79
Baba Mesleklerine Göre
Deneklerin Üniversite Sınavına Hazırlanma Şekillerinin Dağılımı

Baba mesleği	Üniversiteye Hazırlanma Şekli															
	Özel Ders		Dersane		Okul Kursu		Bireysel Çalışma		Okulun Dersleri Yeterli		Henüz Çalışmıyorum		Üniversite Okumak İstemiyor		Toplamı	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
İşçi	4	0.4	29	10.2	25	8.8	140	49.3	37	13.	27	9.5	25	8.8	284	100
Çiftçi			7	14.	1	2.	31	62.	6	12.			5	10.	50	100
Zanaatkar	2	2.	15	16.1	8	8.6	41	44.1	7	7.5	13	14.	7	7.5	93	100
Ser. Meslek			13	59.1	2	9.1	2	9.1	4	18.2	1	4.5			22	100
Memur	1	0.9	27	23.5	13	11.3	42	36.5	18	15.7	9	7.8	5	4.3	115	100
Sır-Astsu.			3	42.9			2	28.6			2	28.6			7	100
Bürokrat	1	10.	4	40.			3	30.	1	10.	1	10.			10	100
Küç. Esnaf	3	4.6	20	30.8	6	9.2	32	49.2	2	3.1			2	3.1	65	100
İşsiz			1	25.	1	25.	1	25.	1	25.					4	100
Öğretmen-Mühendis	5	10.	24	48.	5	10.	8	16.	4	8.	4	8.			50	100
Toplam	13	1.9	143	20.4	61	8.7	302	43.1	80	11.4	57	8.1	44	6.3	700	100

Babaları çiftçi olan deneklerin %10’u işçi olanların %8.8’i ü ve zanaatkar olanların %7.5’i üniversitede okumak istemediğini belirtmiştir. Bunun yanında üniversite sınavına bireysel çalışma ile hazırlandığını belirtenler içinde en yüksek oran (%62) babaları çiftçi, işçi(%49.3), küçük esnaf(%49.2) ve zanaatkar (%44.1) olanlara

aittir. Diğer taraftan serbest meslek sahipleri çocuklarının yarısından çoğu (%59.1), öğretmen (%48), subay-astsubay (%42.9) ve bürokrat çocuklarının yarısına yakını (%40) üniversite sınavlarına dersaneye devam ederek hazırlanmalarını ifade etmiştir. Diğer taraftan öğretmen ve bürokrat çocuklarının geri kalan %10'u üniversite sınavına hazırlanmak için özel ders aldığını belirtmiştir.

Bu bulgulara dayalı olarak baba meslekleri serbest meslek, öğretmen, bürokrat olan deneklerin yarısından çoğunun üniversite sınavına hazırlanmak için, dersane, özel ders, gibi okul dışı desteklerden, babaları diğer meslek gruplarından olanlara oranla daha çok yararlandığı söylenebilir. Bunda ailelerin gelir düzeyi yanında kültürel ortamının da üniversite sınavını kazanmak için çocukları güdülediği ve ek kaynaklardan yararlanmaya yönelttiği düşünülebilir. Gelir düzeyi bakımından öğretmen ve bürokratlara yakın olan küçük esnafın çocuklarından dış kaynaklardan yararlananların oranının daha düşük olması, bu görüşü destekler niteliktedir.

Anne Mesleklerine Göre Üniversite Sınavına Hazırlanma Şekilleri

Deneklerin “üniversite sınavına ne şekilde hazırlanıyorsunuz?” sorusuna ilişkin olarak verdikleri yanıtların anne mesleklerine göre dağılımı tablo 80’de sunulmuştur.

Tablo 80
Anne Mesleklerine Göre
Deneklerin Üniversite Sınavına Hazırlanma Şekillerinin Dağılımı

Annenin Mesleği	Üniversiteye Hazırlanma Şekli															
	Özel Ders		Dersane		Okul Kursu		Bireysel Çalışma		Okulun Dersleri Yeterli		Henüz Çalışmıyorum		Ünv. Okumak İstemiyor		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
İşçi			5	19.2	2	7.7	17	65.4	1	3.8	1	3.8			26	100
Çiftçi			1	33.3			2	66.7							3	100
Memur	1	2.6	13	33.3	6	15.4	9	23.1	8	20.5	2	5.1			39	100
Kü. Esnaf			3	33.3	2	22.2	3	33.3			1	11.1			9	100
İşsiz	7	1.2	112	18.5	51	8.4	269	44.4	71	11.7	52	8.6	44	7.3	606	100
Öğretmen	5	29.4	9	52.9			2	11.8			1	5.9			17	100
Toplam	13	1.9	143	20.4	61	8.7	302	43.1	80	11.4	57	8.1	44	6.3	700	100

Üniversite sınavlarına anneleri öğretmen olanların %52.9’u dersaneye giderek, işçi olanların %66.7’si, işsiz olanların %44.4’ü kendileri çalışarak hazırlanmalarını

belirtmiştir. Bunun yanında memur olanların %33.3'ü dersaneye giderek, %23.1'i bireysel çalışma, %15.4'ü okul kursu ile hazırlandıklarını belirtmiştir. Diğer taraftan üniversitede okumak istemeyenlerin tamamının annesi işsizdir. Dersaneye devam etme bakımından deneklerin ailelerinin kültürel düzeyi yanında, ekonomik durumunun da önemli olduğu söylenebilir. Alt gelir grubunda sayılabilen memur çocuklarının üniversite sınavlarına hazırlananlarının, çifçi ve küçük esnaf çocuklarıyla aynı oranda ve öğrenen çocuklarından daha düşük oranda olması bu görüşü destekler niteliktedir. Çünkü üniversite sınavlarını kazanmak için dersaneye devam etmenin gerekliliği toplumsal-ekonomik grupların büyük bir çoğunluğu tarafından kabul edildiği gözlenmektedir.

Cinsiyetlerine Göre Üniversite Sınavına Hazırlanma Şekilleri

Deneklerin “üniversite sınavına ne şekilde hazırlanıyorsunuz?” sorusuna ilişkin olarak verdikleri yanıtların cinsiyetlerine göre dağılımı tablo 81’de sunulmuştur.

Tablo 81
Cinsiyetlerine Göre
Deneklerin Üniversite Sınavına Hazırlanma Şekillerinin Dağılımı

Cinsiyet	Üniversiteye Hazırlanma Şekli															
	Özel Ders		Dersane		Okul Kursu		Bireysel Çalışma		Okulun Dersle Yeterli		Henüz Çalışmıyor		Ünv. Gitmek İstemiyor		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Kız	12	4.	69	22.8	40	13.2	119	39.3	30	9.9	29	9.6	4	1.3	303	100
Erkek	1	0.3	74	18.6	21	5.3	183	46.1	50	12.6	28	7.1	40	10.1	397	100
Toplam	13	1.9	143	20.4	61	8.7	302	43.1	80	11.4	57	8.7	44	6.3	700	100

Erkeklerin %18.6'sı dersane, %46.1'i bireysel çalışma ile üniversite sınavına hazırlanırken, %10.1'i üniversitede okumak istemiyor. Kızların ise %22.8'i dersane, %39.3'ü bireysel çalışma ile üniversite sınavına hazırlanırken %1.3'ü üniversitede okumak istemiyor. Buna göre dersaneye devam eden kızların oranı erkeklerden, bireysel çalışma ile üniversite sınavlarına hazırlanan erkeklerin oranı kızlardan yüksektir. Bu bulgulara dayalı olarak üniversite sınavını hazırlanmada, kızlara, erkeklere oranla daha fazla destek verildiği, ya da üniversitede okumak için kızların erkeklerden daha çok çaba harcadığı söylenebilir.

Öğrenim Gördükleri Sınıf Düzeylerine Göre Üniversite Sınavına Hazırlanma Şekilleri

Deneklerin “üniversite sınavına ne şekilde hazırlanıyorsunuz?” sorusuna ilişkin olarak verdikleri yanıtların öğrenim gördükleri sınıf düzeylerine göre dağılımı Tablo 82’de sunulmuştur.

Tablo 82
Öğrenim Gördükleri Sınıf Düzeylerine Göre
Deneklerin Üniversite Sınavına Hazırlanma Şekillerinin Dağılımı

Sınıf	Üniversiteye Hazırlanma Şekli															
	Özel Ders		Dersane		Okul Kursu		Bireysel Çalışma		Okulun Dersleri Yeterli		Henüz Çalışmı-yor		Ünv.Git. İstemiyor		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Birinci Sınıf	6	1.8	33	10.1	42	12.9	126	38.7	57	17.5	42	12.9	20	6.1	326	100
Son Sınıf	7	1.9	110	29.4	19	5.1	176	47.1	23	6.1	15	4.	24	6.4	374	100
Toplam	13	1.9	143	20.4	61	8.7	302	43.1	80	11.4	57	8.1	44	6.3	100	100

Tablo 82’ye göre birinci sınıfta öğrenim gören deneklerin %10.1’i dersane, %38.7’si bireysel çalışma ve %12.9’u okul kursu ile üniversite sınavına hazırlandığını, ikinci sınıfların 29.4’ü dersane, %47.1’i bireysel çalışma, %5.1’i okul kursu ile üniversite sınavına hazırlandığını belirtmiştir. Diğer taraftan birinci sınıfta öğrenim gören deneklerin %17.5’i okul derslerini üniversite sınavlarını kazanmak için yeterli bulurken son sınıfların %6.1’i yeterli bulmuştur.

Üniversitede Okumayı En Çok İstedikleri Alanlar

Bu başlık altında deneklerin üniversite okumak istedikleri alanların; lise türlerine, öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyine, babalarının eğitim düzeyine, babalarının mesleklerine, annelerinin mesleklerine, cinsiyetlerine ve öğrenim görmekte oldukları sınıf düzeylerine göre dağılımına ilişkin bulgu ve yorumlar sunulmuştur.

Lise Türlerine Göre Üniversitede Öğrenim Görmeyi En Çok İstedikleri Alanlar

Deneklerin “üniversitede öğrenim görmeyi en çok istediğiniz alan nedir?” sorusuna ilişkin olarak verdikleri yanıtların okumakta oldukları lise türlerine göre dağılımı Tablo 83’de sunulmuştur.

Tablo 83
Lise Türlerine Göre
Deneklerin Üniversitede Öğrenim Görmeyi En Çok İstedikleri Alanların Dağılımı

Lise Türleri	Üniversitede Okumak İstedikleri Alanlar															
	Tıp- Eczacılık		Hukuk		Eğitim		Mühendis- lik		Siy.ve İd. Bilimler		Fen Edebiyat		Güzel Sanatlar		Harp Aka. ve Pol.Ak.	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
A.Gü.Sanatlar											1	4.3	22	95.7		
A.Mah.İdareler	3	14.3	1	4.8	13	61.9			2	9.5			1	4.8		
Çok Programlı	6	26.1	5	21.7	5	21.7	1	4.3	2	8.7						
Ticaret Meslek	10	10.3	2	2.1	14	14.4	13	13.4	25	25.8	1	1.			3	3.1
İmam Hatip	12	14.5	2	2.4	22	26.5	7	8.4	2	2.4	3	3.6				
End. Meslek	1	1.	4	4.2	14	14.6	31	32.3	3	3.1	3	3.1	1	1.	4	4.2
Anadolu	10	43.5			1	4.3	6	26.1	1	4.3	2	8.7				
Y.Dil Ağırlıklı	18	43.9	3	7.3	3	7.3	12	29.3			3	7.3	1	2.4		
Lise	13	8.	27	16.7	39	24.1	18	11.1	14	8.6	1	0.6	4	2.5	7	4.3
A.Aşıcılık Mes.			1	4.	3	12.			1	4.	1	4.			1	4.
A.Öğretmen	5	21.7	1	4.3	8	34.8	3	13.	2	8.7	2	8.7			1	4.3
A.Otel.Turizm			2	8.3	4	16.7	1	4.2			2	8.3				
A.Teknik	1	4.3	1	4.3			17	73.9								
Kız Meslek	3	8.3			19	52.8	1	2.8					3	8.3	1	2.8
Toplam	82	11.7	49	7.	145	20.7	110	15.7	52	7.4	19	2.7	32	4.6	17	2.4

Tablo 83 (Devam)
Lise Türlerine Göre
Deneklerin Üniversitede Öğrenim Görmeyi En Çok İstedikleri Alanların Dağılımı

Lise Türleri	Üniversitede Okumak İstedikleri Alanlar																	
	Karasız		Spor Akade.		İlahiyat		Meslek Yük. Oku.		Ticaret Turizm		Dil Tarih Coğraf.		Basın Yayın		Üniver. Okumak İstemiyor		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
A.Gü.Sanatlar																	23	100
A.Mah.İdareler														1	4.8	21	100	
Çok Programlı			2	8.7					1	4.3				1	4.3	23	100	
Ticaret Meslek	4	4.1	3	3.1			2	2.1	9	9.3			2	2.1	9	9.3	97	100
İmam Hatip	3	3.6	3	3.6	20	24.					1	1.2	2	2.4	6	7.2	83	100
End. Meslek	8	8.3	4	4.2	1	1.	1	1.						21	21.9	96	100	
Anadolu	3	13.														23	100	
Y.Dil Ağırlıklı	1	2.4														41	100	
Lise	15	9.3	7	4.3					1	0.6	4	2.5	9	5.6	3	1.9	162	100
A.Aşıcılık Mes.	1	4.							12	48.	3	12.			2	8.	25	100
A.Öğretmen										1	4.3					23	100	
A.Otel.Turizm							1	4.2	13	54.2					1	4.2	24	100
A.Teknik	3	13.									1	4.3				23	100	
Kız Meslek	4	11.1	3	8.3			1	2.8						1	2.8	36	100	
Toplam	42	6.	22	3.1	21	3.	5	0.7	36	5.1	10	1.4	13	1.9	45	6.4	700	100

Tablo 83'e göre deneklerin okumak istedikleri fakülteler arasında %20.7'lik oranı ile ilk sırayı eğitim, ikinci sırayı %15.7 ile mühendislik alırken onu %11.7 ile tıp ve eczacılık, %7.4 ile iktisadi ve idari bilimler, %7. ile hukuk fakülteleri izlemiştir.

Deneklerin Anadolu Lisesinde %43.5'i ve Yabancı Dil Ağırlıklı Lisede %43.9'u tıp ve eczacılık, Anadolu Teknik Lisesinde %73.9'u mühendislik, Anadolu Mahalli İdareler Meslek Lisesinde %61.9'u ve Kız Meslek Lisesinde %52.8'i eğitim, Ticaret Meslek Lisesinde %25'i iktisadi ve idari bilimler fakültelerinde okumak istediklerini belirten deneklerin oran olarak en kalabalık öğrenci kitesini oluşturmaktadır.

Diğer yandan deneklerin İmam Hatip Lisesinde %24.1'inin ilahiyat fakültesinde, Anadolu Öğretmen Lisesinde %34.8'inin eğitim fakültesinde okumayı istediğini belirtmiş olmaları ilgi çekicidir. Bu okulların öğrencilerinin geri kalan kısmı alanlarının dışında yüksek öğrenim yapmayı istemiştir. Buna dayalı olarak bu okulların bir üst öğrenim kademelerine öğrenci yetiştirmede pek fazla işlevsel olmadığı söylenebilir.

Annelerin Eğitim Düzeyine Göre Üniversitede Öğrenim Görmeyi En Çok İstedikleri Alanlar

Deneklerin "üniversitede öğrenim görmeyi en çok istediğiniz alan nedir?" sorusuna ilişkin olarak verdikleri yanıtların annelerinin eğitim düzeyine göre dağılımı Tablo 84'de sunulmuştur.

Tablo 84

Annelerin Eğitim Düzeyine Göre

Deneklerin Üniversitede Öğrenim Görmeyi En Çok İstedikleri Alanların Dağılımı

Annelerin Eğitim Düzeyi	Üniversitede Okumak İstedikleri Alanlar															
	Tıp-Eczacılık		Hukuk		Eğitim		Mühendislik		Siyasi ve İda. Bil.		Fen - Edebiyat		Güzel Sanatlar		HarpAka. ve Pol.Ak.	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Okur-Yazar	8	7.5	8	7.5	17	16	10	9.4	8	7.5	3	2.8	4	3.8	6	5.7
İlkokul	54	12.1	31	6.9	103	23	68	15.2	34	7.6	11	2.5	10	2.2	8	1.8
Ortaokul	7	14	1	2	10	20	10	20	3	6			5	10	2	4
Lise	7	10.3	6	8.8	11	16.2	16	23.5	5	7.4	3	4.4	10	14.7	1	1.5
Lisans ve Lisansüstü	6	21.4	3	10.7	4	14.3	6	21.4	2	7.1	2	7.1	3	10.7		
Toplam	82	11.7	49	7	145	20.7	110	15.7	52	7.4	19	2.7	32	4.6	17	2.4

Tablo 84 (Devam)
Annelerinin Eğitim Düzeyine Göre
Deneklerin Üniversitede Öğrenim Görmeyi En Çok İstedikleri Alanların Dağılımı

Annelerin Eğitim Düzeyi	Üniversitede Okumak İstedikleri Alanlar																	
	Kararsız		Spor Akade.		İlahiyat		Mes. Yüksek Okulu		Ticaret Turizm		Dil Tarih Coğrafya		Basın Yayın		Üniver. Okumak İstemiyor		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Okur-Yazar	10	9.4	5	4.7	5	4.7	2	1.9	7	6.6	1	0.1	1	0.1	11	10.4	106	100
İlkokul	29	6.5	13	2.9	15	3.3	2	0.4	21	4.7	7	1.6	11	2.5	31	6.9	448	100
Ortaokul	1	2	2	4	1	2	1	2	3	6	1	2	1	2	2	4	50	100
Lise	2	2.9	1	1.5					5	7.4					1	1.5	68	100
Lisans ve Lisansüstü			1	3.6							1	3.6					28	100
Toplam	42	6	22	3.1	21	3	5	0.7	36	5.1	10	1.4	13	1.9	45	6.4	700	100

Annelerinin eğitim düzeyi lisans ve lisansüstü olan deneklerin %21.4'ü tıp-eczacılık, %21.4'ü mühendislik, %14.3'ü eğitim ve %10.7'si hukuk fakültesinde öğrenim görmeyi isterken, lise olanların %10.3'ü tıp-eczacılık, %23.5'i mühendislik, %16.2'si eğitim ve %8.8'i hukuk fakültesinde, ortaokul olanların %14'ü tıp-eczacılık, %20'si mühendislik, %20'si eğitim ve %2'si hukuk fakültesinde, ilkokul olanların %12.1'i tıp-eczacılık, %15.2'si mühendislik, %23'ü eğitim ve %6.9'u hukuk fakültesinde, okur-yazar olanların çocukları ise belirli bir okulda yığılma göstermemiştir. Tıp-eczacılık ve hukuk fakültelerinde annelerinin eğitim düzeyi lisans ve lisansüstü, mühendislikte lise, eğitimde ilkokul, kararsızlarda okur-yazar olan deneklerin oranının en yüksek olduğu görülmektedir.

Deneklerin Üniversitede Öğrenim Görmeyi En Çok İstedikleri Alanların Babalarının Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

Deneklerin "üniversitede öğrenim görmeyi en çok istediğiniz alan nedir?" sorusuna ilişkin olarak verdikleri yanıtların babalarının eğitim düzeyine göre dağılımı Tablo 85'de sunulmuştur.

Tablo 85
Babalarının Eğitim Düzeyine Göre
Deneklerin Üniversitede Öğrenim Görmeyi En Çok İstedikleri Alanların Dağılımı

Babanın Eğitim Düzeyi	Üniversitede Okumak İstedikleri Alanlar															
	Tıp- Eczacılık		Hukuk		Eğitim		Mühendislik		Siy.ve İd. Bilimler		Fen Edebiyat		Güzel Sanatlar		Harp Aka. ve Pol. Ak.	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Okur-Yazar	3	7.3	4	9.8	5	12.2	2	4.9	5	12.2	1	2.4	3	7.3	2	4.9
İlkokul	26	7.6	23	6.7	68	19.9	52	15.2	28	8.2	10	2.9	6	1.8	11	3.2
Ortaokul	15	15.2	10	10.	23	23.2	14	14.1	6	6.1	1	1	1	1	2	2
Lise	23	19.5	5	4.2	25	21.2	15	12.7	7	5.9	4	3.4	10	8.5	2	1.7
Lisans ve Lisansüst.	15	14.9	7	6.9	24	23.8	27	26.7	6	5.9	3	3	12	11.9		
Toplam	82	11.7	49	7	145	20.7	110	15.7	52	7.4	19	2.7	32	4.6	17	2.4

Tablo 85 (Devam)
Babalarının Eğitim Düzeyine Göre
Deneklerin Üniversitede Öğrenim Görmeyi En Çok İstedikleri Alanların Dağılımı

Babanın Eğitim Düzeyi	Üniversitede Okumak İstedikleri Alanlar																	
	Karasız		Spor Akade.		İlahiyat		M.Yük Okulu		Ticaret Turizm		Dil Tarih Coğrafya		Basın Yayın		Ünv. O. İstemiyor		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Okur-Yaz	1	2.4	1	2.4	4	9.8			4	9.8			1	2.4	5	12.	41	100
İlkokul	30	8.8	11	3.2	11	3.2	2	0.6	17	5	7	2.1	8	2.3	31	9.1	341	100
Ortaokul	5	5.1	3	3	3	3	2	2	6	6.1	2	2	1	1	5	5.1	99	100
Lise	4	3.4	5	4.2	3	2.5	1	0.8	7	5.9	1	0.8	3	2.5	3	2.5	118	100
Lisans ve Lisansüst.	2	2	2	2					2	2					1	1	101	100
Toplam	42	6	22	3.1	21	3	5	0.7	36	5.1	10	1.4	13	1.9	45	6.4	700	100

Babalarının eğitim düzeyi lisans ve lisansüstü olan deneklerin en büyük grubu (%26.7) mühendislik fakültesinde okumayı isterken, onu (%23.8) eğitim ve (%14.9) tıp-eczacılık izlemiştir. Babalarının eğitimi lise olanlarda ilk sırayı (%21.2) eğitim fakültesi almış onu (%19.5) tıp-eczacılık fakülteleri ve (%12.7) mühendislik fakültesi izlemiştir. Babaları okur-yazar olanlar ise, kararlı bir dağılım izlememiştir. Tablo 85'e göre babalarının eğitim düzeyi ortaokul ve üstünde olan deneklerin yarısından çoğunun üniversitede en çok, tıp-eczacılık, eğitim ve mühendislik fakültelerinde okumayı istedikleri söylenebilir.

Baba Mesleklerine Göre Üniversitede Öğrenim Görmeyi En Çok İstedikleri Alanlar

Deneklerin “üniversitede öğrenim görmeyi en çok istediğiniz alan nedir?” sorusuna ilişkin olarak verdikleri yanıtların baba mesleklerine göre dağılımı Tablo 86’da sunulmuştur.

Tablo 86
Baba Mesleklerine Göre
Deneklerin Üniversitede Öğrenim Görmeyi En Çok İstedikleri Alanların Dağılımı

Baba Mesleği	Üniversitede Okumak İstedikleri Alanlar															
	Tıp- Eczacılık		Hukuk		Eğitim		Mühen- dislik		Siy.ve İd. Bilimler		Fen Edebiyat		Güzel Sanatlar		Harp A. ve Pol. A.	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
İşçi	25	8.8	21	7.4	64	22.5	43	15.1	21	7.4	8	2.8	6	2.1	8	2.8
Çiftçi	1	2.	6	12.	7	14.	7	14.	1	2.	3	6.	2	4.	2	4.
Zanaatkar	14	15.1	6	6.5	21	22.6	11	11.8	9	9.7			2	2.2	5	5.4
S.Meslek	3	13.6	1	4.5	5	22.7	6	27.3	3	13.6	1	4.5	1	4.5		
Memur	19	16.5	7	6.1	21	18.3	17	14.8	9	7.8	5	4.3	12	10.4		
Subay- Astsubay	1	14.3			2	28.6	1	14.3					2	28.6		
Bürokrat	1	10.					3	30.	2	20.			3	30.		
K.Esnaf	8	12.3	2	3.1	13	20.	9	13.8	6	9.2	1	1.5			2	3.1
İşsiz													1	25.		
Öğret- Mühen..	10	20.	6	12.	12	24.	13	26.	1	2.	1	2.	3	6.		
Toplam	82	11.7	49	7.	145	20.7	110	15.7	52	7.4	19	2.7	32	4.6	17	2.4

Tablo 86 (Devam)
Baba Mesleklerine Göre
Deneklerin Üniversitede Öğrenim Görmeyi En Çok İstedikleri Alanların Dağılımı

Baba Mesleği	Üniversitede Okumak İstedikleri Alanlar																	
	Karasız		Spor Akade.		İlahiyat		Mes. Yük Okulu		Ticaret Turizm		Dil Tarih Coğrafya		Basın Yayın		Üniver. Okumak İstemiyor		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
İşçi	20	7.	7	2.5	9	3.2	4	1.4	13	4.6	5	1.8	5	1.8	25	8.8	284	100
Çiftçi	4	8.	2	4.	6	12.			3	6.	1	2.			5	10.	50	100
Zanaatkar	7	7.5	4	4.3	1	1.1			4	4.3	1	1.1	1	1.1	7	7.5	93	100
S. Meslek	2	9.1															22	100
Memur	6	5.2	2	1.7	5	4.3			4	3.5			2	1.7	6	5.2	115	100
Subay- Astsubay	1	14.3															7	100
Bürokrat									1	10.							10	100
K. Esnaf			3	4.6			1	1.5	11	16.9	3	4.6	4	6.2	2	3.1	65	100
İşsiz	2	50.	1	25.													4	100
Öğretmen -Mühen.			3	6.									1	2.			50	100
Toplam	42	6.	22	3.1	21	3.	5	0.7	36	5.1	10	1.4	13	1.9	45	6.4	700	100

Babaları işçi (%22.5), zanaatkar (%22.6), memur (%18.3), küçük esnaf (%20), olan denekler en fazla eğitim, serbest meslek (%27.3), öğretmen-mühendis (%26) olanlar mühendislik, bürokrat (%30) olanlar mühendislik ve güzel sanatlar fakültelerinde yığılma göstermektedir. Tıp-eczacılık fakültelerinde öğrenim görmek isteyenler içinde en yüksek oran (%20.) öğretmen-mühendis çocuklarına, endüyük oran hiç seçmeyen işsiz ve (%2.) çiftçi çocuklarına aittir. Bu bulgulara dayalı olarak deneklerin en çok yığılma gösterdikleri okulların baba mesleklerinin statüsüne uygun olarak sıralandığı söylenebilir.

Anne Mesleklerine Göre Üniversitede Öğrenim Görmeyi En Çok İstedikleri Alanlar

Deneklerin “üniversitede öğrenim görmeyi en çok istediğiniz alan nedir?” sorusuna ilişkin olarak verdikleri yanıtların anne mesleklerine göre dağılımı Tablo 87’de sunulmuştur.

Tablo 87

Anne Mesleklerine Göre

Deneklerin Üniversitede Öğrenim Görmeyi En Çok İstedikleri Alanların Dağılımı

Anne Mesleği	Üniversitede Okumak İstedikleri Alanlar															
	Tıp- Eczacılık		Hukuk		Eğitim		Mühen.		Siy.ve İd. Bilimler		Fen Edebiyat		Güzel Sanatlar		Harp Aka. ve Pol. Ak.	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
İşçi	4	15.4	3	11.5	3	11.5	3	11.5	2	7.7					2	7.7
Çiftçi			1	33.3	1	33.3										
Memur	5	12.8	1	2.6	11	28.2	9	23.1	4	10.3	1	2.6	7	17.9		
K. Esnaf	1	11.1			1	11.1	2	22.2					1	11.1		
İşsiz.	67	11.1	42	6.9	128	21.1	96	15.3	44	7.3	17	2.8	23	3.8	15	2.5
Öğretmen	5	29.4	2	11.8	1	5.9	3	17.6	2	11.8	1	5.9	1	5.9		
Toplam	82	11.7	49	7.	145	20.7	110	15.7	52	7.4	19	2.7	32	4.6	17	2.4

Tablo 87 (Devam)
Anne Mesleklerine Göre
Deneklerin Üniversitede Öğrenim Görmeyi En Çok İstedikleri Alanların Dağılımı

Anne Mesleği	Üniversitede Okumak İstedikleri Alanlar																	
	Karasız		Spor Akademi.		İlahiyat		Meslek Yük.O		Ticaret Turizm		Dil Tarih Coğrafya		Basın Yayın		Üniver. Okumak İstemi		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
İşçi	3	11.5			2	7.7			3	11.5			1	3.8			26	100
Çiftçi								1	33.3								3	100
Memur			1	2.6													39	100
K.Esnaf			1	11.1					2	22.2			1	11.1			9	100
İşsiz.	38	6.3	20	3.3	19	3.1	5	0.8	30	5.	9	1.5	11	1.8	45	7.4	606	100
Öğretmen	1	5.9									1	5.9					17	100
Toplam	42	6.	22	3.1	21	3.	5	0.7	36	5.1	10	1.4	13	1.9	45	6.4	700	100

Anneleri öğretmen olan deneklerin %29.4'ü tıp-eczacılık, %17.6'sı mühendislik, %11.8'i hukuk ve %11.8'i iktisadi ve idari bilimler olmak üzere toplam %76.6'sı bu dört okulda toplanırken, işçi olanların %15.4'ü tıp-eczacılık, %11.5'i mühendislik, %11.5'i hukuk ve %7.7'i iktisadi ve idari bilimler olmak üzere toplam %46.1'i bu dört okulda toplanmıştır. Tıp-eczacılık (%29.4) ve iktisadi ve idari bilimler (%11.8) fakültelerinde öğretmen, mühendislikte memur (%23.1) çocuklarının oranı en yüksektir. Diğer taraftan üniversitede okumak istemediğini belirtmiş olanların tümünün anneleri, işsizdir. Bu bulgulara dayalı olarak, deneklerin annelerinin bir meslek sahibi olmasının çocuklarının eğitime katkıda bulunduğu ve mesleklerinin statüsünün de çocuklarının eğitsel beklentilerini etkilediği düşünülebilir.

Cinsiyete Göre Üniversitede Öğrenim Görmeyi En Çok İstedikleri Alanlar

Deneklerin "üniversitede öğrenim görmeyi en çok istediğiniz alan nedir?" sorusuna ilişkin olarak verdikleri yanıtların cinsiyetlerine göre dağılımı Tablo 88'de sunulmuştur.

Tablo 88
Cinsiyetlerine Göre
Deneklerin Üniversitede Öğrenim Görmeyi En Çok İstedikleri Alanların Dağılımı

Cinsiyet	Üniversitede Okumak İstedikleri Alanlar															
	Tıp-Ecz.		Hukuk		Eğitim		Mühendis		Siyasal Bil		Fen-Ed.		Güz. San		Harp Aka.	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Kız	58	19.1	21	6.9	89	29.4	28	9.2	19	6.3	8	2.6	23	7.6	8	2.6
Erkek	24	6.	28	7.1	56	14.1	82	20.7	33	8.3	11	2.8	9	2.3	9	2.3
Toplam	82	11.7	49	7.	145	20.7	110	15.7	52	7.4	19	2.7	32	4.6	17	2.4

Tablo 88 (Devam)
Cinsiyetlerine Göre
Deneklerin Üniversitede Öğrenim Görmeyi En Çok İstedikleri Alanların Dağılımı

Cinsiyet	Üniversitede Okumak İstedikleri Alanlar																	
	Kararsız		Spor Akade.		İlahiyat		Meslek Yük. O		Ticaret Turizm		Dil Ta. Çğrafya		Basın Yayın		Ünv.Oku İstemiyor		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Kız	14	4.6	9	3.	3	1.	3	1.	6	2.	3	1.	6	2.	5	1.7	303	100
Erkek	28	7.1	13	3.3	18	4.5	2	0.5	30	7.6	7	1.8	7	1.8	40	10.1	397	100
Toplam	42	6.	22	3.1	21	3.	5	0.7	36	5.1	10	1.4	13	1.9	45	6.4	700	100

Denekler, cinsiyetleri bakımından üniversitede öğrenim görmek istedikleri fakülteler arasında belirli bir yığılma göstermemiştir. Ancak kızların yarısına yakını (%48.5) eğitim ve tıp-eczacılık fakültelerinde, erkeklerin %34.8'i mühendislik ve eğitim fakültelerinde okumak istediğini belirtmiştir. Diğer taraftan erkeklerin %7.1'i, kızların %4.6'sı üniversite okumak istediği alan konusunda kararsızdır.

Öğrenim Gördükleri Sınıf Düzeylerine Göre Üniversitede Öğrenim Görmeyi En Çok İstedikleri Alanlar

Deneklerin "üniversitede öğrenim görmeyi en çok istediğiniz alan nedir?" sorusuna ilişkin olarak verdikleri yanıtların okumakta oldukları sınıf düzeylerine göre dağılımı tablo 89'da sunulmuştur.

Tablo 89
Sınıf Düzeylerine Göre
Deneklerin Üniversitede Öğrenim Görmeyi En Çok İstedikleri Alanların Dağılımı

Sınıf	Üniversitede Okumak İstedikleri Alanlar															
	Tıp-Ecz.		Hukuk		Eğitim		Mühendis		Siyasal Bilgiler		Fen-Ed.		Güzel Sanatlar		Harp Aka.	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Birinci Sınıf	56	17.2	18	5.5	56	17.2	57	17.5	18	5.5	13	4.	13	4.	9	2.8
Son Sınıf	26	7.	31	8.3	89	23.8	53	14.2	34	9.1	6	1.6	19	5.1	8	2.1
Toplam	82	11.7	49	7.	145	20.7	110	15.7	52	7.4	19	2.7	32	4.6	17	2.4

Tablo 89 (Devam)
Sınıf Düzeylerine Göre
Deneklerin Üniversitede Öğrenim Görmeyi En Çok İstedikleri Alanların Dağılımı

Sınıf	Üniversitede Okumak İstedikleri Alanlar																	
	Kararsız		Spor Akade.		İlahiyat		Meslek Yüksek Okulu		Ticaret Turizm		Dil Tarih Cğrafya		Basın Yayın		Üniversite Okumak İstemiyor		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Bir.Sınıf	26	8.	12	3.7	7	2.1	3	0.9	10	3.1	4	1.2	3	0.9	21	6.4	326	100
Son Sınıf	16	4.3	10	2.7	14	3.7	2	0.5	26	7.	6	1.6	10	2.7	24	6.4	374	100
Toplam	17	2.4	22	3.1	21	3.	5	0.7	36	5.1	10	1.4	13	1.9	45	6.4	700	100

Birinci sınıfta öğrenim gören deneklerin %17.2'si tıp-eczacılık, %17.2'si eğitim ve %17.5'i mühendislik fakültelerinde olmak üzere yarısından çoğu bu üç fakültede toplanırken, ikinci sınıfların %23.8'i eğitim, %14.2'si mühendislik ve %7'si olmak üzere toplam %45'i toplanmıştır. Diğer taraftan son sınıflara oranla birinci sınıflarda kararsızların oranı daha yüksektir. Ancak öğrencilerinin tamamına yakınının (%94) üniversitede öğrenim görmek istediği alan konusunda bir tercihinin bulunduğu ve bu tercihlerde birinci sınıfların mühendislik ve tıp-eczacılık fakültelerindeki oranlarına bakılarak beklenti düzeyinin daha yüksek olduğu söylenebilir.

Girdikleri İlkokul ve Ortaokul Sonu Sınavları

Bu başlık altında deneklerin girdikleri ilkokul ve ortaokul sonu sınavlarının; lise türlerine, öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyine, babalarının eğitim düzeyine, babalarının mesleklerine, annelerinin mesleklerine göre dağılımına ilişkin bulgu ve yorumlar sunulmuştur.

Bu başlık altında yer alan tablolarda sunulan bulguların toplanmasında, deneklere birden fazla seçeneği tercih olanağı verildiği için, seçeneklere verilen yanıtların toplamı denek sayılarından farklı olmuştur.

Lise Türlerine Göre Deneklerin Girdikleri İlkokul ve Ortaokul Sonu Sınavları

Deneklerin girdikleri ilkököl ve ortaokul sonu sınavlarına göre okumakta oldukları lise türlerine dağılımı Tablo 90'da sunulmuştur.

Tablo 90
Lise Türlerine Göre
Deneklerin Girdikleri İlkokul ve Ortaokul Sonu Sınavlarının Dağılımı

Lise Türleri	İlkokul ve Ortaokul Sonu Sınavları														Toplam
	Anadolu Lisesi		Fen Lisesi		Askeri Liseler		Kurumlar		Özel Okullar		Meslek Liseleri		Hiç birine Girmedim		
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
A.Gü.Sanat.	7	30.4	6	26.1			10	43.5	4	17.4	9	39.1	6	26.1	23
A.Mah.İdare.	5	23.8	7	33.3			11	52.4			17	81.			21
Çok Prog.	9	39.1	8	34.8	2	8.7	4	17.4			11	47.8	5	21.7	23
Ticaret Mes.	17	17.5	10	10.3	2	2.1	25	25.8	1	1.	44	45.4	30	30.9	97
İmam Hatip	16	19.3	6	7.2	4	4.8	8	9.6			13	15.7	44	53.	83
Endüs. Mes.	12	12.5	6	6.3	7	7.3	5	5.2	1	1.	51	53.1	32	33.3	96
Anadolu	23	100.	5	21.7	1	4.3	2	8.7	6	26.1					23
Y.Dil Ağır.	20	48.8	33	80.5	2	4.9	14	34.1	5	12.2	13	31.7	3	7.3	41
Lise	45	27.8	28	17.3	12	7.4	38	23.5	5	3.1	80	49.4	37	22.8	162
A.Aşçılık M.	22	88.	3	12.			2	8.	3	12.	2	8.	1	4.	25
A.Öğretmen	8	34.8	19	82.6	2	8.7	18	78.3	3	13.	11	47.8	1	4.3	23
A.Otel.Tur.	5	20.8	2	8.3	5	20.	10	41.7	2	8.3	17	70.8	2	8.3	24
A.Teknik	11	47.8	6	26.1	3	13.	4	17.4	1	4.3	12	52.2	4	17.4	23
Kız Meslek	5	13.9	1	2.8			7	19.4	1	2.8	11	30.6	17	47.2	36
Toplam	205	29.3	140	20.	40	5.7	158	22.6	32	4.6	291	41.6	182	26.	700

Deneklerin yarısına yakınının (%41.6) girdiği "Meslek Liseleri Sınavı", ortaöğretim öncesinde en çok girilen sınav olurken, onu %29.3 ile Anadolu Liseleri, %22.6 ile "Kurumlar Sınavı" izlemiştir. Deneklerin %26'sı ise sınavların hiç birine girmemiştir.

Deneklerin en az oranda girdikleri sınavlar ise özel okullar (%4.6) ve "Askeri Liseler" (%5.7) sınavlarıdır. "Özel okullar sınavına" deneklerin; Anadolu Lisesinden %26.1'i, Anadolu Güzel Sanatlar Lisesinden %17.4'ü girerken Endüstri Meslek Lisesi

Ve Ticaret Meslek Lisesinden %1'i girmiştir. Buna karşın “Meslek Liseleri Sınavlarına”; Anadolu Lisesinden giren olmazken, Anadolu Mahalli İdareler Meslek Lisesinde %81'i, Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesinde %70.8'i, Anadolu Teknik Lisesinde %53.1'i girmiştir. Türk toplumunda statüsü yüksek olduğu düşünülen Fen Lisesi sınavlarına Anadolu Öğretmen Lisesinde okuyan deneklerin %82.6'sı, Yabancı Dil Ağırlıklı Lisede %80.5'i, Endüstri Meslek Lisesinde %6.3'ü ve Ticaret Meslek Lisesinde %10.3'ü girmiştir. “Anadolu Lisesi sınavlarına” ise, öğrencilerini bu sınavla alan okulların dışında, en yüksek oranda; Yabancı Dil Ağırlıklı Lise (%48.8), Anadolu Teknik Lisesi (%47.8) ve Çok Programlı Lisede (%39.1) öğrenim gören denekler, en az oranda ise Endüstri Meslek Lisesinde (%12.5) ve Kız Meslek Lisesinde okuyan denekler girmiştir. Ortaöğretim öncesinde bu sınavların hiçbirine girmeyenlerin başında İmam Hatip Lisesi (%53), Kız Meslek Lisesi (%47.2), Endüstri Meslek Lisesi (%33.3) ve Ticaret Meslek Lisesi (%30.9) öğrencileri gelmektedir.

Yapılan görüşmelerde, anadolu lisesi öğrencileri dışında, öğrencilerin çoğu okul sistemlerine ve giriş koşullarına ilişkin konularda bilgilerinin bulunmadığını ifade etmiştir. Buna dayalı olarak İmam Hatip, Kız Meslek, Endüstri Meslek ve Ticaret Meslek Liselerinde azımsanamıyacak bir öğrenci kitlesinin hiç bir okulun sınavına girmemiş olmasının, bu öğrencilerin çeşitli düşüncelerle diğer okulları kendileri için uygun görmemeleri yanında, öğrencilerin ve velilerin okul sistemlerine ilişkin bilgi yetersizliğinden de kaynaklandığı düşünülebilir.

Annenin Eğitim düzeyine Göre Girdikleri İlkokul ve Ortaokul Sonu Sınavlar

Deneklerin annelerinin eğitim düzeyine göre girdikleri ilkokul ve ortaokul sonu sınavlarının dağılımı Tablo 91'de sunulmuştur.

Tablo 91
Annelerin Eğitim düzeyine Göre
Deneklerin Girdikleri İlkokul ve Ortaokul Sonu Sınavlarının Dağılımı

Annelerin Eğitim Düzeyi	İlkokul ve Ortaokul Sonu Sınavları														
	Anadolu Lisesi		Fen Lisesi		Askeri Liseler		Kurumlar		Özel Okullar		Meslek Liseleri		Hiçbirine Girmedim		Toplam
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f
Okur-Yazar	20	18.9	13	12.3	5	4.7	22	20.8	1	0.9	43	40.6	35	33.	106
İlkokul	116	25.9	83	18.5	27	6.	100	22.3	9	2.	181	40.4	124	27.7	448
Ortaokul	15	30.	9	18.	1	2.	13	26.	6	12.	22	44.	12	24.	50
Lise	35	51.5	17	25.	7	10.3	17	25.	9	13.2	36	52.9	10	14.7	68
Lisans-Lisansüstü	19	67.9	18	64.3			6	21.4	7	25.	9	32.1	1	3.6	28
Toplam	205	29.3	140	20	40	5.7	158	22.6	32	4.6	291	41.6	182	26.	700

Annelerin eğitim düzeyi yükseldikçe deneklerin Anadolu Lisesi, Fen Lisesi ve Özel Okullar Sınavına girme oranları artmıştır. Örneğin “Anadolu Lisesi Sınavlarına” annelerin eğitim düzeyi okur yazar olanların %18.9’u katılırken, lisans-lisansüstü olanların %67.9’u katılmıştır. “Fen Lisesi Sınavlarında” bu oran, annelerin eğitim düzeyi okur yazar olanlar için %12.3, lisans-lisansüstü olanlar için %64.3’dür. Bunun yanında annelerin eğitim düzeyi yükseldikçe hiç bir sınava girmemiş olanların oranı azalmıştır. Annelerin eğitim düzeyi okur yazar olanların %33’ü hiç bir sınava girmediklerini belirtirken, bu oran lisans-lisansüstü olanlarda %3.6’dır. Diğer taraftan “Meslek Liseleri Sınavına” girmiş olanlar içinde en yüksek oran (%52.9) annelerin eğitim düzeyi lise olanlara, en düşük oran (%32.1) lisans-lisansüstü olanlara aittir.

Bu bulgulara dayalı olarak annelerin eğitim düzeyi yüksek olan deneklerin diğerlerine oranla, Anadolu Lisesi, Fen Lisesi gibi okulların sınavlarına daha çok girdikleri, öncelikle üniversite sınavlarına ve statülü mesleklere hazırlamada iyi üne sahip okullarda okumak için çaba harcadıkları söylenebilir.

Babanın Eğitim düzeyine Göre Girdikleri İlkokul ve Ortaokul Sonu Sınavları

Deneklerin babalarının eğitim düzeyine göre girdikleri ilkokul ve ortaokul sonu sınavlarının dağılımı Tablo 92’de sunulmuştur.

Tablo 92
Babalarının Eğitim düzeyine Göre
Deneklerin Girdikleri İlkokul ve Ortaokul Sonu Sınavlarının Dağılımı

Babaların Eğitim Düzeyi	İlkokul ve Ortaokul Sonu Sınavları														
	Anadolu Lisesi		Fen Lisesi		Askeri Liseler		Kurumlar		Özel Okullar		Meslek Liseleri		Hiçbirine Girmedim		Toplam
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f
Okur-Ya.	5	12.2	4	9.8	2	4.9	8	19.5			18	43.9	13	31.7	41
İlkokul	79	23.2	51	15.	18	5.3	69	20.2	6	1.8	138	40.5	104	30.5	341
Ortaokul	24	24.2	19	19.2	8	8.1	22	22.2	2	2.	42	42.4	29	29.3	99
Lise	44	37.3	25	21.2	7	5.9	31	26.3	8	6.8	55	46.6	24	20.3	118
Lisans ve Lisansüst.	53	52.5	41	40.6	5	12.5	28	27.7	16	15.8	38	37.6	12	11.9	101
Toplam	205	29.3	140	20.	40	5.7	158	22.6	32	4.6	291	41.6	182	26.	700

Babalarının eğitim düzeyi yükseldikçe deneklerin Anadolu Lisesi, Fen Lisesi, Kurumlar Ve Özel Okullar Sınavlarına girme oranları artmıştır. Örneğin “Anadolu Lisesi Sınavlarına” babalarının eğitim düzeyi okur yazar olanların %12.2’si katılırken, lisans-lisansüstü olanların %52.5’i katılmıştır. “Fen Lisesi Sınavlarında” bu oran, babalarının eğitim düzeyi okur yazar olanlar için %9.8, lisans-lisansüstü olanlar için %40.6’dır. Bunun yanında babalarının eğitim düzeyi yükseldikçe hiç bir sınava girmemiş olanların oranı azalmıştır. Babalarının eğitim düzeyi okur yazar olanların %31.7’si hiç bir sınava girmemişken, bu oran lisans-lisansüstü olanlarda %11.9’dur. Diğer taraftan Meslek Liseleri Sınavına girmiş olanlar içinde en yüksek oran (%46.6) babalarının eğitim düzeyi lise olanlara, en düşük oran (%37.6) lisans-lisansüstü olanlara aittir.

Bu bulgulara dayalı olarak babalarının eğitim düzeyi yüksek olan deneklerin diğerlerine oranla, Anadolu Lisesi, Fen Lisesi gibi okulların sınavlarına daha çok girdikleri, öncelikle üniversite sınavlarına ve statülü mesleklere hazırlamada iyi üne sahip okullarda okumak için çaba harcadıkları söylenebilir. Buna karşın babalarının eğitim düzeyi düştükçe, gözde okullara girme girişimlerinin azalmasının, deneklerin ve ailelerinin okul sistemlerine ilişkin bilgilerinin de azalmasının etkisiyle olduğu düşünülebilir.

Deneklerin Baba Mesleklerine Göre Girdikleri İlkokul ve Ortaokul Sonu Sınavları

Deneklerin baba mesleklerine göre girdikleri ilkököl ve ortaokul sonu sınavlarının dağılımı Tablo 93’de sunulmuştur.

Tablo 93
Baba Mesleklerine Göre
Deneklerin Girdikleri İlkokul ve Ortaokul Sonu Sınavlarının Dağılımı

Baba Mesleği	İlkokul ve Ortaokul Sonu Sınavları														
	Anadolu Lisesi		Fen Lisesi		Askeri Liseler		Kurumlar		Özel Okullar		Meslek Liseleri		Hiçbirine Girmedim		Toplam
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f
İşçi	62	21.8	47	16.5	16	5.6	70	24.6	7	2.5	119	41.9	78	27.5	284
Çiftçi	8	16.	4	8.	6	12.	4	8.			18	36.	23	46.	50
Zanaatkar	23	24.7	16	17.2	5	5.4	19	20.4	3	3.2	41	44.1	26	28.	93
Ser. Meslek	10	45.5	7	31.8	1	4.5	3	13.6	4	18.	3	13.6	6	27.3	22
Memur	43	37.4	22	19.1	7	6.1	26	22.6	7	6.1	60	52.2	22	19.1	115
Su-Astsubay	2	28.6	4	57.1			1	14.3			3	42.9	3	42.9	7
Bürokrat	7	70.	4	40.			3	30.			4	40.			10
Küçük Esnaf	25	38.5	13	20.	3	4.6	13	20.	6	9.2	23	35.4	15	23.1	65
İşsiz											1	25.	3	75.	4
Öğretmen-Müh	25	50.	23	46.	2	4.	19	38.	5	10.	19	38.	6	12	50
Toplam	205	29.3	140	20.	40	5.7	158	22.6	32	4.6	291	41.6	182	26.	700

Babaları bürokrat olanların %70’i, öğretmen-mühendis olanların %50’si, sebest meslek olanların %45.5’i “Anadolu Lisesi Sınavına girerken”, çiftçi olanların %16’sı, işçi olanların %21.8’i girmiştir. “Fen Lisesi Sınavlarına” girmiş olanlar içinde en yüksek oran (%57.1) babaları subay-astsubay olanlara, en düşük oran çiftçi olanlara aittir. “Meslek liseleri sınavlarına” girmiş olanlar içinde en yüksek oran (%52.2) babaları memur olanlara, en düşük oran sebest meslek olanlara aittir. Babaları memur olan deneklerin “Anadolu Lisesi Sınavına” girme oranları (%37.4) ve “Fen Lisesi Sınavına” girme oranları (%19.1), küçük esnaf çocuklarının “Anadolu Lisesi Sınavına” (%38.5) ve “Fen Lisesi Sınavına” girme oranlarından (%20.) daha düşüktür.

Memurların eğitimsel durumunun küçük esnaflara oranla daha yüksek olması olasılığına karşı, küçük esnafların ekonomik durumunun daha iyi olma olasılığı vardır.

Bu nedenle durumun, memurların ekonomik koşullarının bir yansıması olduğu söylenebilir. Meslek liseleri sınavlarına girenler içinde memur çocuklarının oranının (%52.2) daha fazla olması, bu durumu doğrular niteliktedir.

Deneklerin Anne Mesleklerine Göre Girdikleri İlkokul ve Ortaokul Sonu Sınavları

Deneklerin anne mesleklerine göre girdikleri ilkokul ve ortaokul sonu sınavlarının dağılımı Tablo 94’de sunulmuştur.

Tablo 94
Anne Mesleklerine Göre
Deneklerin Girdikleri İlkokul ve Ortaokul Sonu Sınavlarının Dağılımı

Anne Mesleği	İlkokul ve Ortaokul Sonu Sınavları														
	Anadolu Lisesi		Fen Lisesi		Askeri Liseler		Kurumlar		Özel Okullar		Meslek Liseleri		Hiçbirine Girmedim		Toplam
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f
İşçi	10	38.5	1	3.8	1	3.8	3	11.5	1	3.8	12	46.2	5	19.2	26
Çiftçi					1	33.	3	100.			1	33.3			3
Memur	23	59.	7	17.9	1	2.6	9	23.1	3	7.7	16	41.	8	20.5	39
K. Esnaf	4	44.4	1	11.1			1	11.1	1	11.1	6	66.7	1	11.1	9
İşsiz	153	25.2	117	19.3	37	6.1	138	22.8	23	3.8	251	41.4	168	27.7	606
Öğretmen	15	88.2	12	70.6			4	23.5	4	23.5	5	29.4			17
Toplam	205	29.3	138	19.7	40	5.7	158	22.6	32	4.6	291	41.6	182	26.	700

Anneleri öğretmen olan deneklerin %88.2’si, memur olanların %59’u “Anadolu Liseleri Sınavına” girmişken, çiftçi olanlardan hiç biri, işsiz olanların %25.2’si ve işçi olanların %38.5’i girmiştir. Anneleri öğretmen olan deneklerin %70.6’sı, memur olanların %59’u “Anadolu Liseleri Sınavına” girmişken, çiftçi olanlardan hiç biri, işsiz olanların %25.2’si ve işçi olanların %38.5’i girmiştir. “Fen Lisesi Sınavlarına” girenler içinde en yüksek oran (%70.6) anneleri öğretmen olanlara, en düşük çiftçi ve (%3.8) işçi çocuklarına aittir. “Meslek Liseleri Sınavlarında” ise en yüksek oran (%66.7) küçük esnaf ve işçi (%46.2) çocuklarına, en düşük oran (%29.4) öğretmen çocuklarına aittir. Diğer taraftan anneleri işsiz olanların %27.7’si bu sınavlardan hiç birine girmemiştir. Bu bulgulara dayalı olarak, annelerin gelir getirici etkinlikte bulunmasının, diğer etkenlerle birlikte, çocuklarının eğitim olanaklarından daha çok yararlanmasını kolaylaştırdığı söylenebilir.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma bulgularına dayanılarak ulaşılan sonuçlar ve öneriler sunulmuştur.

Sonuçlar

1. Anadolu güzel sanatlar lisesi, Anadolu lisesi, yabancı dil ağırlıklı lise ve anadolu teknik lisesinde öğrenim gören deneklerin diğer liselere oranla çoğunluğunun; babaları ve annelerinin eğitim düzeyleri daha yüksek; babalarının meslekleri öğretmen-mühendis, memur, bürokrat ve serbest meslek; annelerinin ekonomik olarak daha aktif durumda (öğretmen ve memur) oldukları belirlenmiştir. Ayrıca ailelerinin en uzun süre yaşadığı ve halen oturduğu yerleşim birimlerinin il merkezleri ve oturdukları yerde fakülteye kadar tüm düzeylerde eğitim örgütlerinin bulunduğu, okullarına devam ettikleri sürece barınma sorunları yaşamadıkları, ortaokul düzeyindeki eğitimlerini il merkezlerinde yaptıkları görülmüştür.

2. Okullarına kayıt yaptıрма kararlarını deneklerin yarısından çoğu kendileri vermişlerdir. Bunu sırasıyla babaları ve yakınları izlemiştir. Çocuklarının devam edeceği okulu belirlemede annelerin etkili olma oranı yakınlardan daha azdır.

Okullarına "kayıt yaptıрма kararlarını" kendileri vermiş olanların en yüksek oranda olduğu okullar; Anadolu Teknik ve Yabancı Dil Ağırlıklı Lise, en az olduğu okullar Kız Meslek ve Imam Hatip Lisesidir. Okul kayıtlarında babaların en çok etkili olduğu okul Kız Meslek ve Endüstri Meslek Lisesi, en az etkili olduğu okul Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek ve Anadolu Güzel Sanatlar Lisesidir. Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek lisesinde yakınların etkisi babaların oranından daha yüksektir.

Deneklerin annelerinin ve babalarının eğitim düzeyi (ilkokul olanların dışında) yükseldikçe "okullarına kayıt yaptıırma kararlarını" kendileri vermiş olanların oranı görel olarak artmış ve yakınların etkili olma oranı azalmıştır.

Babaları bürokrat, serbest meslek, öğretmen ve mühendis olan deneklerin "okullarına kayıt yaptıırma kararlarını" kendisi verme oranları, diğerlerine oranla daha yüksek, işsiz, çiftçi ve zanaatkar olanların oranı daha düşüktür. Anneleri öğretmen ve memur olanların çoğunluğu "okullarına kayıt yaptıırma kararlarını" kendisi verirken, işçi ve küçük esnaf çocuklarında bu oranlar çok daha düşüktür. Diğer taraftan kızların okul kayıtlarında kararı kendisi vermiş olanların oranı erkeklerden daha yüksektir.

3. Deneklerin okullarına kayıt yaptıırmalarında etkili olan okula ilişkin niteliklerin başında "okulun mezunlarının iş bulma kolaylığı" gelmiştir. Bunu sırasıyla, "okulun öğrencilerine kazandırdığı saygınlık", "iyi gelir getiren işlere hazırlıyor olma", "okurken çalışabilme olanağı" ve "yabancı dili daha iyi öğretiyor olma" izlemiştir.

Toplamda bu şekilde sıralanan niteliklerin okul türlerine göre önceliğı değişmiştir. Çok Programlı Lise öğrencilerinin tamamına yakını "yerleşim biriminde tek okul olması", Imam Hatip Lisesi öğrencileri "din eğitimi veriyor olması", Anadolu Lisesi, Lise ve Yabancı Dil Ağırlıklı Lise öğrencileri "okulun üniversite sınavlarında iyi bir üne sahip olması", Anadolu Teknik Lisesi dışındaki Anadolu Liseleri öğrencilerinin tümü "yabancı dili daha iyi öğretiyor olması", Ticaret Meslek ve Endüstri Meslek Liseleri öğrencileri "okurken çalışabilme olanağı" olması niteliklerine ilişkin olarak oranların daha yüksek olduğu görülmüştür.

Deneklerin annelerinin ve babalarının eğitim düzeyine paralel olarak "okulun masraflarının azlığı", "okurken çalışabilme olanağı", "mezunlarının iş bulma kolaylığı" ve "din eğitimi veriyor olması" niteliklerini seçenlerin oranı görel olarak azalırken, "üniversite sınavlarında iyi bir üne sahip olma", "yabancı dili daha iyi öğretiyor olma" özelliklerine bağlı olarak kayıt yaptıırmış olanların oranı yükselmiştir. Bu sonuçlara dayalı olarak babalarının eğitim düzeyi arttıkça deneklerin öncelikli amaçlarının,

üniversite sınavlarına iyi hazırlanma ve yabancı dili daha iyi öğrenme yönünde bir eğilim gösterdiği söylenebilir.

Babaları subay-astsubay, bürokrat, serbes meslek, öğretmen ve mühendis ve anneleri memur, öğretmen olanların çoğunluğu "okulun üniversite sınavlarında iyi bir üne sahip olması" ve "yabancı dili daha iyi öğretiyor olmasına", babaları işçi, çifçi ve zanaatkar olanların çocuklarının çoğunluğu ise, mezuniyet sonrasında "iş bulma kolaylığı olmasına" dayalı olarak okullarına kayıt yaptırmıştır. Diğer yandan, öğrencilerin cinsiyetleri bakımından okullarına kayıt yaptırma nedenlerine bakıldığında, kızların yarısına yakını "okulun üniversite sınavlarında iyi bir üne sahip olmasına", erkeklerin çoğunluğu mezuniyet sonrasında "iş bulma kolaylığı olmasına" dayalı olarak okullarına kayıt yaptırmıştır.

4. Akademik liselerde, "sınavını kazanabilmek", meslek liselerinde ise (İmam Hatip Lisesi dışında) "üniversite sınavını kazanamama olasılığına karşı meslek edinmek" deneklerin görece olarak çoğunluğu için okullarına kayıt yaptırmalarını etkileyen okul dışı niteliklerdir. Annelerinin ve babalarının eğitim düzeyi yükseldikçe "okullarına üniversite sınavını kazanabilmek" amacıyla kayıt yaptırmış olanların oranı, annelerinin ve babalarının eğitim düzeyi düştükçe, "üniversite sınavını kazanamama olasılığına karşı meslek edinmek" amacıyla kayıt yaptırmış olanların oranı görece artmıştır. Anne meslekleri öğretmen ve memur olanların ve baba meslekleri serbest meslek, subay-astsubay, bürokrat ve öğretmen ve mühendis olanların görece çoğunluğu, "üniversite sınavını kazanabilmek için", baba meslekleri işsiz, çifçi, zanaatkar ve işçi olanların görece çoğunluğu, "üniversite sınavını kazanamama olasılığına karşı bir meslek edinmek" amacı ile okullarına kayıt yaptırmıştır.

5. Anadolu Lisesinde, Anadolu Güzel Sanatlar, İmam Hatip, Anadolu Mahalli İdareler ve Yabancı Dil Ağırlıklı Lisede okuyan deneklerin görece çoğunluğu okullarından memnundur. Okullarından memnun olmayan deneklerin olanaklı olsa gitmek istedikleri liselerin başında Anadolu Lisesi gelmektedir. Diğer yandan Yabancı

Dil Ağırlıklı Lisede ve Anadolu Öğretmen Lisesinde okullarından memnun olmayanların önemli bir kısmı Fen Lisesinde okumak istemiştir. Anne ve babalarının eğitim düzeyi yükseldikçe okullarından memnun olanların oranı görece artmıştır. Deneklerin okullarından memnun olma oranlarının ve olanaklı olsa devam etmeyi arzuladıkları okul türlerinin dağılımları, babalarının eğitim düzeyi yükseldikçe akademik liselere doğru artma eğilimindedir.

Anne meslekleri küçük esnaf, memur ve baba meslekleri subay-astsubay, serbest meslek ve memur olanların görece çoğunluğu okullarından memnun, babaları bürokrat, öğretmen, mühendis ve anneleri öğretmen olanların görece çoğunluğu memnun değil ve bunların önemli bir kısmı olanaklı olsa, anadolu, fen ve anadolu güzel sanatlar liselerinde okumak istediklerini belirtmektedir.

6. Çok Programlı, Yabancı Dil Ağırlıklı, Lise, Anadolu Öğretmen ve Anadolu Teknik Lisesi öğrencilerinin görece çoğunluğu, okullarından en önemli beklentileri olarak; üniversiteye girebilmeyi, Anadolu Mahalli İdareler Meslek, Ticaret Meslek, Endüstri Meslek, Anadolu Aşçılık Meslek, Anadolu Otelcilik Ve Turizm Meslek Liseleri öğrencilerinin görece çoğunluğu meslek edinmeyi beklemektedir. Annelerinin ve babalarının eğitim düzeyi yükseldikçe okullarından meslek edinmeyi bekleyenlerin görece oranı azalırken, üniversiteye girebilmeyi bekleyenlerin oranı görece artmıştır. Babaları çiftçi, zanaatkar ve anneleri küçük esnaf olanların görece çoğunluğu okullarından meslek edinmeyi, babaları subay-astsubay, serbest meslek, bürokrat, öğretmen ve mühendis olanların görece çoğunluğu üniversiteye girebilmeyi, diğer taraftan kızların çoğunluğu üniversiteye girebilmeyi, erkeklerin çoğunluğu meslek edinmeyi beklemişlerdir.

7. Deneklerin yarısına yakını "okullarının beklentilerini" kısmen gerçekleştireceğini düşünmektedir. Ancak bu durum okul türlerine göre değişmiştir. Anadolu Lisesi öğrencilerinin çoğu "okullarının beklentilerini" tamamen gerçekleştireceğini ve Anadolu Mahalli İdareler Meslek Lisesi öğrencilerinin çoğu

kararsız olduklarını belirtirken, diğer okulların öğrencilerinin ağırlıklı kesimi kısmen gerçekleştireceğini belirtmişlerdir. "Okullarının beklentilerini gerçekleştirme düzeyine" ilişkin deneklerin; cinsiyetlerine, anne ve babalarının eğitim düzeyi ve mesleklerine göre görüşleri kısmen seçeneğinde ağırlık kazanırken, annelerinin mesleği işçi-memur olanlarda ve birinci sınıf öğrencilerinde ise tamamen seçeneğinde ağırlık kazanmıştır.

8. Deneklerin yarısına yakını, "gelecekteki yaşam düzeylerinin ailelerinin bugünkü durumuna oranla" biraz yüksek olacağını düşünmektedirler. Bu ailelerinin eğitim düzeyine, mesleğine, cinsiyetine ve öğrenim gördükleri sınıf düzeylerine göre deneklerin görüşlerinin oldukça yakın ve biraz yüksek seçeneğinde ağırlık kazandığı görülmüştür. Ancak Anadolu Lisesinde deneklerin yarısına yakını, "gelecekteki yaşam düzeylerinin ailelerinin bugünkü durumuna oranla" çok daha yüksek olacağını düşünmektedirler.

9. Deneklerin tamamına yakını, "hayatta başarılı olmak için" üniversite ve daha üst düzeyde diplomanın gerekli olduğunu düşünmektedir. Ancak akademik liselerde okuyanların, anne-babalarının eğitim düzeyi ve mesleksi statüsü yüksek, kızların ve son sınıf öğrencilerinin "hayatta başarılı olmak için" lisansüstü eğitimin gerekli olduğunu belirtenlerin oranının diğerlerine göre biraz daha yüksek olduğu görülmüştür.

10. Deneklerin çoğunluğu "yaşamda başarılı olmak için yabancı dili" çok önemli bulmuşlardır. Ancak akademik liselere devam eden ve anadolu lisesi olan meslek liseleri öğrencilerinin, anne-babalarının eğitim düzeyi ve mesleksi statüsü yüksek olanların, kızların ve birinci sınıf öğrencilerinden çok önemli bulanların oranının daha yüksek olduğu görülmüştür.

11. Deneklerin hemen tamamına yakını üniversite öğrenimi görmek istiyor. Üniversitede okumak istemeyenlerin önemli bir kısmı endüstri meslek lisesinde öğrencidir. Onları ticaret meslek lisesi, anadolu açılılık meslek lisesi ve imam hatip lisesi öğrencileri izlemiştir.

Üniversitede okumak isteyen öğrencilerin yarısına yakını üniversite sınavlarına bireysel çalışma ile hazırlanmaktadır. Üniversite sınavlarına hazırlanırken en çok başvurulan diğer yol, dersaneye devam etmedir. Bunu okulun dersleri yeterli bulanlar ve okullarının açtığı kurslara devam edenler izlemiştir.

Üniversite sınavlarına endüstri meslek, ticaret meslek, imam hatip, anadolu otelcilik turizm meslek ve kız meslek liseleri öğrencilerinin görece olarak çoğunluğu bireysel çalışma ile, anadolu güzel sanatlar, anadolu öğretmen, anadolu teknik ve anadolu lisesi öğrencilerinin görece olarak çoğunluğu dersaneye devam ederek hazırlanmaktadır ve çok programlı lise öğrencilerinin çoğu üniversite sınavları için okulun derslerinin yeterli olduğunu belirtmiştir.

Annelerinin ve babalarının eğitim düzeyi yükseldikçe üniversite sınavlarına bireysel çalışma ile hazırlandıklarını belirtenlerin ve üniversitede okumak istemeyenlerin görece oranı azalırken, dersaneye devam ederek hazırlananların görece oranı artmıştır. Babaları çiftçi olanların yarısından çoğu, işçi, zanaatkar ve küçük esnaf olanların yarısına yakını üniversite sınavlarına bireysel çalışma ile, bürokrat, subay-astsubay, öğretmen ve mühendis olanların yarısına yakını ve serbest meslek olanların çoğunluğu dersaneye devam ederek hazırlanmaktadır. Diğer taraftan anne meslekleri öğretmen olanların çoğunluğu dersane ile, işçi, çiftçi olanların çoğunluğu bireysel çalışma ile hazırlanmaktadır.

12. Deneklerin üniversitede okumayı en çok istedikleri fakülteler arasında ilk sırayı eğitim, ikinci sırayı mühendislik ve üçüncü sırayı tıp ve eczacılık fakültesi almıştır. Anadolu ve yabancı dil ağırlıklı liseleri öğrencilerinin yarısına yakını tıp ve eczacılık, anadolu teknik lisesi öğrencilerinin çoğunluğu mühendislik ve anadolu mahalli idareler meslek ve kız meslek liseleri öğrencilerinin çoğunluğu eğitim fakültelerinde okumak istemektedir.

Annelerinin eğitim düzeyi yükseldikçe tıp ve eczacılık fakültelerinde okumak isteyenlerin görece oranı artmıştır. Mühendislik ve eğitim fakültelerinde okumak

isteyenler içinde en yüksek oran, babalarının eğitim düzeyi lisans ve lisansüstü olanlara, tıp ve eczacılık fakültelerinde ise lise olanlara aittir. Diğer tarafta tıp ve eczacılık ve eğitim okumak isteyen kızların oranı erkeklerden, mühendislik fakültelerinde okumak isteyen erkeklerin oranı kızlardan daha yüksektir.

13. Deneklerin yarısına yakını meslek liseleri sınavlarına girmiştir. Bundan sonra ortaöğretim öncesinde girilen sınavlar sırasıyla, anadolu liseleri ve kurumlar sınavıdır. Önemli bir kısmı ise hiç bir sınava girmemiştir. Fen liseleri sınavı ise deneklerin en az girdikleri sınavlar arasındadır. Fen liseleri sınavlarına anadolu lisesi ve yabancı dil ağırlıklı lise öğrencilerinin görece çoğunluğu girerken, diğer okullardaki öğrencilerin çok azı girmiştir. Diğer taraftan imam hatip lisesi öğrencilerinin çoğunluğu ve kız meslek lisesi öğrencilerinin yarısına yakını hiç bir sınava girmemiştir.

Annelerinin ve babalarının eğitim düzeyi yükseldikçe hiç bir sınava girmeyenlerin görece oranı azalırken, özel okullar, anadolu ve fen lisesi sınavlarına girenlerin görece oranı artmıştır. Meslek liseleri sınavlarına girenler içinde en yüksek oran anne ve babalarının eğitim düzeyi lise olanlara, en düşük oran lisans ve lisansüstü olanlara aittir.

Anadolu liseleri sınavlarına girenler içinde en yüksek oranlar babaları bürokrat, serbest meslek, öğretmen ve mühendis olanlara, en düşük oranlar işçi ve çiftçi olanlara aittir. Fen lisesinde ise en yüksek oranlar babaları subay-astsubay, bürokrat, öğretmen ve mühendis olanlara, en düşük oranlar çiftçilere ve hiç girmemiş olan işsizlere aittir. Hiç bir sınava girmemiş olanlar içinde en yüksek oranlar babaları işsiz ve çiftçi olanlara, en düşük oranlar öğretmen-mühendis ve bürokrat olanlara aittir. Diğer taraftan anneleri öğretmen ve memur olanların çoğu anadolu liseleri, küçük esnaf olanların çoğu meslek liseleri sınavlarına girmişlerdir. Fen liseleri sınavlarına girenler içinde en yüksek oran anneleri öğretmen olanlara aittir. Anneleri işsiz, memur ve işçi olanların önemli bir bölümü hiç bir sınava girmemişken öğretmen ve çiftçi olanlardan sınava girmeyen olmadığı görülmüştür.

Öneriler

Elde edilen bulgular, Türkiye'nin ekonomik, toplumsal ve kültürel yapısının eğitime yansımalarıdır. Ancak eğitim sisteminin de bu yapının oluşumunda oynadığı rol yadsınmaz, hatta desteklediği söylenebilir. Bu nedenle bireylerin okul seçiminde zihinsel olmayan etkenlerin etkili olmaktan çıkartılabilmesi için makro düzeyde değişimlere gereksinim vardır. Bu değişikliklerin araştırmanın kapsamını aşması ve başka araştırmaları da gerektirmesi nedeniyle, bu başlık altında yalnızca eğitim sistemine ilişkin önerilerde bulunulmuştur.

1. Ortaöğretim okullarının giriş sürecinde zihinsel olmayan faktörlerin etkisini ortadan kaldıracak önlemler alınmalıdır. Bu amaçla:

- a. Orta öğretim okullarına öğrenci alımı en erken ortaokul sonunda yapılmalı,
- b. Ortaöğretim düzeyinde görülen okul çeşitliliğine son verilmeli, bu amaçla çok programlı liseler gözden geçirilerek yaygınlaştırılmalı, Türk eğitim sisteminin ortaöğretim düzeyi, dikey okul kuruluş sistemi yerine içten farklılaştırılmış yatay örgütlenme biçimine dönüştürülmeli,
- c. Programlar arasında öğrencilere yatay ve dikey geçiş olanağı sağlanmalı,
- d. Meslek alanlarına öğrenci seçimi lise birinci sınıf sonunda yapılmalı,
- e. Okul sistemine ilişkin erken dönemlerden itibaren aile ve öğrencilere okul rehberlik servisleri ve öğretmenlerce danışmanlık yapılmalı, öğrencilerin okul seçimi kararlarına temel olacak bilgi temeli sağlanarak onların bilinçli kararlar almalarına katkıda bulunulmalıdır.
- f. Ortaöğretim okullarında "üniversite sınavlarına hazırlama ve yabancı dili öğretme" bakımından görülen dengesizlikler giderilmelidir.

g. Başarılı ancak ekonomik olarak yetersiz öğrencilere, burs, parasız yatılılık olanağı gibi öğrenimlerini sürdürmelerini sağlayacak olanaklar verilmeli, gereksinimleri olanlara ulaşılmasında okul yönetimi ve öğretmenler aktifleştirilerek bu olanakların dağıtımını merkeziyetçilikten kurtarılmalı ve gereksinim duyanların tamamına ulaşılmaya çalışılmalı, böylece yoksul öğrencilerin sırf öğrenimlerini sürdürmeleri için burs, çalışma olanağı, parasız yatılılık gibi olanakları sunan ilgi duymadığı okulları seçme zorunluluğu ortadan kaldırılabilir.

Araştırma Önerileri

5. Ortaöğretim öğrencilerinin okul seçimini etkileyen zihinsel olmayan ve araştırmada kapsanmamış olan diğer etkenleri belirlemeye yönelik bir araştırma yapılabilir.

6. Zihinsel olmayan etkenlerin ortaöğretim öğrencilerinin okul seçimindeki etkileri anne-babaların görüşlerine dayalı olarak araştırılabilir.

7. Ortaöğretim öğrencilerinin okul seçimini etkileyen zihinsel olmayan faktörler ile zihinsel faktörler karşılaştırmalı olarak araştırılabilir.

8. Yükseköğretime girişte, ortaöğretim programlarından kaynaklanan faktörler dikkate alınarak yükseköğretime öğrenci seçimi araştırılabilir.

KAYNAKÇA**ADEM, Mahmut**

- 1977 **Türk Eğitiminin Ekonomik Politikası.**
Ankara: Bilim Matbası.
- 1983 "İstihdam, İş ve Eğitim Planlaması."
Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi XVI, 92, 3-9.
Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayını.
- 1993a "Ortaöğretimin Bugünkü Planlama Sorunları."
Eğitim ve Bilim 87 3-14
Ankara: T.E.D. Yayınları.
- 1993b **Ulusal Eğitim Politikamız ve Finansmanı**
Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını

AKYÜZ, Hüseyin

- 1992 **Eğitim Sosyolojisinin Temel Kavramları ve Alanları Üzerine**
Bir Araştırma.
Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları: 2320

Anayasa (2709)

- 1982 Serhat Yayınları

ALIÇ, Mehmet

- 1993 "Türk Milli Eğitim Sisteminin İşleyişi."
Eğitim Bilimlerinde Çağdaş Gelişmeler
Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.

AYTAÇ, Kemal

- 1985 **Avrupa Okul Sistemlerinin Demokratlaştırılması.**
Ankara: Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını.

BALCI Ali **Sosyal Bilimlerde Araştırma, Yöntem Teknik ve İlkeler.**

- 1995 Ankara: Bilgisayar-Yayıncılık San. Tic. Ltd. Şti.

BİLGİSEVEN A. Kurtkan

- 1980 "Demokrasi, Fırsat Eşitliği ve Seçkinler."
**İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Sosyoloji
Konferansları**
İstanbul: İstanbul Üniversitesi Fakülteler Matbası.

- 1992 **Eğitim Sosyolojisi**
İstanbul: Filiz Kitabevi.

BİLHAN, Saffet

- 1991 **Eğitim Felsefesi**
Ankara: Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını.

BLACKLEDGE, D. and B. HUNT

- 1989 **Sociological Interpretations of Education.**
London: Billing & Sons Limited.

BLOOM, Benjamin

- 1979 **İnsan Nitelikleri ve Okulda Öğrenme**
(Çev. D. Ali ÖZÇELİK)
Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

BOTTOMORE, T. B.

- 1977 **Toplum Bilim**
(Çev. Ünsal OSKAY)
Ankara: Doğan Yayınevi.

BOWLES, S. ve H. GINTS

- 1977 **Schooling In Capitalist Amerika**
Basic Books, Division of Harper Collins Publishers.

BRUBACHER, John S.

- 1995 "Özgürlük Olarak Demokrasi."
(1962) **Eğitim ve Bilim.**
(Çev.A.Ferhan Oğuzkan)
Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayını.

BÜLBÜL, Sudi

- 1974 "Identification of the Factors Related to the Student Flow
Within the Middle Schools of Uşak Province, Turkey."
(Yayınlanmamış Doktora Tezi)
- 1983 "Eğitim Planlaması ve Harcamaları."
Cumhuriyet Döneminde Eğitim
Ankara: M.E.B. Yayını.
Michigan: Michigan State University.
- 1991 **Halk Eğitimine Giriş**
Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.

BÜYÜKÖZTÜRK, Şener

- 1992 "Türkiye'de Nüfus ve Eğitimde Fırsat Eşitsizliği."
(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

CELKAN, H. Yıldırım

- 1983 "Öğrencilerin Başarılarında Zihin Dışındaki Faktörlerin
Etkileri." (Yayınlanmamış Doçentlik Tezi)
Erzurum: Atatürk Üniversitesi.

- 1989 **Eğitim Sosyolojisi.**
Erzurum: Atatürk Üniversitesi Basımevi.

CHAPMAN, Karen

- 1986 **The Sociology of Schools.**
New York: Tavistock Publications.

COLLINS, Randall

- 1977 "Functional and Conflict Theoreis of Educational Stratification."
Power And Ideology In Education.
New York: Oxford University Press.

DEMİREL, Özcan

- 1992 "Oturum Açış Konuşması"
Ortaöğretimde Yenileşme.
Ankara: T.E.D. Yayınları.

DEVELİOĞLU, Şerife

- 1993 "Türkiye'de Yükseköğretime Geçişte Fırsat Eşitliği Açısından Genel Görünüm." (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

DRUKER, Peter F.

- 1993 **Yeni Gerçekler.**
(Çev.Birtane KARANAKCI)
Ankara:Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

ERGÜN, Mustafa

- 1987 **Eğitim ve Toplum, Eğitim Sosyolojisine Giriş.**
Malatya:İnönü Üniversitesi.

ERGÜNEŞ, Yalçın.

- 1983 "Eğitim Sosyolojisi Açısından Toplumsal Katmanlaşma ve Eğitim İlişkisi" (Yayınlanmamış Doktora Tezi).
Van: Yüzüncüyıl Üniversitesi.

ERKAL, Mustafa E.

- 1993 **Sosyoloji**
İstanbul:Der Yayınevi.

ERSAN, Nurgül

- 1991 "Kalkınma - İnsan Gücü ve Eğitim."
Eğitim ve Bilim XV, 80
Ankara: T.E.D. Yayınları.

FEINBERG, W. ve B. HOROWITZ

1989 "Vocational Education and Equality of Opportunity."

Vocationalism and the Curriculum.

GIROUX, A.Henry

1983 "Theories of Reproduction and Resistance In New Sociology of Educational Critical Analysis."

Harvard Educational Review, 53, 3.

GORDON, Alan

1988 "The Educational Choices of People."

O. BOYD ve Diğlerleri (Ed.), **Approaches To Post-School Management.**

London: Paul Chapman Publishing Ltd.

GÖKÇE, Birsen

1984 **Ortaöğretim Gençliğinin Beklenti ve Sorunları**

Ankara: M.E.B. Yayınları.

GÜÇLÜ, Abbas

1995 "Anadolu Liseleri ve Kolejler."

Milliyet. 16 Mayıs.

HOPPER, Earl. I.

1977 "A Typology For The Classification of Educational Systems."

Power And Ideology In Education.

New York: Oxford University Press.

HUNTER, Janet. B.

- 1991 "Which School? A Study of Parents' Choice of Secondary School."
Educational Research. XXXIII., 1. 31-41.
London: Islington Education Department.

HURN, C

- 1985 **The Limits and Possibilities of Schooling, An Introduction to the Sociology of Education.**
Boston: Allyn and Bacon Inc.

İNAL, Kemal.

- 1993 "Bazı Paradigmalarda Eğitim ve Özgürlük ilişkisi."
Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. XXV, 2.
Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

KARAGÖZOĞLU, Galip.

- 1985 **Bugünden Yarına Ortaöğretimimiz.**
Ankara: T.E.D. Yayını.

KIRAN, Hüseyin.

- 1991 "Çok Amaçlı Okul ve Yönetimi" (Yayınlanmamış Doktora Tezi)
Ankara: A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

LAROQUE, Pierre.

- 1969 **Sosyal Sınıflar.**
İstanbul:Remzi Kitabevi.

MAHO, İsmail.

- 1984 "Yükseköğretime Giriş Fırsatı ve Öğrenim Olanakları."
(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)
Ankara: A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

M.E.B.

- 1988 **XII. Milli Eğitim Şurası Hazırlık Dökümanı**
Ankara: M.E.B. Yayını.

M.E.B.

- 1990 **Miili Eğitim Politikaları İncelemesi Türkiye.**
Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

M.E.B.

- 1993 **TBMM 1994 Yılı Bütçe Raporu.**
Ankara: M.E.B. Yayını.

OZANKAYA, Özer.

- 1979 **Toplum Bilime Giriş.**
Ankara: A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını.

ÖSYM

- 1993 **Ortaöğretim Kurumlarına Göre 1993 Öğrenci Seçme ve
Yerleştirme Sınavı Sonuçları.**
Ankara: ÖSYM Yayını.

ÖSYM

- 1994 **Ortaöğretim Kurumlarına Göre 1993 Öğrenci Seçme ve
Yerleştirme Sınavı Sonuçları.**
Ankara: ÖSYM Yayını.

ÖZGÜVEN, İ. Ethem.

- 1970 "Zihinsel Olmayan Etmenler ve Üniveriste Öğrencilerinin Başarıları" (Yayınlanmamış Doktora Tezi).
Ankara: Hacettepe Üniversitesi

ÖZKALP, Enver.

- 1985 **Sosyolojiye Giriş**
İstanbul: Filiz Kitabevi.

Resmi Gazete (11868)

- 1964 **Lise ve Ortaokullar Yönetmeliği.**

Resmi Gazete (14574)

- 1973 **Milli Eğitim Temel Kanunu (1739).**

Resmi Gazete (21580)

- 1993 **Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Bazı Derslerin Öğretimini Yabancı Dille Yapan Resmi Okullar Yönetmeliği.**

Resmi Gazete (21595)

- 1993 **Fen liseleri Yönetmeliği**

Resmi Gazete (21903)

- 1994 **Yabancı Dil Ağırlıklı Lise Yönetmeliği.**

SAKMAN, Zülfiye

- 1995 "Eyvah Çocuğum Okula Başlıyor."
Tempo 15.

SALAZAR-STANTON, R.D. ve S.M. DORNBUCH.

- 1995 "Social Capital and the Reproduction of İnequality: İnformation Networks Among Mexican-Origin High School Students."
Sociology of Education. 68, April.

SEZER, Sezin.

- 1987 "İlkokul 3. Sınıf Matematik Programına Göre Ankara'da Farklı Sosyo-Ekonomik Çevre Çocuklarında Sunulan Öğretim Hizmetinin Programın Bilişsel Hedeflerini Gerçekleştirme Yönünden Etkililik Derecesi." (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)
Ankara: Hacettepe Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ŞAHİNER, Yusuf.

- 1978 "Endüstrileşme Eğitim İlişkisi." (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)
Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ŞEN, Sibel K.

- 1995 "İşte ÖSS'de En Başarılı Liseler."
Milliyet, 16 Mayıs.

TAN, Mine

- 1979 "Çocuğun cinsiyetine göre Ailenin Başarıya Etkisi."
Eğitim Fakültesi Dergisi. XII., 1-4, 107-125.
Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını.
- 1981 **Toplum Bilime Giriş.**
Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayını.

- 1987 "Eğitsel Fırsat Eşitliği."
Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. XX., 1-2, 245-259.
Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını.
- 1990 "Eğitim Sosyolojisinde Değişik Yaklaşımlar: İşlevselci ve
Çatışmacı Paradigma."
Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. XXIII., 2, 557-571.
Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını.

TANILLI, Server

- 1988 **Nasıl Bir Eğitim İstiyoruz?**
İstanbul: Amaç Yayıncılık.

TATLIDİL, Ercan.

- 1993 **Toplum Eğitim ve Öğretme.**
İzmir: E.Ü Edebiyat Fakültesi Yayını.

TEKİN, Halil.

- 1973 "Yabancı Diller ve Gazi Eğitim Enstitüleri Öğrencilerinin Bu
Okullara Girmelerinde Etkili Olan Etkenler." (Yayınlanmamış
Doktora Tezi)
Ankara: Hacettepe Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

TEZCAN, Mahmut.

- 1981 **Eğitim Sosyolojisine Giriş.**
Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayını.

TOPUZ, Hıfzı.

- 1989 "Demokrasi Eğitiminde Boyutlar ve Sorunlar."
Demokrasi İçin Eğitim.
Ankara:T.E.D. Yayını.

TOLAN, Barlas.

- 1993 **Sosyoloji.**
Ankara: Adım Yayıncılık.

TURAL, Necla

- 1991 "Eğitim Politikası"
Eğitim ve Bilim XV, 82,16-25
Ankara: T.E.D. Yayını.

TURGUT, İhsan

- 1992 **Eğitim Üzerine Felsefi Bir Deneme.**
İzmir: Bilgehan Matbası.

TÜRKER, A. Vural.

- 1974 "Ankara'da Üç Lisedeki Sosyo-Ekonomik Bakımdan Avantajsız
Öğrencilerin Çeşitli Özellikleri, Belli Başlı Eğitim ve Rehberlik
Sorunları."(Yayınlanmamış Doktora Tezi).
Ankara: Hacettepe Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ÜNAL, Işıl.

- 1991 "İşgücü Piyasalarında Eğitsel Niteliklerin Rolü."
Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi,
XXIV, 2.

WEST, A. ve A. VARLAAM

1991 "Choosing a Secondary School: Parent of Junior School Children." **Educational Research**. XXXIII. 1. 22-29
London: Centre of Educational Research.

EK: ANKET

1. Okulunuzun adı
2. Varsa, bölümünüzün adı
3. Kaçınıcı sınıf öğrencisisiniz ?
 Hazırlık 1. Sınıf 2. Sınıf 3. Sınıf 4. Sınıf
4. Cinsiyetiniz Kız Erkek
5. Ailenizin en uzun süre oturduğu yerleşim birimi aşağıdakilerden hangisidir?
 İl merkezi İlçe merkezi Kasaba Köy
6. Aileniz (veya size bakmakla yükümlü olanlar) şu anda nerede oturuyor ?
Aşağıdaki en uygun seçeneği işaretleyiniz.
 Devam ettiğim okulun bulunduğu şehirde
 Bolu iline bağlı başka bir şehir ya da kasabada
 Bolu iline bağlı bir köyde
 Bolu dışında başka bir il ya da ilçede
 Bolu ilinden başka bir ile bağlı kasabada
 Bolu ilinden başka bir ile bağlı köyde
7. Okula devam ettiğiniz süre içinde nerede ve kiminle kalıyorsunuz ?
 Okulun bulunduğu şehirde ailemle
 Okulun bulunduğu yerde aile dostlarımızda ya da akrabalarımızda
 Okulun yurdunda
 Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne bağlı yurttta
 Okulun bulunduğu yerde dernek ya da özel şahıslara ait bir yurttta
 Okulun bulunduğu yerde kiralık bir evde arkadaşlarımla
 Yakın bir ilçe ya da kasabada ailemle birlikte
 Yakın bir köyde ailemle birlikte
 Başka (belirtiniz.....)
8. Ailenizin oturduğu yerde bulunan en yüksek eğitim kurumunu işaretleyiniz.
 İlkokul İlköğretim okulu ya da ortaokul Lise
 Yüksekokul - Fakülte

9. Bundan önce bitirdiğiniz okul aşağıdakilerden hangisine uymaktadır ?

- () İlköğretim okulu ikinci kademesi
 () Ortaokul
 () Lisenin orta kısmı
 () Kız meslek lisesinin orta kısmı
 () İmam Hatip lisesi orta kısmı
 () Anadolu lisesinin orta kısmı
 () Başka (Belirtiniz

10. Bundan önce mezun olduğunuz okulun bulunduğu yerleşim birimi aşağıdakilerden hangisidir?

- () İl () İlçe () Kasaba () Köy

11. Aşağıdaki seçeneklerden babanızın durumuna uyan birini işaretleyiniz.

- () Ücretli bir işte çalışıyor. () Kendi İşinde Çalışıyor. () Emekli
 () İşsiz () Başka Belirtiniz.....)

12. Annenizin durumuna uygun seçeneği işaretleyiniz.

- () Ücretli bir işte çalışıyor () Kendi İşinde Çalışıyor () Emekli
 () İşsiz () Başka Belirtiniz.....)

13. Anne ve babanızın eğitim düzeyi

	Anne	Baba
Okur - Yazar	()	()
İlkokul	()	()
Ortaokul	()	()
Lise	()	()
Üniversite	()	()
Üniversite üzeri	()	()

14. Babanızın mesleğini yazınız

15. Annenizin mesleğini yazınız

16. Bu okula kayıt yaptırmanızda en çok kim etkili oldu ?

- () Kendim () Babam () Annem () Öğretmenim () Yakınlarım

17. Bu okulda okumakla en önemli beklentiniz nedir ?

- () Lise mezunu olabilmek
 () Meslek edinebilmek
 () Üniversiteye girebilmek
 () Babamın/annemin işini devam ettirebilmek için o alanda yetişmek
 () Hiç düşünmedim
 () Başka (Belirtiniz

18. Üniversitede okumak istiyor musunuz? () Evet () Hayır

19. Onsekizinci soruya yanıtınız evet ise, üniversitede öğrenim görmeyi en çok istediğiniz alanı yazınız. (.....)

20. Onsekizinci soruya yanıtınız evet ise, üniversite sınavına aşağıdaki seçeneklerden hangisi ile hazırlanmaktasınız?

- () Özel ders () Dersane () Okul kursu
() Kendim çalışıyorum () Okulun dersleri yeterli () Başka.....

21. Bu okulun beklentilerinizi ne ölçüde gerçekleştireceğine inanıyorsunuz ?

- () Tamamen () Kısmen () Kararsızım () Hiç

22. Gelecekteki yaşam düzeyiniz ailenizin bugünkü durumuna oranla en çok ne durumda olabilir ?

- () Çok daha yüksek () Biraz yüksek () Hemen hemen aynı () Biraz düşük
() Çok daha düşük

23. Hayatta başarılı olmak için tamamlanmasını gerekli gördüğünüz eğitim düzeyi.

- () Lise ve dengi () Üniversite () Üniversite sonrası () Başka (.....)

24. Sizce yaşamda başarılı olabilmek için yabancı dil ne derece önemlidir?

- () Hiç önemli değil () Çok az önemli () Önemli () Çok önemli

25. Bu okula kayıt yaptırmanızda okul ile ilgili özelliklerden en önemli olan 4 tanesini işaretleyiniz.

- () Oturduğumuz yerde tek okul olması
() Yurdunun bulunması
() Parasız yatılı olarak okuma olanağı olması
() Okurken çalışabilme olanağı bulunması
() Öğrencilerine kazandırdığı saygınlık
() Mezunlarının iş bulma kolaylığı olması
() İyi gelir getiren işe/işlere hazırlıyor olması
() Üniversite sınavlarına hazırlamada iyi bir üne sahip olması
() Kız okulu olması
() Erkek okulu olması
() Yabancı dili daha iyi öğretiyor olması
() Din eğitimi veriyor olması
() Okul masraflarının azlığı
() Hiç düşünmemiştim
() Diğer (Belirtiniz :.....)

26. Bu okula kayıt yaptırmanızda etkili olan etken veya etkenleri işaretleyiniz?

- Ağabeyim ya da ablamın bu okulda okuması
- Anne ya da babamın bu okul mezunu olması
- Arkadaşımın bu okulda okuması
- Üniversite sınavını kazanamazsam bir mesleğim olsun
- Üniversite sınavını kazanabilmek için
- Diğer okulların sınavını kazanamadığım için
- Ulaşım kolaylığı
- Sınavını kazandım
- Hiçbir fikrim yok
- Başka varsa (Belirtiniz

27. Olanığınız olsa aşağıdaki okul türlerinden hangisine gitmek isterdiniz?
(Devam ettiğiniz okul, gitmek istediğiniz okul ise bu soruyu yanıtlamayınız.)

- Lise
- Endüstri meslek lisesi
- Teknik lise
- Kız meslek lisesi
- İmam hatip lisesi
- Anadolu lisesi
- Ticaret Meslek lisesi
- Başka (Yazınız

28. Bu okula kaydolmadan önce aşağıdaki sınavların herhangi birine girdiniz mi?
(Birden çok seçeneği işaretleyebilirsiniz)

- Anadolu lisesi
- Fen lisesi
- Askeri liseler
- Kurumlar
- Özel okullar
- Meslek liseleri
- Hiç birine girmedim